

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана Града Врања (у даљем тексту: **Просторни план**) приступило се на основу Одлуке о изради Измена и допуна Просторног плана Града Врања, коју је донела Скупштина града Врања ("Службени гласник града Врања", број 04/16) од 04. марта 2016. године и Одлуке о приступању изради Стратешке процене утицаја на животну средину Измена и допуна Просторног плана Града Врања ("Службени гласник града Врања", број 03/16). За обрађивача Плана одређено је Јавно предузеће Завод за урбанизам Врање.

Рани јавни увид одржан је у периоду од 04.11.2016. године до 19.11.2016. године.

Извештај о обављеном Раном јавном увиду Измена и допуна Просторног плана Града Врања усвојила је Комисија за планове 25.01.2016. године.

Израда Просторног плана је усклађена са одредбама: Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13-одлука УС, 50/13-одлука УС, 98/13-одлука УС, 132/14 и 145/14), Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 64/15), Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља („Службени гласник Републике Србије”, број 83/10), Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније ("Службени гласник Републике Србије", број 77/02 и 127/14) и Уредбом о утврђивању Измена и допуна просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније („Службени гласник Републике Србије”, број 127/14), Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База „Југ” ("Службени гласник Републике Србије", број 102/16), Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница“ ("Службени гласник Републике Србије", број 39/17) и Просторним планом Града Врања ("Службени гласник града Врања", број 13/11 и 21/11-измена).

Просторни план је урађен у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора а посебно у складу са начелима одрживог развоја кроз интегрални приступ у планирању, рационално и одрживо коришћење необновљивих ресурса и оптимално коришћење обновљивих ресурса, као и начелима уређења простора у ванредним ситуацијама.

Садржај Просторног плана и планска решења заснована су на усаглашености са условима која су за потребе овог Плана издала сва надлежна Министарства, Заводи, Јавна предузећа и све институције које индиректно учествују у изради Плана, односно чији су услови уграђени у сам План.

Просторни план представља плански основ за издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се планско коришћење простора, заштита, уређење и коришћење природних система и ресурса, унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености, унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, развој туризма кроз задовољење спортско-рекреативних потреба и тд.

Просторни план јединице локалне самоуправе у текстуалном делу садржи: полазне основе за израду плана и плански део.

1. Полазне основе за израду плана садрже: правни и плански основ за израду плана, обухват и опис границе подручја просторног плана, принципи просторног развоја, визија и циљеви просторног развоја, концепција просторног развоја.

Плански део садржи планска решења просторног развоја и пропозиције просторног развоја.

2. Планска решења просторног развоја јединице локалне самоуправе садрже: опис и одређење намена простора (пољопривредно, шумско, водно, грађевинско и друго земљиште, укључујући обухват грађевинског подручја), заштита, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса (пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште, воде, геолошки ресурси и друго), просторни развој, дистрибуција становништва и мрежа насеља и јавних служби (становништво; однос градских и сеоских насеља и функционално повезивање насеља и центара, организација јавних служби и друго), просторни развој и дистрибуција привредних делатности, просторни развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора, просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система и повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама (саобраћај, водопривредна, енергетска, телекомуникациона и комунална инфраструктура), правила и мере заштите животне средине, предела, природних и културних добара (заштита животне средине и заштита, уређење и унапређење предела, заштита, уређење и унапређење природних добара, заштита, уређење и унапређење културних добара, организација простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода и друго).

Просторним планом јединице локалне самоуправе одређују се делови територије јединице локалне самоуправе за које је предвиђена израда урбанистичког плана и урбанистичког пројекта.

Планска решења пропозиције просторног развоја јединице локалне самоуправе садрже: правила уређења, правила грађења, имплементација, која садржи нарочито: смернице за израду планске документације за подручје плана, приоритетна планска решења и пројекте, мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе у току имплементације, учеснике у имплементацији и мере и инструменте за имплементацију.

Предмет планирања представља административно подручје Града Врања у корелацији са регионалним, републичким и трансграничним утицајима и функционалним везама.

Разлог за израду Просторног плана јесте потреба преиспитивања планских решења из Просторног плана Града Врања („Службени гласник града Врања“, број 13/11 и 21/11-исправка) и стварање планског развојног документа који треба да усмери рационалну организацију, уређење и заштиту подручја Града Врања ка одрживим формама реализације националних, регионалних и локалних развојних интереса и операционализације секторских и интегралних стратегија развоја града Врања.

Просторним планом дефинисана је концепција интегралног, одрживог, уравнотеженог друштвено-економског и просторног развоја; усаглашена су планска решења са променама у организацији и систему локалне самоуправе (формирање градске општине Врањска Бања) и са концепцијом просторног развоја Србије као модерног друштва, развијене економије и вишег стандарда квалитета живота свих становника; преиспитана су просторна решења у области привреде, јавних служби, становања, инфраструктурних система, грађевинског земљишта, размештаја становништва; утврђени услови и мере за отклањање последица бесправне градње, неодговарајућег и ненаменског коришћења земљишта, промене извршене у организацији мреже саобраћаја; промене у називима општинских путева, преиситивање просторних услова за изградњу малих и средњих предузећа у оквиру потенцијалних провредно-радних зона; допуна услова за развој туризма и коришћење и заштиту природних и антропогених ресурса и добара.

Израда Просторног плана првенствено се везује за одређена ограничења у простору која су се десила доношењем планова вишег реда:

- **Измене и допуне просторног плана подручја инфраструктурног коридора** Ниш – граница Републике Македоније;
- **Просторни план подручја посебне намене регионалног центра за обуку** јединица за мултинационалне операције – База „Југ“;
- **Просторни план подручја** посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница“.
- **Просторни план подручја** посебне намене слива акумулације „Првонек“.

Упоришта равномерног развоја у просторном плану се везују за изградњу локалне и регионалне инфраструктуре, уређење простора за развој сеоских подручја, саобраћајна приступачност, реконструкција постојеће пруге и завршетак изградње капиталних инфраструктурних објеката.

Предмет Просторног плана је и:

- попис становништва из 2011. године;
- измена (прилагођавање) категоризације државних путева;
- усклађивање општинских путева;
- дефинисање грађевинског подручја;
- израда уређајних основа за сеоска насеља (Бресница, Големо Село, Барелић, Ристовац, Златокоп и Горњи Вртогош);
- дефинисање грађевинског подручја за остала сеоска насеља;
- дефинисање локације за радарску станицу - СМАТСА;
- дефинисање локација за одлагање грађевинског и другог отпада, сточне пијаце и др., и
- дефинисање траса инфраструктурних система (систем за префишћавање отпадних вода, колектори, трафостаница 400 kV, расплет далековода...);
- дефинисање трасе топловода од Врањске Бање до Врања;
- усклађивање са Генералним пројектом са предходном студијом оправданости уређења Јужне Мораве од Грделице до Прешева (осврт на административно подручје Града Врања).

Графички приказ просторног плана јединице локалне самоуправе јесу рефералне карте и уређајне основе за село.

- Шест рефералних карата урађених на Топографским картама у размери 1:50000 и то:
 - Реферална карта 1: Намена простора;
 - Реферална карта 2: Мрежа насеља и инфраструктурни системи;
 - Реферална карта 2.1: Електроенергетска, телекомуникациона и гасоводна инфраструктура;

- Реферална карта 2.2: Хидротехничка инфраструктура;
- Реферална карта 3: Туризам и заштита простора;
- Реферална карта 4: Карта спровођења.
- Шест уређајних основа донетих за насеља:
 - Уређајна основа Златокоп;
 - Уређајна основа Горњи Вртогош;
 - Уређајна основа Големо Село;
 - Уређајна основа Бресница;
 - Уређајна основа Ристовац;
 - Уређајна основа Барелић.

У складу са одредбама члана 20. Закона о планирању и изградњи, урађен је Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана Града Врања на животну средину, који представља саставни део Просторног плана.

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

Правни основ за израду Плана је:

- Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник Републике Србије", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14 и 145/14);
- Правилник о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања ("Службени гласник Републике Србије", број 64/15);
- Одлука о изради Измена и допуна просторног плана Града Врања („Службени гласник града Врања“, број 04/16).

Плански основ за израду Плана је:

- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010 до 2020. године („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10);
- Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља („Службени гласник Републике Србије“, број 83/10);
- Уредба о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније ("Службени гласник Републике Србије", број 77/02 и Уредба о утврђивању Измена и допуна просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније („Службени гласник Републике Србије“, број 127/14);
- Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База „Југ“ ("Службени гласник Републике Србије", број 102/16);
- Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница“ ("Службени гласник Републике Србије", број 39/17);
- Просторни план Града Врања ("Службени гласник града Врања", број 13/11 и 21/11-измена).

1.1. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНОВА ВИШЕГ РЕДА

1.1.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ОД 2010. ДО 2020. ГОДИНЕ

("Службени гласник Републике Србије", број 88/10)

За подручје овог просторног плана посебно су релевантни следећи циљеви, мере и планска решења ППРС:

1. Поглавље II1. о Плану коришћења и заштите пољопривредног земљишта: чување површина и плодности пољопривредног земљишта; побољшавање бонитетне структуре; реструктурирање коришћења земљишних ресурса; потпуније искоришћавање компаративних погодности појединих подручја/газдинстава; повећање сточног фонда; подстицање процеса укрупњавања; специјализација и интензификација радно способних породичних пољопривредних газдинстава; подстицање ситних пољопривредних газдинстава; стварање услова за обнову, опстанак и развој породичних пољопривредних газдинстава на подручјима од великог геостратешког и културно-историјског значаја; развој пољопривредног задругарства и других облика заједничког организовања производње; и др.
2. Поглавље II2. о Плану коришћења и заштити шума, шумских земљишта и ловних подручја: унапређење стања шума, уређење и повећање шумских комплекса око великих градских

центра, производних комплекса и инфраструктурних коридора; значајно повећање бројности популације ситне дивљачи (посебно Јужноморавске зоне); и др.

3. Поглавље II3. о Плану коришћења и заштити вода и водопривредној инфраструктури: коришћење локалних изворишта подземних и површинских вода; ревитализација постојећих хидромелиорационих система и изградња, одбрана од поплава у оквиру интегралних система; заштита и унапређење квалитета вода; унапређивање пловидбе на унутрашњим пловним путевима; заштита од водне ерозије; заштита од поплава; спречавања механичког засипања водних акумулација и механичког и хемијског загађивања водотока; регионални системи коришћења, уређења и заштите речних вода у оквиру Јужноморавског система обухвата читав слив Јужне Мораве, у систему заштите вода планирано је више ППОВ, са предтретманима за индустрије, при чему је на одређеном броју постројења предвиђено продужено биолошко пречишћавање; и др.

4. Поглавље II5. о Плану коришћења енергетских извора и енергетске инфраструктуре: коришћење/примена геотермалне енергије за топлотне и бањско-рекреативне потребе (примат ће имати градови и насеља који су повољно лоцирани са становишта могућности увођења централизованог коришћења геотермалне енергије); изградња нове ТС 400 kV „Врање“, увођење трансформације 400 kV у постојећу „ТС Лесковац“ 220/110 kV, изградња ДВ 400 kV „Врање-Лесковац 2“ и „Врање-Скопље“; резервација коридора за далеководе и постројења преносне и дистрибутивне мреже 110 kV; гасификација источног и јужног дела Републике (магистрални гасовод Ниш – Лесковац – Врање – Бујановац – Прешево); и др.

5. Поглавље III5. о Развоју и размештају индустрије: селективно усмеравање нових производних капацитета у индустријско-градске центре локационо атрактивних појаса индустријског развоја, између осталих и у долини Јужне Мораве (Лесковац и Врање); селективно лоцирање малих индустријских капацитета у мањим градовима, општинским и секундарним центрима критично-развојног подручја (недовољно развијеног, пограничног, емиграционог, депопулационог); и др.

6. Поглавље IV. о Саобраћају и везама: заштита и резервација простора за планирани аутопутски коридор Ниш-граница Републике Македоније као и друге коридоре магистралних и регионалних путева, развој регионалне мреже у недовољно развијеним и пограничним подручјима; изградња РТЦ-а (дистрибутивни центри, камионски терминали, контејнерски терминали и погранични терминали) између осталих у зонама Лесковца и Прешева; резервација коридора за пруге за велике брзине Ниш-Прешево-државна граница са Републиком Македонијом (Е-85) као и простора/земљишта за будући аеродром у Врању; као и адекватно решење железничког саобраћаја у Врању и др.

7. Поглавље V1. о Развоју туризма и организацији туристичких простора: у складу са основним дугорочним циљевима, концептом и критеријумима развоја и организације туристичке понуде, утврђена је класификација туристичких простора, између осталог и: источне туристичке зоне са туристичком регијом Крајиште и Власина (Острозуб, Чемерник, Варденик, Дукат, Козјак, Герман, клисура Јерме, Власинско језеро, Врање, Сурдулица, Власотинце, Црна Трава, Босилеград и Трговиште, Врањска бања, Прохор Пчињски и др.); транзитни туристички правац ауто-пута Е-75 Ниш - граница Републике Македоније, пловно туристички систем Морава-Вардар који се до привођења намени користи као пољопривредно земљиште; градски туристички центар Врање; бања: Врањска Бања.

8. Поглавље V2. о Заштити животне средине: просторно-регионална диференцијација животне средине у Јужно-моравској зони; пречишћавање отпадних вода; гасификација и топлификација и др.

9. Поглавље V3. о Заштити природних добара: дефинисање статуса, просторног обухвата и

режима заштите за природне целине и пределе: Кукавица, Бесна Кобила; регионални приоритети заштите природних добара у Пчињском округу су: заштита планинских подручја (заједно са заштитом изворишта и водотокова прве категорије) и заштита влажних и забарених површина уз Мораву (са циљем да се успостави мрежа заштићених површина); у градским насељима, предност ће имати: заштита секундарно измењених средина и заштита пејзажа и амбијенталних вредности.

10. Поглавље V4. о Заштити непокретних културних добара: интегрална заштита културних добара са простором у коме се налазе, као и обавезна интеграција са заштитом природе у природним просторима; третирање културних добара и њихове заштите као економског потенцијала развоја подручја; заштита непокретних културних добара од непланске градње и реконструкције, којима се деградира окружење културног добра, идентитет и интегритет добра; неопходност додатних истраживања ради потпуног евидентирања и валоризације добара, посебно културно-историјских целина и културних подручја, као и њиховог третмана у планским документима; установљење заштитне зоне - заштићене околине добара (утврђују службе за заштиту споменика културе и природе) и околног простора (предела) од значаја за презентацију добра (утврђује се одговарајућим планским документом); са аспекта планирања, посебан третман треба да добију сеоска подручја са вредним примерима аутентичне народне архитектуре, специфичних типолошких одлика и амбијената, са историјским наслеђем, културолошким и традиционалним одликама од значаја за разумевање историје и културе народа и начина живота у сеоским заједницама;

1.1.2. УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНА ЈУЖНОГ ПОМОРАВЉА

("Службени гласник Републике Србије", број 83/10)

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља обухваћена су два округа: Јабланички и Пчињски и њиме се дефинише Регионална економска стратегија, као услов за уравнотежен економски и друштвени развој и интегрални систем насеља, остварује секторска координација која између осталог укључује оживљавање и привлачење становништва у данас депресивна подручја, развој инфраструктуре као услова за развијање привреде, развој туризма и заштиту околине и природних, културних вредности и ресурса.

Непосредан разлог за израду Регионалног просторног плана општина јужног поморавља је заустављање негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварање предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса. У тим условима први задатак овог плана је да понуди стратегије развоја и просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију погодности овог простора за дугорочни и уравнотежени економски развој.

Општи циљеви развоја и уређења простора подручја Јабланичког и Пчињског округа јесу:

- одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја; и

- унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање, и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре са значајним природним потенцијалима, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга, очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, развојем малих и средњих предузећа, туризма и других економски исплативих и статусно привлачних активности;

- уравниожен развој на интарегионалном и интеррегионалном нивоу, подстицање развоја и повећање доступности планинских и периферних подручја и иницирање трансграничних програма за пригранична подручја.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине; побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); и смернице за институционално-организациону, управно-контролну и информатичку подршку примене.

1.1.3. УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ИНФРАСТРУКТУРНОГ КОРИДОРА НИШ - ГРАНИЦА РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ И УРЕДБА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ИНФРАСТРУКТУРНОГ КОРИДОРА НИШ - ГРАНИЦА РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ

("Службени гласник Републике Србије", број 77/02 и 127/14)

Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније утврђени су следећи постојећи и планирани магистрални инфраструктурни системи са њиховим заштитним појасима: Државни пут IА реда број 1 (аутопут Е-75), са пратећим објектима у 8 функцији пута и корисника саобраћаја, и то делови деонице Владичин Хан-Бујановац/Левосоје (km 900+100 - km 942+195); планирана пруга за велике брзине Е-85 и постојећа једноколосечна пруга, магистрални оптички кабл, гасовод, далеководи, и водопривредни објекти, као и зона утицаја коридора. Резервисан је простор потенцијалног коридора пловног пута Дунав-Егејско море. Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш – граница Републике Македоније утврђен је план веза инфраструктурних система са окружењем као и утицај инфраструктурног коридора на животну средину, природна и непокретна културна добра. Утврђене су оквирне површине за планиране магистралне инфраструктурне системе у инфраструктурном коридору (и то за: трајно заузимање земљишта за потребе изградње-функционисања, и заштитне појасе) применом следећих критеријума: задовољење просторних услова за смештање планираног инфраструктурног система; утврђивање безбедног растојања од инфраструктурног система, ради заштите од негативних утицаја на животну средину, у првом реду од буке и аерозагађења; и обезбеђење заштите основних функција у експлоатацији инфраструктурног система од негативних утицаја из окружења, у првом реду од непланске изградње, неконтролисаног одлагања отпада и других активности. Установљени се режими коришћења простора и правила за уређивање заштитних појаса инфраструктурних система (непосредног и ширег) и простора посебне намене.

1.1.4. УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ИЗВОРИШТА ВОДОСНАБДЕВАЊА "ЈЕЛАШНИЦА"

("Службени гласник Републике Србије", број 39/17)

У делу Просторног плана који обухвата слив акумулације „Јелашница“ и део вансливних површина у подбранском делу, успостављају се, односно резервишу се, зоне санитарне заштите изворишта у складу са предвиђеним фазним развојем водопривредног система, којим је предвиђено формирање водозахвата (брана са акумулацијом) и изградња ценовода сирове воде до постојећег постројења за прераду воде „Полом“ (Табела I-2). Резервише се простор за следеће зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања „Јелашница“, које ће се коначно формирати након изградње бране и формирања акумулације:

- зона непосредне санитарне заштите обухвата језеро из кога се захвата вода за водоснабдевање укључујући врх преградног објекта, затим приобално подручје акумулације чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при КМУ воде у језеру, укупне површине од око 18 ha, као и надземну притоку акумулације, реку Јелашницу, дуж целог тока са подручјем са обе стране притоке чија ширина износи најмање 10 m у хоризонталној пројекцији мерено од нивоа воде при водостају притоке који се јавља једном у 10 година.

- ужа зона санитарне заштите утврдиће се узводно од профила бране у појасу ширине 500 m око акумулације мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I, на подручју слива акумулације, укупне површине око 182 ha; и

- шира зона санитарне заштите утврдиће се на подручју слива узводно од бране „Јелашница“, у делу који није обухваћен зонама I и II акумулације, укупне површине од око 6540 ha.

Резервише се коридор цевовода за транспорт сирове воде од водоизворишта на акумулацији „Јелашница“ до постројења за прераду воде „Полом“.

1.1.5. УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ РЕГИОНАЛНОГ ЦЕНТРА ЗА ОБУКУ ЈЕДИНИЦА ЗА МУЛТИНАЦИОНАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ – БАЗА "ЈУГ" ("Службени гласник Републике Србије", број 102/16)

Овим Просторним планом утврђују се границе и обухват целина посебне намене за: постојеће комплексе и зоне и њихове зоне заштите, планирано проширење постојећих и формирање нових комплекса са зонама њихове заштите. Овим планом се прописују режими и правила употребе земљишта, коришћења и уређења простора и грађења у целинама посебне намене, који су обавезујући за просторне планове јединица локалних самоуправа Врање и Бујановац и за урбанистичке планове чији се обухват преклапа са целинама посебне намене утврђених овим планом.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесу постојећи и планирани комплекси и зоне њивове заштите у оквиру регионалног Центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База "Југ".

Ова посебна намена обухвата следеће целине, укупне површине од око 83 км²:

- 1) перспективни комплекси специјалне намене (База "Југ" – "Цепотина", "Доњи Вртогош", "Језерска махала" и "Орница");
- 2) планиране локације за формирање нових комплекса ("Вртогош" и "Боровац");
- 3) површине за проширење постојећег комплекса "Горњи Вртогош" и формирање новог комплекса "Вртогош";
- 4) површине за формирање нових комплекса "Боровац" и "Рујан";
- 5) простор за потребе одбране земље (маневарски простор полигона "Рујан");
- 6) зоне заштите око комплекса (База "Југ" – "Цепотина", "Доњи Вртогош", "Језерска махала", "Орница", "Горњи Вртогош" и "Боровац").

1.1.6. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ "ПРВОНЕК" Олука о изради Просторног плана посебне намене слива акумулације Првонек ("Службени гласник Републике Србије", број 17/17)

Подручје Просторног плана обухвата: слив акумулације „Првонек“.

У оквиру слива, потцелине посебне намене представљају следеће зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања „Првонек“:

1. Зона непосредне санитарне заштите обухвата језеро из кога се захвата вода за водоснабдевање, укључујући врх преградног објекта, затим приобално подручје

акумулације, чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при КМУ воде у језеру (укупне површине од око 95,84 ha), као и непосредне притоке акумулације (Бањску реку и реку Градашницу) дуж делова ових токова кроз зону II акумулације.

2. Ужа зона санитарне заштите утврђује се узводно од профила бране у појасу ширине 500 m око акумулације мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I, на подручју слива акумулације, укупне површине око 515,62 ha.; и

3. Шира зона санитарне заштите утврђује се на подручју површинског дела слива, вододелницом, узводно од бране „Првонек“, у делу који није обухваћен зонама I и II акумулације, укупне површине од око 7927,28 ha.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте коришћење хидропотенцијала у сливу акумулације „Првонек“, која представља део изворишта од регионалног значаја за снабдевање насеља водом и за интегрално коришћење, уређење и заштиту вода Републике Србије.

Извориште за снабдевање водом „Првонек“ налази у оквиру Врањско-пчињског подсистема, односно Горње-јужноморавског регионалног система водоснабдевања, и акумулација „Првонек“ представља једну од кључних акумулација у оквиру Јужноморавског речног система.

2. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Планским документом је обухваћено административно подручје Града Врања, чија је површина 860 км², на коме живи према попису из 2011. године 83524 становника. Град Врање има 107 катастарских општина, 105 насељених места (град Врање, градска општина Врањска Бања и 103 сеоска насеља), 52 Месне заједнице и 21 Месну канцеларију, од тога 17 за насељено место Врање, 3 за насељено место Врањска Бања и 32 за остала сеоска насеља. Спада у ред већих у Србији. Територија Града Врања налази се оквирно између 42°23'00" и 42°47'43" СГШ и 21°45'32" и 22°14'29" ИГД.

Границу подручја Плана дефинишу границе целих катастарских општина које улазе у састав административног подручја града Врања, а утврђене су Одлуком о изради Просторног плана и то су: Александровац, Бабина пољана, Барбарушине, Барелић, Бели Брег, Бојин Дел, Бресница, Бујковац, Буљесовце, Буштрање, Вишевце, Влаسه, Врање 1, Врање 2, Врањска Бања, Горњи Вртогош, Големо село, Горња Отуља, Горње Жапско, Горње Пуношевце, Горње Требешине, Горњи Нерадовац, Градња, Гумериште, Давидовац, Добрејанце, Доњи Вртогош, Доња Отуља, Доње Жапско, Доње Пунушевце, Доње Требешине, Доњи Нерадовац, Дреновац, Дубница, Дуга Лука, Дулан, Дупељево, Златокоп, Изумно, Катун, Клашњице, Клисурсица, Копанане, Корбевац, Корбул, Коћура, Крива Феја, Крушева Глава, Кумарево, Купининце, Лалинце, Лева Река, Лепчинце, Липовац, Луково, Марганце, Мечковац, Мијаковце, Мијовце, Миланово, Миливојце, Моштаница, Наставце, Несврта, Нова Брезовица, Обличка Сена, Остра Глава, Павловац, Паневље, Првонек, Превалац, Преображање, Ранутовац, Ратаје 1, Ратаје 2, Рибинце, Ристовац, Рождаце, Русце, Себеврање, Сикирје, Сливница, Смиљевић, Содрце, Средњи Дел, Станце Стара, Брезовица, Стари Глог, Стрешак, Стрпско, Струганица, Студена, Суви Дол, Сурдул, Тесовиште, Тибужде, Топлац, Трстена, Тумба, Ђуковац, Ђурковица, Урманица, Ушевце, Црни Врх, Црни Луг и Честелин.

Град Врање према територијалној и административној организацији Републике Србије (88361 км²) улази у састав Пчињског округа (2769 км²) заједно са Босилеградом, Владичиним Ханом, Сурдулицом, Трговиштем, Бујановцем и Прешевом. Округ заузима 3,4%

укупне површне Србије, односно Град Врање заузима 31% Пчињског округа. Врање је регионално средиште Пчињског округа.

Територија Града граничи се са општинама Косовска Каменица, Бујановац, Трговиште, Босилеград, Сурдулица, Владичин Хан и Лесковац.

Граница Града пружа се планинским венцима од Орлове Чуке (1274 мнв) на северозападу, па преко Копиљака (1126 мнв) на северу до Кукавице (врх Лисац 1345 мнв), затим преко Јужне Мораве на истоку до Бесне Кобиле (1922 мнв) па преко Патарице (1806 мнв) на југу, Коћуре (1567 мнв) и Мотине (1307 мнв) спушта се преко Јужне Мораве па се пење до врха Св. Илија (1207 мнв) и Китка (1287 мнв), па на северу до Орлове Чуке.

Центар Градске територије Врања је град Врање. Град се налази у северозападном делу Врањске котлине (900 км²), на левој обали Јужне Мораве. Смештен је у подножју планина Пљачковице (1231 м), Крстиловице (1154 м), Пржара (731 м) и Бориног Брда (690 м). Врање је економски, административни, здравствени, образовни и културни центар Пчињског округа.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Основни подаци о Граду Врању

Р.б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градско и остало)	Број становника попис 2011.г	Површина /км2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
1	Александровац	Александровац	остало	492	3,93	збијен	450
2	Бабина пољана	Бабина пољана	остало	37	26,21	разбијен	1225
3	Барбарушинце	Барбарушинце	остало	53	7,93	разбијен	850
4	Барелић	Барелић	остало	145	4,92	разбијен	1050
5	Бели Брег	Бели Брег	остало	86	1,77	разбијен	550
6	Бојин Дел	Бојин Дел	остало	56	5,74	разбијен	800
7	Бресница	Бресница	остало	381	2,33	збијен	400
8	Бујковац	Бујковац	остало	784	11,46	збијен	500
9	Буљесовце	Буљесовце	остало	59	2,86	разбијен	650
10	Бунушевац				2,48		
11	Буштрање	Буштрање	остало	406	13,01	разбијен	550
12	Вишевце	Вишевце	остало	56	6,69	разбијен	950
13	Власе	Власе	остало	333	11,55	збијен	600
14	Врање 1	Врање Град	градско	55138	58,23	збијен	461
15	Врање 2				4,57		
16	Врањска Бања	Врањска Бања	градско	5347	7,89	збијен	500
17	Горњи Вртогош	Вртогош	остало	1175	17,63	збијен	450
18	Големо Село	Големо Село	остало	786	26,17	разбијен	700
19	Горња Отуља	Горња Отуља	остало	5	4,31	разбијен	550
20	Горње Жапско	Горње Жапско	остало	86	3,42	разбијен	550
21	Горње Пуношевце	Горње Пуношевце	остало	30	5,51	разбијен	950
22	Горње Требешине	Горње Требешине	остало	204	3,9	разбијен	600
23	Горњи Нерадовац	Горњи Нерадовац	остало	332	2,88	збијен	450
24	Градња	Градња	остало	187	8,46	збијен	650

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Р.б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градска и остала)	Број становника попис 2011.г	Површина /км2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
25	Гумериште	Гумериште	остало	5	6,54		650
26	Давидовац	Давидовац	остало	486	2,81	збијен	400
27	Добрејанце	Добрејанце	остало	55	6,44	разбијен	700
28	Доњи Вртогош				3,82		
29	Доња Отуља	Доња Отуља	остало	86	2,34	разбијен	450
30	Доње Жапско	Доње Жапско	остало	339	4,93	збијен	500
31	Доње Пуношевце	Доње Пуношевце	остало	7	3,66	разбијен	1050
32	Доње Требешине	Доње Требешине	остало	774	7,47	збијен	450
33	Доњи Нерадовац	Доњи Нерадовац	остало	930	4,49	збијен	400
34		Драгобужде	остало	40		разбијен	700
35	Дреновац	Дреновац	остало	117	2,57	разбијен	800
36	Дубница	Дубница	остало	770	1,55	збијен	550
37	Дуга Лука	Дуга Лука	остало	123	6,02	разбијен	700
38	Дулан	Дулан	остало	58	2,19	збијен	500
39	Дупељево	Дупељево	остало	26	3,88	разбијен	800
40	Златокоп	Златокоп	остало	777	3,06	збијен	450
41	Изумно	Изумно	остало	358	9,8	разбијен	700
42	Катун	Катун	остало	404	6,5	збијен	450
43	Клашњице	Клашњице	остало	23	5,19	разбијен	800
44	Клисурица	Клисурица	остало	114	9,07	разбијен	800
45	Кобањане	Кобањане	остало	41	4,59	разбијен	700
46	Корбевац	Корбевац	остало	663	9,92	збијен	430
47	Корбул	Корбул	остало	5	5,49	разбијен	1000
48	Коћура	Коћура	остало	121	18,04	разбијен	1100
49	Крива Феја	Крива Феја	остало	590	43,68	разбијен	1200

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Р.б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градско и остало)	Број становника попис 2011.г	Површина /км2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
50	Крушева Глава	Крушева Глава	остало	89	7,1	разбијен	750
51	Кумарево	Кумарево	остало	243	3,39	збијен	350
52	Купининце	Купининце	остало	104	2,18	збијен	350
53	Лалинце	Лалинце	остало	98	14,27	разбијен	675
54	Лева река	Лева река	остало	48	7,15	разбијен	800
55	Лепчинце	Лепчинце	остало	103	7,97	разбијен	800
56	Липовац	Липовац	остало	36	4,36	разбијен	900
57	Луково	Луково	остало	126	12,76	разбијен	700
58	Марганце	Марганце	остало	8	2,2	разбијен	850
59	Мечковац	Мечковац	остало	152	3,49	разбијен	600
60	Мијаковце	Мијаковце	остало	19	4,79	разбијен	750
61	Мијовце	Мијовце	остало	52	5,13	разбијен	550
62	Миланово	Миланово	остало	211	5,06	разбијен	450
63	Миливојце	Миливојце	остало	93	3,03	разбијен	600
64	Моштаница	Моштаница	остало	413	8,24	збијен	450
65	Наставце	Наставце	остало	37	3,58	разбијен	600
66	Несврта	Несврта	остало	85	20,58	разбијен	1150
67	Нова Брезовица	Нова Брезовица	остало	81	7,82	разбијен	1150
68	Обличка Сена	Обличка Сена	остало	27	4,62	разбијен	950
69	Остра Глава	Остра Глава	остало	35	4,23	разбијен	750
70	Павловац	Павловац	остало	603	4,68	збијен	350
71	Паневље	Паневље	остало	184	4,65	разбијен	400
72		Пљачковица	остало	0			550
73	Првонек	Првонек	остало	124	19,75	разбијен	950
74	Превалац	Превалац	остало	167	1,61	збијен	350

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Р.б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градско и остало)	Број становника попис 2011.г	Површина /км2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
75	Преображење	Преображење	остало	40	6,07	разбијен	450
76	Ранутовац	Ранутовац	остало	460	2,93	збијен	400
77	Ратаје I	Ратаје	остало	554	5,07	збијен	350
78	Ратаје II				1,49		
79	Рибинце	Рибинце	остало	472	2,13	збијен	350
80	Ристовац	Ристовац	остало	347	3,58	збијен	400
81	Рождаци	Рождаци	остало	33	11,07	разбијен	700
82	Русце	Русце	остало	79	0,22	разбијен	675
83	Себеврање	Себеврање	остало	126	8,55	разбијен	625
84	Сикирје	Сикирје	остало	103	7,42	разбијен	800
85	Сливница	Сливница	остало	77	17,35	разбијен	850
86	Смиљевић	Смиљевић	остало	68	4,12	разбијен	750
87	Содерце	Содерце	остало	510	5,73	разбијен	550
88	Средњи Дел	Средњи Дел	остало	48	8,05	разбијен	900
89	Станце	Станце	остало	82	5,07	разбијен	625
90	Стара Брезовица	Стара Брезовица	остало	57	12,39	разбијен	975
91	Стари Глог	Стари Глог	остало	18	11,31	разбијен	975
92	Стрешак	Стрешак	остало	65	8,6	разбијен	875
93	Стропско	Стропско	остало	143	2,25	разбијен	500
94	Струганица	Струганица	остало	13	2,04	разбијен	600
95	Студена	Студена	остало	71	9,96	разбијен	800
96	Суви Дол	Суви Дол	остало	645	2,75	збијен	450
97	Сурдул	Сурдул	остало	18	9,2	разбијен	850
98	Тесовиште	Тесовиште	остало	36	3,71	разбијен	875
99	Тибужде	Тибужде	остало	1295	13,94	збијен	450

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Р.б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градско и остало)	Број становника попис 2011.г	Површина /км2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
100	Топлац	Топлац	остало	436	8,81	збијен	500
101	Трстена	Трстена	остало	43	15,14	разбијен	900
102	Тумба	Тумба	остало	13	20,67	разбијен	850
103	Ђуковац	Ђуковац	остало	1030	8,6	збијен	400
104	Ђурковица	Ђурковица	остало	10	4,8	разбијен	850
105	Урманица	Урманица	остало	17	2,75	разбијен	800
106	Ушевце	Ушевце	остало	119	4,67	разбијен	625
107	Црни Врх	Црни Врх	остало	15	21,45	разбијен	1050
108	Црни Луг	Црни Луг	остало	245	2,77	збијен	450
109	Честелин	Честелин	остало	8	8,1	разбијен	975

3. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

3.1. ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана (које располаже значајним природним потенцијалима и територијалним капиталом) су:

- ублажавање и спречавање депопулације и побољшање старосне структуре становништва мерама економске, социјалне и других политика којима се утиче на бржи економски просперитет и развој села, јачање економске позиције пољопривреде и пољопривредних произвођача, развој инфраструктурног и подизање комуналног и јавног стандарда у малим насељима;
- полицентрични територијални развој кроз јачање центара мреже насеља, развој јавних служби и унапређење саобраћајне доступности;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта;
- обезбеђење просторних услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање аутопута Е-75 и других магистралних инфраструктурних система у коридору као и унапређење саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености;
- заштита и унапређења животне средине посебно квалитета изворишта вода акумулације „Првонек“ и зоне заштите планиране водоакумулације „Јелашница“ као и смањење штетног утицаја на животну средину;
- унапређење, заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа (са потенцијалима за развој туризма, интегрално са комплементарним активностима);
- дефинисање зона посебне намене (центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База „Југ“).

ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

У складу са закључцима анализе постојећег стања, расположивим подлогама и предлогом начина коришћења основних планираних намена површина приказаним у графичком делу плана, формирано је начелно опредељење за даљу разраду Просторног плана.

Концепција планског развоја је да се:

- по правилу за сва грађевинска подручја на подручју Града Врања даље спровођење просторног плана врши кроз израду урбанистичког плана;
- у склопу израде Просторног плана дефинишу уређајне основе за које је процена да у планском периоду неће доћи до потребе промене регулације и значајнијих измена у морфологији и организацији, те да се у њиховом обухвату за сву изградњу спровођење просторног плана врши кроз издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе директно из плана, у складу са правилима грађења из плана;
- за сву осталу изградњу ван грађевинског подручја спровођење просторног плана врши кроз издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе директно из плана, у складу са правилима грађења из плана.

3.2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Сврха израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа за организацију, коришћење, уређење и заштиту простора Града Врања, који треба да доведе до организованог активирања просторних потенцијала и усмеравања даљег просторног развоја у оквирима одрживости.

Основни циљеви просторног развоја Града Врања јесу: стварање правног и планског основа за издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе, унапређење просторног развоја, односно усаглашеност економског, еколошког, физичког и социјално-културног развоја, до нивоа којим ће Град Врање бити конкурентан у ширим републичким и перспективно, европским оквирима.

Општи циљеви просторног развоја су:

- одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја;
- унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре са значајним природним потенцијалима, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга;
- очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, и њихово коришћење у функцији уређења културног предела и одрживог развоја туризма;
- активирање и одрживо коришћење локалних ресурса, подстицајним мерама за развој малих и средњих индустријских предузећа и других облика мале привреде, која ће омогућити демографску обнову у руралном подручју;
- јачање функционалних веза са окружењем: у правцу градова Ниша, Лесковца, Бујановца и других урбаних центара.

3.3. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

У концепцији просторног развоја најбитније је обезбедити већу саобраћајну, инфраструктурну, економску и социјалну интеграцију у односу на окружење. Интеграција планског подручја у оквиру простора Пчињског округа подразумева смањење унутрашњих субрегионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, инфраструктурној, економској и социјалној структури (нарочито подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја). Интеграцији планског подручја са Републиком Србијом (са суседним функционалним подручјима, окрузима, подручјем макрорегионалног центр - Ниш, општинама југоисточног дела косовског макрорегиона) и међународним окружењем (Република Македонија), посебно погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водопривредних система, као и привредно-радних зона.

Са становишта циљева унутрашње интеграције, посебно је важно побољшање мреже државних и општинских путева (нарочито ка недовољно активираним деловима региона) и повезивање те мреже са државним путем првог реда - аутопут.

Привредни развој подручја Просторног плана града, подразумева неопходну изградњу инфраструктуре и повећање нивоа инвестиција (домаћих и страних).

Пољопривреда, традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану, квалитетом земљишта и расположивошћу пољопривредним фондом, изграђеним и планираним агроиндустријским капацитетима и мелиорационим системима, представља један од значајнијих ресурса за привредни развој Града.

Развој **привредно-радних зона**, као и даљи развој постојећих успешних фирми (као важног упоришта досадашњег економског развоја), биће окосница привредног развоја града, уз специјализацију производње и привредно повезивање са малим и средњим предузећима, осталим подручјима и другим индустријским центрима ширег окружења.

Компаративне предности овог подручја за интензивирање развоја **туризма** и комплементарних делатности, заснивају се на очуваној природној средини, постојећим природним ресурсима, и развоју нове и препознатљиве туристичке понуде. Најбитнији

фактор валоризације туристичког потенцијала је веза града са инфраструктурним коридором X, односно завршетак деонице аутопута E-75. Упориште развоја туризма засниваће се на комплетирању и интеграцији постојеће понуде, изградњи и уређењу нових садржаја и заједничким промотивним активностима града и општина које повезује коридор X, у циљу развијања јединствене туристичке понуде региона.

Терцијарни сектор који је знатно заостао, неопходно је не само надокнадити већ и знатно интензивирати и диверзификовати у складу са функцијама појединих центара у мрежи насеља и приоритетима у развоју сеоских подручја.

Полазећи од постојећих модела концентрације **становништва** и диверзификације делатности, уситњености насеља и доминације градског центра, развој система насеља има за циљ квалитативне промене привредне и социо-економске структуре насеља. Селективно подстицање и усклађивање привредног развоја са развојем заједничког и индивидуалног стандарда (отварањем малих и средњих прерађивачких погона, изградњом локалне мреже путева, подизањем квалитета јавних служби и услуга и сл.) имаће следећи редослед квалитета:

1. заједнице насеља са центрима заједнице насеља, и већим развијенијим насељима, тј. независним примарним сеоским центрима (са општим или специфичним функцијама);
2. градски центар (са одговарајућим развојем урбаних функција и према томе, утицајем на окружење).

Програми развоја **јавних служби** и формирања система насеља биће усклађени са привредним развојем, финансијским могућностима и особеностима, као и циљевима развоја појединих подручја. Ови програми подразумевају одговарајућу подршку у другим секторима (у првом реду саобраћајне и комуналне инфраструктуре, посебно у односу на периферне, брдско-планинске делове Града, који имају инфраструктурна, ресурсна и друга развојна ограничења).

Развој руралних подручја, неговање и промовисање њихових вредности (природна хетерогеност, културно-историјски идентитет и др.) уз јачање економске снаге сеоских домаћинстава, представља важно питање будућег равномерног развоја планског подручја.

Једно од основних упоришта Просторног плана односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефинисаних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења.

Планом ће се успоставити основе за ефикаснију контролу коришћења и уређења **грађевинског земљишта**, утврдити норме и дати препоруке за изградњу и комунално опремање и уређење сеоских насеља и руралних предела. Ради благовременог резервисања простора за рационалну изградњу и коришћење објеката/подручја од јавног интереса, планом се утврђују режими коришћења и заштите простора коридора планираних инфраструктурних система, подручја експлоатације минералних сировина, сливних подручја и простора за изградњу санитарних депонија (трансфер станица) и сл.

Важно упориште Просторног плана представља и унапређење и **заштита животне средине**, заштита и промоција природне баштине, и очување подручја са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине. У домену заштите и промоције културно-историјског наслеђа, залагање је за промену досадашње праксе коју је карактерисала недовољна валоризација, презентација и коришћење културних добара. У циљу интегралне заштите непокретних културних добара и очувања културног идентитета простора града, утврдиће се мере заштите за сваку групу добара и дати смернице за планско спровођење тих мера.

II ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

1. ОПИС И ОДРЕЂЕЊЕ НАМЕНА ПРОСТОРА

1.1. ПОДЕЛА ПОДРУЧЈА ПЛАНА НА ЗОНЕ

1.1.1. ЗОНИРАЊЕ ПРЕМА ПОГОДНОСТИ ТЕРЕНА ЗА НАСЕЉАВАЊЕ

I - Први тип терена чине погодни терени за просторни развој и насељавање без ограничења за насељавање. Ово су равни или благо нагнути терени (до 10%), у подручју алувијалних равни и речних тераса Јужне Мораве и притока, стабилни, добро носиви, оцедити и добро експонирани. Поред алувиона и долињска проширења брдско-планинских токова спадају у ове терене и они захватају и више делове долињских страна и површи у зонама дуж притока Јужне Мораве. Микроклиматски услови на овом подручју су повољнији, с обзиром на надморску висину, морфолошке карактеристике и сл. Због повољних инжењерских, геомеханичких карактеристика терена, трошкови фундарања, земљани и грађевински радови су релативно мали. Ови терени су углавном земљишта I - IV катастарске класе.

II - Други тип терена чине условно погодни простори за насељавање са мањим или већим ограничењима за насељавање. Овом типу терена припадају равни или благо нагнути терени (до 15%) или више нагнути (до 30%), у висинској зони преко 500 м, углавном стабилни или са појавама клижења, добро носиви. Као већа ограничења локално се јављају нагиби терена од 20-30%, појаве клижења и нестабилности, или плављење уз речне токове. Ова природна ограничења захтевају мање или веће материјалне трошкови при савладавању (заштита од плављења, заравњивање, стабилизација клизних терена, низ техничких мера при земљаним радовима, трасирању инфраструктуре и саобраћајница). Ови терени захватају долињске стране притока Јужне Мораве. Овим теренима припадају и повремено плављени терени у нижим зонама речних долина Јужне Мораве и притока. Користе се углавном као воћњачке, виноградске, ливадске површине, делом су пошумљени.

III - Трећи тип има најмање повољне услове у поређењу са осталим типовима за било коју намену коришћења. Ове терене карактеришу веома стрми нагиби (> 30%), нестабилност у природним условима и при изградњи, клижења, еродовани терени. Овим теренима припадају простори изнад 1000 мнв (падине изграђене од стена миоцена и флиша). На овим теренима се развија шумарство, сточарствао с обзиром да их углавном чине шумске и ливадско - пашњачке површине. Због велике пошумљености и ограничења, непогодни су за насељавање.

Апсолутно неповољних терена за насељавање – изградњу са аспекта природних услова скоро да и нема: то су водене површине, а као ограничавајуће на ширим просторима се може навести простирање пољопривредних и шумских површина, површина под ловиштима и зоне изворишта водоснабдевања. При изради планске и техничке документације без обзира на тип терена обавезно је истраживање са аспекта геологије, кроз израду елабората геолошких и геотехничких истраживања.

Према специфичном начину коришћења, одређене су су четири основне намене:

- **грађевинско земљиште**
- **пољопривредно земљиште**
- **шумско земљиште**
- **водно земљиште**

1.2. ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ

Грађевинско земљиште Града Врања је подељено на три типа, у зависности од његове погодности за изградњу и насељавање.

I - На првом типу терена кога чине **погодни терени** за просторни развој и насељавање без ограничења за насељавање, могућа је изградња свих типова објеката за становање, изградња јавних садржаја и привредних капацитета, али првенствено у зонама уз саобраћајнице, како би дошло до минималне деградације плодног тла, односно заштите земљишта и подземних вода у алувиону реке Јужне Мораве и других река у доњим деловима токова. Ови терени могу да се користе за пољопривредну производњу (гајење жита, поврћа, воћа), јер су то углавном земљишта I - IV катастарске класе.

Катастарске општине које спадају у повољне терене за изградњу са аспекта природних услова су: Врање 1, Катун, Стрпско, Бунушевац, Доњи Вртогош, Доњи Нерадовац, Горњи Нерадовац, Давидовац, Павловац, Ристовац, Александровац, Купининце, Ратаје 1, Доње Жапско, Миланово, Буштрање, Доња Отуља, Доње Требешиње, Златокоп, Рибинце, Ђуковац, Мечковац, Ранутовац, Суви Дол, Моштаница, Бресница, Кумарево, Паневље, Превалац, Струганица, Тесовиште, Смиљевић, Урманица, Ушевце, Стршак и Градња.

II - На другом типу терена кога чине **условно погодни терени** за насељавање са мањим или већим ограничењима за насељавање, осим воћарства и воноградарства, могуће је коришћење терена и за екстензивно гајење жита, сточарство, шумарство итд. На овим теренима је могуће индивидуално становање, изградња мањих привредних капацитета итд.

Катастарске општине са мањим или већим ограничењима за изградњу са аспекта природних услова су: Горње Жапско, Горња Отуља, Преображање, Горње Требешиње, Копанане, Сурдул, Вишевце, Барелић, Доње Пуношевце, Стара Брезовица, Средњи Дел, Првонек, Дуга Лука, Изумно, Сливница, Клисурица, Себеврање, Корбевац, Бујковац, Барбарушинце, Луково, Лева Река, Врањска Бања, Тибужде, Коћура, Топлац, Дулан, Липовац, Наставце, Бели Брег, Миливојце, Дубница, Горњи Вртогош, Содерце, Врање 2, Бојин Дел, Гумериште, Обличка Сена, Дреновац, Сикирје, Добрејанце, Станце Рождаце, Трстена, Големо Село, Крушева Глава, Мијаковце, Остра Глава, Лалинце, Студена, Власе и Мијовце.

III - На трећем типу терена кога чине **неповољни терени**, има најмање повољних услова у поређењу са осталим типовима за било коју намену и коришћење, планиране су шумске и пашњачке површине, узгој шума, сточарство, као и за развој планинског туризма (највише ловног и излетничког).

Катастарске општине које спадају у неповољне терене за изградњу са аспекта природних услова су: Честелин, Русце, Лепчинце, Српско Марганце, Горње Пуношевце, Ђурковица, Нова Брезовица, Стари Глог, Бабина Пољана, Црни Врх, Корбул, Крива Феја, Несврта, Тумба и Дупељево.

1.2.1. СТАМБЕНА ИЗГРАДЊА И НАСЕЉА

- **Град**

Град Врање као урбани центар је територијално подељен на десет зона, које обухватају карактеристичне и препознатљиве делове насеља, у оквиру којих су Генералним урбанистичким планом предвиђене и међусобно усклађене различите типичне целине, формиране на основу типа, начина изградње објеката и основне намене простора:

- 1 – рурално становање
- 2 – становање малих густина
- 3 – становање средњих густина
- 4 – становање великих густина

- 5 – становање са малом привредом
- 6 – становање - посебни типови
- 7 – комплексно урбано ткиво
- 8 – индустрија и производне зоне
- 9 – пословно - производне зоне
- 10 – пословно - услужне зоне

- **Сеоска насеља**

Како се већина типичних сеоских насеља налази у брдско-планинском пределу Града, величина и облик парцела се у појединим насељима разликују. Организација окућнице и просторна диспозиција садржаја које она обухвата, слична је у већини ових села с обзиром на то да се становништво углавном бави пољопривредом или сточарством. Окућница обухвата кућу са двориштем и економско двориште. Објекти су приземни, а они грађени у новије време имају поред приземља и спрат и поткровље.

Услед сталне депопулације ових насеља изградња је у стагнацији већ дужи временски период. У неким насељима постоји извештан број објеката који се не користе за стално становање, већ их њихови власници користе повремено, викендом и у летњим месецима за становање.

Остала типична сеоска насеља налазе се поред речних токова Јужне Мораве и Ветернице. Разликују се од брдско-планинских насеља по збијености и величини кућног плаца и окућнице. Последњи низ година у овим насељима се граде објекти П+1 до П+2 са поткровљем и доброг су бонитета.

- **Просторни развој и дистрибуција привредних делатности**

На подручју Града Врања налази се три привредно радне зоне које су делимично изграђене, и планира се њихово проширење. Основна оријентација је примена нових технологија, уз истовремен развој сектора малих и средњих предузећа-МСП.

- **Туристички центри и комплекси**

Град Врање поседује разноврсне мотиве погодне за туризам и рекреацију и велики потенцијал за развој туризма али је и поред тога туризам врло слабо развијен. Требало би урадити много тога на афирмацији туризма како би предузетници и Град почели да инвестирају у изградњу савремених туристичких објеката. Глобални тренд повећања тражње специфичних туристичких категорија као што је активни одмор (планинарење, бициклизам, ловни туризам), сеоски туризам, коридор Х, такође су неке од могућности на које Град Врање може да реагује. Сигурно је да Врање треба да искористи своју близину коридору Х тако што ће подстакнути постојеће и нове предузетнике да улажу средства како би обезбедили услуге за велики број људи који ће користити овај коридор.

Најпознатији туристички центри у Граду Врању су: Врањска Бања, планина Бесна Кобила и сам град Врање које својим културним наслеђем привлачи бројне туристе.

Постоје и други туристички центри који превасходно имају локални значај и користе се за потребе рекреације становника града Врања а то су излетишта Девотин, Пржар, Добре Воде и Александровачко језеро.

1.3. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Природни услови за развој пољопривреде на подручју Града су веома хетерогени, а за даљи плански развој детерминисани су географским положајем, рељефом, хидрографским карактеристикама, различитом заступљеношћу и квалитетом земљишног фонда, климом и слично. Простор Града Врања треба развијати у складу са принципима одрживог развоја што подразумева организовану планску употребу -

коришћење, уређење и заштиту у складу са природним и створеним потенцијалима и ограничењима овог краја. На основу тога, одређене су основне планске зоне - рејони на територији Града Врања:

Заступљеност пољопривредних култура у зависности од надморске висине:

0 – 500 мнв – Пољопривредни долињски рејон

70 – 80 % повртарство и ратарство

20 – 30 % сточарство

10 – 20 % воћарство

500 – 1000 мнв – Пољопривредни рејон побрђа

70 – 80 % воћарство

40 – 50 % ратарство

10 – 20 % сточарство

> 1000 мнв – Пољопривредни планински рејон

70 – 80 % ливаде

10 – 20 % воћарство

5 – 10 % сточарство

1. Пољопривредни долињски рејон (централни низијски развојни рејон) до 500 мнв у долини Јужне Мораве.

Зоне повољне за оранице и баште

- Најповољнији терени су најраспрострањенији у котлинском делу Града – у зонама до 350 мнв, на земљиштима до IV катастарске класе, са углом нагиба до 3°, без појаве ерозије и клизишта, без могућности плављења, топлих експозиција (S,SW,SE), као и неекспониране површине. На подручју Града земљишта најповољнија за пољопривреду простиру се у средишњем делу Града, нарочито на речним терасама реке Јужне Мораве и њених притока. Најповољнији терени су у нижим зонама. На овим просторима постоје услови за гајење житарица, крмног биља, поврћа, јагодичастог и коштуњавог воћа, цвећа и других култура, а потребно наводњавање је једини услов за несметано одвијање пољопривредне производње на вишљим оцедитијим теренима. У овим зонама производњу поврћа, цвећа и др. могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, чиме се постиже независност приноса од метеоролошких прилика.

- Условно повољни терени за оранице и баште се налазе на висинама од 350 до 500 мнв, на земљиштима слабијег квалитета и већег нагиба до око 8°, са слабијом ерозијом или акумулацијом, углавном у средишњем делу територије Града, као и на нижим теренима уз Јужну Мораву и остале притоке Јужне Мораве, или нижим теренима који су повремено плављени површинским и подземним водама. Услови тла и нагиба и хидролошки режим условљавају избор пољопривредних култура, примену одређене врсте ђубрива, као и одређен начин обраде ради спречавања ерозије, уколико се користе као оранице и баште. Главна ограничења у коришћењу су слабији квалитет земљишта, па се њихов квалитет може побољшати применом одређене врсте ђубрива, избором адекватних пољопривредних култура прилагођеним овим типовима земљиштима, обезбеђењем одговарајућег хидролошког режима тла, и др. И у овим зонама пољопривредну производњу могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, уз обавезу хидромелиорација тла. Ови терени су повољнији за оранице, посебно за гајење кукуруза, крмног биља, за воћарство, повртарство итд.

- Терени неповољни за оранице и баште окружују Јужноморавску долину; представљају их углавном шумовита подручја осталих планинских зона на висинама преко 500 м, стрмих нагиба, неповољних експозиција и карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. У ове терене, уколико су неповољно експонирани или угрожени ерозијом спадају и нижи терени преко 350 мнв, на којима антиерозивни радови имају приоритет.

2. Пољопривредни рејон побрђа (брежуљкасто–брдски рејон) обухвата просторе од 500-1000 мнв, на брежуљкастом и нешто вишем терену, са обе долинске стране Јужне Мораве.

Зоне повољне за воћњаке и винограде

- Најповољнији терени за воћњаке и винограде су терени побрђа до и преко 350 мнв, оцедити, песковити, на земљишту до IV бонитетне класе, топлих експозиција и повољних нагиба. Налазе се на благим падинама атара скоро свих села Града Врања који се спуштају ка Јужној Морави. Некада широко распрострањене виноградарске културе у последњем периоду су запарложене и претворене у воћњаке, па је плански приоритет обнова винограда на овим просторима јагодичасто и коштуњаво воће предњачи у избору воћњачких култура.

- Повољне терене за воћњаке и винограде представљају терени на умереним експозицијама и стрмијем нагибу који су углавном заступљени на мањим површинама. У избору култура предњаче разне врсте коштуњавог воћа.

- Терени неповољни за воћњаке и винограде су на хладним експозицијама, влажном терену или већем нагибу; представљају их углавном шумовито подручје и остале више зоне, на висинама преко 350 мнв, стрмијих нагиба, неповољних карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. Ова подручја су у западном, источном и северном делу Града најчешће под шумом или су прокрчене некадашње шумске површине, док су у средишњим зонама и близу насеља угрожене градњом. Ако су слободна, најповољнија су за воћњаке, винограде и ливаде. Повећање површина под виноградима и воћњацима захтева посебне интервенције у циљу побољшања квалитета педолошког слоја и предузимање ефикасних мера унапређења нископродуктивних и деградираних земљишта, и то увођењем одговарајућег плодореда, применом одговарајућих агротехничких мера, већом употребом стајског, као и других органских ђубрива, коришћењем минералних ђубрива у складу са хемијским својствима појединих типова земљишта и принципима производње здраве хране, и на друге начине. Потребан је добар одабир аутохтоних - еколошких врста воћног расада које на овим просторима дају боље приносе и успевају и на већим надморским висинама. Одговарајућом терасастом обрадом земљишта превазилазе се и већи нагиби, а самим тим и зауставља ерозија на тим површинама.

3. Пољопривредни планински рејон (планински - шумски рејон) - највиши терени, изнад 1000 мнв планирани су за узгој шума, местимично на постојећим ливадама и пашњацима за планинско сточарство, као комплеметарну делатност, и развој туризма, уз лоцирање мањих смештајних капацитета у селима у нижим појасевима, изузетно у виду специфичног смештаја, као што су планинарски домови. Туризам је оријентисан на излетнички, рекеративни, етно и ловни и риболовни туризам, у првом реду.

Зоне повољне за ливаде и пашњаке

- Најповољнији су терени побрђа, непошумљени, изнад 1000 мнв, стрмији и са педолошким супстратом лошијих карактеристика, на земљиштима преко IV катастарске класе. Налазе се у брежуљкастом и планинском делу Града и због склоности еродовању искључени су за узоравање, те, као такви, погодни за сточарство.

- Повољне терене за ливаде и пашњаке представљају стрмији терени за које се, као вид заштите тла од ерозије, планира затрављивање аутохтоним врстама трава (које у овим крајевима дају најбоље приносе, а добра су подлога за развој сточарства), уз побољшање квалитета педолошког покривача и адекватан начин њихове експлоатације. У ову категорију сврставају се и нижи терени који су због неповољног хидролошког режима често плављени и, као такви, мање повољни за оранице и баште, али је формирање ливада на њима предуслов за сточарску производњу.

- Терени неповољни за ливаде и пашњаке су претежно под шумама на стрмим нагибима или јако еродованом земљишту, каквих је врло мало.

Простор Града Врања треба развијати у складу са принципима одрживог развоја што подразумева организовану планску употребу – коришћење, уређење и заштиту у складу са природним и створеним потенцијалима и ограничењима овог краја.

1.4. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Основне намене

На територији града Врања површина шуме у државном власништву је 20.885,58 ха, док је површина под шумом која је у приватном власништву 18.184,00 ха. Гледано укупна шумовитост града Врања је око 40%, што Врање сврстава у шумовитије општине у републици јер је укупна површина под шумом у односу на целокупну територију Србије око 30%.

Наменске целине

У шумама на територији града Врања постоје сви неопходни предуслови за остваривање материјалне користи од коришћења тзв. осталих шумских производа.

Наменска целина је просторна категорија која обухвата читав шумски комплекс или поједине његове делове у којима је одабраном (приоритетном) функцијом или функцијама или глобалном и основном наменом шуме дефинисан најрационалнији вид коришћења.

Сагледавши стање и функције шума Јужноморавског шумског подручја, као и концепцију за развој града Врања и Републике у целини издвојене су одговарајуће наменске целине:

- Наменска целина "10" - производња техничког дрвета
- Наменска целина "26" - заштита земљишта 1. степена
- Наменска целина "66" - стална заштита шума (изван газдинског третмана)

Наменска целина "10" - производња техничког дрвета: Приоритетна функција је максимална и трајна производња дрвета најбољег квалитета, али се при томе не занемарују и остале производне, општекорисне и социјалне функције шума. Да би крајњи циљ, максимална и трајна производња дрвета најбољег квалитета био остварен, шума мора бити у нормалном стању по свим показатељима на датом станишту. Оног момента када се шума налази у нормалном стању, осим производне функције остварују се и остале функције шума или бар већина њих. Ова наменска целина се налази у свим газдинским јединицама.

Наменска целина "26" - заштита земљишта 1. степена: Код ових категорија заштитних шума полази се од њене основне дефиниције да противерозивна заштита шума треба да штити своје станиште као и околне површине од дејства ерозије (водом, снегом, ветром) и испошћавању земљишта, као и од клизишта. Угроженост од ерозије одређена је у суштини следећим факторима: нагибом терена, рељефом, типом земљишта, експозицијом, климом, врстом коришћења и сл. У овим шумама може се вршити искоришћавање, а све то у складу са приоритетном функцијом заштите земљишта од ерозије, односно искоришћавања прате одређени ограничавајући фактори. Због специфичности терена (плитко земљиште, велики нагиб и други фактори који доводе до ерозије) на просторима где се налазе састојине наменске целине 26. мора се посебно водити рачуна о трајном одржавању шумске вегетације, односно систем газдовања као и начин коришћења прилагодити приоритетној функцији. Искључују се чисте сече на великим површинама, односно реконструкција деградираних шума мора се вршити на мањим површинама и у више наврата. Интезитет сеча мора бити умеренији.

Наменска целина "66" - стална заштита шума (изван газдинских третмана): Шуме сврстане у ову наменску целину налазе се, најчешће, на горњој граници вегетације, на

изузетно врлетним нагибима, шуме у клисурама и слично. С обзиром на неприступачне и врлетне терене на којима се простиру, састојине ове наменске целине остају без газдинских третмана. Гледано с економског аспекта, било како газдовање овим састојинама је онемогућено те су у даљем развоју препуштене саме себи и природи.

Полазећи од потреба и захтева у односу на шуме и шумска подручја, као и потенцијала шума и шумских станишта, уз основну (приоритетну) намену шума у шумском подручју, пламом се предвиђа да свакој шуми или њеном делу истовремено може да се остварује више функција шума које се временски и просторно преплићу и свака од њих у одређеном делу шуме има већи или мањи значај за друштвену заједницу. Многобројна дејства шума су функције шума које су планом сврстане у три групе:

- Производне функције
- Општекорисне функције
- Социјалне функције

Производне функције шума су са производњом дрвета (техничког и просторног), дивљачи (крупне и ситне), шумског семена и осталих производа шума (лековито биље, печурке, шумски плодови, смола и др.)

Опште корисне функције шума подразумевају заштитне, хидролошке, климатске, хигијенско-здравствене и друге функције.

Социјалне функције шума су: туристичо-рекреативне, образовне, научно истраживачке, одбрамбене и друге функције.

1.5. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Хидрографска мрежа на подручју Града припада подручју Црноморског слива (Јужна Морава, Велика Морава, Дунав), изузев реке Кођуре у југоисточном делу (притоке Пчиње, Вардара – слива Егејског мора).

1.5.1. РЕКЕ

- **Јужна Морава** највећа река на територији Града протиче средишњим делом у дужини од 26 км и на том путу прима 16 десних и 11 левих притока. Мада ова велика река само мањим делом (7,5%) од укупне дужине (343 км) тече кроз Град Врање, од великог је значаја за овај крај.

Укупна површина слива Јужне Мораве износи 15469 км² (од тога у Граду Врању 813 км² – 5,25%), а средњи протицај реке пред саставом са Западном Моравом 115 м³/сек. Због велике искрчености (јака ерозија) протицај реке и њених притока је неуједначен што често доноси поплавне пролећне и јесење воде.

- **Десне притоке Јужне Мораве** на подручју Града Врања са дужинама речних токова у метрима су: Кршевичка река (82), Коштаничка река (30), Црнолушки дол (5,3), Преображањска река (34,7), Требешинска река (36), Тибушка река (49,6), Шалин Дол (1), Ђуковачка река (5,4), Топлички поток (0,75), Топлачка река (2,75), Бањштица (114,6), Буковички поток (2,85), Корбевачка река (76,3), Паневаљска река (4,12) и Церкалска долина (0,9).
- **Леве притоке Јужне Мораве** на подручју Града Врања су: Давидовачка река (25), Павловачка река (24), Нерадовачка река (18), Бунушевачка река (6,85), Врањска река (31,6), Рашкин Поток (6,04), Суви Дол (2,33), Чивлачки поток (3,5), Ђорински поток (2,36), Бреснички поток (6,18), Моштаничка река (30).

Хидрогеографски услови северозападног дела Врањске котлине имају, између осталог, пресудан утицај на постанак и развој Врања. Евидентно је да су хидролошки услови релевантан локални физичко-географски елемент који је у знатној мери утицао на првобитну локацију насеља.

1.5.2. ИЗВОРИ

Извора има у свим деловима ареала Врања. Са становишта расположивог потенцијала изузетан значај имају термоминерални извори Врањске Бање. Високе температуре хидротермалних извора (92°C) су својеврстан природни феномен и њихово најважније својство.

1.5.3. ЈЕЗЕРА

Александровачко језеро

Александровачко језеро је вештачка акумулација настала изградњом насуте бране висине 10м на Александровачкој реци, са површином од 120 000 м². Првобитна намена је била наводњавање воћњака у долини Александровачке реке. Језеро, иако вештачка творевина, налази се у природном амфитеатру, окруженом ободним узвишењима која представљају јужни и северни крак вододелнице два водотока, Требешињске и Преображањске реке.

Одређени значај за задовољење неких излетничко-туристичких и рекреационих потреба становништва Града има Александровачко језеро. Обзиром на амбијенталну и пејзажну вредност језера и његовог окружења, овај простор је прерастао у излетиште са извесним угоститељским садржајима и потенцијалом за различите туристичке активности и рекреацију.

Језеро није адекватно одржавано последњих деценија па је дошло до загађења језера као и простора око њега па је у неколико наврата дошло до помора рибе. Задњих година дошло је до погоршања квалитета воде у језеру и неконтролисаног развијања приобалне барске вегетације која је захватила целокупни североисточни део језера. Ове неочекивано лоше појаве се по неким проценама везују за веће количине наноса који се исталожио у узводни део језера и релативно скромни водни потенцијал Александровачке реке који није у стању да својим природним дотоком довољно освежава воду језера.

Водоакумулација Првонек

Акумулација „Првонек“ као саставни део истоименог водопривредног система је сврстана у листу акумулација које су неопходне за развој водопривредне инфраструктуре тог дела Републике Србије и Пчињског региона.

Акумулација „Првонек“ са нивоом максималног успора на коти 617,62 мнв обезбеђује запремину од укупне величине од $V_{br}=22,3 \times 10^6 \text{ м}^3$. Акумулациони простор је подељен у три наменски предодређене зоне:

1. Зона акумулационог простора са нивоом на коти 580,00 мнв и запремином од $3,6 \times 10^6 \text{ м}^3$, са депоновање наноса које доноси Бањска река до профила бране.
2. Зона акумулационог простора између кота 580,00 мнв и 614,00 мнв и запремином од $16,40 \times 10^6 \text{ м}^3$ за потенцијалне кориснике у снабдевању насеља и индустрије водом од $0,5 \text{ м}^3/\text{s}$ и
3. Зона акумулационог простора између кота 614,00 мнв и 617,62 мнв и запремином од $2,3 \times 10^6 \text{ м}^3$, за сештај поплавног таласа 50-то годишње воде.

Поред основне немене за водоснабдевање насеља четири општине: Бујановац, Прешево, Трговиште и Врање (део) и напред побројаних функција акумулационог простора, вишенаменска улога акумулације огледа се кроз обезбеђење довољних количина воде за потребе енергетике, наводњавања, биолошког минимума ($0,075 \text{ м}^3/\text{s}$) и количина потребних за оплемењивање малих вода уз очување квалитета воде како на сливу тако и у самој акумулацији. Постојећом инвестиционо-техничком документацијом, количине воде за наводњавање и производњу електричне енергије нису одређене.

Брана и акумулација Вртогош – мрежа постројења за наводњавање

Брана и акумулација „ Вртогош“ се пројектује у циљу искоришћења потенцијала Вртогошке реке за наводњавање пољопривредних површина у широкој јужноморавској котлини, јужно од Врања. На бази спроведених билансних и техничко-економских анализа, усвојено је оптимално преградно место за изградњу бране и основне перформансе објекта (са одговарајућим ефектима).

Изабрано је низводно преградно место, непосредно на изласку Вртогошке реке из клисуре. Геолошке и морфолошке карактеристике преградног места, као и потенцијал геолошко – грађевинских материјала, практично једнозначно дефинишу тип преградне конструкције: насута брана од локалног материјала, фундирана на наносу.

У прилог овоме, говоре следеће чињенице:

- приближно симетричне долинске стране нагиба $30^\circ + 45^\circ$, са ширином алувијалног корита од 40-ак метара, у морфолошком погледу омогућавају пласман насуте или бетонске гравитационе бране;
- стенска маса погодна за темељење објекта практично је на површини у оба бока; у погледу геотехничких својства за извођење бране и пратећих објеката (тунел, преливни орани) стенска маса је подобна;
- велика моћност алувијалног наноса, дебљине преко 10 м, детерминише потребу за минимизирањем радова на ископу;
- постоје повољни услови за коришћење материјала из локалних позајмишта (из зоне будуће акумулације) а нарочито алувијалних и полувијалних шљункова и пескова, као и делувијалне дробине, јер је експлоатација и уградња тих материјала веома рационална;
- у зони будуће акумулације постоји потенцијално позајмиште глине, као и позајмиште глине низводно од преградног места – десно од старог пута према Врању, на око 1 км од профила;
- пласман бетонске гравитационе бране није рационалан, јер би захтевао велике радове на ископу алувијалног наноса и тешкоће везане за обезбеђење великих количина агрегата за бетон.

Закључак који се изводи из претходних анализа са аспекта природних услова је следећи:

- Град Врање има повољан саобраћајно географски положај (транзитна зона магистралних саобраћајница), долинама притока Јужне Мораве и планинским превојима повезани су и периферни делови Града;
- доминира рељеф до 750 мнв;
- преовлађује условно повољна и повољна експозиција;
- нагиби терена су махом условно повољни, али су у зони интензивне урбанизације и насељавања повољни;
- терен је углавном стабилан са потенцијалним клизиштима у зони терасних одсека;
- неповољни су сеизмички услови. Врање је једно од жаришних зона у Србији (од $7-9^\circ$ МКС);
- вредне су залихе минералних сировина: метала, олово и цинк (у експлоатацији) и неметала каолин и др.
- највећи бонитет терена је у долини Јужне Мораве, са удаљавањем од реке бонитет се смањује. Овај ресурс је још недовољно искоришћен. Пољопривредни потенцијали су највећи у делу Јужне Мораве и Ветерници.
- преко 50% терена је под екцесивном и јаком ерозијом, те су нужне мере заштите (антиерозивне мере);
- велики број бујица и Јужна Морава изазивају знатне штете па се морају урадити велики захвати у сливовима река и регулације корита кроз насеља;

- постоје велики потенцијали у термоминералним изворима (стакленици) и хидропотенцијали за мини акумулације (на притокама Јужне Мораве). Термоминерални извори су још су недовољно искоришћени у бањском туризму, као ни изузетна повољност за топлификацију Врањске Бање и Врања;
- шуме су за сада слаб потенцијал, заузимају око 40% терена али су махом лошег квалитета и неповољне структуре. Потребне су површине под шумом на преко 50% терена уз адекватну промену структуре;
- климатски услови су потенцијал овог краја (жупна клима) како за пољопривреду тако и за туризам и друге активности (од пољопривредног долиנסког појаса до највишег планинског појаса). Бесна Кобила је погодна за зимски туризам.
- нужну промену намене површина;
- повећање густине насељености у секундарним центрима Града уз интензивирање пољопривредне производње (хидромелиорације, изградња стакленика и др.) у долинском појасу;
- Изградњу неопходне инфраструктуре у планинском залеђу у коме треба извести велике радове у пошумљавању, регулацији бујица и искоришћењу њихових хидропотенцијала;
- Интензивирати експлоатацију минералних ресурса и интензивирати сточарство али уз неопходне мере заштите животне средине.

Ове промене ће довести до смањивања неких сеоских насеља у залеђу, а повећање густине у другим центрима на територији Града (изван градског насеља). До сада су ове промене биле стихијске па их треба плански усмеравати. У овим секундарним центрима треба обавезно активирати привредне делатности уз ангажовање људских потенцијала која поседују насеља изван града Врања.

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

2.1. ПОЉОПРИВРЕДА

2.1.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Пољопривредна производња представља значајан сегмент укупне привредне структуре града Врања. Економске тешкоће у претходном периоду значајно су погоршале стање у пољопривреди и прехрамбеној индустрији целе Републике, а посебно на подручју Пчињског округа. Знатно је ослабљен њихов финансијски потенцијал што је условило напуштање пољопривредне производње и одлазак становника са села. Ограничене финансијске могућности коче трансформацију и развој пољопривреде, па се излаз мора тражити у стварању услова који би били привлачни за инвеститоре. Отворено тржиште и нелојална конкуренција додатно су донели низ проблема пољопривредницима, мањи број њих је успео да се квалитетом и ценом избори за позицију на тржишту.

На територији Града Врања владају повољни услови за гајење великог броја ратарских и повртарских култура. Према званичним статистичким подацима укупна пољопривредна површина износи 43846 ха, што представља око 51% укупних површина. Укупне површине под ратарским усевима крећу се око 19 000 ха. У сетвеној структури преовлађују права и просолика жита, док су површине под индустријским и лековитим биљкама занемарљиво мале.

Под крмним биљем налази се око 4460 ха. Ливаде су заступљене са око 6300 ха и пашњаци са преко 14800 ха. Природни травњаци се углавном користе полуинтензивно, и то у виду једног откоса и слободне испаше.

Подаци о заступљености појединих усева нису прецизни па је тешко сагледати стварно стање биљне, односно ратарске производње. У циљу добијања потпунијих информација потребно је у будућности прецизније евидентирати податке о површинама под појединим усевима, просечним приносима по јединици површине, укупној производњи и начину искоришћавања добијених производа. Од ратарских усева највише су заступљена жита, са око 8000 ха, затим оранично крмно биље, које заузима око 4460 ха, док се под осталим ратарским биљкама налази око 2500 ха. У структури сетве доминирају пшеница и кукуруз, а међу крмним биљкама луцерка и озиме крмне смеше. Ратарска производња је претежно лоцирана у долинским и нижим брдским подручјима.

Ратарске површине су углавном уситњене, до њих се тешко долази јер су пољски путеви у лошем стању, што у знатној мери отежава приступ и примену пољопривредне механизације. Примена агротехничких мера је неуједначена и код већине произвођача далеко испод савременог нивоа.

Природни травњаци заузимају око 21 000 ха. То су ливаде чија површина износи 6200 ха и пашњаци, где површина износи 14000 ха. Природни травњаци претежно се простиру на вишим положајима, односно у брдско-планинским пределима. Ливаде су веома мале продуктивности и већином дају један откос, а потом се користе слободном испашом. Углавном се природно обнављају, без знатније примене агротехничких мера ради подизања њихове продуктивности. Пашњаци су највећа крмна база и углавном се налазе у вишим пределима брдско-планинског подручја. Најчешћи облик коришћења је слободном испашом крупних и ситних грла домаћих животиња. У просеку су веома запуштени, те су због тога нископродуктивни. Флористички састав је слаб и углавном се заснива на врстама које се спонтано најлакше одржавају на тим просторима.

Повртарски усеви заузимају око 2500 ха. Највише је заступљен кромпир, затим парадајз, паприка, купус и луковичасто поврће. Повртарска производња је сконцентрисана у низијским пределима и у околини већих потрошачких центара.

Поједине врсте поврћа заступљене су и у брдско-планинском подручју, где се највише гаје коренасте врсте, купус, лук и лиснато поврће.

У повртарству преовлађује баштенски тип производње, односно "сваштарска" производња која заузима мале површине. Произведено поврће се углавном користи у сопственом домаћинству, а евентуални вишкови служе за пласман на пијацама. Тржишни произвођачи поврћа су малобројни, а своју производњу углавном реализују у локалној средини.

Поврће се производи и у заштићеном простору, односно у стакленицима и пластеницима. Стакленици постоје само у Врањској Бањи и простиру се на 7,7 ха. Користе се за производњу поврћа и цвећа. За загревање стакленика служи геотермална енергија која се добија из топле воде. Издашност извора је око 60 л/с.

Пластеници су осетно заступљенији облик заштићеног простора и углавном се користе за производњу поврћа. Водећа врста поврћа у пластеницима је парадајз, затим следе краставац и паприка. Пластеници се обично не загревају, те служе за пролећну и касну јесењу производњу поврћа. Преовлађују једноставни типови пластеника, у којима се не може организовати савремена производња поврћа. Највећа концентрација производње поврћа у пластеницима постоји у насељима која су лоцирана у непосредној близини Врања.

ВОЋАРСКА ПРОИЗВОДЊА

У Граду Врању под воћњацима је око 2000 ха. Воћарска производња је екстензивна, просечна површина поседа код јабучастих и костичавих врста је до 0.5 ха, код јагодастих врста 0.20 ха. Заступљене су аутохтоне и интродуковане сорте, доминира шљива, најзаступљеније сорте су Стенлеј и аутохтоне сорте Пожегача и Црвена ранка. Засади су релативно стари, са великим растојањем у реду и између редова, неправилно формираних крошњи.

Поред шљива заступљена је јабука са мноштвом старих и новијих сорти. Поред ових засада постоје и савремени засади са већом густином садње, без система за надодњавање. Вишња је на трећем месту по заступљености у воћарству. Засади јагоде су углавном стари и са великом проређеношћу жбунова. Мало је засада где је примењена новија технологија гајења јагоде на фолији и у пластеницима.

Од осталих воћних врста заступљене су: дуња, крушка, кајсија и купина, а има и спорадичних стабала трешања, углавном у двориштима. Ако се упореди стање воћарске производње и приноси по јединици површине или по изданку код јагодастог воћа у односу на целу Србију онда су они испод просека, а у односу на европску производњу далеко испод просека за сваку врсту понаособ, изузев вишње.

ВИНОГРАДАРСКА ПРОИЗВОДЊА

Врањски виноградарски подрејон припада Нишавско-јужноморавском рејону и обухвата три виногорја: Сурдуличко, Вртогошко и Буштрењско. Под виноградима се налази око 900 ха.

Доминирају винске сорте са 98%. Већи удео је црних винских сорти у поређењу са белим. У Буштрењском виногорју сорте намењене за црвена вина учествују са 95%, а у Вртогошком виногорју са 92%. Сорте намењене за бела вина заступљене су са 4% у Буштрењском виногорју и 6% у Вртогошком виногорју.

СТОЧАРСКА ПРОИЗВОДЊА

Сточарска производња у Граду Врању је неразвијена због ниске производности и недовољне заступљености фармских животиња по јединици пољопривредне површине. Она углавном задовољава домаће потребе у потрошњи која је много нижа у односу на развијене земље због слабе куповне моћи становништва. Раније велики допринос тржишној понуди давале су велике друштвене фарме. Данас је један део њих

приватизован, а други је у поступку приватизације. Биланс сточарске производње показује висок несклад између постојећег стања и реалних могућности ресурса, па је то полазна основа за конципирање адекватне развојне Стратегије која би се састојала у повећању свих аспеката конкурентности домаћег сточарства

У наредном периоду развој сточарства биће условљен степеном државне подршке. Поређење садашње државне подршке са оном коју има окружење, не даје домаћој пољопривреди велике шансе у тржишном надметању. Уз све остале подстицајне и заштитне елементе који постоје, до сада недостигнути услови квалитетног интензивног узгоја, увођења светских стандарда у производњу и прераду намирница животињског порекла, као и коначног потврђивања квалитета и хигијенске исправности финалних производа, онемогућили су обнову това и извоза јунади и јагњади, те производа од меса и млека. Када су у питању подстицаји једино је производња млека подстицана у континуитету, што је дало евидентне резултате. Остале сточарске производње практично нису подстицане до пре две године, а и од тада се то чини доста симболично.

2.1.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Услед сложених утицаја природних и антропогених фактора, пољопривредно земљиште Јужног поморавља просторно је јако хетерогено по погодностима за обраду и наслеђеним начинима коришћења, што пружа велике могућности за остваривање значајних компаративних предности у производњи широког асортимана квалитетних пољопривредно- прехранбених производа. У тим оквирима нарочиту подршку требало би обезбедити економски ефикаснијем и еколошки безбеднијем активирању следећих потенцијала:

- изузетно повољни педолошки, хидролошки и други природни услови, као и традиција, знања и афинитет пољопривредног становништва врањске котлине и делова других долинских крајева у производњи паприке, парадајза и других врста поврћа посебних одлика квалитета;
- на готово свим теренима до 800 m н.в. постоје повољни услови за комерцијалну производњу воћа, а местимично и за остваривање посебних економских и еколошких користи, применом органских метода, посебно у производњи старих/аутохтоних сорти;
- чувена Врањска (вртогешко и буштрањско) виногорија, са традицијом у производњи квалитетних вина, у којима сада преовлађују сорте за обојена вина, али су заступљене и сорте за бела вина и стоне сорте различитог времена сазревања;
- преовлађивање природних екосистема (шуме, пашњаци и ливаде) у структури коришћења брдско-планинског простора представља повољну околност за офанзивнији приступ примени органских метода;
- природне и насеобинске погодности насеобинских крајева за организацију коришћења простора на принципима агро-шумарства, што подразумева комбиновано коришћење пољопривредних и шумских површина у интегрисаном систему управљања;
- производни програми који имају широки спектар тражње: пчеларство, производња и прерада рибе, производња и прерада козјег млека, сакупљање печурака, лековитог биља и тд.

У регионима високог потенцијала за интензивирање конвенционалне пољопривредне производње приоритетна израда пројеката усмерених на унапређење конкурентности пољопривредног сектора (обука произвођача за примену нових знања и вештина у производњи; укрупњавање поседа и техничко-технолошка модернизација породичних газдинстава; приватизација и реструктурирање пољопривредних предузећа; стандардизација производње семенског и садног материјала; унапређење сортног састава и повећање приноса; уређење и заштита пољопривредног земљишта; изградња

система за наводњавање и одводњавање; увођење и сертификација система квалитета и безбедности хране; формирање удружења произвођача и кластера; и унапређење тржишних и кредитних институција и механизма).

Структура земљишних површина, 2012. године

	Град	Удео у укупној површини Града (%)
Укупна површина / km ²	860	100
Пољопривредна површина / ha	43 846	50,98
Коришћена пољопривредна површина / ha	36 673	42,64
Обрасла шумска површина / ha	34 309	39,89

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2012 - (Попис пољопривреде 2012.)

Пољопривредна производња представља значајан сегмент укупне привредне структуре Града Врања. Економске тешкоће у предходном периоду значајно су погоршале стање у пољопривреди и прехранбеној индустрији целе Републике, а посебно на подручју Пчињског округа. Знатно је ослабљен њихов финансијски потенцијал што је условило напуштање пољопривредне производње и одлазак становника са села. Ограничене финансијске могућности коче трансформацију и развој пољопривреде, па се излаз мора тражити у стварању услова који би били привлачни за инвеститоре. Отворено тржиште и нелојална конкуренција додатно су донели низ проблема пољопривредницима, мањи број њих је успео да се квалитетом и ценом избори за позицију на тржишту.

Носиоци развоја пољопривреде и села на подручју Града Врања у наредном периоду требало би да буду пољопривредна газдинства и прерађивачки капацитети, док би стручну, правну и економску помоћ пружао Град Врање, Завод за пољопривреду, Ветеринарске станице, Удружења пољопривредних произвођача и Земљорадничке задруге.

Полазећи од расположивих потенцијала и достигнутог нивоа производње намеће се неопходност дефинисања бржег развоја пољопривреде и прехранбене индустрије овог подручја, и у контексту привреде Пчињског округа у целини.

Пољопривреда у Граду је превасходно екстензивна, и најчешће традиционална, сем појединачних случајева, који су тржишно опредељени. То резултира продајом сезонских пољопривредних производа на територији Града пољопривредника из других општина Пчињског, али и других округа. Недовољна заступљеност прерађивачких капацитета и нестабилност на тржишту пољопривредних производа демотивише пољопривреднике у интензивирању производње. Услед транзиције велика предузећа, која се баве пољопривредом (Пољопродукт, задруге) нису више носиоци пољопривредног развоја Града Врања.

Као и у осталим гранама привреде, недиференцијација у производњи резултира неконкурентним производима, чије су цене производње високе, а степен прераде низак. Неопредељеност становништва Града да се бави само одређеном пољопривредном производњом, условљава стагнацију ове изузетно значајне гране привреде.

За поједине области пољопривреде постоје потенцијали за развој и даље унапређење. У области пољопривреде посебну пажњу треба посветити изградњи мини акумулација за наводњавање пољопривредног земљишта.

Препознавањем компаративних предности и применом интензивних техника за развој, пољопривреда може имати много већу заступљеност у укупним приходима по глави становника у Граду.

Кроз подстицајне и остале мере, треба успоставити одрживи развој пољопривреде и прехранбене индустрије, па тако побољшати њихову ефикасност, профитабилност и конкурентност. Пословне системе примарне пољопривреде треба повезивати са прехранбеном индустријом. Укрупњавањем поседа извршити рационализацију производње и одредити оптималну величину газдинстава према производној усмерености. Ове мере морају осигурати довољну количину квалитетне хране за потрошаче по приступачним ценама не нарушавајући биолошке и еколошке основе производње.

Пуна валоризација потенцијала руралних средина ће значајно допринети социо-економском развоју овог подручја, имајући у виду напоре државе на смањивању евидентних развојних диспаратета, социјалне програме Европске уније за подстицање социјалне инклузије у руралним срединама и борбу против сиромаштва као један од императива.

2.1.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ ЗА РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ СУ:

- подршка породичним газдинствима кроз унапређење примарне пољопривредне производње, прераде, понуде и пласман ависоко квалитетних локалних пољопривредно-прехранбених производа;
- завршетак приватизације у пољопривреди и прехранбеној индустрији;
- подршка удруживању и оснивању задруга;
- обезбедити демографски опстанак кроз унапређење квалитета живљења у руралним срединама;
- кредитирање пољопривредно-прехранбеног сектора;
- као и изградња инфраструктуре.

Структура укупне пољопривредне површине у Граду према начину коришћења, 2012. године

		Град (ha)	Удео у укупној пољопривредној површини (%)
Површина - укупно		86 000	/
Пољопривредна површина - укупно		43 846	100
Оранице и баште	укупно	19 696	44,92
	жито	8 038	18,33
	индустријско биље	183	0,42
	повртно биље	2468	5,63
	крмно биље	4460	10,17
воћњаци		2057	4,69
виногради		917	2,09
ливаде		6310	14,39
пашњаци		14842	33,85

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2012 - (Попис пољопривреде 2012.)

2.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

2.2.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Шуме пружају вишеструке користи: обезбеђују сировине за обновљиве и еколошки здраве производе и имају важну улогу у економском благостању, биолошкој разноврсности, глобалном кружењу угљеника и водном билансу, битне су за развој еколошких, заштитних, туристичко-рекреационих, здравствених и културних услуга, а такође су и стуб одрживог развоја сваког друштва. Шумски ресурси се морају трајно унапређивати и користити, односно њима ће се газдовати у складу са националним развојним циљевима и нивоом друштвено-економског развоја, као и на основу свеукупне националне политике која је у складу са одрживим развојем и законима.

Шуме представљају најважнији извор биолошког диверзитета и имају кључну улогу у одржавању еколошких процеса и еколошке равнотеже на локалном, националном, регионалном и глобалном нивоу штитећи осетљиве екосистеме, сливове и изворишта вода, и представљајући "складиште" биолошких ресурса и генетског материјала неопходног за производе биотехнологије. Самим тим, неопходно је предузети мере за очување биодиверзитета у шумама и одрживо коришћење његових компоненти.

Шумски ресурси Града Врања представљају значајан потенцијал одрживог развоја с обзиром на повољне услове за развој аутохтоних врста са приоритетно производно-заштитном функцијом.

Услови за развој шумарства су доста погодни, пре свега, због великих комплекса шума. Међутим шумарство у овом подручју није се рационално развијало.

На територији Града Врања површина шуме у државном власништву је 20.885,58 ха, док је површина под шумом која је у приватном власништву 18.184,00 ха. Гледано укупна шумовитост града Врања је око 40%, што Врање сврстава у шумовитије општине у републици јер је укупна површина под шумом у односу на целокупну територију Србије око 30%. Државне шуме се деле на мање целине које се називају газдинске јединице и представљају територијалну целину шуме и шумског земљишта и обухватају шумски комплекс или његов део. Укупна површина државних шума и необраслог земљишта којима газдује Шумско газдинство "Врање" из Врања (организациона јединица Србијашума) на територији града износи 20.885,58 хектара. Однос обраслих и необраслих површина износи 84 : 16 што се може сматрати неповољним. Ако се узме у обзир и учешће шикара и шибљака (које износе 4,1 % обраслог) онда је овај однос још неповољнији. Просечна отвореност државних шума овог подручја износи 12,3 км / 1.000 ха што се сматра недовољно са становишта интензивног газдовања шумама.

2.2.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Шумски ресурси представљају значајан потенцијал одрживог развоја с обзиром на повољне услове за развој аутохтоних врста са приоритетно производно-заштитном функцијом, као и задовољавајућег здравственог стања састојина на већем делу шумског подручја. Посебно је важно очување и активирање ових потенцијала кроз: одрживу експлоатацију шумских производа (пре свега дрвета) као основе развоја дрвно-прерађивачке индустрије; коришћење шума за научно-истраживачке, образовно-васпитне, спортско- рекреативне, ловне и друге сврхе; туристичку валоризацију шума које припадају категорији заштићених природних добара; организовано коришћење осталих шумских производа 33 (јестивих гљива, лековитог биља, сакупљање и откуп шумских плодова, пужева и др. као и производња ћумура); побољшање бројности дивљачи у ловиштима и др.

Развој шумарства релативизују поједина ограничења и то: недовољно регулисан правни статус површина под шумом; непознавање потпуног стања приватних шума; потреба преиспитивања унутрашњих граница појединих наменских целина; случајеви

непланског коришћења шума (посебно у пограничним и периферним деловима); екстензиван однос према шуми у фази неге, заштите и коришћења; недовољно увећање шумског фонда; појава процеса сушења стабала посебно у састојинама храста китњака; недовољна компатибилност са секторским плановима (из области водопривреде, туризма и др.) и др.

Приликом уређивања намене шумског подручја, или појединих његових делова неопходно је комплексно сагледати и анализирати ова основна полазишта:

- стање и услови у шумском подручју, и
- потребе и захтеви друштвене заједнице.

Приликом уређивања намене шумског подручја, или појединих његових делова приоритетни циљеви су:

- даљи развој путне мреже овог подручја;
- заштита земљишта од водне ерозије различитог типа;
- подизање заштитних шумских појасева око важних саобраћајница;
- рационално коришћење укупних производних потенцијала шума овог подручја;
- повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина;
- увећање учешћа високих шума у укупном дрвном фонду;
- нега постојећих састојина интензивирањем шумско-узгојних радова;
- организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите, како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја;
- умањење негативних процеса површинске ерозије и заштита сливова постојећих и планираних акумулација и већих речних токова;
- побољшање стања шумске инфраструктуре;
- максимално сузбијање бесправне сече, поготово у реону који гравитира граници са Косовом и Метохијом.
- обнављање, подизање нових и нега шума под државном управом.

Интензивније гајење и експлоатација шума и то дрвне масе и споредних шумских плодова подразумева већу отвореност шума (изградња шумских комуникација), али и примену интензивнијих мера неге и обнове шумског фонда.

Интензивнија експлоатација шума подразумева, такође, примену проградационих мера за превођење ниских (изданачких) шума у категорију високих, пошумљавање свих необраслих шумских земљишта и нагнутих терена преко 25% и сл.

Потребно је усмерити неконтролисану експлоатацију овог ресурса у складу са принципима одрживог развоја, унапредити дрвну индустрију у складу са увођењем капацитета за прераду и финалну производњу али и применити интензивније мере неге и обнове шумског фонда.

С обзиром да шуме чине и основ за ловни туризам брдског дела овога краја, треба посветити пажњу планској и рационалној експлоатацији шумског фонда усклађеној са саморепродуктивним потенцијалом овог екосистема.

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се (у складу са РППОЈП) очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Ловачко подручја на територији Града Врања су: подручје око Јужне Мораве од границе са општином Бујановац до општине Владичин Хан; Свети Никола; Петлова Гора; Врањска Бања - Крива Феја - Бесна Кобила; Корбевац; Вртогош -Уши - стари Свети Никола - Криво дрво - Шумарева кућа - Трстена.

2.3. ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.3.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Водно зељиште је заштићена и резервисана зона уз реке, језера, акумулације и заштићене мочваре у којој је забрањена градња било каквих сталних објеката, осим објеката водопривредне и пловидбене инфраструктуре, али се може без ограничења користити за пољопривредну производњу, плантажне засаде (шуме, воћнаци, виногради), спортске и рекреационе површине - без објеката који ометају развој система за заштиту од вода и спровођење мера одбране.

Концепт управљања водама заснован је, пре свега, на основним природним карактеристикама територије, тренутном стању вода и управљања водама, неопходности задовољавања потреба за водом, потреби заштите вода и одбране од штетног дејства вода, узимајући у обзир и потребу усклађивања са међународним стандардима у овој области (првенствено стандардима Европске уније).

Река Јужна Морава, Бањска река (Бањштица) и Ветерница су водотоци 1. реда док су све остале реке на административном подручју Града Врања водотоци 2. реда, сходно Одлуци о утврђивању пописа вода 1. реда ("Службени гласник Републике Србије", број 83/09).

Анализа квалитета воде које се редовно обављају на 160 водомерних станица показује да се водотоци Републике Србије налазе у врло неповољном стању, те да су у највећем броју случајева изван класа у које су сврстани Уредбом о категоризацији водотока. Река Јужна Морава: од Бујановца - до Предејана припада IIб класи, односно припада класи вода коју је могуће у природном саставу употребљавати за купање и рекреацију грађана, за спортове на води и за гајење других врста рибе.

Водни ресурси у планинским зонама на подручју Града Врања углавном су очувани и представљају значајни развојни потенцијал. Имајући у виду веома неравномерне водне режиме, који не омогућавају уређење, заштиту и коришћење вода без њиховог годишњег регулисања, као посебно вредни водни ресурси се исказују само они водотоци који пружају могућности реализације брана и вишенаменских водоакумулација.

Коришћење водног потенцијала за водоснабдевање - богатство Града водом је релативно у квантитативном и квалитативном погледу, јер је овај потенцијал неравномерно распоређен у простору, веома подложен деградацији и зато га треба рационално користити, заштитити и унапредити. Повећање корисног водног биланса заснива се на успоравању брзине отицања површинске воде и њеном задржавању у земљишту, и на умиривању бујичних токова.

РХМЗС располаже хидролошким подацима са 3 (три) хидролошке станице површинских вода на рекама Јужној морави и Бањској. Локације хидролошких станица површинских вода дате су у табели:

Локације хидролошких станица површинских вода

Редни број	Назив водотока	Назив хидролошке станице	Гаус Кригерове координате		Кота „0“ (mm)
			X	Y	
1.	Јужна Морава	Врањски Прибој	4717825	7583625	349,98
2.	Јужна Морава	Владичин Хан	4729750	7587325	321,71
3.	Бањска	Врањска Бања	4711950	7582875	407,75

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Локације метеоролошких станица

Редни број	Локација	Програм рада	WGS84 координате	
			X	Y
1	Врање	главна метеоролошка станица	42.54297222	21.91112778
2	Големо Село	падавинска станица	42.71904722	21.85307500
3	Трстена	падавинска станица	42.69110833	21.77861389
4	Смиљевић	падавинска станица	42.66518333	21.88621111
5	Корбевац	падавинска станица	42.58627778	22.03348056
6	Крива Феја	падавинска станица	42.56114444	22.17286111
7	Дуга Лука	падавинска станица	42.52037500	22.04900556
8	Барелић	падавинска станица	42.47453056	22.04470278
9	Стари Глог	падавинска станица	42.47820278	22.12916667
10	Преображење	падавинска станица	42.46594444	21.93625833

Локације лансираних (противградних) станица

Редн и број	Назив лансирне станице	WGS84 координате		Н (mnm)	Општина/Град
		X	Y		
1	330-Доња Отуља	4705125	7575174	450	Град Врање
2	331-Првонек	4708560	7590728	1080	Град Врање
3	332-Обличка стена	4719550	7575000	1080	Град Врање
4	333-Големо Село	4731924	7571085	730	Град Врање
5	334-Буљесовац	4699905	7577023	780	Град Врање
6	335-Ристовац	4702055	7571910	417	Град Врање
7	336-Барелић	4703600	7585700	1170	Град Врање
8	337-Луково	4706904	7581739	785	Град Врање
9	338-Ђуковац	4711055	7578770	440	Град Врање
10	339-Дубница	4709855	7568984	530	Град Врање
11	340-Врање 2	4714250	7573150	740	Град Врање
12	341-Бујковац	4715099	7583791	530	Град Врање
13	342-Себеврање	4716322	7587910	840	Град Врање
14	343-Несврта	4715305	7594746	1400	Град Врање
15	344-Осастница	4715897	7578147	620	Град Врање
16	345-Добрејанце	4724264	7571031	900	Град Врање
17	346-Градња	4727944	7573219	700	Град Врање
18	347-Мијовце	4733983	7567457	620	Град Врање
19	348-Трстена	4727640	7567391	830	Град Врање
20	351-Кукавица	4739039	7577852	1442	Лесковац
21	411-Шапранце	4696244	7582324	840	Трговиште

У граници предметног Плана и заштитне зоне од 500 m, изграђена је 21 (двадесет једна) лансирна (противградна) станица, са којих се током сезоне одбране од града

испаљују противградне ракете, које спадају у 1. категорију експлозивних материја. Локације лансираних (противградних) станица дате су наведеној табели и у графичком делу Плана.

Заштита вода

Заштита вода се планира и спроводи у оквиру интегралног управљања водама, на бази усаглашених стратешких и планских аката сектора вода и осталих сектора. Заштита од концентрисаних извора загађења унапредиће се изградњом и адекватним функционисањем комуналне инфраструктуре, радом инспекцијских служби и спровођењем мониторинга.

Неопходно је очување квалитета вода која се може користити или употребљавати за снабдевање насеља водом за пиће, за купање и у прехранбеној индустрији пречишћавањем употребљених комуналних и индустријских вода, изградњом стандардних (санитарно-хигијенских) септичких јама у селима, успостављањем зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и режима коришћења простора унутар ових зона, организовање прикупљања и депониовања отпада (изван домаћаја површинских и подземних вода) и савремен третман смећа.

Изградњом канализационих система и постројења за пречишћавање отпадних вода насеља - ППОВ, у складу са Директивом ЕУ о пречишћавању градских отпадних вода, треба обухватити сва насеља већа од 2.000 становника.

Потребно је обезбедити очување квалитета вода и стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода, очување локалних изворишта и повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен систем. Поред тога, ради очувања водног биланса и заштите терена од ерозије основна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

На подручју Плана нарочито подршку би требало усмерити ка очувању:

- водоакумулације „Првонек” на Бањској реци као кључног изворишта Врањско - пчињског регионалног подсистема успостављањем и спровођењем режима зона санитарне заштите;
- заштитити површинских и подземних воде од загађивања и непланског коришћења, као и локалних изворишта.

Заштита од вода

Заштита од вода подразумева спровођење мера одбране од поплава:

- Одбрана од поплава која подразумева хидротехничке и организационе мере. Хидротехничке мере су: реализација водоакумулација (на Вртогошкој, Корбевачкој и другим рекама), радове у виду изградње преграда и прагова, тераса, зидова против спирања, пошумљавања, мелиорација деградираних шума, пашњака и ливада и тд. Поред проширивања површина под природном или културном вегетацијом, убрзано отицање воде са територије Града треба регулисати уређивањем речних корита и обављањем хидромелиорационих радова и уређења сливова.

Организационе мере подразумевају стварање услова за планско уређење насеља, регулацију река, уређење водних режима и тд.

- Успостављање контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинског материјала из речних корита.

У циљу свеобухватне заштите вода и заштите од вода, изградња атмосферске канализације мора да прати комплетну урбанизацију насеља и не сме се дозволити значајно заостајање њене изградње у односу на канализационе системе за отпадне воде. Заштиту у оквиру зона санитарне заштите постојећих изворишта и контролу и очување

квалитета водних тела која се користе за рекреацију и купање спроводиће надлежна локална самоуправа.

Водни ресурси Града Врања у планинским зонама углавном су очувани и представљају значајни развојни потенцијал (извориште вода националног и регионалног значаја). Имајући у виду веома неравномерне водне режиме, који не омогућавају уређење, заштиту и коришћење вода без њиховог годишњег регулисања, као посебно вредни водни ресурси се исказују само они водотоци који пружају могућности реализације брана и вишенаменских водоакмулација.

Водне ресурсе, значајне по потенцијалу, релативизују бројна ограничења, од којих су најважнија следећа:

- оскудни водни ресурси површинских вода, са изразитом временском неравномерношћу, који је међу најнеповољнијим у Републици Србији. Водни режими су бујични, са односом меродавних малих и великих вода на мањим водоточима и преко 1:2.000. Посебно су неповољни режими малих вода, доста дугог трајања (у неким околностима у континуитету од преко три месеца), који су кључно ограничење за све видове 34 коришћења вода;
- велика просторна неравномерност водних ресурса (по правилу сконцентрисаних по планинском ободу разматраног подручја), што захтева дуге водове при реализацији регионалних система;
- тешки услови за заштиту квалитета вода, посебно у дугим периодима маловођа, што потврђује потребу реализације водоакмулација у циљу побољшања режима (оплемењивања) малих вода;
- појава бујица и веома интензивни процеси ерозије (I и II категорије) на свим сливовима, посебно у горњим токовима Пчиње, Моравице, Јабланице, чија је санација основни предуслов за реализацију интегралног водопривредног система, посебно у сливовима постојећих и планираних акумулација;
- недовољна санитација насеља која условљава повећање загађења вода органским садржајима и неорганичким ефлуентима.
- угроженост изворишта неустављањем и непоштовањем зона санитарне заштите водоакмулација као највреднијих водних ресурса (посебно Власинског језера, где развој туристичких садржаја у приобаљу прети еколошком деструкцијом);
- недовољна истраженост и повећана минерализација појединих минералних и термоминералних вода.

2.3.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Коришћење водног потенцијала за водоснабдевање - богатство Града водом је релативно у квантитативном и квалитативном погледу, јер је овај потенцијал неравномерно распоређен у простору, веома подложен деградацији и зато га треба рационално користити, заштитити и унапредити. Повећање корисног водног биланса заснива се на успоравању брзине отицања површинске воде и њеном задржавању у земљишту, и на умиривању бујичних токова. Основна просторна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

Поред проширивања површина под природном или културном вегетацијом, убрзано отицање воде са територије Града треба регулисати уређивањем речних корита и обављањем хидромелиорационих радова и уређења сливова.

Неопходно је и очување квалитета вода која се може користити или употребљавати за снабдевање насеља водом за пиће, за купање и у прехранбеној индустрији пречишћавањем употребљених комуналних и индустријских вода, изградњом стандардних (санитарно-хигијенских) септичких јама у селима, успостављањем зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и режима коришћења простора

унутар ових зона, организовање прикупљања и депониовања отпада (изван домаћаја површинских и подземних вода) и савремен третман смећа.

Потребно је обезбедити очување квалитета вода и стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода, очување локалних изворишта и повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен систем. Поред тога, ради очувања водног биланса и заштите терена од ерозије основна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима. Концепција заштите водних ресурса заснива се на на два врсте заштите и то: заштита вода и заштита од вода.

2.4. ГЕОЛОШКИ РЕСУРСИ

2.4.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

ГЕОТЕРМАЛНИ ИЗВОРИ И ЕНЕРГИЈА

Извора има у свим деловима ареала Врања. Са становишта расположивог потенцијала изузетан значај имају термоминерални извори Врањске Бање. Високе температуре хидротермалних извора (92°C) су својеврстан природни феномен и њихово најважније својство. Постоје велики потенцијали у термоминералним изворима (стакленици) и хидропотенцијали за мини акумулације (на притокама Јужне Мораве). Термоминерални извори још су недовољно искоришћени у бањском туризму а такође ни као изузетна повољност за топлофикацију Врањске Бање и Врања.

Од енергетских сировина које имају економску вредност можемо говорити само о термоминералној води у Врањској Бањи или боље рећи у термоминералној зони констатоване у непосредној близини вулканске активности, бројних раседа и моравске дислокационе линије на десном ободу врањске котлине на простору од Врањске Бање до Топлаца. Термоминерални извори Врањске Бање представљају непроцењено природно богатство које пружа вишеструку могућност за развој привредних делатности, у првом реду термоминерални извори Врањске Бање имају неограничену могућност за развој бањско-рекреативне туристичке привреде и њених пратећих грана. Затим, високотемпературни биланс вода и геотермије стенских маса у будућности треба да представља извор за добијање јефтине топлотне и електричне енергије.

Геотермална енергија у Врањској Бањи манифестује се у виду топлих термоминералних извора, који се на површини земље јављају као слободни изданци са температуром од 88°C до 98°C.

МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Полазећи од повољног стања минералних сировина, Град Врање по свом природном потенцијалу спада у врло интересантан регион за развој истраживања и експлоатацију металних и неметалних руда, грађевинског материјала и термоминералних вода – геотермалне енергије.

У Граду Врању, који захвата део терцијарног басена, Бесну Кобилу, Кукавицу и источни огроман део Скопске Црне Горе, утврђене су бројне минералне сировине, од којих су неке биле предмет истраживања и експлоатације још у доба Римљана.

На простору који је обухваћен предлогом о изградњи предметног плана Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је одобрило извођење геолошких истраживања минералних ресурса, и то:

Привредном друштву "НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ" а.д. – Нови Сад одобрено је извођење геолошких истраживања нафте и гаса, јужно од Саве и Дунава, на истражном простору који се у регистру истражних простора води под бројем 1915 (решење број 310-02-0059/2010-06 од 01.04.2010. год.) Одобрени истражни простор обухвата територију Републике Србије јужно од Саве и Дунава и исти је омеђен координатама:

42 15 22 и 45 03 06 северне географске ширине и
19 00 54 и 23 00 43 источне географске дужине.

На простору који је обухваћен предлогом о изградњи предметног плана Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је одобрило извођење геолошких истраживања подземних термалних и минералних вода, и локације су дате у графичком прилогу број 3. Туризам и заштита простора.

Од **металичних минералних сировина** утврђено је присуство олово - цинкане руде на Бесној Кобили на локалитету „Грот“ као и у његовој ближој и широј околини у тз. минерализованој зони која се протеже од Осогова у Македонији преко Бесне Кобиле до Чемерника.

Експлоатација и прерада олово - цинкане руде сада се врши сами из коалитета „Грот“, где је степен истражености веома висок а услед експлоатације смањене су количине руде које се сада налазе у сигурносним стубовима и периферним деловима лежишта. У непосредној близини истраживане су и нове количине у локалитетима Вучково лежиште, Ђавоља воденица 1 и 2. Лукова долина и др.

Неметаличне минералне сировине представљају потенцијалну сировинску базу чија је економска вредност у сталном успону.

Према досадашњем познавању неметаличних минералних сировина, утврђено је осам налазишта са констатацијом да нису довољно истражена и довољно обрађена као и да има још неоткривених нових сировина.

Од неметаличних минералних сировина утврђено је присуство следећих минералних сировина: вулкански туфови, каолизирани гранит, дијатомејска земља, уљани шкриљци, пегматити, бентонитска глина и тд.

Вулкански туфови су:

- пуолански туфови Каталенца и Дуге Њиве (од села Топлаца преко Каталенца до подножја Кумаревске чуке у Врањској Бањи);
- зеолитизирани туфови Мечковца (од Мечковца до Осатице код Моштанице) и Корбевца (од Бујковца до Корбрвца);
- зеолит-лизопорит Златокопа.

Каолизирани гранит утврђен је изнад села Горњи Вртогош и представља источни обод каолинске минерализације бујановачког гранитског масива. Примену има у хемијској, папирној и гумарској индустрији као пунилац, а због већег садржаја фелдспата и у керамичкој индустрији као основна керамичка маса или глазирајући материјал у завршној фази обраде керамике.

Дијатомејска земља налази се у селу Бунушевцу, а простире се од Бунушевца до Доњег Вртогоша у дужини око 5 км. Утврђена је употреба у производњи термо-изолационих материјала, као пуоланских материјала за производњу цемента и за лаке грађевинске керамике. Због своје велике апсорпционе особине нашао је примену за упијање гасова и течности.

Уљани шкриљци Врањског басена, после Алексиначког, су највећи носиоци битуминозних-уљаних стена у Србији. Локалитети су: Гоч-Девотин и у селу Буштрање, тз. Буштрањској зони која се пружа од Миланова, преко Буштрања до Брњаре, односно до Пчиње. Нашли су примену у цигларској-опекарској и цементној производњи.

Пегматити се налазе на крајњем северу Града, на јужним падинама планине Кукавице у реону Мијовце, Лалинце и Тумба. Ради се о сировини која се јавља у виду жицеразних димензија и облика. Примењује се у керамичкој индустрији у завршној фази.

Бентонитска глина констатована је на два локалитета: у Бујковцу код Врањске Бање и око Нерадовца и Рибинца. Примену је нашла у опекарској производњи.

Грађевински материјали јављају се на неколико локација:

- „Чолопек“ на два километара од циглане

Од грађевинских материјала за сада је у истраживању и експлоатацији цигларско-опекарска глина. Глине нису неког одређеног квалитета, али задовољавају норме и могућности прераде

- „Грамађе“ код Врањске Бање.

-

Објекти гео наслеђа на подручју Града Врања

Наслеђе	Старост/Тип	Појава	Локалитет
Петролошки објекти	Седиментне стене	Карбонизована дебла у еквиваленту Св. Горе	Река Коћурица
		Кластити формације Коћурице	Река Коћурица
		Различити типови структуре клижења у формацији	Река Буштрање
Геоморфолошки објекти	Палеовулкански рељеф	Грот, Облик	Врањско Поморавље
Хидрогеолошки објекти	Термални извори	Врањска Бања	Врањска Бања
Објекти геонаслеђа са климатским специфичностима	Температура ваздуха	Температурна амплитуда између 19 и 20°с – прелазна маритимност	Кукавица

2.4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Експлоатација минералних сировина - појаве и налазишта минералних сировина за које је досадашњим истраживањем утврђено да постоје, обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних елемената.

Геолошки потенцијали су у протеклом периоду селективно коришћени, што је последица недовољних инвестиционих улагања. Процењује се да ће у наредном периоду ови ресурси представљати све значајнији потенцијал. Ради рационалног коришћења минералних сировина и њихове пуне економске валоризације, неопходно је контролисати и селективно ограничавати експлоатацију.

Основна ограничења експлоатације минералних сировина су: недовољна истраженост и неравномерност рудних појава и лежишта; појаве непланске експлоатације шљунка и песка у алувијуму Јужне Мораве и већим притокама што негативно утиче на речно корито, акватичне екосистеме, као и на изграђене објекте (мостови, насипи) и др. Ради рационалног коришћења минералних сировина и њихове пуне економске валоризације, неопходно је контролисати и селективно ограничавати експлоатацију, у свету дефицитарних а стратешки значајних геолошких ресурса за будући развој Региона и Републике Србије.

Основни циљ јесте одрживо коришћење геолошких ресурса и повећање производње

минералних сировина. Посебни циљеви су:

– побољшање техничко-технолошке и кадровске опремљености рудника;

- примена принципа ВАТ (Best available technology) при реконструкцији постојећих и отварању нових производних погона уз максимално поштовање мера заштите животне средине;
- потпунија валоризација геолошко-металогенетских погодности у циљу одређивања резерви и (ре)активирање лежишта металних, неметалних и других минералних сировина, као и експлоатацију изворишта минералних и термоминералних вода; и
- убрзање процедуре за давање концесија уз стимулисање домаћих инвеститора да истражују, отварају нове руднике и прерађивачка предузећа.

2.5. ФАУНА

Ловачко подручја на територији Града Врања су: подручје око Јужне Мораве од границе са општином Бујановац до општине Владичин Хан; Свети Никола; Петлова Гора; Врањска Бања - Крива Феја - Бесна Кобила; Корбевац; Вртогош -Уши - стари Свети Никола - Криво дрво - Шумарева кућа - Трстена.

Ловне врсте су: срне, зечеви, дивље свиње, пољске јаребице, фазани, јазавци, творови, лисице, вукови, куне белице и др. На подручју Града срећу се и куне златице, дивља мачка и рис, дивљи голуб, соко, орао и др.

Шумама, односно ловним подручјем газдују ЈП „Србијашуме“ Београд.

Воде овог краја нису богате рибом. Најбогатије рибом је Александровачко језеро (вештачки порибљено) и у њему се лове: караш, шаран, амур, црвенорепка, лињак и др. У Јужној Морави има: мрена, кркуша, клена, скобаља, караша и сома. У Ветерници има клена и кркуше.

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се (у складу са РППП) очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.1. СТАНОВНИШТВО

3.1.1. ДЕМОГРАФСКА ОБЕЛЕЖЈА И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ГРАДА ВРАЊА

Демографска кретања уже економско-просторне јединице као што је Град треба посматрати у контексту шире заједнице – Округа, Региона и Републике. Оваква узрочно последична повезаност ширих и ужих просторних целина посматра се у виду повратне спреге што омогућава комплексно сагледавање свих утицајних фактора на демографска кретања посматране јединице. Ти фактори могу бити широког спектра: социо-економски, културно-историјски, географски, етнички и други низ фактора који са своје стране утичу на специфичне карактеристике демографског развоја и просторни преразмештај становништва. Значајан фактор развоја сваког подручја представља становништво и радна снага. Под притиском економског успона и популација град Врање испољава углавном раст.

Врање је првостепени демографски пол концентрације становништва у јужном подручју јужног Поморавља. Истовремено, оно је популацијски највећи урбани центар и главни економски иницијатор, носилац и регулатор популационог развоја и многобројних демографских и насеобинско-географских појава и процеса (депопулација, миграција село-град, урбанизација, деаграризација и др.) и тенденција (територијално груписање и разређивање насеља и становништва).

Неповољни животни услови су у брдско-планинским сеоским насељима која су лоше повезана са градом и слабо опремљена пратећим заједничким друштвено-услужним објектима и инсталацијама. Међутим потреба насељавања у близини сопственог пољопривредног земљишта мале продуктивности у тим насељима условљава ниску густину насељености.

3.1.2. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Подручје Града Врања карактерише велика уситњеност насеља, просечн број становника по насељу износи 780 становника.

Анализирајући кретање становништва на подручју Града Врања у периоду од 1948-2002. године уочава се перманентни демографски раст, осим у последњем десетогодишњем периоду (на основу пописа становништва 2011. године) где се уочава пад броја становника. Из прегледа се види да је процес кретања становништва на подручју Града имао значајан утицај на кретање становништва у региону.

Просторно – демографски развој одвија се у два правца:

- увећава се градско становништво, односно највећи број становника данас живи у градским насељима. Град Врање према последњем попису из 2011. године има 83 524 становника. Од укупног броја 66% живи у Врању, 11,5% у Врањској Бањи, а 22,5% у сеоским срединама.

- насупрот повећању градског становништва, у сеоским насељима јавља се тенденција даљег опадања, односно расељавања код категорије насеља испод 1000 становника.

Развој индустријских активности и њихова концентрација у градском насељу, утицали су на развој и раст градског насеља, али и на велико раслојавање становништва приградских насеља.

Становништво по насељима

Подручје Града Врања формирано је од насеља неједнаке величине према броју становника и густини насељености. Тако се број становника 2011. креће од 5 становника у

најмањим насељима (Горња Отуља, Гумериште и Корбул) Града до 55138 становника у граду Врању. У истом периоду евидентирано је 52 насеља са бројем становника испод 100 становника, 17 насеља од 101-200 становника, 4 насеља од 201-300 становника и 13 од 301-500 становника, што представља нерационалну величину насеља са аспекта организовања инфра и супраструктуре (здравствених станица, школа, сеоских центара и сл.). Неопходно је форсирати интензивнији развој већих насеља и формирати заједнице села.

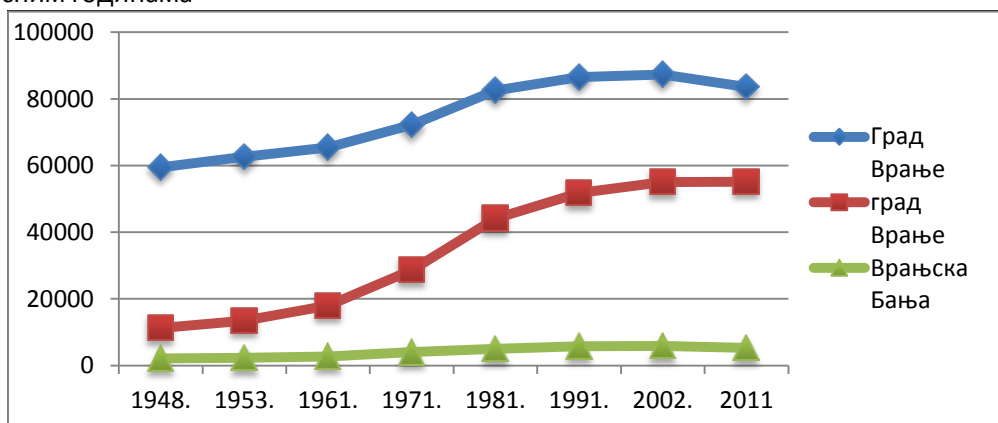
Највећи број насеља је у групи насеља величине до 250 становника, што говори о великој уситњености насеља и егзистирању тзв. „патуљастих“ насеља.

Становништво Града Врања упућено је већим делом на град Врање као центар повремених и неких изузетних потреба (здравство, култура, правосуђе, школство).

За разлику од града Врања, знатан део сеоских насеља бележи њено смањење, као резултат емиграције у индустријско подручје.

Просечна густина насељености је 97 становника на 1 км². На основу табеле можемо закључити да се на територији Града Врања после 2002. године јавља тренд опадања броја становника, док се на територији Пчињског округа и територији Републике Србије тај тренд бележи од 1991.године. Подручје Пчињског округа је у периоду између два последња пописа изгубило готово трећину становништва.

Дијаграм пораста броја становника Града Врања, града Врање и Врањске Бање по пописним годинама

Упоредни преглед стопе раста становника у Граду Врању, Пчињском округу и Републици Србији

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Стопа раста броја становника у Граду	/	5,3	4,32	10,46	14,29	4,84	0,89	-4,31
Стопа раста броја становника у Округу	/	5,58	0,73	3,53	3,64	2	-6,5	-30,13
Стопа раста броја становника у Србији	/	6,3	8,4	7,9	7,3	1,2	-4,15	-4,15

Извор – Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године - Упоредни преглед броја становника по пописним годинама, књига 20

Природно кретање становништва

Град Врања означено је многобројним демографским променама проузрокованим рађањем и умирањем становника, као и брачним стањем и његовим карактеристикама.

Наталитет или општу стопу наталитета становништва карактеришу знатне осцилације. Она се креће у распону од 28,5 ‰ (1967) до 9,7 ‰ (2015). Присутна је дугорочна тенденција постепеног смањења наталитета.

Морталитет становника показује тенденцију повећања. У посматраном периоду општа стопа морталитета се креће у распону од 8,0 ‰ (1967) до 11,4 ‰ (2015).

Природни прираштај становништва је одређен његовим наталитетом и морталитетом. Према подацима из 2015. године (Општине и региони у Републици Србији 2015.) природни прираштај је негативан и износи -1,8 ‰, на територији округа -2,1 ‰, а на територији Републике Србије -4,9 ‰.

Витални догађаји 2015. године

	Град Врање	Пчињски округ	Република Србија
Живорођени	796	1993	66461
Живорођени на 1000 становника	9,7	9,8	9,3
Умрли	943	2404	101247
Умрли на 1000 становника	11,4	11,9	14,2
Природни прираштај	-147	-411	-34786
Природни прираштај на 1000 становника	-1,8	-2,1	-4,9

Извор – Општине и региони у Републици Србији 2015.

Анализа **старосно-полне структуре** становништва пружа основне податке у демографским истраживањима и за сагледавање будућег демографског развоја посматране просторне јединице.

Старосни састав становништва је вишеструко релевантан демографски показатељ досадашњег развоја неког насеља, али истовремено и индикатор његове перспективе. У развоју ове структуре становништва Врања од 1961. до 2002. године присутне су извесне промене које указују на могуће развојне токове у времену које долази.

У старосној структури становништва Града Врања преовлађује млађе средовечно становништво (од 20 до 39 г.) и старије средовечно (од 40 до 59 г.), затим омладина (од 0 до 19 г.) и на крају су старе генерације.

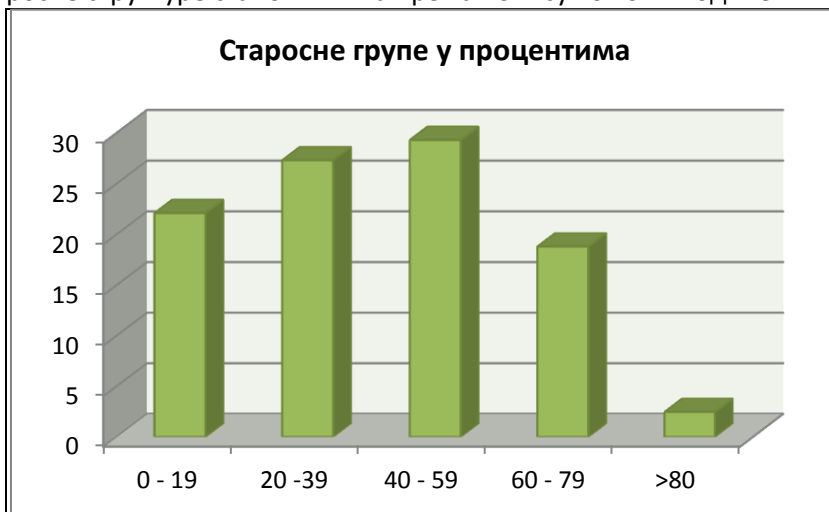
На основу упоредног прегледа података за 1981. и 2011. годину може се рећи да је дошло до опадајућег тренда код омладине, док су у порасту остале структуре становништва (млађе и старије средовечно и старије генерације). Становништво сеоских насеља је углавном старо становништво.

Старосна структура становништва према попису из 2011. године

Старосне групе у Врању	У процентима (%)
0 - 19	22,11
20 - 39	27,31
40 - 59	29,31
60 - 79	18,81
>80	2,46

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године – Старост и пол, Књига 2

Дијаграм старосне структуре становништва према попису из 2011. године

Старосни индикатори становништва 2015. године

	Град	Округ	Србија
Просечна старост - године	40,2	40,6	42,2
Очекивано трајање живота - мушкарци (године)	72,65	72,18	72,61
Очекивано трајање живота - жене (године)	77,98	76,78	77,70

Извор – Општине и региони у Републици Србији 2015.

Полна структура је углавном последица наслеђа, мада и привредна кретања могу да утичу на измене у зависности од структуре привредних делатности и потреба за радном снагом што може да изазове миграциона кретања и тиме доведе до измена у полној структури становништва.

Према попису становништва из 2011. године у полној структури однос броја мушког и женског становништва је готово једнак, односно жене учествују са 49,95% (41717), а мушкарци са 50,05% (41807).

Миграције су важан чинилац демографског развојка Врања.

Миграционе карактеристике Града Врања су:

- промене у структури аутохтоног и имиграционог (досељеног) становништва града,
- различит обим и динамика досељавања у град; и
- изражена појава дневне просторне покретљивости радне снаге и школске омладине (ученика студената) према Врању, али и из Врања ка другим насељима.

Ова кретања су у првом реду, проузрокована економским развојем града, што је условило повећање потребе за радном снагом, али и развојна стагнација или негативан развој географског окружења града, нарочито сеоских насеља.

Врање је због своје полифункционалне улоге најјачи имиграциони центар Града.

Напоменуто је да Град Врање бележи пад броја становника, али треба истакнути да нека приградска насеља бележе пораст броја становника, која су пре свега резултат емиграција из других насеља у оквиру територије Града и других општина.

Дневне миграције становништва према граду Врању и из града ка другим насељима Пчињског округа, нарочито радне снаге и школске омладине (ученика и студената), веома су изражене, како у погледу обима тако и са становишта територијалне дистрибуције. По односу апсорпције и дисперзије дневне миграције, Врање има

наглашенију апсорпциону улогу. Значајна је и емиграција радно-активног становништва у развијене земље Европе. Број лица на привременом раду у иностранству је повећан, а разлог је економске природе.

Структура досељеника према подручју са којег су досељени 1940. – 2011. године

		Град	Удео у укупном броју досељеника у Град (%)
Досељеници - укупно		33556	100
Досељеници из	Србије - укупно	30824	91,85
	другог насеља исте општине	11298	33,68
	из друге општине	13611	40,57
	из друге области	5915	17,62
	из Босне и Херцеговине	270	0,80
	из Македоније	1219	3,64
	из Словеније	155	0,46
	из Хрватске	315	0,94
	из Црне Горе	163	0,48
	из осталих земаља	598	1,78
	непознато	12	0,03

Извор – Попис становништва 2011. – Миграције, Књига 9

У развоју **образовне структуре** становништва Града присутне су следеће тенденције:

- смањење броја неписменог становништва;
- постепено смањење учешћа мушког и повећање женског становништва у укупном неписменом становништву;
- позитивне промене у старосној структури неписменог становништва (опадање учешћа млађих старосних група и изванредан пораст старијих старосних група);
- смањење становништва без школске спреме и значајно побољшање школообразованости и квалификационе структуре урбане популације.

Економска структура становништва представља показатељ степена економске развијености подручја и налази се у корелацији са достигнућим нивоом и структурном производњом. Привредни развој непосредно мења економску структуру становништва, док с друге стране кретање и структура радне снаге и становништва утиче на ниво и динамику привредног развоја одређене средине.

На основу економске активности становништво се дели на активно, издржавано и становништво са личним приходима. Однос учешћа активних и издржаваних лица, директно зависи од полне и старосне структуре, као и од саме економске моћи одређеног подручја. Активно становништво обухвата сва лица која својим активностима обезбеђују егзистенцију. Однос активног и издржаваног становништва током времена постепено се мења.

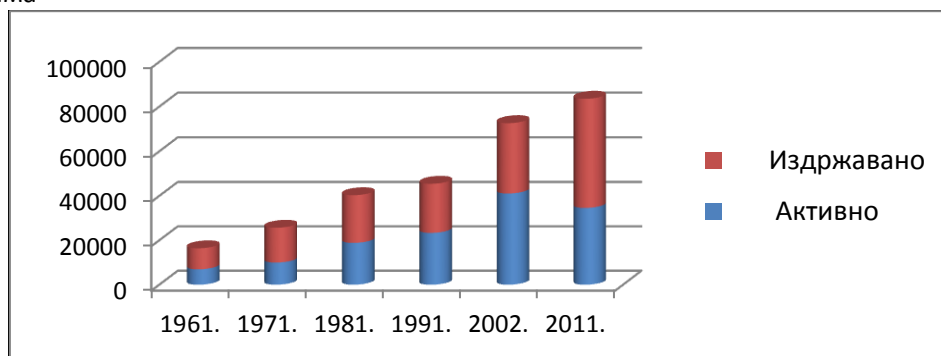
На основу следеће табеле закључујемо да је за територију Града Врања карактеристично значајно повећање удела издржаваног становништва који према попису из 2011. године износи 58,6%, за разлику од претходног пописа, када је износио 36,13%.

Структура активног и издржаваног становништва Града Врања по пописним годинама

Година	Активно		Издржавано	
	Број	%	Број	%
1961.	6935	42,25%	9480	57,75%
1971.	9965	38,85%	15688	61,15%
1981.	18839	46,72%	21488	53,28%
1991.	23343	51,33%	22130	48,67%
2002.	41095	63,77%	31535	36,13%
2011.	34579	41,40%	48945	58,60%

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године - Економска активност, Књига 7

Дијаграм структуре активног и издржаваног становништва Града Врања по пописним годинама

Хомогеност је главна одлика **народносног састава** становништва Врања. У условима слободног националног изјашњавања и равноправности свих народа, националних мањина и етничких група, највећи број становника се декларишу као припадници српске националности.

Етнички састав према попису из 2011. године

Националност	Број	У процентима (%)
Срби	76596	91,70
Албанци	13	0,01
Бошњаци	4	0,00
Бугари	589	0,70
Буњевци	1	0,00
Власи	/	/
Горанци	/	/
Југословени	22	0,02
Мађари	6	0,00
Македонци	255	0,30
Муслимани	17	0,02
Немци	1	0,00

Роми	4654	5,58
Румуни	2	0,00
Руси	10	0,01
Русини	1	0,00
Словаци	7	0,00
Словенци	8	0,00
Украјинци	2	0,00
Хрвати	33	0,04
Црногорци	48	0,06
остали	42	0,05
нису се изјаснили	736	0,88
регионална припадност	7	0,00
непознато	454	0,55

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године –
Вероисповест, матерњи језик и национална припадност, Књига 4

Домаћинства

У анализи социо-економских и просторних фактора развоја значајна је анализа броја домаћинстава, структуре као и просечна величина домаћинстава.

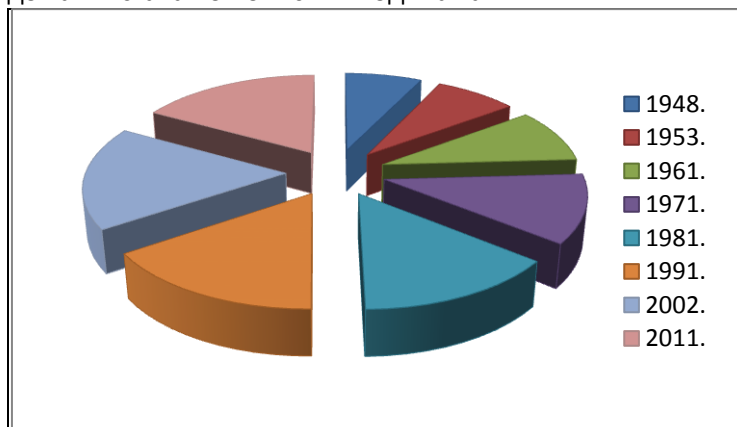
За Град Врање карактеристичан је пад укупног броја домаћинстава. Број домаћинстава на територији Града Врања се од 1948. до 2002. године повећао за 60%, али се у периоду између два последња пописа (2002. и 2011. године) смањио за 4%.

Број и величина домаћинстава по пописним годинама

Година	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Број домаћинстава	10965	11858	14003	17681	21567	24048	26799	25839
Просечна величина домаћинства	5,4	5,2	4,6	4	3,8	3,5	3,2	3,23
Број станова	/	/	/	16035	22074	26294	29057	30768

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године –
Упоредни преглед броја домаћинстава 1948–2011. и станова 1971–2011. Књига 21

Дијаграм броја домаћинстава по пописним годинама

Становништво Врања је **конфесионално** хомогено. Изразиту већину чине представници православне конфесије.

Структура становништва према вероисповести

	Број	%
Православна	77443	92,72
Католичка	58	0,7
Протестантска	73	0,09
Остале хришћанске	43	0,05
Исламска	195	0,25
Јудаистичка	/	/
Источњачке вероисповести	3	0,00
Остале вероисповести	15	0,02
Агностици	1	0,00
Атеисти	158	0,01
Нису се изјаснили	3300	3,95
Непознато	1451	1,75
Укупно	83524	100

*Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године –
Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*

3.1.3. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Како би се постојеће становништво задржало на територији Града, неопходно је подићи ниво социо-економске развијености, односно обезбедити нове инвестиције које би требало да створе основу за нова радна места и обезбеде стимулативни пословни амбијент. Један од основних задатака у даљем развоју Града је повећање нивоа опремљености објектима инфраструктуре, чиме би се сва насеља повезала и укључила у шире системе инфраструктуре, што би утицало на подизање урбаног стандарда.

Основна ограничења када су у питању демографски ресурси на подручју Просторног плана превасходно се тичу великог одлива становништва. У мањој мери је дошло до редистрибуције становништва унутар подручја (усмереност ка Лесковцу и Врању), а у далеко већем обиму се становништво селило у развијеније центре Републике Србије (углавном у Београд) као и у друге земље. Уколико би се овај тренд из претходног периода наставио истим интензитетом, многа насеља, па чак и нека већа подручја би се временом демографски угасила. То се посебно односи на пограничне делове који су највише захваћени иселјавањем и, истовремено веома израженим процесом старења становништва. Остала значајна ограничења су: изражено старење становништва и негативан природни прираштај, изузимајући три општине са већинским албанским становништвом односно са доминантним учешћем урбане у укупној популацији; изузетно низак образовни ниво становништва старијег од 15 година, са преко 50% становништва које је завршило само основну школу, што неповољно утиче на радну компетентност становништва, а на то се надовезује извесна неусклађеност средњошколског, вишег и високог образовања са потребама тржишта рада, чиме долази до повећања броја незапослених у појединим образовним профилима; и недовољна социјална инклузија најугроженијих група становништва (лица са ниским нивоом образовања, незапослених и издржаваних лица, лица старијих од 65 година и деце, становника руралних подручја, избеглица и расељених лица, Рома, итд.) и повећање њиховог сиромаштва.

3.1.4. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА СТАНОВНИШТВА:

- смањење миграција и задржавање становништва на територији Града (у вези са равномернијим територијалним развојем Града);
- подићи ниво социо-економске и комуналне развијености читавог подручја Града, односно квалитет живљења у сеоским насељима;
- обезбедити нове крупне инвестиције које би требало да створе основу за нова радна места;
- повећати привредну активност и запошљавање засновано на бржем развоју - малих и средњих предузећа;
- искористити географске и саобраћајне предности Града;
- заштитити необновљиве природне ресурсе и животну средину;
- обезбедити просторне услове за отварање нових радних места у постојећим насељима, или у радијусу погодном за дневне мигранте.

3.2. МРЕЖА НАСЕЉА

3.2.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

На основу Просторног плана Републике Србије евидентан је веома изражен јаз између централних и осталих насеља у Републици Србији. Тај распон је нарочито изражен на следећим релацијама: главни град-остала насеља републике, макрорегионални центри-субрегионални центри у њиховом окружењу и локални или општински центри-остала насеља у склопу њихових општинских територија. Несклад између концентрације становништва и функција поменутих група насеља сведочи да Република Србија нема правилно и равномерно развијен урбани систем и да токови урбанизације нису правовремено усмеравани, а осим тога, демографско пражњење и уситњавање насеља условило је и просторно-демографску, па и функционалну неравнотежу у њеној мрежи насеља. Полазећи од постојећег стања у мрежи насеља, дефинисаних функционалних урбаних подручја (ФУП - дефинисање територијалне и функционалне надлежности и децентрализацији функције рада и стварању развојних језгара мањег функционалног значаја размештених у ужем и ширем окружењу главних центара) и потреба будућег одрживог и територијално хомогеног (уравнотеженог) развоја (на основу Просторног плана Републике Србије) град Врање припада ФУП-у државног значаја и као такво представља центар функционалног урбаног подручја у чијем саставу су Владичин Хан и Бујановац.

ФУП представља променљив простор који обухвата морфолошко урбано подручје града и његово шире окружење које генерише радну снагу града на 45-минутној дистанци од места становања, узимајући у обзир и индикаторе о броју становника, уделу градског и пољопривредног становништва у укупном, дневних миграција и тд.

Мрежа насеља Града Врања представља интегрисан и динамично организован систем, чини део субсистема мреже насеља Пчињског округа, Региона Јужног поморавља (Јабланички и Пчињски округ тј. функционална подручја Лесковца и Врања), односно функционалног подручја у оквиру утицаја макрорегионалног центра Ниш (Регион Јужне Србије).

Врање је део Јужноморавског развојног појаса Србије, који просторно-функционално интегрише источни део Косова, долине Велике и Јужне Мораве и крајње југоисточне делове Републике. Повољност гео-стратешког положаја насеља Града посебно се огледа у проласку коридора Х кроз подручје Града. Инзваредан географски положај није саобраћајно валоризован у мери која му одговара (недовољан квалитет железнице, недовољан квалитет путева (државних и општинских) који га повезују са ужим и ширим регионалним окружењем).

Подручје града Врања се углавном стално насељава и изграђује јер су ту најповољнији услови за запошљавање и коришћење заједничких друштвено-услужних објеката и комунално уређеног земљишта. Између осталог то је административно

подручје Града, па је тиме у овом центру и садашњи и будући тренд концентрације активности и изградње објеката:

- за Градске друштвене и привредне службе и друштвене организације (скупштина Града, Градски суд, филијале банака, удружења пензионера и тд.);
- за редовне потребе културног живота и рекреације становништва (дом културе, дом омладине, биоскопе, хоби клубови, спортско-рекреативни центри);
- за повремене потребе становништва у снабдевању и услугама и за потребе службених путника и туриста (робне куће, специјализоване продавнице, апотеке, поште, књижаре, ресторани, хотели и тд.).

Остало низијско подручје захваћено урбанизацијом опремљено је аутобуским везама са радним местима и друштвено-услужним објектима у Врању и Врањској Бањи, а истовремено нуди могућност бављења пољопривредом на окућници (баште, живина, стока). Ово подручје је донекле опремљено школама, продавницама и инсталацијама електричне енергије и водовода, а угрожено је поплавама услед уређених сливова и нерегулисаних водотока.

Процес урбанизације и изједначавања животних услова између села и града се одвија унутар заједнице насеља које у себи носе зачетак градских централних функција и обједињују у оквиру угодне саобраћајне саобраћајне приступачности (10 км аутомобилског пута) довољан број корисника тих функција.

Централне функције Града Врања расчлањују се на четири центра одговарајућих заједница насеља ширег подручја рада а за преостала низијска насеља један је северни део територије општине (Пољаница) и један је западни део Јужноморавске долине. Тако уз Бању и две планинске заједнице насеља добијамо укупно 9.

Најнеповољнији животни услови су у осталим брдско-планинским сеоским насељима која су лоше повезана са градом и слабо опремљена пратећим заједничким друштвено-услужним објектима и инсталацијама. Међутим, потреба насељавања у близини сопственог пољопривредног земљишта мале продуктивности у тим насељима условљава ниску географску густину насељености. У тим условима насељавања, искључена је свака могућност урбанизације и градског стандарда опремљености насеља друштвено-услужним објектима и комуналним инсталацијама. Чак и тамо где се уз велике напоре оствари неко комунално опремање земљишта није могуће његово ефикасно одржавање: чести су и дуги кварови на електричним инсталацијама, воду у водоводима нико не контролише, путеви брзо пропадају. И друштвено-услужни објекти губе оправданост свога пословања: у школама опада број деце, продавнице се тешко снабдевају свежеом робом, друштвене просторије и тамо где су својевремено изграђене често су запуштене и делом порушене.

3.2.2. ПЛАНСКО УСМЕРАВАЊЕ УРБАНИЗАЦИЈЕ

Процес урбанизације становништва у циљу изједначавања животних услова између села и града моћи ће најбоље да се одвија унутар заједнице насеља које у себи носе зачетак градских централних функција и обједињују у оквиру угодне саобраћајне приступачности (10 км аутомобилског пута) довољан број корисника тих функција.

У досадашњем развоју на подручју Града формирана су два урбана центра град Врање и градска општина Врањска Бања изван којих је остао знатан део планског подручја као напогодан за урбанизацију.

Центар административног подручја Града данас је у Врању, па је тиме у овом центру и садашњи и будући тренд концентрације активности и изградње објеката: за Градске друштвене и привредне службе и друштвене организације (скупштина Града, Градски суд, филијале банака, удружења пензионера и тд.); за редовне потребе културног живота и рекреације становништва (дом културе, дом омладине, биоскопе, хоби клубови, спортско-рекреативни центри); за повремене потребе становништва у снабдевању и

услугама и за потребе службених путника и туриста (робне куће, специјализоване продавнице, апотеке, поште, књижаре, ресторани, хотели и тд.).

Изједначавање животних услова становништва унутар ових заједница насеља може се вршити путем бољег саобраћајног повезивања постојећих насеља са урбаним центрима или путем планског пресељавања становништва ближе тим центрима, уз истовремено побољшање саобраћајних веза са његовим пољопривредним земљиштем уз ранија станишта, као основним или допунским местом рада. С тога су у оквиру сваке заједнице насеља утврђени путеви које је неопходно оспособити за саобраћај у догледном времену као битне саобраћајне везе унутар заједнице.

Такође су утврђене површине које се могу користити за градско и приградско насељавање, пољопривредну производњу и туризам.

Централне функције Града Врања расчлањују се на четири приградска центра, одговарајућих заједница насеља ширег подручја града, један општински центар а за преостала насеља један центар заједница села у северном делу територије Града (Власе) и два у западном делу Јужноморавске долине – Барелић и Ристовац.

3.2.3. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ СИСТЕМА НАСЕЉА И ЦЕНТАРА

У циљу развоја кохерентне просторно-функцијске организације Града Врања на бази природно-еколошких, демографских, социјално-економских и других карактеристика њеног простора, предлаже се нови модел будућег система насеља, са вишестепеном хијерархијом центара.

ГРАД: Врање

ПРИГРАДСКИ ЦЕНТРИ: Врање-север, Врање-исток, Врање-југ и Врање-запад

Приградски центар Врање-север: окупља насеља Мечковац, Бојин Дел, Тесовиште, Струганица, Клашњице, Обличка Сена и Гумериште

Приградски центар Врање-исток: окупља насеља Ранутовац, Суви Дол, Ђуковац, Дулан, Бресница и Моштаница

Приградски центар Врање-југ: окупља насеља Горњи и Доњи Нерадовац, Горње и Доње Требешиње, Горња и Доња Отуља, Златокоп, Купининце, Наставце, Павловац, Преображање, Рибинце, Тибужде и Луково

Приградски центар Врање-запад: окупља насеља Бунушевац, Дубница, Катун, Стропско, Бели Брег, Миливојце, Содерце и Честелин

ГРАДСКА ОПШТИНА: Врањска Бања

Градска општина Врањска Бања окупља насеља Бујковац, Корбевац, Кумарево, Паневље, Превалац, Топлац, Дуга Лука, Клисурица, Лева Река, Првонек, Себеврање, Изумно, Липовац, Сливница, Црни Врх, Бабина Пољана, Стари Глог и Корбул.

ЦЕНТРИ ЗАЈЕДНИЦЕ СЕЛА: Власе, Ристовац и Барелић

Центар заједнице села Власе окупља насеља Големо Село, Градња, Лалинце, Студена, Тумба, Мијовце, Дупељево, Остра Глава, Мијаковце, Крушева Глава, Стрешак, Урманица, Ушевце, Станце, Рождаце, Трстена, Добрејанце, Сикирје, Смиљевић и Дреновац.

Центар заједнице села Барелић, окупља насеља: Барбарушнице, Копанане, Српско Марганце, Вишевце, Горње и Доње Пунушевце, Лепчинце, Средњи Дел, Стару и Нову Брезовицу, Сурдул, Ђурковица и Коћура.

Центар заједнице села Ристовац, окупља насеља Давидовац, Доње и Горње Жапско, Миланово, Црни Луг, Буљесовце, Буштрање и Русце.

СЕОСКА НАСЕЉА СА РАЗВИЈЕНИМ ЦЕНТРОМ: Крива феја, Горњи и Доњи Вртогош, Големо Село и Ратаје

Насеље са развијеним центром Крива Феја окупља насеље Несврта, директно је повезан са градом Врање преко приградског центра Врање исток.

Насеље са развијеним центром Горњи и Доњи Вртогош директно су повезани са градом Врање преко приградског центра Врање запад.

Насеље са развијеним центром Големо Село директно је повезан са Власем.

Насеље са развијеним центром Ратаје окупља насеља Ратаје 2 и Александровац, директно је повезан са градом Врање преко приградског центра Врање југ.

ПРИМАРНА СЕОСКА НАСЕЉА су:

Лалинце, Студена, Тумба, Мијовце, Дупељево, Остра Глава, Мијаковце, Крушева Глава, Стрешак, Градња, Трстена, Станце, Ушевце, Смиљевић, Урманица, Добрејанце, Рождаце, Дреновац, Сикирје, Обличка Сена, Тесовиште, Гумериште, Струганица, Бојин Дел, Клашњице, Честелин, Мечковац, Моштаница, Бресница, Ранутовац, Суви Дол, Бунушевац, Содерце, Миливојце, Бели Брег, Дубница, Стропско, Катун, Горњи Нерадовац, Рибинце, Златокоп, Доњи Нерадовац, Павловац, Александровац, Црни Луг, Давидовац, Доње Жапско, Горње Жапско, Миланово, Буљесовце, Буштрање, Доња Отуља, Преображење, Горња Отуља, Копањане, Русце, Лепчинце, Српско Марганце, Доње Пуношевце, Горње Пуношевце, Ђурковица, Сурдул, Наставце, Вишевце, Барбарушинце, Коћура, Нова Брезовица, Стара Брезовица, Средњи Дел, Луково, Тибужде, Горње Требешиње, Доње Требешиње, Ђуковац, Дулан, Топлац, Лева Река, Стари Глог, Корбул, Бабина Пољана, Црни Врх, Првонек, Дуга Лука, Изумно, Кумарево, Бујковац, Липовац, Сливница, Несврта, Клисурсица, Корбевац, Себеврање, Паневље, Превалац

Основно стратешко опредељење у погледу развоја територије Града Врања јесте равномернији просторни развој на бази изузетно повољног гео-саобраћајног положаја. Полазећи од чињенице да су насеља носиоци функционалне организације и жаришта преображаја геопростора, посебан нагласак мора бити стављен на развој њихових система. У том смислу, општи циљ је уравнотеженији развој функционалних подручја центара у систему насеља. Стратешко опредељење за остваривање овог циља је планско усмеравање и контрола просторног и функционалног развоја агломерационих система везаних за коридор Х, као и подстицање развоја функција и умрежавање осталих микроразвојних центара на руралном подручју.

Поред овога циљеви будућег развоја и организације система насеља центара су: унапређење објеката јавних служби и комуналне инфраструктуре у сеоским насељима; усклађивање мрежа објеката и услуга јавно-социјалне инфраструктуре са функцијама центара у систему насеља и размештајем корисника; побољшавање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја како би се становништву са подручја Града омогућила боља веза са општинским центром и центрима у систему насеља; подстицање планске изградње и реконструкције јавних објеката и уређења јавних простора у сеоским насељима, ради побољшања квалитета живота, очувања насеља, културних предела и аутентичних вредности подручја; лоцирање специјализованих мањих привредних зона у сеоским насељима повољних локационих погодности, а у складу са развојним интересима приватних предузетника; обезбеђивање инфраструктурно опремљених локација, са решеним имовинско-правним односима земљишта, ради могућности убрзаних инвестиција у производне и услужне делатности.

ОСНОВНИ НИВО ОПРЕМЉЕНОСТИ ЦЕНТАРА

ГРАД

- управа аминистрације и судство: скупштина Града, Основни суд, Виши суд и правобранилаштво, седиште начелства округа, регионална привредна комора, полицијска управа, служба унутрашњег обезбеђења
- финансијске установе: филијала банке, завод за осигурање имовине и лица, завод за социјално осигурање
- образовање, култура и спорт: факултет, средња школа, основна школа, дом културе, позориште, библиотека, биоскоп, музеј, историјски архив, спортско-рекреативни центар, стадион, базен, отворени и затворени спортски терени

- здравствена заштита: здравствени центар, антитуберкулозни диспанзер, болница, дом здравља, завод за јавно здравље, апотека, лабораторија, лекарске и зубне ординације и др.
- јавни сервис и информисање: недељне новине, регионална радио-телевизија, локална телевизија, дописништво националне телевизије, локална радио станица, службени гласник
- социјална заштита: дечји вртић (јасле, обданиште, мала, средња и предшколска група) завод за социјалну заштиту, дом ученика, старачки дом
- трговина: тржни центар, робна кућа, самопослуга, специјализоване продавнице (прехранбени и непрехрамбени производи, намештај, бела техника), књижара, киосци, бутици, пијаца
- занатство: разноврсне занатске услуге (за личне потребе, за домаћинство, привреду, саобраћај и одржавање стамбеног фонда)
- туристичко-угоститељски објекти: хотел, мотел, ресторан, пансиони, посластичарница, кафић, диско клуб
- остали комунални објекти: главна пошта, полицијска станица, саобраћајна полиција, државна безбедност, регионална ватрогасна станица, касарна, дом војске, затворска јединица, међуградска и градска аутобуска станица, железничка станица, мобилна телефонија, бензинска станица, терминал, полигон за обуку возача
- остали објекти: градске организације и удружења грађана

ПРИГРАДСКИ ЦЕНТАР

- управа: месна заједница и/или месна канцеларија
- образовање, култура и спорт: основна школа и/или средња школа, дом културе, библиотека, биоскоп, отворени и затворени спортски терени и др.
- здравствена заштита: дом здравља са апотеком и стационарном службом, диспанзерска служба, лабораторија и др.
- социјална заштита: завод за осигурање имовине и лица, завод за социјалну заштиту, дечји вртић и др.
- трговина: тржни центар, самоуслуга, специјализоване продавнице (прехранбених и непрехрамбених производа, намештаја, беле технике), књижара, пијаца
- занатство: разноврсне занатске услуге (за личне потребе, за домаћинство, привреду, саобраћај и одржавање стамбеног фонда)
- финансијске установе: филијала банке, испостава банке, банкомати
- туристичко-угоститељски објекти: ресторан, посластичарница, пансиони
- остали комунални објекти: пошта или доставне јединице поште, полицијска, ватрогасна станица, ветеринарска станица, аутобуска станица и по потреби железничка станица, бензинска станица
- остали објекти: градске организације и удружења грађана

ОПШТИНСКИ ЦЕНТАР

- управа аминистрације и судство: скупштина општине, основни суд, виши суд и правобранилаштво, полицијска управа, служба унутрашњег обезбеђења
- социјална заштита: завод за осигурање имовине и лица, завод за социјално осигурање, дечији вртић
- образовање, култура и спорт: средња школа, основна школа, дом за смештај ученика, дом културе, библиотека, биоскоп, отворени и затворени спортски терени
- здравствена заштита: дом здравља са апотеком и стационарном службом, диспанзерска служба, лабораторија
- трговина: тржни центар, самоуслуга, робна кућа, специјализоване продавнице (прехранбених и непрехрамбених производа, намештаја, беле технике), књижаре, киосци, пијаца

- занатство: разноврсне занатске услуге (за личне потребе, за домаћинство, привреду, саобраћај и одржавање стамбеног фонда)
- туристичко-угоститељски објекти: хотел, пансион, ресторан, кафана, посластичарница
- остали комунални објекти: пошта, полицијска станица, ватрогасна станица, бензинска станица, аутобуска станица, железничка станица, ветеринарска станица
- остали објекти: градске организације и удружења грађана

ЦЕНТРИ ЗАЈЕДНИЦЕ СЕЛА

- месна заједница са канцеларијама и/или месна канцеларија, задружни дом, мања сала
- осморазредна основна школа са простором за предшколску групу деце, библиотека, отворени и затворени спортски терени
- поштански пункт, испостава банке, полицијски пункт
- дом културе и подручна библиотека (може бити и у склопу школе)
- продавнице мешовите робе, прехрамбена и непрехрамбена производња
- здравствена станица са апотеком
- откупна станица пољопривредних производа, пољопривредна задруга, ветеринарска станица, пијаца и сточна пијаца
- угоститељско-туристички објекти (хотел, мотел, пансион, ресторан, кафић)
- разноврсне занатске услуге намењене задовољењу личних услуга и услужних капацитета
- ветеринарска амбуланта, откупна станица, основни сервис за поправку
- дом културе као вишенаменски објекат

СЕОСКА НАСЕЉА СА РАЗВИЈЕНИМ ЦЕНТРОМ

- месна заједница са канцеларијама и/или месна канцеларија
- здравствени пункт
- основна школа са библиотеком (четри или осам разреда) и простор за васпитну групу, отворени и затворени спортски терени
- продавница мешовите робе
- поштански пункт
- откупна станица пољопривредних производа, пољопривредна задруга, ветеринарска станица, пијаца и сточна пијаца
- угоститељско-туристички објекти (пансион, ресторан, кафић)
- разноврсне занатске услуге намењене задовољењу личних услуга и услужних капацитета

ПРИМАРНА СЕОСКА НАСЕЉА

- продавница мешовите робе
- подручно одељење школе
- остали објекти према потреби

Напомена:

- Набројани садржаји су минимално потребни у насељу одређеног нивоа централитета, а у појединим центрима ће се развијати и други садржаји у зависности од потреба;
- Угоститељско-туристички објекти првенствено ће се лоцирати у: Врању, Врањској Бањи, Бресници, Златокопу, Ђуковцу, Дубници, Ристовцу, Александровцу, Купининцу, Кривој Феји и др.

3.2.4. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ СИСТЕМА НАСЕЉА И ЦЕНТАРА СУ:

- даље јачање полифункционалних карактеристика градског центра, пре свега у погледу развоја терцијалних делатности;

- континуирано реструктурирање и технолошко унапређивање секундарних делатности у општинским центрима, уз селективну децентрализацију тих делатности у микроразвијне центре на подручју града, како би се, у технолошко-производном смислу, обезбедила територијална/хоризонтална и технолошка/вертикална комплементарност и компатибилност урбане и руралне економије;
- модернизација и развој пољопривреде и допунских активности (микробизнис и др.) развијати у функцији задржавања контингента радне снаге на пољопривредним газдинствима (фармерско сточарство, укрупњавање поседа, органска пољопривреда и др.);
- јачање привредне и друге сарадње са центрима регионалног окружења, имајући у виду добру саобраћајну повезаност;
- организација и конципирање система насеља према моделу „концентрисане дисперзије развоја“, односно даљем развијању градског центра паралелно са унапређењем и развојем осталих насеља, пре свега популационо већих центара, као и оних насеља који ће у наредном периоду постати нуклеси радно-привредних зона:
- унапређење објеката јавних служби и комуналне инфраструктуре у сеоским насељима;
- усклађивање мрежа објеката и услуга јавно-социјалне инфраструктуре са функцијама центара у систему насеља и размештајем корисника.
- побољшање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја како би се становништву са подручја Града омогућила боља веза са градским центром и центрима у систему насеља;
- подстицање планске изградње и реконструкције јавних објеката и уређења јавних простора у сеоским насељима, ради побољшања квалитета живота, очувања насеља, културних предела и аутентичних вредности подручја;
- с обзиром да су основни индикатори развијености дисперзија становништва, објеката и услуга јавно-социјалне инфраструктуре и стамбеног фонда, за развој насеља је од посебног значаја функција становања. У условима урбане поларизације, постојећи стамбени фонд треба третирати као један од развојних ресурса насеља. У том смислу, неопходно је стимулисање и усмеравање стамбене и стамбено-пословне градње у руралним подручјима. Сеоском становништву је потребно омогућити квалитетну изградњу или реконструкцију стамбених и објеката сеоске економије, уз поштовање традиционалних образаца уређења предела, али и савремених технологија грађења (биоклиматска изградња и др.);
- развој туризма ;
- иницирање диверзификације привредне структуре у насељима аграрног карактера и формирање већег броја домаћинства са мешовитим изворима прихода;
- дефинисање граница грађевинских реона, приоритетно ради контролисане изградње, у циљу заштите плодног пољопривредног земљишта, природних ресурса и културних вредности на подручју Града;
- контролисана изградња у коридорима јавних путева;
- лоцирање специјализованих мањих привредних зона у сеоским насељима повољних локационих погодности, а у складу са развојним интересима приватних предузетника;
- обезбеђивање инфраструктурно опремљених локација, са решеним имовинско-правним односима земљишта, ради могућности убрзаних инвестиција у производне и услужне делатности.

Централне функције Града Врања расчлањују се на четири центра одговарајућих заједница насеља ширег подручја рада а за преостала низијска насеља један је северни део територије Града (Пољаница) и један је западни део Јужноморавске долине. Тако уз Бању и две планинске заједнице насеља добијамо укупно 9.

Полазећи од остварених просторно-функционалних односа и веза на територији Града и њеног окружења, идентифицирана је вертикална/функционална и хоризонтална/просторна хијерархија у мрежи насеља. Функционалне везе и односе у

Граду одликује недовољна кохерентност, тј. недовољна развијеност функцијских веза између појединих целина.

Основни подаци о броју становника, броју насеља и величини насеља

Површина у км ²	Бр. становника Попис 2011.	Број насеља	Градска насеља	Сеоска насеља	Просечан број ст. по насељу	Број насеља на 100 км ²	Број становника на 1 км ²
860	83524	105	2	103	795	12,2	97

Извор – Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године - Упоредни преглед броја становника по пописним годинама, књига 20

Урбана концентрација становништва и функција у Градском центру и различити инфраструктурни развој појединих делова Града, условљен пре свега, географским факторима, тј. близином контаката са инфраструктурним коридором Х, довели су до изразитих разлика у демографској величини насеља.

У геопростору Града идентификоване су четири категорије сеоских насеља разврстаних по демографској величини:

- патуљаста насеља – са мање од 250 становника – 74 насеља;
- мала насеља, која имају од 250 до 500 становника – 13 насеља;
- средња насеља: средња мања насеља са 500 до 750 становника – 6 насеља;
- средње већа насеља са 750 до 1000 становника – 6 насеља;
- велика сеоска насеља са 1000 и више становника – 1 насеље.

И наравно два градска насеља Врање и Врањска Бања са већим бројем становника. Просечна густина насељености у Граду Врању износи око 97 становник на 1 км², што је изнад просека густине насељености на територији Републике Србије (85 становника/км²). Најмања густина насељености је у северном и јужном делу Града, а највећа у централном, долињском делу, где је до концентрације становништва дошло услед позиције главних саобраћајних коридора и концентрације привредних активности.

Просечна величина насеља (км ²)	8,2
Број градских насеља	2
Број осталих насеља	103
Број катастарских општина	107

3.3. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Развој јавних служби одвијаће се у складу са постојећом мрежом објеката, у зависности од будућих потреба заједница насеља и у складу са новим улагањима, са циљем даљег развоја центара у мрежи насеља Града. Поред градског центра, приоритет у том смислу имају приградски и општински центри, центри заједнице села и развијенија и популационо већа сеоска насеља. Лоцирање објеката јавних служби на нивоу Града одвијаће се са циљем обезбеђења квалитетних услова за живот и задржавања становништва у руралном подручју.

Образовање и васпитање

Анализа и оцена стања

Образовање је један од најбитнијих сегмената друштва. У школама и осталим институцијама образовно типа се не стичу само стручне компетенције, већ се кроз педагошко стручни рад утиче и на психофизички развој деце и омладине и врши својеврсна припрема за рад и допринос друштву у коме живе. Модернизација и

трансформација образовања је претпоставка целокупног друштвено-економског развоја друштва.

Систем васпитања и образовања у Граду Врању обухвата:

1. Предшколско васпитање и образовање;
2. Основно образовање;
3. Средње и усмерено образовање;
4. Више и високо образовање.

Модернизација и трансформација образовања је претпоставка целокупног друштвено-економског развоја Србије. Улагање у образовање има инвестициони карактер и део је укупне развојне политике друштва.

1. **Предшколско васпитање** и образовање је најнеразвијенији облик васпитно-образовне делатности у Граду.

Мрежа дечијих вртића са капацитетом и просторијама које користи

Р.Б.	Назив предшколске установе	Капацитет објекта по броју деце	Просторије које користи
1.	Дечји вртић "Наше дете" у Врању	350	Сопствене просторије
1.1.	Васпитна група у селу Доње Требешине	20	Просторије МЗ Требешине у Требешину
1.2.	Васпитна група у селу Тибужде	20	Просторије ОШ "Бора Станковић" у Тибужду
1.3.	Васпитна група у селу Златокоп	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Бора Станковић" у Златокопу
1.4.	Васпитна група у селу Барелић	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Бора Станковић" у Барелићу
1.5.	Васпитна група у селу Доње Жапско	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Бора Станковић" у Доњем Жапском
1.6.	Васпитна група у селу Буштрање	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Бора Станковић" у Буштрању
1.7.	Васпитна група деце на болничком лечењу	/	Дечије одељење Здравственог центра у Врању
2.	Дечји вртић "Невен" у Врању	210	Сопствене просторије
2.1.	Васпитна група при ОШ "Доситеј Обрадовић"	50	ОШ "Доситеј Обрадовић" у Врању
2.2.	Васпитна група у селу Бресница	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Доситеј Обрадовић" у Бресници

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

2.3.	Васпитна група у селу Моштаница	20	Просторије старе школе у селу Моштаница
3.	Дечји вртић "Бошко Буха" у Врању	166	Сопствене просторије
3.1.	Васпитна група у селу Ратаје	26	Просторије старе школе "Бранислав Нушић" у селу Ратаје
3.2.	Васпитна група у селу Павловцу	20	Просторије истуреног одељења ОШ " Бранислав Нушић" у Павловцу
3.3.	Васпитна група у селу Нерадовац	20	Просторије истуреног одељења ОШ " Бранислав Нушић" у Нерадовцу
3.4.	Васпитна група у селу Александровац	20	Просторије истуреног одељења ОШ " Бранислав Нушић" у Александровцу
4.	Дечји вртић "Дечја радост" у Врању	230	Сопствене просторије
4.1.	Васпитна група у селу Власе	20	Просторије ОШ " 20 октобар" у Власу
4.2.	Васпитна група у селу Големо Село	20	Просторије истуреног одељења ОШ " 20 октобар" у Големом Селу
5.	Дечји вртић "Пчелица" у Врању	180	Сопствене просторије
5.1.	Васпитна група у селу Вртогош	26	Просторије ОШ " 1. мај" у Вртогошу
5.2.	Васпитна група у селу Дубница	26	Просторије истуреног одељења ОШ " 1. мај" у Дубници
5.3.	Васпитна група у селу Ристовац	20	Просторије истуреног одељења ОШ " 1. мај" у Ристовцу
5.4.	Васпитна група у селу Катун	20	Просторије истуреног одељења ОШ " 1. мај" у Катуну
6.	Дечји вртић "Сунце" у Врању	160	Сопствене просторије
6.1.	Васпитна група у селу Ћуковац	20	Просторије истуреног одељења ОШ "Бора Станковић" у Ћуковцу
7.	Дечји вртић "Чаролија" у Врању	150	Сопствене просторије
8.	Дечји вртић "Бамби" у Врању	90	Сопствене просторије
8.1.	Васпитна група у селу Корбевац	20	Просторије ОШ " Краљ Петар Први

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

			Ослободилац" у Корбевцу
9.	Дечји вртић у Кривој Феји	20	Сопствене просторије

2. **Основно образовање** представља најраспрострањенији вид васпитно-образовне делатности у Граду. Размештај основних школа углавном одговара размештају становништва.

Велики преоблем представљају сеоске основне школе, које располажу релативно великим простором у односу на број ученика, али које су уз слабу приступачност, неопремљене потребним училима.

За школе у градским насељима у Врању и Врањској Бањи - карактеристично је да постоји недостатак ученичког, и уопште школског простора, због чега школе раде у две смене.

Најтеже је решиво питање истурених одељења у брдско-планинским селима за ниже разреде основне школе, јер се постојеће одељења гасе због недовољног броја ученика и неповољних услова за живот учитеља. Ово ће се питање решити само окупљањем у селима довољног броја млађег становништва што се може очекивати само по пресељењу у нова урбанизована насеља или њима приступачним селима. Основне школе грађене у селима често немају довољно школског простора за спортске активности.

Повољније је стање са пипадајућим земљиштем основних и средњих школа у Врању које задовољава основне нормативне потребе али такође под условом рада у две смене. На територији Града Врања налази се 64 основних школа укупно, од тога су 43 са 4 разреда и 20 са 8 разреда. Од тога је једна музичка и једна школа за образовање одраслих. 9 школа се налази на територији града Врања.

Мрежа основних школа са основним подацима

Р.Б	Насеље	Назив	4-разредна/ 8-разредна школа
1.	Врање	Вук Караџић	8 - разреда
2.	Врање	Доситеј Обрадовић	8 - разреда
3.	Моштаница	Доситеј Обрадовић	8 - разреда
4.	Мечковац	Доситеј Обрадовић	4 - разреда
5.	Бресница	Доситеј Обрадовић	4 - разреда
6.	Врање	Ј.Ј. Змај	8 - разреда
7.	Врање	Радоје Домановић	8 - разреда
8.	Врање	Светозар Марковић	8 - разреда
9.	Доњи Нерадовац	Светозар Марковић	4 - разреда
10.	Врање	Бранко Радичевић	8 - разреда
11.	Тибужде	Бора Станковић	8 - разреда
12.	Барелић	Бора Станковић	8 - разреда
13.	Златокоп	Бора Станковић	4 - разреда
14.	Горње Требешиње	Бора Станковић	4 - разреда
15.	Доње Требешиње	Бора Станковић	4 - разреда
16.	Луково	Бора Станковић	4 - разреда
17.	Средњи Дел	Бора Станковић	4 - разреда
18.	Вишевце	Бора Станковић	4 - разреда
19.	Стара Брезовица	Бора Станковић	4 - разреда

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

20.	Коћура	Бора Станковић	4 - разреда
21.	Врање	Музичка школа	8 - разреда
22.	Ратаје	Бранислав Нушић	8 - разреда
23.	Буштрање	Бранислав Нушић	8 - разреда
24.	Александровац	Бранислав Нушић	4 - разреда
25.	Павловац	Бранислав Нушић	4 - разреда
26.	Доње Жапско	Бранислав Нушић	4 - разреда
27.	Миланово	Бранислав Нушић	4 - разреда
28.	Русце	Бранислав Нушић	4 - разреда
29.	Преображање	Бранислав Нушић	4 - разреда
30.	Лепчинце	Бранислав Нушић	4 - разреда
31.	Вртогош	1. Мај	8 - разреда
32.	Дубница	1. Мај	8 - разреда
33.	Катун	1. Мај	4 - разреда
34.	Содерце	1. Мај	4 - разреда
35.	Ристовац	1. Мај	4 - разреда
36.	Давидовац	1. Мај	4 - разреда
37.	Корбевац	Краља Петра 1. Ослободиоца	8 - разреда
38.	Крива Феја	Краља Петра 1. Ослободиоца	8 - разреда
39.	Липовац	Краља Петра 1. Ослободиоца	4 - разреда
40.	Паневље	Краља Петра 1. Ослободиоца	4 - разреда
41.	Клисурица	Краља Петра 1. Ослободиоца	4 - разреда
42.	Несврта	Краља Петра 1. Ослободиоца	4 - разреда
43.	Врањска Бања	Предраг Девеџић	8 - разреда
44.	Првонек	Предраг Девеџић	8 - разреда
45.	Топлац	Предраг Девеџић	4 - разреда
46.	Кумарево	Предраг Девеџић	4 - разреда
47.	Изумно	Предраг Девеџић	4 - разреда
48.	Сливница	Предраг Девеџић	4 - разреда
49.	Бујковац	Предраг Девеџић	4 - разреда
50.	Бабина Пољана	Предраг Девеџић	4 - разреда
51.	Власе	20. Октобар	8 - разреда
52.	Големо Село	20. Октобар	4 - разреда
53.	Градња	20. Октобар	4 - разреда
54.	Дреновац	20. Октобар	4 - разреда
55.	Крушева Глава	20. Октобар	4 - разреда
56.	Добрејанце	20. Октобар	4 - разреда
57.	Лалинце	20. Октобар	4 - разреда
58.	Смиљевић	20. Октобар	4 - разреда
59.	Станце	20. Октобар	4 - разреда
60.	Ушевце	20. Октобар	4 - разреда
61.	Мијовце	20. Октобар	4 - разреда

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

62.	Трстена	20. Октобар	4 - разреда
63.	Врање	Школа за обр. одраслих	8 - разреда
64.	Врање	Вуле Антић	8 - разреда

3. **Средње образовање** развијало се упоредо са другим облицима образовања. Интернатском смештају ученика у Врању мора се посветити озбиљна пажња, јер постојећи не задовољава потребе и критеријуме ученика.

Мрежа објеката средњих школа

Р.б.	Насеље	Назив	Задовољава садашње и будуће (10.год) потребе	Потребна санација (С) или нов објекат (НО)
1.	Врање	Гимназија Бора Станковић	да	с
2.	Врање	Економско-трговачка школа	да	с
3.	Врање	Техничка школа	да	с
4.	Врање	Хемијско-технолошка школа	да	но
5.	Врање	Пољопривредно-ветеринарска школа	да	но
6.	Врање	Медицинска школа	да	с
7.	Врање	Музичка школа	не	с
8.	Врање	Вуле Антић	да	с

4. Више и високо образовање

У Врању постоје и раде више школе: Виша струковна школа и учитељски факултет.

Мрежа високошколских установа

Р. б.	Назив	Место	Број студената 2006.	Задовољава и садашње и будуће (10.год.) потребе	Потребна санација / нов објекат
1.	Висока школа примењених струковних студија	Врање	722	да	не
2.	Учитељски факултет	Врање	513	да	не

У Врању осим ових високошколских установа постоји и неколико приватних факултета: **одељење** Универзитета Унион Никола Тесла у склопу њега Факултет за стратешки и оперативни менаџмент, Одељење Факултета за образовање дипломираних правника, Одељење Факултета за образовање дипломираних економиста, Одељење Факултета за пословне студије и право, ФАБУС, Факултет за стране језике у Врању, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Висока школа за пословну економију Привредне академије Нови Сад, Одељење Факултета за пословно-индустријски менаџмент, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Одељење Привредне академије Нов Сад, Факултет за пословно-индустријски менаџмент Младеновац.

Потенцијали и ограничења

У домену предшколског васпитања и образовања погодност је примена концепта интегрисане бриге о деци (нега, социјална и здравствена заштита, васпитање и образовање), ниске цене за дневни боравак, бесплатан припремни програм годину дана пред полазак у школу. Започиње и процес трансформације и прилагођавања мреже објеката и услуга предшколског васпитања и образовања потребама запослених родитеља и могућностима локалне заједнице, као и укључивање приватног сектора у пружање услуга.

Потенцијал за развој припремног предшколског образовања за децу узраста 5-7 година јесте постојеће мрежа основних школа и издвојених одељења. Већа доступност припремног предшколског образовања може се остварити организовањем специјализованог и субвенционираног превоза на подручју Града, који би користила деца предшколског и основно-образовног узраста. Ограничење представља непостојање организованих облика рада за децу са посебним потребама. Не постоји организован специјализован превоз предшколске деце и деце са посебним потребама до објекта предшколског васпитања и образовања.

У домену основног образовања и васпитања потенцијал представља рационализација, повећање доступности и квалитета наставног процеса постојеће децентрализоване и дисперговане мреже. Мрежа објеката основног образовања и васпитања омогућава висок ниво доступности, али дистрибуција школског простора не одговара потребама. Постоји вишак школског простора на руралном подручју а мањак у Градском центру, појединим приградским насељима и центрима заједнице насеља. Предуслов за задржавање објеката осморазредних школа у функцији, јесте санација, модернизација и опремање. Недовољна и неадекватна је опремљеност већине школа наставним средствима, училима и намештајем.

Мрежа средњих школа је рационално организована, тако да гравитационо подручје школа обухвата једну до три три суседне општине зависно од програма и доступности школа. Потенцијал у средњешколском образовању представља редефинисање и усклађивање образовних профила са структуром и потребама привреде на локалном и регионалном нивоу, нови начин финансирања и повезивање са привредом.

Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима (специјалне наставне просторије, школске радионице, библиотеке и интернет учионице, трпезарије и ресторани, физкултурна сала, спортски терени и остале пратеће услуге).

Циљеви развоја у образовању и васпитању су:

- развој одрживе мреже објеката предшколских установа и повећање понуде посебних програма и услуга дечјих вртића, у складу са потребама деце узраста до 6 година и породице;
- повећање обухвата деце за припремну предшколску наставу и основно образовање и удела младих са завршеном основном школом на 100%, у складу са миленијумским циљевима развоја;
- уједначавање услова, квалитета и доступности основног образовања и васпитања на подручју Града Врања;
- рационализација мреже објеката основног образовања и васпитања;
- развој посебних програма прилагођених потребама предшколског и основног образовања деце и ученика са посебним потребама;
- развој специфичних програма прилагођених потребама предшколског и основног образовања различитих етничких група;
- повећање квалитета, ефективности и доступности средњег и стручног образовања;
- рационализација мреже и прилагођавање програма средњих школа потребама локалне и регионалне привреде, локалне заједнице и тржишта рада;

- развој отвореног и флексибилног система образовања младих и одраслих.

Култура

Анализа и оцена стања

Култура је један од најважнијих области друштва. Град Врање са богатом културном традицијом развио се у значајан међуопштински културни центар. С друге стране врло је мало села у којима изван школске зграде постоји библиотека и могућност окупљања ради заједничке културне активности. Веома је битно наставити јачање улоге града Врања као културног центра региона.

Мрежа установа културе

Р. б.	Насеље	Назив и врста (делатност)	Сектор својине	Број запослених 2007/08.
1.	Врање	Позориште	Државна	23
2.	Врање	Удружење грађана, рад са децом Шаф - Врање	Друштвена	5
3.	Врање	Књижевна заједница Бора Станковић, Издаваштво култура и наука о књижевности	Град Врање	2
4.	Врање	Народна библиотека Бора Станковић, библиотека	Државна	26
5.	Врање	Историјски архив	Државна	21
6.	Врање	Народни универзитет Врање (образовање, култура)	Државана	10
7.	Врање	Култура Народни музеј	Државни	12

Мрежа библиотека

Р.б.	Насеље	Површина (m2)	Број књига
1	Врање	590	/
2	Врањска Бања	62	8816
3	Доње Врање	243	18095
4	Ратаје	50	6494
5	Вртогош	70	4576
6	Власе	38	5013

*Извор – Народна библиотека „Бора Станковић“ у Врању
Збирни књижни фонд библиотеке износи 145213 књига (61614 наслова).*

Потенцијали и ограничења

Потенцијал за развој културе на маргинализованим и руралним подручјима јесте примена интегрисаних програма културе, образовања, здравствене заштите, спорта и др. Могуће решење изградња типских мултифункционалних објеката (месне канцеларије,

библиотека, амбуланта, пошта и сл.) у центрима свих нивоа. Ефекти изградње оваквих објеката су вишеструки, а један од најважнијих је то што омогућава везивање младих људи за своју месну заједницу, чиме се спречава демографско пражњење села.

За развој културе и мреже објеката културе недостаје адекватна институционална, програмска и финансијска подршка.

Циљеви развоја у култури су:

- равномернији културни развој економски недовољно развијених подручја општине;
- развој пројеката и програма који доприносе очувању културног диверзитета и међукултурном дијалогу;
- унапређење, модернизација, диверзификација и децентрализација установа културе;
- подизање нивоа учешћа грађана у културним активностима и повећање доступности културних садржаја свим корисницима, нарочито осетљивим групама (средњошколска омладина, млади из сиромашних породица и мањинских етничких група) и корисницима на руралном подручју.

Физичка култура и спорт

Анализа и оцена стања

У граду Врању осим спортских терена уз основне и средње школе постоји и велики спортско-рекреациони центар, фудбалски стадион, тениски терен, два базена, кошаркашки терен, затим фудбалски стадион и тд.

Постоји неколико балон сала за физичке активности. У осталим насељима често ни уз школе не постоје физкултурне сале па чак ни терени за физичко васпитање, нема ни затвореног базена.

У даљем развоју урбанизације у Граду Врању треба омогућити будућем становништву правилан телесни развој. Користећи нормативе за градске спортске центре и центре месних заједница треба предвидети у граду Врању или Врањској Бањи затворене спортске дворане са пливачким базеном.

У центрима заједнице насеља уз основне школе треба предвидети изградњу гимнастичких сала и игралишта за фудбал и друге спортове.

Мрежа објеката физичке културе

Р. б.	Насеље	Назив и врста (делатност)	Сектор својине
1.	Врање	Градски стадион	Државна
2.	Врање	Спортски центар Јумко	Друштвена
3.	Врањска Бања	Градски стадион	Државна
4.	Врање	Спортска хала	Државна
5.	Врање	Балон сала	Приватна

Циљеви са аспекта просторног развоја у овој области су развој децентрализоване мреже објеката и услуга спорта, активне и организоване рекреације, различитог ранга, који функционално и садржајно задовољавају потезе свих категорија становника; већа доступност објеката и развој спортско-рекреативне инфраструктуре за рекреативно бављење спортовима и стварање бољих услова за развој спорта.

У даљем развоју урбанизације у Граду Врању треба омогућити будућем становништву правилан телесни развој. Користећи нормативе за градске спортске центре и центре месних заједница треба предвидети у граду Врању или Врањској Бањи затворене спортске дворане са пливачким базеном.

У центрима заједнице насеља уз основне школе треба предвидети изградњу гимнастичких сала и игралишта за фудбал и друге спортове.

Неопходно је иницирати формирање спортских клубова и развијати мрежу спортско-рекреативних објеката, уз повећање квалитета опремљености.

Циљеви развоја у физичкој култури и спорту су:

- развој децентрализоване мреже објеката и услуга спорта, активне и организоване рекреације, различитог ранга, који функционално и садржајно задовољавају потребе свих категорија становника;
- стварање услова за омасовљење, већу доступност објеката и развој спортско-рекреативне инфраструктуре за рекреативно бављење спортовима.

Јавни сервис

Размештај и доступност месних канцеларија на територији града Врања су прилично уједначени. Месне канцеларије налазе се у 7 месних заједница у граду Врању, затим у Врањској Бањи, Барелићу, Бресници, Моштаници, Буштрању, Власу, Горњем Вртогошу, Доњем Вртогошу, Големом Селу, Дреновцу, Дубници, Катуну, Содерцу, Корбевцу, Лепчинцу, Кривој Феји, Доњем Нерадовцу, Павловцу, Првонеку, Старом Глогу, Ратају, Ристовцу, Тесовишту, Тибужду, Доњем Требешињу и Ђуковцу. Једна од основних функција локалне самоуправе јесте приближавање јавних власти грађанима и трансформација у јавни сервис грађана. Повећање доступности јавних власти грађанима обезбедиће се развојем услужних центара градске управе у градском центру и развојем мреже услуга и мреже објеката месних канцеларија на руралном подручју. Ради приближавања јавне управе грађанима и задовољења потреба и интереса локалног становништва на руралном подручју, месним канцеларијама могу да се повере одређени послови из надлежности скупштине Града, и да се организује обављање појединих послова Градске управе, ради лакшег остваривања права грађана.

Такође, неопходно је формирати канцеларију за младе која ће организовати активности и програме за квалитетно провођење слободног времена (образовне, спортске, културне, еколошке, хуманитарне, истраживачке и др.).

Градске организације и удружења грађана и на територији града Врања су:

- Општинска организација Црвени крст Врање;
- Ромска организација;
- Међуопштинска организација глувих и наглувих;
- Међуопштинско друштво за помоћ недовољно развијеним особама;
- Међуопштинска организација Савеза слепих и слабовидних;
- Међуопштинска организација глувих и наглувих;
- Удружење оболелих од мултиплекс склерозе;
- Удружење особа са параплегијом Врање;
- Животна помоћ;
- АБЦ центар, сигурност и толеранцију;
- Човекољубље;
- NEXUS – Врање
- „Генератор“;
- Одбор за људска права Врање;
- Омладина Jazas-a Врање;
- Центар за самосталност – OSI „С-312“;
- Канцеларија за превенцију болесности зависности;
- Покрет зелених;
- Ромски хуманитарно културно образовни центар;
- Ромски културни центар Врањска Бања;

- Романа асви;
- Састипе;
- Друштво „Бакија Бакић“
- „Черенац“;
- Удружење кинолошко друштво;
- Удружење савеза бораца;
- Удружење Менса;
- Удружење пензионера;
- Удружење извиђача;
- Удружење таксиста;
- Удружење Македонаца.

ИНФОРМИСАЊЕ

Развијен и заокружен систем информисања представља један од приоритета, имајући у виду трендове и потребе модерног друштва, у коме транспарентност, право на слободу мисли и говора, објективност и независност у раду медија, јесу нека од основних начела.

Средства информисања на територији града Врања су: РТВ (радио-телевизија Врање), ТВ Фокус, ТВ 017, РТС Дописништво, Слободна реч, ОК Радио, ИСКОН Радио и тд. Стварање савременог информативног амбијента захтева координисано деловање и сарадњу свих кључних актера. Нарочито је важна сарадња локалне самоуправе и медија на њеној територији, узимајући у обзир комплементарност њихових циљева – да буду истински сервис грађана.

ПОЛИЦИЈСКЕ СТАНИЦЕ

1. Седиште ПУ Врање у Врању;
2. Саобраћајна полицијска испостава за аутопут, Врање;
3. Полицијско одељење Влазе;
4. Саобраћајна полицијска испостава Врање.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Анализа и оцена стања

У области здравствене заштите постоје:

1. Здравствени центар;
2. Дом здравља;
3. Болница;
4. Завод за јавно здравље;
5. Канцеларија за превенцију болести зависности;
6. Апотекарска установа;
7. Еликсир-приватна лекарска ординација;
8. Велефарм, пословни центар Врање.

На територији града Врања налази се здравствени центар, здравствене станице налазе се на територији Врањске Бање, Ристовца, Криве Феје, Власа и Барелића а здравствене амбуланте на територији Вртогоша, Буштрања, Корбевца, Моштанице, Тибужда, Ратаја, Дубнице и Доњег Жапског.

Мрежа здравствених установа

Р. б.	Насеље	Врста објекта	Број запошљених	Површина објекта м ²
1.	Град Врање	здравствени центар	707	16253

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

2.	Горња Чаршија	здравствена амбуланта	ОЈ укупно 495	/
3.	Огледна станица	здравствена амбуланта	ОЈ укупно 495	/
4.	Доње Врање	здравствена амбуланта	ОЈ укупно 495	/
5.	Собина	здравствена амбуланта	ОЈ укупно 495	/
6.	Врањска Бања	здравствена станица	24	752
7.	Ристовац	здравствена станица	2	196
8.	Вртогош	здравствена амбуланта	2	око 180
9.	Буштрање	здравствена амбуланта	1	око 180
10.	Корбевац	здравствена амбуланта	3	око 180
11.	Моштаница	здравствена амбуланта	2	око 180
12.	Тибужде	здравствена амбуланта	2	око 180
13.	Ратаје	здравствена амбуланта	2	око 180
14.	Крива Феја	здравствена станица	3	320
15.	Дубница	здравствена амбуланта	1	око 180
16.	Власе	здравствена станица	8	432
17.	Доње Жапско	здравствена амбуланта	1	око 180
18.	Барелић	здравствена станица	3	280
19.	Првонек	здравствена амбуланта	нема упошљених	око 180
20.	Мијовце	здравствена амбуланта	нема упошљених	око 180
21.	Ђуковац	здравствена амбуланта	нема упошљених	око 180
22.	Требешиње	здравствена амбуланта	нема упошљених	око 180
23.	Специјална болница за рехабилитацију	здравствена установа	/	

Здравствени објекти у склопу здравственог центра Врање су:
Хирургија, ОРЛ, Психијатрија, Инфективно-Грудно-Дијализа, Патологија, Трансфузија, Кухиња, Трафо станица, Медицински отпад, Мртвачница-Просектура, Гинекологија са

акушерством, Очно-Урологија-Ортопедија и Физикална медицина, Интерно, Рентген-Лабораторија, Дечје-Неурологија и Апотека.

У Граду Врању све објекте примарне здравствене заштите треба санирати, адаптирати или заменити новим. Према постојећој организацији здравствене службе у Врању треба да подмире потребе за здравственом заштитом у Граду Врању и делимично и суседних општина. Само у вези са појединачним специјалистичким услугама становништво Града упућено је на друге болнице у Нишу и Београду.

Пристапачност здравственој заштити је незадовољавајућа, то се одражава на опште здравствено стање становништва, поготово у брдско-планинским селима. Велики део становништва брдско-планинских села мора да прелази десетину и више километара до објекта основне здравствене заштите.

Мрежа установа и објеката примарне здравствене заштите и објеката у урбаним центрима и на руралном подручју је рационално организована. Потенцијал за повећање доступности услуга примарне здравствене заштите представља организовање мобилних здравствених екипа које би, поред пружања услуга болесницима, имале едукативну и превентивну функцију. Већини објеката примарне здравствене заштите недостаје медицинска опрема и апарати, санитетски материјал, теренска и санитетска возила. Због ових проблема, као и недовољног броја лекара, неке од поменутих здравствених амбуланти у овом тренутку не раде.

Циљеви развоја у здравственој заштити су:

- рехабилитација постојеће мреже објеката, повећање квалитета и доступности услуга примарне здравствене заштите;
- интегрисано пружање услуга здравствене и социјалне заштите;
- развој приватне лекарске праксе и укључивање невладиног сектора у систем здравствене заштите;
- диверзификација и развој нових услуга специјализованих установа здравствене заштите.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Анализа и оцена стања

Социјална политика треба да обезбеди заштиту свим члановима друштва, да промовише једнакост и обезбеђује укљученост појединаца и група у све сфере друштвеног живота. Сврха услуга социјалне заштите је јачање социјалне укључености кроз обезбеђење што самосталнијег живота појединаца и породица унутар заједнице. У том циљу се обезбеђују услуге заштите деце, социјално угроженог становништва, особа са инвалидитетом и осталих маргинализованих група.

Ове услуге се дефинишу локално, како би се што више изашло у сусрет локалним потребама и истовремено обезбедила диверзификованост и креативност унутар државог оквира. Друштво треба, регулаторном политиком и скупом мера, да делује превентивно на појаве потенцијалних проблема.

Решавање многих проблема из области социјалне политике, могуће је једино постићи кроз партнерство републичких и локалних власти с невладиним сектором. Напори републичких и локалних власти и цивилног сектора морају бити усмерени ка решавању основних животних потреба грађана као што је могућност запошљавања, одговарајући стамбени простор комунално уређен и адекватна социјална и здравствена заштита. Ово се може постићи ефикаснијом применом постојећих и дефинисањем нових програма, мера и активности директно усмерених на социјалне категорије и то децу, старе, особе са инвалидитетом, избеглице, интерно расељена лица, роме и остало социјално угрожено становништво.

Трајни смештај старих лица и збрињавање деце и омладине нису обезбеђени на територији Града. Систем дечије и остале социјалне заштите на подручју Града Врања је

недовољно развијен, тако да старање о деци и старима у великој мери је препуштено њиховим породицама. Предшколско образовање и васпитање је развијенији облик васпитно-образовне делатности у Граду, јер ове установе поред у Врању и Врањској Бањи постоје и у одређеном броју сеоских насеља.

Главни носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите је Центар за социјални рад.

Постојећи систем социјалне заштите не омогућава грађанима коришћење услуга у акутним кризним ситуацијама које захтевају неодложну интервенцију. Услуге које организује невладин сектор у социјалној заштити нису довољно развијене и искоришћене док приватан сектор још увек није укључен у пружању услуга социјалне заштите.

Потенцијали и ограничења

Потенцијал представља формирање заједничких мобилних тимова здравствене и социјалне заштите, у сарадњи са градском управом, као и развој иновативних и алтернативних програма социјалне заштите за децу, омладину и старе. Потенцијал представља и укључивање невладиног сектора у пружање социјалне помоћи, као и учешће локалне заједнице у програмима надлежног министарства, UNDP и тд.

Развијена мрежа објеката социјалне заштите не остварује ефикасну и квалитетну социјалну заштиту становништва. У пружање услуга социјалне заштите нису укључени различити актери (хранитељске породице, невладин и приватан сектор).

Циљеви развоја социјалне заштите су:

- развој интегралне социјалне заштите ради очувања и побољшања квалитета живота осетљивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од социјалних служби;
- унапређења квалитета и разноврсности услуга и садржаја у постојећим установама социјалне заштите;
- развој мреже услуга које су усаглашене са потребама корисника, подржавају живот у заједници и обезбеђују неодложну заштиту корисника;
- укључивање различитих социјалних актера, у првом реду приватног и невладиног сектора у пружање услуга социјалне заштите, и обезбеђење партиципације корисника у доношење одлука о начину задовољавања њихових потреба.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Анализа привредног амбијента Града Врања, имајући у виду расположиве ресурсе, свеукупност социо-економских кретања детерминисаних планирањем и спровођењем националне, локалне развојне политике и осталим комплементарним утицајима, показује да је упркос одређеним позитивним трендовима, у последњим месецима присутан утицај светске економске кризе. Њене последице су евидентне на територији читаве земље и манифестују се кроз пад привредно-инвестиционих активности, незапосленост и сл.

У структури привреде Града Врања доминирају радно интензивне гране - велики системи, који запошљавају велики број радника и који се тешко прилагођавају савременом начину пословања. То су ниско акумулативне гране (текстилна, обућарска), које су високо увозно зависне, имају предимензиониране капацитете намењене извозу, чија је просечна старост 10 и више година, и које не могу да поднесу велики притисак светске конкуренције. Промена привредне структуре иде у правцу флексибилнијих привредних грана, преко нових малих и средњих предузећа и радњи.

Секторска структура привреде се мора мењати у правцу повећања броја привредних субјеката у примарном и секундарном сектору, јер је превелика доминација терцијарног сектора. Такође, посматрано по делатностима, уочава се велика заступљеност трговине, а недовољна индустријских и субјеката из сектора савремених услуга.

Стварање средине атрактивне за привредна улагања представља фундаментални интерес за Врање. Ово ће се постићи изградњом одговарајуће инфраструктуре (посебно у привредно-радним и зонама унапређеног пословања у градском језгру и ван њега), одговарајућом финансијском и нефинансијском подршком локалне самоуправе, израдом генералног и детаљних урбанистичких планова, усвајањем и применом позитивних решења из Европе и Србије, промоцијом врањске привреде и амбијента за пословање.

Посебну пажњу треба посветити изградњи коридора X, тј. изградња аутопута и дуплог колосека железничке пруге. Изградња гасовода треба да допринесе смањењу трошкова производње електричне енергије.

Проширењем постојећих привредно-радних зона као и отварањем нових, са одговарајућим подстицајним средствима за развој девастираних подручја од стране Владе Републике Србије, стимулативном пореском политиком, отварањем одељења Привредне коморе и Трговинског суда, створиће се услови за бржи напредак.

Основна оријентација је изградња нове индустрије, засноване на новим технологијама и знању и ревитализација традиционалне и њено преусмеравање да делује глобално, уз истовремен развој сектора МСПП.

У просторној структури привреде подручја Јужног поморавља важну улогу имаће и даље постојећи привредно-индустријски центри као и постојеће привредно-индустријске и планиране индустријске зоне у урбаним центрима. Основни облици будуће алокације привреде/индустрије до 2021. године су:

- регионални (полифункционални) привредно-индустријски центри Лесковац (са Власотинцем) и Врање - I ранг;

Полазећи од основних принципа рационалности и ефикасности коришћења ресурса, за развој привредних делатности, посебно индустријског сектора и МСП до 2021. године предвиђа се:

- активирање нових локалитета и просторних модела смештаја индустрије и МСП и других привредних делатности (индустријска зона/парк, бизнис инкубатор) у оквиру

постојећих и планираних привредних и индустријских зона (Владичин Хан, Врање, Лесковац, Власотинце, Сурдулица, Бујановац и Босилеград).

У погледу привредних функција битно се разликују град Врање и Врањска Бања од осталог подручја Града.

Град Врање, уже гледано, има изражену привредну функцију трговинско-услугног и индустријског центра. Овај развој индустрије већ је проширен на друга насеља, пре свега на Врањску Бању, Бунушевац, Суви Дол, Бресницу и Ристовац. Остали део низијског реона који није захваћен индустријом и осталим градским грађевинским земљиштем користи се за пољопривреду.

Стварање средине атрактивне за привредна улагања представља фундаментални интерес за Врање. Ово ће се постићи изградњом одговарајуће инфраструктуре (посебно у привредно радним зонама унапређеног пословања у градском језгру), одговарајућом финансијском и нефинансијском подршком локалне самоуправе, израдом урбанистичких планова, усвајањем и применом позитивних решења из Европе и Србије, промоцијом врањске привреде и амбијента за пословање.

Посебну пажњу треба посветити изградњи коридора Х, тј. изградњи аутопута и дуплог колосека железничке пруге. Изградња гасовода треба да допринесе смањењу трошкова утрошка енергије.

Проширењем постојећих индустријских зона као и отварањем нових, са одговарајућим подстицајним средствима за развој девастираних подручја од стране Владе Републике Србије, стимулативном пореском политиком, отварањем одељења Привредне коморе и Трговинског суда, створиће се услови за бржи напредак.

Основна оријентација је изградња и опремање простора за нове индустрије, засноване на савременим технологијама и знању и ревитализација традиционалне и њено преусмеравање да делује глобално, уз истовремен развој сектора МСП.

Усмеравања размештаја индустрије и МСП на подручју Града Врања подразумева:

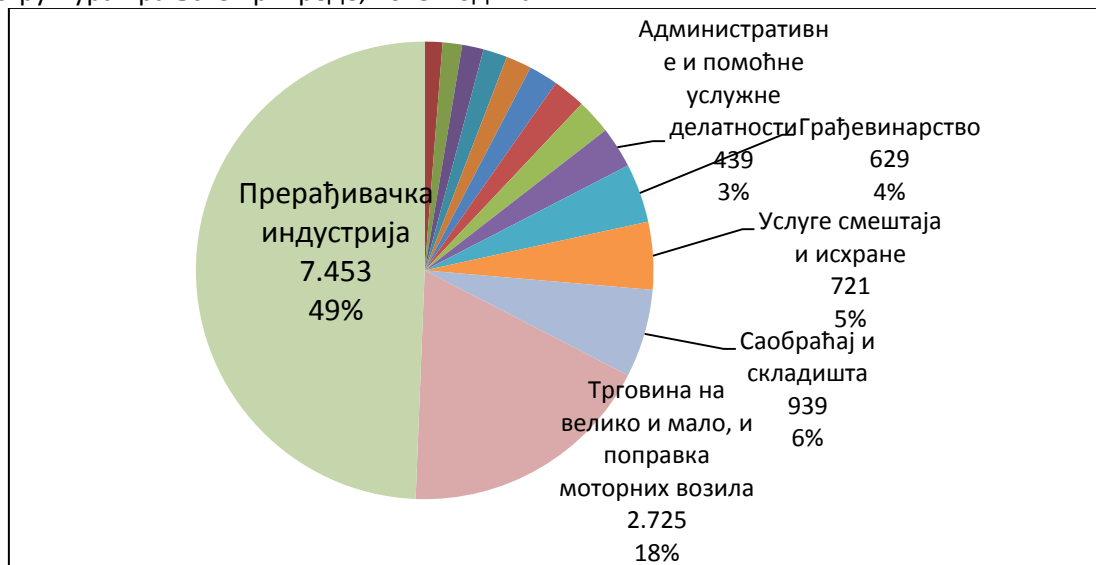
- реструктивно ширење постојећих зона и дисперзно размештених локалитета у Градском центру, првенствено коришћење постојећег грађевинског фонда (као brownfield локације);
- формирање нових зона/комплекса/локалитета могуће је на мање повољним просторима за пољопривреду и друге делатности (изван површина шумског земљишта, планираних туристичких локалитета);
- унапређење инфраструктурних услова у постојећим и потенцијалним зонама/локалитетима за смештај МСП у микроразвојним центрима и другим насељима било да је реч о новим објектима или реактивирању објеката тренутно ван функције (напуштена складишта, откупне станице и сл.);
- лоцирања малих погона еколишки чисте производње у оквиру стамбеног ткива у насељима сагласно правилима уређења и изградње простора и услова заштите животне средине.

4.1. ПРИВРЕДА И ДЕЛАТНОСТИ

Према одредбама Закона о регионалном развоју, град Врање припада другој групи градова и општина у Републици Србији по степену развијености, што значи да се налази у распону између 80% и 100% Републичког просека развијености. Поређења ради, овој групи припада 34 локалних самоуправа, попут Апатина, Аранђеловца, Врњачке Бање, Горњег Милановца, Зајечара, Зрењанина, Инђије, Јагодине, Пирота, Смедерева, Шапца, итд.

Према подацима Републичког завода за статистику за 2015. годину од 15 000 људи који раде у привреди Града Врања скоро сваки други ради у прерађивачкој индустрији, 2725 људи у трговини на велико и мало, 939 људи запослено је саобраћају а од осталих делатности издвајају се угоститељство и грађевинарство.

Структура Врањске привреде, 2015. година

Извор – План капиталних инвестиција Града Врања 2016-2020.

Носиоци економског развоја у Граду Врању су: Компанија Симпо, Алфа плам, извози у преко 10 земаља, у вредности од 15 милиона ЕУР-а, Дуванска индустрија Врање, која је у власништву БАТ-а, Јединство Врање, Хемијска индустрија Врање, познати произвођач доњих делова обуће, Заваривач произвођач металних конструкција, италијанска компанија GEOX, произвођач обуће, Coca-cola-власник Росе, Хеленикпетролеум, ОМВ – гринфилд инвестиција, Лукоил – гринфилд инвестиција, Канда Фарбен - власник Хемијске индустрије Врање, Митинзис ЛТД-власник Текстилне индустрије Врањска бања и друге на територији града Врања и Врањске Бање.

Привредни потенцијал чине 897 активних привредних друштва и 2.068 регистрованих предузетничких радњи (стање на крају 2015. године). У наредној табели лако се може уочити позитиван тренд кретања броја привредних субјеката у граду Врању. Почев од 2012. године број активних привредних субјеката је растао за око 3% сваке године, што је последица позитивне разлике између новооснованих и брисаних/угашених привредних субјеката на територији града.

Кретање броја привредних друштава у периоду 2012-2015.

Број привредних друштава	2012	2013	2014	2015
Активних	806	829	854	897
Новооснованих	60	53	57	71
Брисаних/Угашених	54	8	10	16

Извор : Агенција за привредне регистре

Кретање броја предузетника у периоду 2009-2015.

Број привредних друштава	2012	2013	2014	2015
Активних	2.083	2.032	2.060	2.068
Новооснованих	279	286	332	377
Брисаних/Угашених	272	341	303	366

Извор : Агенција за привредне регистре

Код предузетника однос између броја новооснованих и угашених радњи је од 2012. године до сада релативно стабилан. Број активних предузетника је скоро константан за период 2012-2015. године. Оно што охрабрује јесте податак да је у односу на 2009. годину број новооснованих предузетничких радњи скоро дуплиран и враћа се полако на период из 2005. године. Оно што се мора напоменути је и број запослених који ради у предузетничким радњама. Од 2012. до 2014. године тај број је био стабилан на нивоу од 3.000 радника међутим у 2015. години дошло је до наглог смањења броја запослених за 534 радника у предузетничком сектору а у исто време до повећања броја радника у правним лицима за 414 запослених што говори о миграцији радне снаге у велике системе због бољих услова рада пре свега миграције запослених у малим обућарским фирмама према „Геокс“-у. Такав тренд је присутан и на нивоу Републике Србије.

И поред забележеног позитивног тренда у последњих 4-5 година и даље стоји податак да је учешће предузетника у укупној запослености дупло веће на нивоу Републике, што је показатељ недостатка предузетничког духа у Врању и зависност од великих правних лица. Према последњим подацима РЗС-а у 2015. години у правним лицима је запослено 16.713 људи док у предузетничким радњама ради 2.550 људи. Број регистрованих индивидуалних пољопривредних произвођача је 229.

Индустрија у сеоским насељима

Р.б.	Индустријски погони	Насеље	Врста производње	Власништво
1	Намештај Додић	Стропско	намештај	приватно
2	Феникс	Стропско	сталарија	приватно
3	Сибарфлекс	Давидовац	брусни материјал	приватно
4	Живинопродукт	Ристовац	кланица	приватно
5	Трајковић	Ристовац	намештај	приватно
6	Млин Ђорђа Ристића	Доњи Нерадовац	млин	приватно
7	Млин Јована Николића	Катун	млин	приватно
8	Бубе комерц	Доњи Нерадовац	пекара	приватно
9	Пекара Тибужде	Тибужде	пекара	приватно
10	Треска	Наставце	пекара	приватно
11	Морава ентеријери	Ђуковац	намештај	приватно
12	Грот	Крива Феја	рудник олова и цинка	приватно
13	Алумина	Бресница	Алумин. и ПВЦ сталарија	приватно
14	СИК	Доњи Нерадовац	кламарице	приватно
15	Каце	Давидовац	нискоградња	приватно
16	Агрокотекс	Купининце	кожара	приватно
17	Кожар	Бресница	кожара	приватно
18	Асфалтна база Предузећа за путеве	Бресница	асфалтна база	приватно
19	Топ Софа СРБ доо	Бунушевац	намештај	приватно
20	ГЕОКС	Бунушевац	обућа	приватно

У Врање је инвестирало и више банака: Комерцијална банка, Eurobank, Банка Intesa, Војвођанска банка, Комерцијална банка, Alpha Bank, NLB банка, АИК Банка, Банка Поштанска штедионица, НВБ Банка, Raiffeisen банка и Procredit банка.

Финансијске перформансе привреде града Врања:

Финансијске перформансе активних привредних субјеката града Врања за период 2012-2014. године представљене су у табели испод:

		2012	2013	2014
1.	Број привредних друштава	764	782	776
2.	Број запослених	13.353	13.065	12.467
3.	Пословни приходи	43.364.393	40.434.057	35.279.767
4.	Нето добитак	2.589.662	1.353.744	1.666.799
5.	Број привредних друштава са нето добитком	444	447	434
6.	Нето губитак	4.563.761	6.285.907	10.487.653
7.	Број привредних друштава са нето губитком	247	235	229
8.	Укупна средства	84.652.786	76.151.973	68.654.515
9.	Капитал	25.054.990	23.760.808	19.149.444
10.	Губитак	23.808.607	35.524.740	34.926.524
11.	Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	202	202	170

Извор – План капиталних инвестиција Града Врања

Финансијске перформансе привредних друштава града Врања за период 2012–2014. године

Извор – План капиталних инвестиција Града Врања

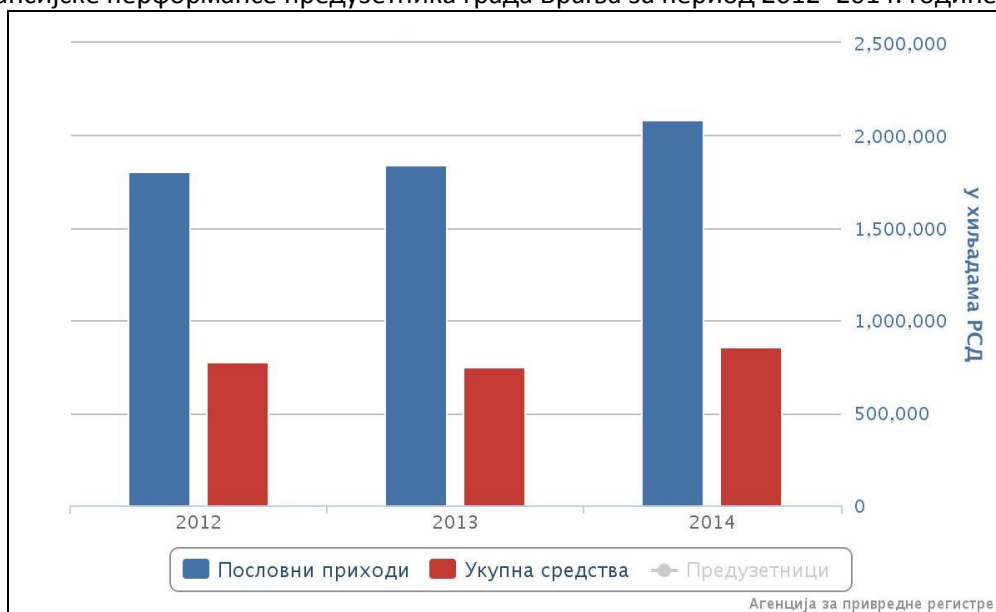
Према расположивим подацима за 2012, 2013, и 2014. годину Агенције за привредне регистре можемо видети изузетно негативне трендове смањења привредне активности кроз смањење прихода, повећања губитка и смањења броја запослених код врањских привредних друштава. Смањење активности врањске привреде утицао је и на пад зарада у 2014. години, међутим с обзиром на повећање зарада у 2015. и 2016. години, када немамо доступне податке о финансијским перформансама за поменуте године можемо се надати да је повећање зарада последица и много бољих перформанси привреде.

Финансијске перформансе предузетника

		2012	2013	2014
1.	Број предузетника	291	277	273
2.	Број запослених	379	372	467
3.	Пословни приходи	1.805.413	1.844.442	2.087.097
4.	Нето добитак	48.911	50.089	46.894
5.	Број предузетника са нето добитком	222	214	208
6.	Нето губитак	12.491	24.041	12.795
7.	Број предузетника са нето губитком	65	54	62
8.	Укупна средства	778.818	745.346	854.921
9.	Капитал	236.220	226.799	239.151
10.	Губитак	35.266	49.912	41.151
11.	Број предузетника са губитком изнад висине капитала	57	58	51

Извор – План капиталних инвестиција Града Врања

Финансијске перформансе предузетника града Врања за период 2012–2014. године

Извор – План капиталних инвестиција Града Врања

Анализа финансијских перформанси врањске привреде на основу званичних података указује на то да је период од 2012 – 2015. године био јако турбулентан и да привредни системи који запошљавају велики број радника смањују капацитете и средства за пословање, што ће утицати на смањење локалних прихода у наредном периоду.

ЗАПОСЛЕНОСТ

Број запослених је један од најзначајнијих критеријума за оцену развоја, по коме Град Врање, у упоређењу са осталим општинама у Србији, заузима високо место. На пример, 1995.-те, са 314 запослених на 1000 становника, наспрам републичких 225,

Врање је од 140 општина у Србији заузимало 19. место, без обзира на све негативне утицаје ситуационих услова карактеристичних за југ Србије.

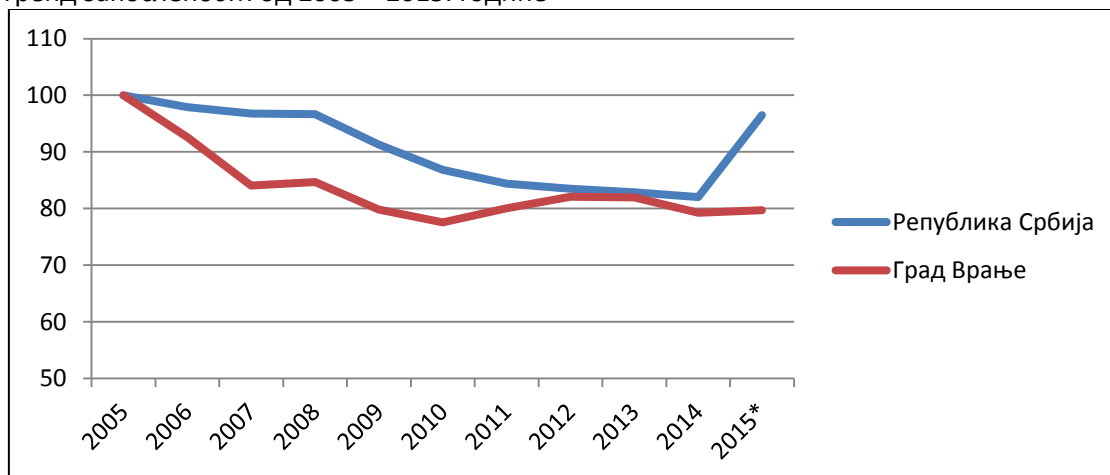
Почетком процеса транзиције Град Врање је и поред позитивних очекивања на почетку деценије, захватио талас константног губитка радних места који се наставља до данас. Посртање индустријских гиганата ПКВ Јумка, Симпа и Коштане, Предузећа за путеве, Пољопродукта, Навипа и осталих резултирало је да град Врање са запосленошћу која је била изнад просека републике спадне за 3-4 година на ниво који је забрињавајуће нижи од републичког просека. Од 2010. године до 2014. Град Врање је успео да достигне просечну запосленост на 1000 становника у Републици међутим упоредивши број регистрованих запослених у 2005. са бројем запослених у 2014. долазимо до податка да је Град за десет година изгубио око 5 хиљада радних места, ситуација је још лошија упоредивши са 1995. годином када је у Врању било запослено 27.654 радника.

Кретање запослености у граду Врању у периоду од 2005-2015. године

	2005.	2010.	2015*.
Град Врање	24,450	18,958	19.493
Република Србија	2,068,964	1,795.775	1.995.883

Извор : РСЗ – Саопштења ЗП20; Због измене методологије број запослених у 2015. години је увећан за регистроване индивидуалне пољопривреднике

Тренд запослености од 2005 – 2015. године

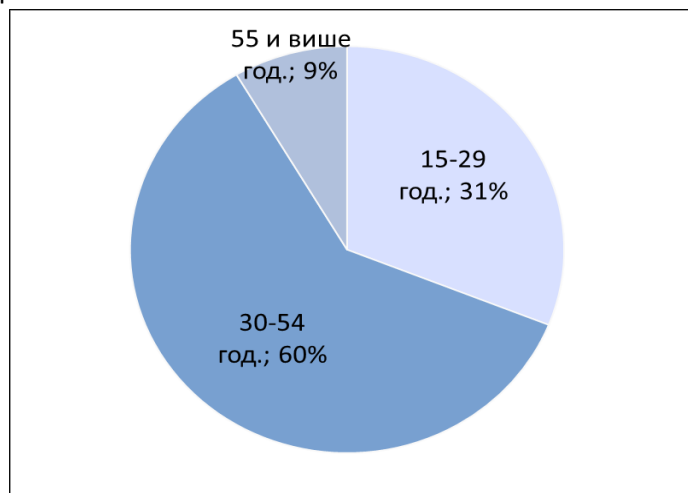
Извор: Републички завод за статистику

Тренд запослености у Врању говори да Врање бележи велики пад запослености, доста већи од Републике Србије. Од 2005. до 2012. године смањен је број запослених за 23% или 5.500 радних места док је на Републичком нивоу смањење износило 16%. Тај изузетно негативни тренд пада запослености ублажен је у 2012. и 2013. години.

Позитивне назнаке повећања запослености јављају се у 2015. години али због промене методологије обухвата запослених лица од стране РСЗ-а нису упоредиви са претходним годинама.

Оно што је интересантно је да је Град Врање у претходном десетогодишњем периоду имао пад запослености и незапослености, на шта је утицало више фактора (реконструкција великих привредних система, одлазак у пензију великог броја запослених, миграције радно-способног становништва ка већим градовима и иностранству, долазак нових инвеститора итд.)

Старосна структура незапослених

Извор: Републички завод за статистику

Наведена структура незапослених према старосном добу је поражавајућа. Чак 60% незапослених је у старосном добу између 30-54 година живота а 31% у добу између 15-29 година што значи да 91% незапосленог становништва чине лица у најбољим годинама када могу да дају свој максимум на радном месту. Учешће незапослених са преко 55 година је 9%.

Квалификациона структура незапосленог становништва у Врању у 2015. години

	Образовна структура незапослених у Врању	2012.	2013.	2014.	2015.
I	Неквалификовани	2069	2079	1942	1898
II	Нижња стручна спрема	703	703	687	717
III	Квалификовани	1981	1943	1850	1914
IV	Средња стручна спрема	2494	2521	2511	2499
V	Висококвалификовани	22	34	35	36
VI	Виша стручна спрема	521	514	491	472
VII	Висока стручна спрема	930	1129	1185	1265

Извор : Национална служба за запошљавање

У структури незапослених највеће је учешће лица са средњом стручном спремом, затим неквалификована лица па онда лица са високом стручном спремом. Брине чињеница да је у периоду од 2012 до 2015. године највећи пораст незапослених код особа са високом стручном спремом.

Квалификациона структура незапослених у граду Врању у 2015. години

Извор: Национална служба за запошљавање

Полна структура запослених

У граду Врању је у 2014. години било запослено 19.383 лица од чега 8.978 жена или изражено у процентима 46,3% и 10.405 мушкараца или 53,7%. Упоређујући ове податке са подацима на републичком нивоу долазимо до закључка да је структура запослених у Врању, гледано са становишта полне заступљености, скоро идентична као и на нивоу Републике Србије.

4.1.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ПРИВРЕДЕ

Густој насељености у централној зони одговара и висока концентрација привреде. Основна средства индустрије налазе се у централној зони, кроз њу пролазе главне саобраћајнице, у њој су смештена оба градска насеља Врање и Врањска Бања.

Досадашњи друштвено – економски развој Града Врања одвијао се углавном, у складу са циљевима и приоритетима прокламованим и уграђеним у средњерочним и текућим плановима друштвено – економског развоја. То се посебно односи на период после 1970. године, када су углавном били и изграђени привредни капацитети (пре свега индустријски). Остваривање ових планова, међутим, суочавало се са извесним структурним и текућим проблемима развоја унутар Градског тако и спољног порекла. Из тих разлога планови нису остваривани увек по динамици и предвиђеним ефектима на основу структурних промена како је било планирано. Посматрајући протекли двадесетогодишњи период, развој Града наилази на бројне проблеме изазване нестабилношћу целокупне привреде и инфлаторна кретања са вишестраним негативним последицама.

У погледу привредних функција битно се разликују град Врање и Врањска Бања од осталог подручја Града.

Индустрија представља основну делатност, међутим, поред релативно повољних просторних услова за развој пољопривреде она је, посебно у индивидуалном сектору веома неразвијена. Трговина још увек не представља значајнију делатност као и туризам и угоститељство.

Индустријализација је изискивала изградњу одговарајуће инфраструктуре. Са тим се развијало грађевинарство, а последично и саобраћај.

Застарелост и недовољна модернизација техничко-технолошког фактора су најчешћи узроци недовољног раста народног дохотка.

Због свог положаја, релативно је развијен друмски, теретни, путнички и железнички промет.

Град Врање, уже гледано има изражену привредну функцију трговинско-услужног и индустријског центра. Овај развој индустрије већ је проширен на друга насеља. Шире гледано град Врање има компаративне предности у односу на већину других градова Јужноморавског региона.

Привредно-радне зоне

Значај привредно радних зона за економски развој је вишеструк. Њихово унапређење је доминантно условљено како проширењем расположивог простора, тако и инфраструктурним унапређењем. Заинтересованост инвеститора за неку инвестициону локацију подразумева постојање комплетне инфраструктуре са решеним свим имовинско-правно-урбанистичким питањима. Наведени предуслови у комбинацији са одговорним и проактивним приступом локалне самоуправе која реалаксира постојеће процедуре и дефинише пакет инвестиционих подстицаја, детерминишу инвестициони амбијент и доприносе свеукупном социо-економском развоју. Са просторно - урбанистичког становишта реч је о јасно дефинисаним заокруженим целинама, чија је просторна дислокација у складу са правилима уређења простора, имајући у виду економске ефекте али и заштиту животне средине.

Са економског становишта ове зоне омогућују концентрацију капитала, тј. привредних субјеката који у инфраструктурно заокруженом простору имају могућности за несметано пословање. То доводи до раста инвестиција, пораста запослености и сходно томе раста прихода локалне самоуправе. Могућа институционализација ових зона подразумева одређене облике повезивања привредних субјеката, тј. заједничко управљање оваквим зонама и реализацију заједничких функција од интереса за функционисање зона.

Приликом обликовања будуће структуре привреде посебну пажњу усмерити на унапређење привреде, привредни развој који се заснива на успешном привређивању великих компанија и сектора МСП. Модел развоја привреде са аспекта просторног обликовања производних прерађивачких и услужних делатности садржаће:

- примарни појас развоја, са центрима уз инфраструктурни коридор X и магистралне саобраћајне правце.
 - секундарни појас развоја, који обухвата сеоска насеља - микроразвојне центре.
- Изградњом објекта ове намене се интензивира регионални развој и максимално користе тржишно-транспортни потенцијали целог региона.

Локације привредно-радних зона

1. **Локација Ристовац** је делимично изграђена и предвиђено је проширење постојеће зоне. Претежно је заступљена прерађивачка и прехрамбена индустрија. Добро је саобраћајно повезана са осталим насељима, у приватном је власништву. Одликује је добра саобраћајна повезаност, близина коридора и граничног прелаза.
2. **Локација Бунушевац** је делимично изграђена и предвиђено је проширење постојеће зоне. Ово је прилично развијена привредно-радна зона. Претежно је заступљена прерађивачка и производна индустрија и планирају се пословно услужни садржаји (пословање, трговина, угоститељство и услуге). За ову локацију урађена су четири плана детаљне регулације и у плану је и пети. Власништво ове локације је Град Врање, осим за планирану поменуту локацију која је у приватном власништву.
3. **Локација Бресница** је делимично изграђена и предвиђено је проширење постојеће зоне. Претежно је заступљена пословно-услужна и прерађивачка индустрија. Налази се на приватном земљишту. Граница ове зоне дата је у Плану са проширењем.

Планом се даје могућност отварања локација за нове привредно-радне зоне уколико оне испуњавају све потребне услове у смислу саобраћајне повезаности, инфраструктурне опремљености, величине парцела и осталих услова.

Неколико локација привредно-радних зона налази се у Граници Генералног урбанистичког плана Врања, односно Плана Генералне регулације зона Града и Врањске Бање те неће бити разматране у Просторном плану Града Врања јер су детаљно описане у поменутим плановима.

ТИР центри

ТИР центри ("International Road Transports") у коридору аутопута представљаће пунктове првенствено за тешка транспортна возила са основним и специјализованим садржајима: за сервисирање, снабдевање погонским горивом, прибором и резервним деловима, прање возила и др; уз одговарајуће задовољавање осталих потреба (предах, хигијена, узимање хране, куповина и сл.); паркингом за минимум 50 теретних возила и више путничких возила и аутобуса, са потребним пролазним тракама; зеленим разделним острвом, улазним и излазним коловозним тракама. Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација ТИР центара: функционално растојање од око 200 km; на прилазу већим саобраћајним чвориштима; могућност инфраструктурног опремања; површина од 3 до 5 ha. У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, планирана је изградња једног (1) ТИР центра "Паневље" (лево, око km908+600).

Повољни саобраћајно-географски положај Града Врања као и његова директна веза са друмско-железничким коридором X, представља одличне услове за развој ТИР центра. Планирани центар би опслуживао у транспортно-дистрибутивно-складишном систему, много веће подручје од територије Града.

Његова изградња допринеће бољој координацији у ланцу производња-транспорт-продаја, чиме се успоставља компатибилност саобраћајног система и омогућује рационализација транспортног процеса. Допринос привреди се огледа и у решавању проблема уситњености складишних простора, рационализацији дистрибуције, могућности увођења савремене информатике, као и у смањењу загушења градског и општинског центра теретним саобраћајем и дистрибутивних трошкова.

4.1.2. ЦИЉЕВИ У РАЗВОЈУ ПРИВРЕДНО-РАДНИХ ЗОНА СУ:

- оснивање нових предузећа на подручју будућих привредно-радних зона, првенствено у областима прерађивачке индустрије, високо пропульзивних и профитно оријентисаних привредних грана, складишта, логистичких робно-транспортних и тржишних центара;
- инфраструктурно опремање будућих радних локалитета;
- уређење и управљање радним зонама у складу са захтевима просторне организације;
- афирмација предности подручја Града у регионалним размерама: просторне погодности за развој већих привредно-радних зона; подршка развоју предузећа; и подстицање предузетничког духа.

4.1.3. ОСНОВНА СТРАТЕШКА ОПРЕДЕЉЕЊА:

- просторни положај Града која има директни приступ државном путу првог реда аутопуту (коридор X) утицаће и на брзо привредно-економско повезивање. Повезивање на економско-тржишним основама омогућиће бржи развој привреде, више стопе запослености и формирање слободне царинске зоне.
- путем директног инвестирања у привреду и привредно-радне зоне најбрже ће доћи до раста бруто народног дохотка и свеукупног просперитета економије Града.

Стварање средине атрактивне за привредна улагања представља фундаментални интерес за Врање. Ово ће се постићи изградњом одговарајуће инфраструктуре (посебно у индустријским и зонама унапређеног пословања у градском језгру), одговарајућом финансијском и нефинансијском подршком локалне самоуправе, израдом генералног и детаљних урбанистичких планова, усвајањем и применом позитивних решења из Европе и Србије, промоцијом врањске привреде и амбијента за пословање.

Посебну пажњу треба посветити изградњи коридора 10, тј. изградња аутопута и дуплог колосека железничке пруге. Изградња гасовода треба да допринесе смањењу трошкова производње.

Проширењем постојећих привредно-радних зона као и отварањем нових, са одговарајућим подстицајним средствима за развој девастираних подручја од стране Владе Републике Србије, стимулативном пореском политиком, отварањем одељења Привредне коморе и Трговинског суда, створиће се услови за бржи напредак.

Основна оријентација је изградња нове индустрије, засноване на новим технологијама и знању и ревитализација традиционалне и њено преусмеравање да делује глобално, уз истовремен развој сектора МСП.

ДОСАДАШЊЕ КАПИТАЛНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Најзначајнија инвестиција у Врању у скорашње време је изградња система за водоснабдевање „ПРВОНЕК“. Капацитет акумулације је 550 литара у секунди и довољан је да задовољи капацитете Врања у наредних неколико деценија. Укупна вредност ове инвестиције, која се убраја у ред највећих у Србији у овом периоду је око 70 милиона евра.

Друга по значају инвестиција реализована у Врању у последњих неколико година је изградња прве еколошке депоније у Србији – „МЕТЕРИС“. Вредност ове инвестиције је 6 милиона евра, а пројектовани век коришћења зависи од реализације друге фазе којом је предвиђена изградња система за рециклажу.

Најзначајније инвестиције у периоду 2012-2015. године

Град Врање је реализовао више инвестиција у протеклом периоду, међутим оне које се сигурно издвајају својом вредношћу и значајем за локалну заједницу су:

1. Размена земљишта са Војском РС за проширење индустријске зоне Бунушевац. Овом инвестицијом Град Врање је обезбедио додатних 110 ха. Укупна вредност инвестиције је 207.000.000. динара.
2. Реконструкција Гимназије „Бора Станковић“ 90.000.000 динара. Учешће града у инвестицији је 30.000.000 динара док је остатак инвестиције обезбеђен преко Фонда за развој и Министарства просвете.
3. Реконструкција улице Краља Стефана Првовенчаног - 40.000.000 динара (2013-2014). Извршена је комплетна реконструкција канализације, асфалтирање улице од главне аутобуске станице до старе Поште и поплочавање пешачких стаза.

Инвестиције које су у току:

- Ревитализација путева у сеоским месним заједницама у дужини од 49 км 380.000.000 динара (2015 – 2018). На основу скупштинске одлуке о вишегодишњој ревитализацији, рехабилитацији путева у сеоским месним заједницама (деонице које су асфалтиране су Златокоп – Доње Требешине, Горње Требешине – Наставце, Доње Требешине – Горње Требешине, Тибужде – Мост на Луковској реци – Тибужде (два крака уз реку), Златокоп – Ћуковац – Врањска Бања, Требешине – Отуља, Ристовац – Миланово – Буштрање, Бунушевац – Стропско – Катун, Ћуковац – Железничка станица, Бунушевац – Содрце);
- Изградња Балон Сале у Врањској Бањи;

- Фабрика за третман отпадних вода и замена азбестних цеви - 1.964.000.000 динара . На основу уговора о изградњи постројења: ЈП „Водовод“ – Град Врање – Република Србија и немачке KFW банке, поред фабрике предвиђена је изградња колектора за прикупљање отпадних вода, и санација канализационе мреже за несметан доток отпадне воде у фабрику.

Стабилна локална привреда и повољни економски услови су кључни елементи за постизање повољног окружења за економски развој локалних заједница. Улагањем у локалну инфраструктуру, јавне објекте и услуге, локална власт има кључну улогу у формирању оваквог окружења.

Конкуренција између појединих инвестиционих пројеката у локалној самоуправи никад неће престати, јер никада неће бити довољно финансијских средстава да се одједном у једној буџетској години реализују све планиране инвестиције. Недостатак новца је дакле стање које треба сматрати редовним – а задатак менаџмента локалних управа јесте обезбеђење оптималног начина (с тачке гледишта јавног интереса) коришћења средстава са којима се располаже.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈЕ И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

5.1. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

5.1.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Планирање и развој туризма обухвата: интегрално планирање развоја туризма и пратећих делатности, проглашење и одрживо коришћење туристичког простора, послове од посебног значаја за развој туризма, категоризацију туристичког места и спровођење подстицајних мера за развој туризма.

Туристички ресурси Републике Србије нису довољно валоризовани (учешће у БДП испод 2% и тек нешто изнад 3% у запослености). Главна ограничења за развој туризма била су у политичком и социо-економском контексту укупног развоја Републике Србије и посебно њених пасивних простора. У понуди Републике Србије недостају разноврснији туристички производи који би могли да привуку инострану тражњу (посебно на културним и еколошким мотивима). Недовољно су афирмисани концепт одрживог туризма и његова интеграција са комплементарним привредним делатностима и природним и културним наслеђем (посебно у погледу културолошког коришћења, презентације и финансирања заштите добара од стране туризма). Низак је квалитет услуга, а посебно нису усклађени цене и квалитет у делу понуде (због ниске конкурентности туристичке привреде). ско-авантуристичке активности).

Туристичка понуда Пчињског округа заснива се на: географско-саобраћајном положају са атрактивним природним и створеним ресурсима (првенствено планинском туристичком дестинацијом, руралној - урбаном долини Јужне Мораве и посебним локалитетима и посебним локалитетима са доминантним природним и антропогеним потенцијалима); организованом и интегрисаном туристичком производу и на сарадњи са комплементарним секторима у корелацији са програмима заштите природе, животне средине и културног наслеђа и одговарајућих развојних политика Републике.

Према природним и створеним туристичким ресурсима подручја и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, понуда туристичког подручја засниваће се на следећим доминантним видовима туризма:

1. планинском туризму и рекреацији – на планинским секторима: Чемерник-Острозуб-Грамада, Бесна Кобила-Варденик-Милевска планина и Дукат-Патарица-Црноок са разноврсном целогодишњом понудом како у зимској сезони (алпско, турно и нордијско скијање, сноу-борд, скијеринг, ски-сафари и др.), тако и у летњој сезони (планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, летење змајем и параглајдером, бас-сафари и др), уз сеоски, ловни, еколошки и друге видове селективног туризма; и Кукавица-Пољана и Радан са богатом и разноврсном туристичком понудом првенствено у летњој сезони;
2. туризму, спорту и рекреацији и здравствено-рекреативном туризму на воденим површинама – са летњом понудом на водоакумулацијама и рекама, потенцијалним подбранским акватичким садржајима као и целогодишњим акватичким садржајима на бази природне термоминералне воде (Врањске бање), уз планински, сеоски, риболовни, ловни и друге видове туризма;
3. бањском туризму – са целогодишњом понудом у здравственој рехабилитацији (балнеолошка и климатска), здравственој, општој и спортској рекреацији на тлу и води, на бази минералних и термоминералних вода и климатских погодности; уз планински, сеоски, еколошки и друге видове туризма;
4. градском туризму – Врања, Лесковца, Власотинца и иницијацијом градског туризма у осталим општинским центрима, са целогодишњом понудом (са акцентом на летњој

сезони) манифестационог и пословног туризма, рекреације и сл, уз функционалну интеграцију туристичке понуде градова и окружења; 87

5. транзитном туризму – првенствено на правцу коридора аутопута Е-75 деоница Ниш-граница Републике Македоније (са рецептивно-информативним пунктовима и етно-пунктовима), источном и западном туристичком коридору и гребенско-панорамском туристичком коридору, уз функционалну интеграцију са туристичком понудом окружења; 6. сеоском туризму – са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране, етно-занатских производа и др, у близини туристичких и рекреативних комплекса, центара и места комерцијалне и друге понуде туризма.

У примарне туристичке дестинације као регионалне целине интегрисане понуде унутар туристичких кластера убрајају се и дестинације са комплетном целогодишњом понудом у које спада и Власина-Крајиште (односно воисокопланински масиви Бесна Кобила-Варденик и Црноок-Дукат).

Град Врање према Просторном плану Републике Србије спада у Градове међународног туристичког значаја. Врањска Бања спада у сада најзначајнија бањска туристичка места националног, а перспективно међународног значаја.

Врање је утврђено за градски туристички центар националног значаја и за центар туристичке дестинације/регије Крајиште и Власина.

Територија Пчињског округа плански је диференцирана на туристичке рејоне, са целовитим и међусобно интегрисаним комплексима туристичке понуде:

Врањско-Бујановачки рејон (са бањама и планинама). Рејон представља западни део туристичке дестинације/регије Крајиште и Власина и обухвата град Врање (градски туристички центар националног значаја и центар туристичке дестинације/регије), општински центар Бујановац, Врањску бању, Бујановачку бању, водоакмулацију Првонек, Прохор Пчињски, део Бесне Кобиле (1922 m н.в.) и друга насеља, објекте, природне и културне вредности. Врање са градском туристичком понудом (Хамам, Црква мученице Петке Параскеве, Музеј кућа Боре Станковића, Пашини коначи и друге просторне културно историјске целине, споменици и историјски догађаји, јавни садржаји у 89 функцији туризма и др) представља главно средиште туристичке понуде туристичке дестинације/регије и Пчињског округа. Врање ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности као што су Александровачко језеро, Марково кале (средњевековно утврђење на античким темељима) и др. Врањска бања са водоакмулацијом Првонек ће се развијати као комплекс туристичких активности, које ће се заокружити активирањем алпског скијалишта на северним падинама Бесне Кобиле и планинског туристичког центра (уз нордијско и турно скијање, као и летњу рекреацију – јахање, планински бициклизам, планинарење, излете и др), уз услов остваривања квалитетног саобраћајног приступа и уз интегрисање сеоског туризма и комплементарних активности. Бујановац са Бујановачком бањом и другим насељима, манастиром Прохор Пчињски, археолошким налазиштем Кале-Крушевица (на планини Рујан) и другим туристичким вредностима ће се развијати као комплекс туристичких активности. Туристичка понуда рејона биће комплетирана реновирањем и изградњом смештајних капацитета, комуналне опреме и јавних садржаја, реализацијом садржаја понуде у простору, развојем путне мреже (посебно државног пута IIБ реда Р-442 Крива Феја-Босилеград са тунелом кроз Бесну Кобилу) и друге туристичко-рекреативне инфраструктуре (целогодишњих акватичких садржаја на бази природне термоминералне воде Врањске бање, деонице гребенског-панорамског пута Бесна Кобила-Патараца) и др. Врањско-Бујановачки рејон са комплексима активности градског, бањског, планинског, рекреативног, сеоског, ловног, туризма на воденим површинама, потенцијално еколошког и других видова туризма, као и блиским прикључцима на транзитни туристички коридор аутопута Е-75 (петље „Врање“, „Бујановац I“ и „Бујановац II“) представљаће језгро туристичке понуде дестинације/регије. Главна туристичка понуда

рејона биће организована у следећим комплексима и местима: – туристички комплекс градског центра Врање са непосредном околином (ВБР1); – туристички комплекс Врањска бања-водоакмулација Првонек-скијалиште Бесна Кобила (ВБР2); и – туристички комплекс општински центар Бујановац-бањско место Бујановачка бања- Прохор Пчињски.

Град Врање поседује разноврсне мотиве погодне за туризам и рекреацију. Простор Града Врања је карактеристичан по томе што поседује велики потенцијал за развој туризма али је и поред тога туризам врло слабо развијен. Требало би урадити много тога на афирмацији туризма како би предузетници и Град почели да инвестирају у изградњу савремених туристичких објеката. Глобални тренд повећања тражње специфичних туристичких категорија као што је активни одмор (планинарење, бициклизам, ловни туризам), сеоски туризам, коридор X, такође су неке од могућности на које Град Врање може да реагује. Сигурно је да Врање треба да искористи своју близину коридору X тако што ће подстакнути постојеће и нове предузетнике да улажу средства како би обезбедили услуге за велики број људи који ће користити овај коридор.

Најпознатији туристички центри у Граду Врању су: Врањска Бања и планина Бесна Кобила.

Постоје и други туристички центри који превасходно имају локални значај и користе се за потребе рекреације становника града Врања а то су излетишта Девотин, Пржар, Добре Воде и Александровачко језеро. И сам град Врање својим културним наслеђем привлачи бројне туристе.

5.2. ПРИМАРНИ ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТРИ

➤ Врањска Бања

Врањска Бања је целина са заступљеним разноврсним природним ресурсима и то: земљишним, пољопривредним, шумским, водопривредним, минералним и туристичким и представља изузетно значајан туристички потенцијал. Удаљена је 10 km североисточно од града Врања. Налази се у долини Бањске реке, на надморској висини од 380 m. У горњем делу Бање висока брда, са леве и десне стране Бањске реке скоро да су затворила продор узводно. Такав положај условио је развој Бање низводно са обе стране Бањске реке. Парком издвојен термални део је узводно од Бањске реке, а остали насеобински крајеви у алувијалној равни и на терасама обе долинске стране.

У близини насеља су важни саобраћајни правци:

- Аутопут Е 75 Београд-Атина (5 km од Бање);
- Железничка пруга Београд-Ниш-Скопље-Солун (3 km од Бање).

Непроцењиво природно богатство које пружа вишеструку могућност за развој привредних делатности представљају термоминерални извори са температуром воде од 96 до 110 °C.

Термоминерални извори су примарне туристичке вредности Врањске Бање. Они представљају површински одраз подземног хидротермалног система. Врањска Бања, као и други термални извори у њеном географском суседству лоцирани су на западном рубу родопске масе, у зони младог вулканизма која је тектонски још активна. Најјачи и најврелији извори избијају у југоисточном углу бањске котлине, у подножју северне стране Бањског Брда, на месту где се укрштају раседи супротног правца, а где је због тога терен најјаче поремећен. Извори Врањске Бање воде порекло из система "Сурдулички геотермални систем". То је у ствари простор у коме се налази резервоар ових вода.

Геотермалне воде природно извиру из пукотинског система магматских стена. Овај свакако највреднији сегмент туристичког потенцијала до сада је искључиво валоризован кроз лечилишну функцију у Заводу за реуматизам и посттрауматска стања и спонтано коришћење термалне воде посетилаца.

Изузетна повољност је дужина трајања вегетативног периода који у Врањској котлини траје од краја марта до краја октобра. У самом насељу развијене су формације украсних биљака које знатно побољшавају квалитет животне средине. Поред високе вегетације посебну естетску вредност дају парковске површине где у приземној вегетацији доминира развој украсно шибље и партерни травњаци са финим цветним композицијама.

Парковски сквер којим је термални део одвојен од стамбеног дела насеља и алеје питомог кестена дуж Бањске реке и саобраћајнице ка железничкој станици одржавају пуну функционалност украсне вегетације. Термални центар је окружен са свих страна "шумским зеленилом". Излети и шетње по пространим шумама благог успона имају важан рекреативни као и лечилишни значај код извесних срчаних болесника.

Садашњу туристичку понуду Врањске Бање чини више објеката за смештај туриста и различите врсте угоститељских објеката. То су "Хотел Железничар", "Завод за реуматизам и посттравматска стања" и просторије у приватном смештају.

У Врањској Бањи је већ оформљен центар који у појединим функцијама (трговина, угоститељство) задовољава потребе гравитирајуће заједнице насеља. Међутим требало би да се развија и за потребе туризма, како у култури тако и у трговини и угоститељству. Смештајни капацитет Врањске Бање може се оценити као задовољавајући, али свакако треба поради на његовом квалитету. Досадашњи степен искоришћености смештајних капацитета је низак, може се рећи да он пружа знатно веће могућности за интензивирање бањског туристичког промета.

Туристичком развоју свакако ће допринети и будућа топлификација целог бањског реона и изградња геотермалне централе уз коришћење кинетичке и топлотне енергије воде, тако да ће ово подручје бити зелена оаза у којој ће бујати разнобојно цвеће.

У мноштву предности за развој туризма најважније су:

- изузетан термо-минерални потенцијал воде
- повољан саобраћајно-географски и туристички положај
- знатне могућности комплементарног развоја различитих облика туризма (бањски, планински, језерски).

Туристи и ноћења туриста у Врањској бањи:

		Врањска бања
Број туриста	укупно	2523
	домаћи	2366
	страни	157
Број ноћења	укупно	20664
	домаћи	19872
	страни	792
Просечан број ноћења*	домаћи	8,4
	страни	5,0

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2016. – Туризам

➤ Планина Бесна Кобила

Велики значај што се тиче зимског и планинског туризма има планина Бесна Кобила. Налази се четрдесетак километара југоисточно од Града Врања. Бесна Кобила са 1922 m н.в. спада у ред највиших планина у Србији. Припада родопском планинском масиву. Родопске планине пружају се источно и западно од Јужне и Велике Мораве.

Планина Бесна Кобила пружа изузетне погодности за развој зимског, рекреативног и планинског туризма које нису ни изблиза искоришћене.

Простор погодан за скијалиште простире се на северним и северозападним падинама Бесне Кобиле до Краварника (1200 m н.в.) и северним и западним падинама вододелног гребена Мусуљ (1777 мнв) – Просеченица (1507 m н.в.) – Српска Чука (1415 m н.в.). Захвата површину од 16км². Са југа се вододелничким гребеном граничи са сливним подручјем водоакумулације Првонек (еколошка зона), а на истоку коридором великог панорамског пута југа Србије са Општином Босилеград.

На обронцима планине налази се планинарски дом саграђен педесетих година прошлог века који је реновиран као и неколико ски стаза из тог времена, али је једна у функцији.

Активирањем овог комплекса и претварање у модеран зимски туристички центар створили би се услови за бржи развој читавог краја. Реализацијом планираног садржаја Бесна Кобила би требало да постане модеран зимски туристички центар који ће својом атрактивношћу и климатским условима привући туристе из свих делова земље и иностранства.

Терен Бесне Кобиле је са повољном конфигурацијом за израду скијалишта. Највиша тачка је врх Бесне Кобиле 1922 m н.в., а најнижа је састав долина река Собошнице и Црновршке реке на око 900 m н.в.. Карактеристични су голи заобљени врхови који пружају могућност прескијавања целог простора скијалишта. Просечни нагиби падина су око 30%. Терен је без већих прелома и стеновитих каскада које би угрожавале кориснике. Према нагибу падина преко којих се простиру ски стазе скијалиште спада у средње тешка. Нема много благих падина, али их има довољно за почетнике и обуку нових скијаша. Преовладавају ливадски комплекси па се препоручује шумљавање заштитних зона ски стаза у циљу анулирања негативних утицаја ветра и сунца на снежни покривач. Северно оријентисани терени (85%), заклоњени су од утицаја јужних ветрова и осунчаности.

У ниској зони је букова шума док је у високој зони мешовита буково – смрчева или чисто смрчева шума. Највише зоне су ливаде са врло мало ниске клеке. Ови простори су и најдуже под снегом па се на њима ски стазе могу правити и са већом ширином од уобичајене обзиром да у овој зони нису неопходне сече нити било какви други радови на изградњи ски стаза. Травнати покривач висинске зоне је повољан и са аспекта експлоатације ски стаза и на минималном снежном покривачу од 20-30 cm.

Бесна Кобила има специфичне микроклиматске услове. Овај простор заштићен је од директних утицаја топлих ваздушних маса са Црног, Егејског и Јадранског мора високим планинским масивима. Та погодност омогућава овом простору дуже задржавање снежног покривача (најмање три месеца у сезони) у висини која омогућава скијање.

Клима је субпланинска због надморске висине и континенталног положаја. Зиме су хладне, ветровите и снеговите али висина снежног покривача није велика. Лета су умерено топла и сува. Зимска сезона почиње крајем јесени и продужена је првом половином пролећа. Највише температуре су у јуну и јулу, а најниже у децембру, јануару и фебруару.

Значајну предност овог простора представља и његова саобраћајна повезаност са околним земљама. У близини постоје четири аеродрома од којих су два међународна. Од коридора X скијалиште је удаљено 30 km, а повезано са Врањем и Бањом постојећим државним путем IIВ реда 442.

Имајући у виду близину са Врањском Бањом као и са коридором X ова два туристичка центра пружају могућност равномернијег – вишесезонског коришћења. Бесна кобила је повезана са Врањем и Врањском бањом солидним путем регионалног карактера.

Са јужне стране скијалишта на простору Големе ливаде и јужним падинама Српске Чуке предвиђен је рисорт "Српска Чука" на површини од око 70 ha. Специфичност овог рисорта је што се налази на граници простора скијалишта Бесне Кобиле на северу, на граници еколошке зоне сливног подручја водоакумулације Првонек са јужне стране и руралне зоне на западу.

Основни приступни правац до рисорта "Српска Чука" представља постојећи гребенски шумски пут – коректних елемената подужног и попречног профила и радијуса кривина који мора бити реконструисан за савремени туристички саобраћај. Овај пут спаја Врањску Бању са планинским рисортом "Српска Чука" гребеном Бањског рида и даље вододелницом до локалитета Големе ливаде у дужини од 16 km. Целом трасом пут пролази кроз руралне зоне села Бујковац, Изумно, Дуга река, Липовац и Сливница, тако да ће на том потезу који представља најближи улаз у скијалиште Бесне Кобиле бити могућ брз прилаз из правца Врања, Врањске Бање и коридора X.

5.3. СЕКУНДАРНИ ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТРИ

❖ Првонек

У близини Врањске Бање, код старог насеља Градиште, које је нестало у прошлости и на коме се налазе остаци тврђаве и цеви некадашњег римског водовода, изграђена је Првонечка брана висине 96 m са воденим стубом око 75 m и ширине око 260 m, дужине око 5 km. Због немогућности градње 500 m од језера поглед на језеро се може искористити на начин да се око њега раде стазе за шетање и бицикличке стазе. У плану је уређење подбранског дела са различитим садржајима што би могло да допринесе развоју туризма.

У развијеној фази туризма треба предвидети могућност повезивања подбранског дела водоакмулације Првонек жичаром, дужине 3000 m или неким другим средством вертикалног транспорта, са планинским одмаралиштем "Српска Чука" преко села Првонек чиме би се остварио комфоран спој језера и планине, док се спрега планинске понуде и "Врањских терми" остварује приступним путем.

❖ Александровачко језеро

Александровачко језеро је вештачка акумулација подигнута 1964. године, изградњом насуте бране висине 10 m на Александровачкој реци, са површином од 120000 m². Налази се десетак километара јужно од Града Врања у атарима села Александровац и Купининце. Првобитна намена језера је била наводњавање воћњака и повртњака у долини Александровачке реке. У току досадашњег експлоатационог века, језеро је временом све више добијало функцију рекреације и риболова а истовремено се његова иригациона функција смањивала заједно са пољопривредним активностима према првобитно замишљеном заједничком концепту.

С обзиром на амбијенталну и пејзажну вредност језера и његовог окружења, овај простор је прерастао у излетиште са извесним угоститељским садржајима и потенцијалом за различите туристичке активности и рекреацију. Седамдесетих и осамдесетих година прошлог века језеро је било омиљено излетиште Врањанаца као и становника оближњих места. Језеро је било порибљено и богато рибом тако да су га посећивали риболовци из свих крајева бивше Југославије а одржавана су и разна такмичења у риболову.

Језеро није адекватно одржавано последњих деценија па је дошло до загађења самог језера као и простора око њега па је у неколико наврата дошло до помора рибе. Задњих година дошло је до погоршања квалитета воде у језеру и неконтролисаног развијања приобалне барске вегетације која је захватила целокупни североисточни део језера. Ове неочекивано лоше појаве се по неким проценама везују за веће количине наноса који се исталожио у узводни део језера и релативно скромни водни потенцијал Александровачке реке који није у стању да својим природним дотоком довољно освежава воду језера.

У току је ревитализација Александровачког језера којом ће му се повратити стари сјај. У плану је ново порибљавање језера као и сређивање простора око њега (нови и

атрактивнији туристички садржај) што ће довести до оживљавања језера у туристичком смислу и повратка посетилаца.

❖ **Излетиште Пржар, Девотин, Добре Воде и Марково Кале**

Излетиште Пржар се налази на истоименом брду, у подножју планине Пљачковице, изнад самог Града Врања. На њему се налази хотел малог капацитета подигнут седамдесетих година прошлог века. Поред хотела налази се терен за мале спортове као и видиковац са кога се простире поглед на цео Град Врање. Комплекс је опасан боровом шумом. Иако није новијег датума комплекс својим изгледом, положајем и садржајем и данас представља атрактивно место како за локално становништво тако и за путнике у транзиту кроз Град.

Излетишта Девотин и Добре Воде представљају туристички потенцијал који је искоришћен својим сасвим малим делом. Осим нетакнуте природе не постоји никакав садржај који би привукао потенцијалне посетиоце. Упркос томе поменута излетишта су омиљена места за излете становника Града Врања.

Марково Кале је тврђава - средњовековни историјски споменик, који се налази 4,5 km северно од Врања, на старом путу Врање-Лесковац и садашњем путу Врање-Власе-Мијовце. Налази се у клисури Градске реке на надморској висини од око 750 m. и лежи на гребену између планина Крстиловица и Пљачкавица. Марково Кале представља велики туристички потенцијал који није искоришћен. Планира се ревитализација утврђења кроз пројектну документацију и Елаборат санације и заштите локалитета.

Панорама Врањске Бање са реком Бањштицом

Термоминерални извори у Врањској Бањи

Планинарски дом на Бесној Кобили

Брана Првонек

Александровачко језеро

ПЛАНИНАРЕЊЕ

Врањска котлина је смештена између планина Крстиловице и Пљачковице, чије падине су изузетно погодне за планинарење, што љубитељима ове врсте спорта представља прави ужитак. Затим ту су и планине вулканског порекла Грот (1327 m) и Облик (1310 m) заправо купаста узвишења са цртама кратера, која представљају природну границу између Врања и Пољанице.

Планинари из Врања организују више планинарских акција током године, а најзначајнија од њих је врањски маратон. Том приликом планинари из читаве Србије пешаче стазама издашне врањске природе и освајају врхове са којих се пружају несвакидашњи погледи на врањску околину. У току је израда европског пешачког пута Е-7, који завршава руту од Мађарске преко Србије до Бугарске и чија два крака пролазе кроз територију Града Врања.

- **Врањски планинарски маратон**

Стаза: Врање – Грот – Облик – Бојин Дел – Пљачковица – Врање

- **Европски пешачки пут – I крак**

Кукавица – Урманица – Облик – Грот – Марково кале – Врање – Ђуковац – Стари Глог – Св. Илије – Шапранце – Св. Прохор Пчињски

- **Европски пешачки пут – II крак**

Власинско језеро – Округлица – Стрешер – Бесна Кобила – Патерица – Стари Глог (спајање са првим краком)

СЕОСКИ ТУРИЗАМ

На подручју Града Врања још увек није развијен сеоски туризам, иако постоји велики потенцијал за његов развој. Село је све чешће мотив туристичких кретања и могућност бежања из градске, еколошки нарушене, средине како би се одређено време провело у природи. Сеоска насеља Пчињског округа дају велику могућност за развој сеоског туризма. Погодна места за развој сеоског туризма су: Пољаница, Крива Феја, Дуга лука, Првонек, Изумно.

Пољаница обухвата северо-западни, брдско планински део Врања у горњем току Ветернице. Правцем исток-запад, од врха Стрешачки Деја (904 m) до врха Копиљак (1126 m) има око 14 km, а правцем север-југ од врха Јужин камен (1227 m) до врха Гоч (Врање, 1106m) око 18 km. Површина Пољанице је око 180 km². Просечна надморска висина је око 700 m, а креће се од 515 m у Мијовцу до 1120 m у Сикирју. У саставу Пољанице спадају 22 села чији је центар село Власе удаљено од Врања 25 km. Села са десне стране Ветернице су права земљорадничка, а са леве углавном сточарска, богата шумом.

Крива Феја је највеће село на планини Бесна Кобила. Налази се 34 km источно од Врања. Састоји се из више махала. Локално становништво бави се сточарством и пољопривредом.

Изумно, Дуга лука и Првонек - Када се крене из Врањске Бање у правцу бране „Првонек“, удаљености 8 km, смењују се села Изумно, Дуга лука и Првонек, једно за другим. Прелепа природа, чист ваздух, као и река Бањштица допуњују лепоте овог краја.

Села Ристовац, Миланово и Буштрање имају прелепе пределе и нетакнуту природу.

Сеоски туризам тренутно има карактер посете рођацима на селу у току годишњег одмора, где у воћњацима, шумарцима, на ливадама и речицама са кристаласто бистром водом, време неосетно тече.

Скупни приказ објеката за смештај

Смештајни капацитет	Локација	Број лежаја
Хотел „СИМПО“ Пржар	Врање	30
Гарни Хотел М	Врање	50
Специјална болница за рехабилитацију Врањска Бања	Врањска Бања	120
Планинарски дом – Бесна Кобила	Крива Феја, Врање	60
Преноћиште „AMICO“ д.о.о.	Врање	20
Преноћиште „Витез“	Врање	17
Преноћиште „GOOD PLACE“	Врање	20
Преноћиште „ЗОРМАРИС М“	Ранутовац, Врање	43
Преноћиште „ПАПИЛОН“	Врање	40
Преноћиште „ROSE“	Врање	30
Преноћиште „ТРИООО“	Врање	17
Преноћиште „PONTE BIANCO“	Врање	50
Преноћиште „PARK GATE“	Врање	35
Хостел „Шредер“ д.о.о.	Врање	8

5.3.1. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Град Врање

Туристички ресурси у Граду Врању су:

- Средњовековна тврђава Марково кале из XIII века;
- Харемлук – стамбени простор женског дела пашинске породице из XVIII века;
- кућа Боре Сранковића;
- Бели мост – мост је подигнут 1844. године, према легенди га је подигла мајка туркиње Ајше у спомен несрећне љубави њене кћерке и српског пастира Стојана. На мосту стоји натпис на турском "Проклет нека је онај који растави што љубав састави." Мост се налази и на грбу Града Врања;
- Хамам – турско купатило из XVIII века.

Марково кале

Турско купатило „Хамам“

Кућа Боре Станковића

Пашин конак

Бели мост

Недостаци туристичке комерцијализације Града Врања:

- лоши путеви и оронуле грађевине;
- слаба или готово никаква означеност путева;
- врло ниски стандарди хотелске индустрије, туристичка инфраструктура готово да не постоји;

- стање околних села у општини је испод српског просека што отежава развој руралних облика туризма;
- слаба куповна моћ локалног тржишта и непосредно блиског тржишта;
- лошу општу економску ситуацију предметног подручја прати и незавидна ситуација главних привредних субјеката у региону који из тог разлога нису у стању финансијски подупрти капиталне пројекте.

Приватни смештај:

Туристичка организација Града Врања нуди гостима приватни смештај, пре свега у Врањској Бањи. За издавање кућа у приватном смештају задужен је инфо центар у Врањској Бањи.

Проблеми организације и координације туристичке понуде града:

- непостојање једног туристичког информативног центра у граду који би имао вишеструку улогу (прихват туриста, пружање информација из области туризма, услуге смештаја и исхране гостију, дистрибуција пропагандног материјала, упознавање туриста са квалитетом туристичке понуде, продаја сувенира, водичке услуге);
- непостојање туристичке сигнализације ускраћује туристима информације о кључним туристичким капацитетима ове дестинације.

5.3.2. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У ГРАДУ ВРАЊУ СУ:

- интензивирање туристичке понуде кроз потпуније коришћење постојећих капацитета, побољшање структуре и квалитета, као и других битнијих фактора конкурентности, уз потенцирање иновативности, селективности и тржишности;
- реинтеграција Врања као туристичке дестинације на домаћем и регионалном тржишту, која се најефикасније може остварити усклађивањем структуре, квалитета и цена производа и услуга са захтевима одговарајућих сегмената домаће тражње уз интензивну промоцију туристичког производа;
- повећање домаћег туристичког промета због његових вишеструких економских, социјалних, демографских, еколошких и других ефеката;
- ефикасно и одрживо управљање развојем туризма, до кога се може доћи сталним предузимањем иновативних мера и активности у погледу доградње постојећих и развијања нових компоненти њеног организовања и функционисања;
- изграђивање привредног амбијента који ће стимулативно деловати на улагања и побољшање пословања у овој привредној грани.

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА

У области просторног развоја саобраћајне, хидротехничке, водопривредне, електроенергетске, телекомуникационе и гасоводне инфраструктуре, као и других објеката комуналне инфраструктуре планске поставке Просторног плана града Врања засноване су на решењима Просторног плана Републике Србије и важећих стратешких регионалних планова и планова посебне намене важеће за град Врање и Пчињског округа. Решења Просторног плана града Врања су урађена и у складу са Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније и Уредбом о изменама и допунама уредбе о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније. Просторни план је урађен према расположивој информационој, студијској и техничкој документацији и заснован је на резултатима истраживања која су обављена у студијско-аналитичкој фази израде Просторног Плана. У обзир су узета и планска решења просторних планова суседних општина и ширих просторних целина.

6.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

План развоја саобраћајне инфраструктуре има највећи значај и мора бити у складу са развојем саобраћајно-транспортног система Републике Србије и суседних општина. Предложеном мрежом саобраћајне инфраструктуре остварен је континуитет у протоку роба и људи унутар подручја, као и континуитет у транзитним везама са суседним општинама и регионима.

ПУТНА МРЕЖА

Регионални подсистеми насеља и њихова интензивна унутрашња веза су одређени на основу значаја и улоге града као центра у мрежи насеља и као центра развоја. Основно концепцијско опредељење јесте саобраћајно отварање и повећање доступности подручја, у првом реду изградњом планираног аутопута и квалитетним повезивањем са мрежом државних путева Републике Србије.

Према Просторном плану РС, посебан значај у концепту развоја друмске мреже, има веома важну улогу међународни правац **Аутопут А1 (Е- 75), државни пут IA реда број А1** - државна граница са Мађарском (гранични прелаз Хоргош) - Нови Сад - Београд - Ниш - Врање - државна граница са Македонијом (гранични прелаз Прешево), коме непосредно гравитира град Врање, који наставља ка југу, граница са Републиком Македонијом (деоница међународног коридора Х), ка северу граница са Мађарском и на западу граница са Хрватском (западноморавски коридор).

Територијом града Врања је планирано трасирање коридора **железничке пруге за велике брзине Е-85** (сада једноколосечна пруга) Београд - Ниш - Врање - граница са Македонијом, као и **гасовод, оптички кабл** са водотоком Јужне Мораве и пратећим објектима и садржајима. Пратећи алтернативни инфраструктурни системи - алтернативни путни правац аутопута Е-75.

Планирани инфраструктурни коридори, као значајни саобраћајни коридори у широј зони Града, а на основу Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније, тј. Измена и допуна Просторног плана, наведени су:

- аутопут Е-75;
- пруга за велике брзине Е-85;
- магистрални гасовод;
- магистрални оптички кабл;

- водопривредни системи доњи и горњи јужноморавски регионални систем за снабдевање водом.

Побољшање квалитета услуге путне мреже, већи степен приступачности, повећање капацитета, а у исто време и повећање безбедности одвијања саобраћаја, оствариће се:

1. реализацијом државног пута првог А реда број А1 - Е-75 на деоници од Ниша до границе са Републиком Македонијом;
2. реконструкцијом, модернизацијом и доградњом мреже државних путева;
3. реконструкцијом и изградњом деоница општинских путева и
4. појачаним одржавањем путне мреже.

ЈАВНИ ДРЖАВНИ ПУТЕВИ

Просторни План подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније као и Измене и допуне Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније, планира изградњу аутопута Е-75 на деоници од Ниша до границе са Републиком Македонијом.

Коридор аутопута Е-75 (ДП IА реда број А1 - према Уредби о категоризацији државних путева ("Службени гласник РС", број 105/13, 119/13 и 93/15)), у даљем тексту: Уредба, дужине око 152 km започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 (ДП IА реда број 4; М-1.12) испред града Ниша, у близини насеља Трупале (на стационажи km 812+000), а завршава се на граници са Републиком Македонијом (на стационажи km 963+954).

Примарна функција аутопута је обезбеђивање саобраћајнице великог капацитета и високог нивоа услуге за задовољавање очекиваних саобраћајних токова, док је секундарна функција непосредни подстицај развоју подручја и саобраћајно повезивање у зони утицаја аутопута.

У односу на морфолошке карактеристике и изграђеност простора, као и у односу односу на постојећи државни пут IА реда број А1 (М-1), коридор аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније има положај и техничке карактеристике деонице и то:

- **деоница Владичин Хан - Бујановац (Левосоје) (km 900+100 - km 942+195)** - планирани коридор аутопута укупне дужине 42,1 km пружаће се коридором постојећег ДП IА реда број А1 (М-1), а код града Врања и на потезу од Доњег Нерадовца до Левосоја налазиће се делимично ван коридора ДП IА реда број А1 (М-1) (у његовој близини).

Изградња аутопута ће се реализовати на основу техничке документације у складу са трасом коридора утврђеном Уредбом о изменама и допунама просторног плана инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније.

ДРЖАВНИ ПУТ I РЕДА

Државни пут IА реда број А1- Аутопут А1 (Е-75), државна граница са Мађарском (гранични прелаз Хоргош) - Нови Сад - Београд - Ниш - Врање - граница са Македонијом (гранични прелаз Прешево).

Деоница 1919 Д, чвор **195-158**, стационажа **km 539.497** (петља Врање),

Деоница 1920 Л, чвор **158-195**, стационажа /,

Деоница 1921 Д, чвор **158-196**, стационажа **km 552.612** (петља Бујановац север-крај изградње АП), и

Деоница 1922 Л, чвор **196-158**, стационажа /, (петља Врање).

На територији града Врања **државни пут IА реда број А1** је од km 515+558 до km 542+150, у дужини од **26,6 km**.

Државни пут IА реда број А1- аутопут А1 (Е-75) је приоритетни путни правац на територији Републике Србије, његово одржавање је континуирано и задовољавајуће и на њему се не планирају значајније интервенције.

Примарна веза са осталом путном мрежом се остварује преко постојећих прикључка. Остале планиране везе служе за повезивање сеоских насеља. Завршетак свих обилазница у градском грађевинском подручју јесте ограничавајући фактор. Новопланирана градска саобраћајница ће се повезати са државним путем првог реда број 1 преко планираног прикључака. Тиме ће се преусмерити саобраћајни токови које генеришу производна постројења лоцирана у урбанизованој зони и постојећој радно-привредној зони. Изградњом државног пута првог реда-аутопут, функцију путног правца, на којем ће се одвијати саобраћај без наплате путарине преузеће државни пут IА реда број А1.

Резервише се простор за коридор Аутопута А1 (Е-75) дужине 26,6 km према Уредби о изменама и допунама просторног плана инфраструктурног коридора Ниш - граца Републике Македоније.

Резервисани простор је истовремено и инфраструктурни коридор **ширине 700 m**; обухвата трасу Аутопута **ширине око 70m** - **заштитни појас**, са обостраним (непосредним и ширим) заштитним појасом **укупне ширине 630 m**.

Према условима ЈП "Путеви Србије" Београд Планом се обезбеђује:

- **заштитни појас и појас контролисане градње**, на основу члана 28. 29. и 30. Закона о јавним путевима ("*Службени гласник РС*", број 101/05) тако да први садржај објеката високоградње морају бити удаљени минимално **40,00 m** од ивице попречног профила државног пута првог реда. Појас контролисане изградње износи **40,00 m** мерено са спољне стране заштитног појаса и у њему је забрањено отварање рудника, каменолома и депонија отпада и смећа.
- Планом се адекватно решава прихватање и одводњавање површинских вода, уз усклађивање са системом одводњавања предметних државних путева.

ДРЖАВНИ ПУТЕВИ II РЕДА

На територији града Врања протежу се државни путеви II реда , и то:

Алтернативни путни правац

- **Државни пут IIA реда број 258**, веза са државним путем IА број А1 (петља Лесковац центар) - Лесковац - Владичин Хан - Врање - Бујановац - државна граница са БЈР Македонијом.

Од Владичиног Хана до Врања пружаће се постојећом трасом државног пута IIA реда број 258 (Р- 214) и пролазити кроз насеља Репинце, Лепеница, Прибој, Мазараћ и Бресница, **док ће кроз регионални центар Врање пролазити као градска саобраћајница**. **Деоница 25807 чвор 25804-25805**, станицажа **74.188** (Ранутовац-веза са путем 442), **Деоница 25808 чвор 25805-25806**, станицажа **78.784** (веза са А1), **Деоница 25809 чвор 25806-25807 - петља Врање- југ**, станицажа **81.019**, **Деоница 25810 чвор 25807-25808** станицажа **90.009** (Давидовац - веза са 233), **Деоница 25811 чвор 25808-25809**, станицажа **92.511**.

Од Врања до Бујановца задржава се постојећа траса државног пута IIA реда број 258, после обиласка општинског центра Бујановца пролазиће кроз насеља Левосоје и Самољица, уклапајући се на трасу аутопута код петље "Прешево" и са државним путем IВ реда број 42 (М-25.2) Прешево- Гњилане.

На територији града Врања у дужини од **L= 22,60 km**. (бивши 214)

- **Државни пут IIA реда број 227** Лесковац - Стројковце-Мирошевце-Власе-Врање-Доњи Стајевац.

Деоница 22702 чвор 22701-22702, станицажа **27.958**, **деоница 22703 чвор 22702-22703**, станицажа **41.198** (Студена), **деоница 22704 чвор 22703-22704**, станицажа **48.540** (Власе), **деоница 22705 чвор 22704-22705**, станицажа **48.704** (Градина) и **деоница 22706**

чвор 22705-25807, стационача 73.689 (Врање југ петља) и Деоница 22707 чвор 25807-22706, стационача 109.273.

На територији града Врања у дужини од 63,35 km. (бивши Р 223)

- **Државни пут IIA реда број 233** Давидовац-Кленике-државна граница са БРЈ Македонијом (гранични прелаз Прохор Пчињски).

Деоница 23301 чвор 25808-23301, стационача 10.792 и деонца 23302 чвор 23303-23302, стационача 24.837 (граница СРБ/БЈР - Прохор Пчињски).

На територији града Врања у дужини од 2,34 km. (бивши 125)

- **Државни пут IIB реда број 442** веза са државним путем 258 - Крива Феја - Горња Љубата - веза са државним путем 234.

Деоница 44201 чвор 25805-23403, стационача 64.352 (Ранутовац-Гложје (Гплема Река).

На територији града Врања у дужини од 42,71 km. (бивши 239)

- **Државни пут IIB реда број 435** Власе-Трстена-Шипашница-Доморовце-веза са државним путем 41.

Деоница 43501 чвор 22705-43501, стационача 8.428(Власе) и деоница 43502 чвор 43501-43502, стационача 15.128 (граница АП КИМ Трстена).

На територији града Врања у дужини од 13,20 km. (бивши 223)

- **Државни пут IIB реда број 473** Лепеница-Урманица-Градња-Власе (веза са државним путем 227). На територији града Врања од Урманице преко Власа до Лалинца траса пута није асфалтирана.

Деоница 47301 чвор 44102-47301, стационача 15.359, деоница 47302 чвор 47301- 47302, стационача 20.029 (Урманица-Градња) и деоница 47303 чвор 47302-22704, стационача 21.328 (Градња-Власе).

На територији града Врања у дужини од 7,20 km. (бивши 124а)

Резервише се простор за коридоре наведених деоница државних путева II реда укупне дужине 26,6 km, ширине 60,00 m, од чега 20,00 m за путно земљиште, по 10,00 m обострано за непосредни и појас контролисане изградње.

Дефинитиван положај коридора и траса непроходних деоница државних путева II реда утврдиће се урбанистичким планом.

Изградња аутопута ће се реализовати на основу техничке документације у складу са трасом коридора утврђеном Уредбом о изменама и допунама ППИКНМ. Веза државног пута IA реда број А1- аутопут са Врањем оствариће се и преко:

1 - Петље

- **петља "Врање" (око km 920+313)** - у функцији везе града Врања и постојећег ДП IIA реда број 227 (Р-223) и северозападним делом подручја града Врања;

- **планирана петља "Врањска Бања" (око km 916+700)** - у функцији везе постојећег државног пута ДП IIB реда број 442 (Р-239) и Криве Феје, као и везе Врањске Бање.

националног и перспективно међународног значаја и примарне туристичке дестинације Власина и Крајиште; (плански хоризонт условљен реализацијом неизграђене деонице ДП IIB реда број 442 (Р-239) и активирањем туристичког простора Бесна Кобила у оквиру наведене туристичке дестинације).

Петља "Врање" је на чвору 158 са стационачом 539.497.

2 - Паралелни алтернативни путни правци

1) Алтернативни путни правци

Основне функције алтернативног путног правца аутопута Е-75 су:

- обезбеђење алтернативног саобраћајног правца север-југ у инфраструктурном коридору, ради омогућавања обављања дела саобраћаја на овом правцу без наплате путарине;

- пријем саобраћаја са попречних путних праваца и усмеравање на аутопут преко најближих петљи;

- повезивање државних путева II реда и општинских путева и задовољење локалних саобраћајних потреба у Инфраструктурном коридору.

Коридор алтернативног путног правца пружаће се паралелно коридору аутопута са деоницама са леве и десне стране, чије ће се функционално повезивање остварити државним путем IV реда број 44 (M-1) (деоницама које нису обухваћене планираном трасом аутопута) и **државним путем IIA реда број 258** (P-214) (који ће у значајној мери преузети досадашње функције ДП IA реда број A1 (M-1) у опслуживању и повезивању државних путева II реда и општинских путева), петљама и денivelисаним укрштањима, и то:

(4) од Владичиног Хана до Врања пружаће се постојећом трасом државног пута IIA реда број 258 (P- 214) и пролазити кроз насеља Репинце, Лепеница, Прибој, Мазараћ и Бресница, док ће кроз регионални центар Врање пролазити као градска саобраћајница; (5) од Врања до Бујановца задржаће трасу постојећег државног пута IIA реда број 258 (P-214), после обиласка општинског центра Бујановца пролазиће кроз насеља Левосоје и Самољица, уклапајући се на трасу аутопута код петље "Прешево" и са државним путем IV реда број 42 (M-25.2) Прешево- Гњилане.

3 - Паралелне сервисне саобраћајнице

Основне функције паралелних сервисних саобраћајница аутопута E-75 су:

(1) обезбеђење паралелне сервисне саобраћајнице на деоницама коридора аутопута на прилазу и грађевинском подручју насеља и градова;
(2) пријем саобраћаја с паралелних сервисних магацинских, трговинско-угоститељских и спортско- рекреативних садржаја (услужних центара) поред аутопута и усмеравање на аутопут. Положај трасе и правила градње сервисних саобраћајница утврђиваће се одговарајућим урбанистичким планом за насељено место, односно применом просторног плана јединице локалне самоуправе. Овим просторним планом су дефинисана усмеравајућа правила уз поштовање критеријума прикључења сервисних саобраћајница на аутопут на петљама.

4 - Функционални, пратећи и услужни садржај, планира се изградња:

1) База за одржавање пута

- **"Врање"** - са десне стране аутопута северно од петље "Врање", у функцији одржавања дела аутопута од петље "Владичин Хан" до петље "Бујановац 1" у дужини око 37,0 km.

Базе за одржавање пута имају основну улогу сервисирања свих потребних радова зимског и летњег одржавања пута, а комплементарни су им и објекти у функцији информатике (телефонске везе, регулација и контрола саобраћаја и сл.). Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација база за одржавање пута:

(1) близина насеља, могућност опремања комуналном инфраструктуром, еколошка погодност; (2) функционално растојање од 50 до 70 km;
(3) могућност манипулација возила (петље, наплата путарине);
(4) површина од 2 до 3 ha.

2) Паркиралишта

У коридору аутопута E-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, предвиђена су 23 паркиралишта (у правцу раста стационаже - 11 десно од тога 10 планираних, и 12 лево од тога 11 планираних) и то на локацијама:

(-) планирана самостална обострана смакнута паркиралишта "Паневље", десно (око km 911+050) и лево (око km 911+500);

(-) планирано самостално паркиралиште "Суви Дол", лево (око km 919+375);

(-) планирана самостална обострана смакнута паркиралишта "Врање", десно (око km 925+450) и лево (око km 926+000).

Паркиралишта са паркинзима површине 1,5-5 ha имају основну функцију обезбеђења сигурног и комфорног путовања, у првом реду одмора и допунску функцију промоције

туризма у окружењу. Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација паркиралишта са паркинзима:

3) Услужни центри

3.1) Бензинске станице

- **планирана самостална обострана смакнута бензинска станица "Врање 2" (десно, око km 919+196) и (лево, око km 918+500).**

Бензинске станице на аутопуту су обавезни пратећи садржаји у коридору аутопута и представљају пунктове мање и средње величине, претежно са специјализованим саобраћајним садржајима за снабдевање погонским горивом, прибором и резервним деловима, за пружање услуга оправке возила, прања возила и друго, уз одговарајуће задовољавање потреба (предах, узимање хране, куповина и сл.) у току краћег и средњег задржавања путника, са могућношћу дужег задржавања у случају озбиљније оправке возила и пешачке везе бензинске станице са паркиралиштем или мотелом. Бензинске станице могу бити самостални објекти или у склопу мотела. Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација бензинских станица:

- функционално растојање од 20 до 30 km - обострано и наизменично размештање самосталних бензинских станица типа I (бензинско-путничка станица) и типа II (бензинско-сервисна станица). Уколико због размештаја постојећих бензинских станица, проласка кроз урбане центре главног града, међународног, државног и регионалног значаја и прилаза путним граничним прелазима није могуће испоштовати то правило, дозволиће се одступање у смицању;
- (2) бензинске станице у саставу мотела мањег су капацитета и имају основну намену услуге гостују мотела;
- пожељно је обезбеђење обостраног приступа (са аутопута и са државног пута или јавног општинског пута) где је то могуће;
- површина од 1,5 до 3 ha.

3.2) ТИР центри

У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, планирана је изградња једног (1) **ТИР центра "Паневље"** (лево, око km 908+600)."

ТИР центри ("International Road Transports") у коридору аутопута представљаће пунктове првенствено за тешка транспортна возила са основним и специјализованим садржајима: за сервисирање, снабдевање погонским горивом, прибором и резервним деловима, прање возила и др; уз одговарајуће задовољавање осталих потреба (предах, хигијена, узимање хране, куповина и сл.); паркингом за минимум 50 теретних возила и више путничких возила и аутобуса, са потребним пролазним тракама; зеленим разделним острвом, улазним и излазним коловозним тракама.

Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација ТИР центара:

функционално **растојање од око 200 km**; на прилазу већим саобраћајним чвориштима; могућност инфраструктурног опремања; **површина од 3 до 5 ha**.

Објекти контроле и управљања саобраћајем, који имају основну намену полицијске контроле (станице), информационог центра и пружања помоћи (пункта) предвиђени су код базе за одржавање пута "Врање".

ОПШТИНСКИ ПУТЕВИ

Повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља, привредних потенцијала, туристичке понуде и руралних рејона обезбедиће се темељном реконструкцијом и изградњом општинских путева на основу главних пројеката.

Планирана је реконструкција свих јавних општинских путева на територији Просторног плана, укупне дужине око 438,00 km (од чега је са земљаним коловозом око 60 km, коловоз са туцаником је на око 30 km, а остало је савремени коловоз) и то:

- **Општински пут ОП - 1** Врање - Дубница - Горњи Вртогош - Доњи Вртогош - Давидовац (веза са државним путем II реда А број 258) у дужини од 17 km. Траса пута је положена у Врањској котлини као излазни пут из Врања: Улица косовска и преко водотока Стропске, Катуначке и Вртогошке реке. Код Давидовачке петље пут се одваја са државног пута II А реда број 258, прелази преко државног пута I реда број 1 и наставља у правцу запада према Муховцу, општина Бујановац.

- **Општински пут ОП - 2** Врање - Собина - Добре воде - Китка, са одвајањем за Честелин у дужини од 12 km. Саобраћајница води из Врања долином Собинске реке и преко Карпине изван подручја града Врања.

- **Општински пут ОП - 3** Врање - Балиновац - Мечковац - Бојин Дел - Тесовиште у дужини од 13 km. Пут се одваја од путног правца државни пут II А реда број 227 и улице Кајмакчаланске и наставља Врањском котлином до Мечковца а онда преко превоја Пљачковице.

- **Општински пут ОП - 4** Моштаница - Гумериште у дужини од 8 km. Траса повезује долину Моштанице са превојима Пљачковице.

- **Општински пут ОП - 5** Ристовац - веза са државним путем II А реда 233 у дужини од 1,3 km. Траса је положена у сеоском насељу Ристовац.

- **Општински пут ОП - 6** Ристовац - веза са државним путем II А реда 233 - Миланово - Буштрање - Русце, у дужини од 13 km. Траса је положена долином Коштаначке и Буштрањске реке.

- **Општински пут ОП - 7** Павловац - веза са државним путем II А реда број 258 - Ратаје - Црни Луг - Доње Жапско - Горње Жапско - Буштрање у дужини од 14 km.

- **Општински пут ОП - 8** Превалац - Корбевац - веза са државним путем II Б реда број 442, у дужини од 3,5 km. Траса је положена у Врањској котлини.

- **Општински пут ОП - 9** Црепана - веза са државним путевима II реда Б број 442 - Топлиц - Ђуковац - Златокоп - веза са државним путем II реда А број 227, у дужини од 8,5 km. Траса пута је сабирница локалних путних праваца на десној обали Јужне Мораве.

- **Општински пут ОП - 10** Златокоп - веза са државним путем II реда А број 227 - Купининце - Александровачко језеро - Александровац - Ратаје - Ристовац у дужини од 13 km. Саобраћајница је положена у Врањској котлини поред Александровачког језера и у долини Александровачке и Требешињске реке.

- **Општински пут ОП - 11** Златокоп - веза са државним путем II реда А број 227 - Доње Требешиње - Доња Отуља - Преображање - Копањане - Лепчинце - СрпскоМарганце, у дужини од 17,5 km. Повезује Врањску котлину са долинама Доњоотуљске реке и Преображањске реке.

- **Општински пут ОП - 12** Доње Требешиње - Горње Требешиње - Наставце - Сурдул - Ђурковица, веза са државним путем II А реда број 227 у Доњем Требешињу у дужини од 10 km. Траса пута је положена долином Требешињске реке и преко превоја Матине.

- **Општински пут ОП - 13** Барелић - Вишевце - Ђурковица - Лепчинце у дужини од 10 km (веза са државним путем II А реда број 227 у Барелићу).

- **Општински пут ОП - 14** Барелић-Коћура у дужини од 10 km, води преко превоја Коћуре.

- **Општински пут ОП - 15** Тибужде - веза са државним путем II А реда број 227 - Лева Река - Средњи Дел - Барелић у дужини од 17 km, повезује Врањску котлину и долинене стране Тибушке и Леворечке реке са високим пределима Славковице.

- **Општински пут ОП - 16** Врање - Ђуковац - Дулан у дужини од 5,2 km. Из Врања излази Улицом омалдинских бригада, пролази испод државног пута IA реда број А1 и железничке пруге, наставља преко Јужне Мораве долином Врањске котлине.

- **Општински пут ОП - 17** Врањска Бања - Првонек - Стари Глог - Петрова Гора - Нови Глог у дужини од 37 km. Траса је у долини Бањске реке и Големе реке.

- **Општински пут ОП - 18** Врањска Бања - Лева Река - Стара Брезовица - Нова Брезовица у дужини од 10 km. Повезује долинске стране Бањске реке и сливна подручја Леворечке и Средњоделске реке. Општински пут улази у ОП 17.

- **Општински пут ОП - 19** Бујковац - Изумно - Првонек - Црни Врх у дужини од 25 km, повезује Врањску котлину са долином Бањске реке и високим пределима Сабошнице.

- **Општински пут ОП - 20** Корбевац - Липовац - Сливница у дужини од 10 km, повезује долину Корбевачке реке са високим пределима Соколице.

- **Општински пут ОП - 21** Паневље - Клисурица - Крива Феја у дужини од 13,5 km, веза са државним путем IIБ реда број 442, повезује Паневљачку долину са високим пределима Китке преко превоја Бесне Кобиле.

- **Општински пут ОП - 22** Гоч - Језеро - Градиште - Трстена - Веља Глава у дужини од 14,5 km, веза са државним путем II А реда број 227. Повезује Гоч са високим пределима Пољанице.

- **Општински пут ОП - 23** Големо Село - Оштра Глава - Дупељево у дужини од 7 km, веза са државним путем II А реда број 227, повезује долину Ветернице са високим пределима Пољанице.

- **Општински пут ОП - 24** Влаче-Стрешак у дужини од 5,6 km, веза са државним путем II А реда број 227, повезује долину Ветернице и Градњанске реке са Стрешачким висом на истоку.

- **Општински пут ОП - 25** Градња - Кукавица - Лисац у дужини од 8 km, повезује долину Ветернице са високим пределима Кукавице.

- **Општински пут ОП - 26** Влаче - Станце - Рождаце у дужини од 8 km, веза са државним путем II А реда број 227, повезује долину Ветернице са долином Солачке и Рождачке реке.

- **Општински пут ОП - 27** Ушевце - Смиљевић - Урманица у дужини од 5 km, веза са државним путем II А реда број 227, повезује долину Ветернице са обронцима Чемерника.

- **Општински пут ОП - 28** Мијовце - Дупељево - Трстена у дужини од 13 km, веза са државним путем II Б реда број 435.

- **Општински пут ОП - 29** Големо Село - Махала Прокопије - Копиљак у дужини од 5 km.

- **Општински пут ОП - 30** Ветерница-Студенска река-Студена у дужини од 8 km.

- **Општински пут ОП - 31** Врање-Суви Дол у дужини од 1 km, веза са државним путем II А реда број 258 (део улице Маричке).

- **Општински пут ОП - 32** Врање-Доњи Нерадовац у дужини од 1,5 km, веза са државним путем II А реда број 258.

Технички елементи-радијуси хоризонталних кривина и подужни успони и падови нису у складу са Правилником о пројектовању јавних путева ван насељених места.

Планом се предвиђа изградња везних деоница општинских путева, планиране дужине око 70 km:

- **ОП 3-1** Бојин Дел (веза са путем ОП-3) - Обличка Сена (веза са путем ОП-4), планиране дужине око 2 km.

- **ОП 3-2** Ранутовац (веза са државним путем II А реда број 258 до пута ОП-3) - Мечковац, планиране дужине око 3 km.

- **ОП 4-1** *Обличка Сена* (веза са путем ОП-4) - *Белановце* (општински путеви општине Владичин Хан), планиране дужине око 7,5 km.
- **ОП 4-2** *Моштаница* (веза са ОП-4) - *Струганица* (веза са ОП-3), планиране дужине око 3 km.
- **ОП 7-1** *Павловац* (веза са државним путем II А реда 258) - *Катун* (веза са ОП-1), планиране дужине око 5 km.
- **ОП 10-1** *црни Луг* - веза пут ОП-10 са путем ОП-7, планиране дужине око 1,5 km.
- **ОП 11-1** *Доње Требешиње - Лепчинце - Горње Пунушевце* - веза са ОП-13 - *Доње Пунушевце*, планиране дужине око 22 km.
- **ОП - 12-1** веза са ОП-13 - *Вишевце - Сурдул* (веза са ОП-12), планиране дужине око 5,5 km.
- **ОП 13-1** *Ђурковица - Барелић* (веза са путем ОП-11) планиране дужине око 5 km.
- **ОП 15-1** *Тибужде* (веза са ОП-13) *Луково - Барбарушинце* (веза са државним путем II А реда број 227), планиране дужине око 9 km.
- **ОП 16-1** *Ђуковац* (веза са путем ОП-7) - *Дулан*, планиране дужине око 2,3 km.
- **ОП 19-1** Веза са путем ОП-19 - *Сливница*, планиране дужине око 1,9 km.
- **ОП 21-1** *Крива Феја* - веза са државним путем II Б реда 442 - *Рудник "Благодат"*, планиране дужине око 5,2 km.
- **ОП 27-1** *Ушевце* (веза са државним путем II Б реда 227) - *Урманица* (веза са путем ОП-27), планиране дужине око 1,5 km.

Планиране трасе везних деоница већ постоје али припадају некатегорисаној путној мрежи и немају задовољавајуће елементе геометрије коловоза и квалитета коловозног застора.

Просторним планом се планира реконструкција, доградња и модернизација некатегорисаних путева који су од значаја за побољшање туристичке понуде, међусобно повезивање насеља у заједницама насеља и делова насеља у истој катастарској општини.

Резервише се простор за коридоре општинских путева, планирану реконструкцију, доградњу и изградњу везних деоница, укупне дужине око 352,00 km и ширине 35,00 m, од тога 10 m за путно земљиште, по 5 m за обостране непосредне појасеве заштите и по 5,00 m за обостране појасеве контролисане изградње (са појасом заштите животне средине). Коридори ће се дефинитивно утврдити на основу категоризације путева која ће бити у примени по њеном усвајању.

САОБРАЋАЈНИ ОБЈЕКТИ И ПРАТЕЋИ ПУТНИ ОБЈЕКТИ

Планира се реконструкција и изградња саобраћајних објеката и пратећих путних објеката у функцији унапређења и побољшања саобраћајне услуге.

За одржавање деонице аутопута на територији града Врања предвиђена је:

1. База за одржавање пута "Врање" - са десне стране аутопута северно од петље "Врање"

Базе за одржавање пута имају основну улогу сервисирања свих потребних радова зимског и летњег одржавања пута, а комплементарни су им и објекти у функцији информатике (телефонске везе, регулисање и контрола саобраћаја и сл.). У зависности од намењених активности предвиђених база за одржавање пута одредиће се њихов основни садржај: магацин соли, покривена складишта, отворена складишта, гараже за разне врсте возила, ремонтна радионица, магацин резервних делова, управна зграда, комунални објекти, пумпе за гориво, паркинг возила, приступни путеви база-аутопут и др.

2. Објекти и службе контроле и управљања

Објекти и службе контроле и управљања саобраћајем, који имају основну намену надгледања одвијања саобраћаја, полицијске контроле (станице), информационог

центра и пружања помоћи (пункта), обичајено се лоцирају код база за одржавање пута у зависности од њиховог ранга (од Београда до Републике Македоније предвиђена је једна централна база "Северни Булевар" код Ниша).

Локације објеката контроле и управљања могу се, у складу са програмом развоја ЈП "Путеви Србије", одредити и у оквиру осталих функционалних садржаја (по потреби и паркиралишта) у коридору аутопута. У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - Република Македонија, планирана је изградња посебног пункта - информационог центра и помоћи на путу АМС Србије (десно, око km 960+000) у склопу планираног паркиралишта "Чукарка".

3. Објекти наплате путарине

За обезбеђење затвореног система наплате путарине предвиђено је једно **чеоно наплатно место (ЧНМ)** на аутопуту Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније (уз напомену да се систем наплате путарине односно статус ЧНМ може кориговати у складу са политиком управљача аутопута ЈП "Путеви Србије")-

Потребна површина за чеоно наплатно место - ЧНМ износи око 3 ха, а за бочно уливно-изливне наплатне станице-БНС око 0,3 ха.

На ЧНМ и БНС биће омогућен и електронски вид наплате путарине (на улазу у град Врање изграђена је БНС систем електронски вид наплате путарине).

4. Пратећи путни објекти

У коридору аутопута је планирана је и изградња **пратећих путних објеката за кориснике пута** као и **саобраћајни објекти**:

- 1 - **Паркиралишта**
- **планирана самостална обострана смакнута паркиралишта "Паневље", десно (око km 911+050) и лево (око km 911+500);**
- **планирано самостално паркиралиште "Суви Дол", лево (око km 919+375);**
- **планирана самостална обострана смакнута паркиралишта "Врање", десно (око km 925+450) и лево (око km 926+000).**

Паркиралишта са паркинзима површине 1,5-5 ха имају основну функцију обезбеђења сигурног и конфорног путовања, у првом реду одмора и допунску функцију промоције туризма у окружењу.

Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација паркиралишта са паркинзима:

- (1) технички захтеви саобраћаја (у подножју, на средини или врху путног успона и сл.); посебан простор за паркиралиште за аутомобиле, теретна возила и аутобусе;
- (2) функционално растојање од 10 до 20 km - обострано и наизменично размештање паркиралишта за краће заустављање возила и задржавање путника са потребним конфором за краће задржавање и предах (од 15 до 30 минута);
- (3) пожељна је близина већих или мањих насеља, видиковца, воденог огледала и сл. (природни амбијент), као и опремљеност или погодност локације за опремање комуналном инфраструктуром (за воду за пиће и санитарни чвор) и телефонским везама за пружање помоћи возачима.

Основни садржаји паркиралишта (прва фаза):

- (1) зелено разделно острво, улазна и излазна коловозна трака су обавезни;
- (2) паркинг путничких аутомобила са минимум 20 места, паркинг теретних возила са минимум осам места и аутобуса са минимум два места (по могућству са надстрешницама и сеницима за заштиту возила од сунца);
- (3) јавна чесма, санитарни чвор (минимум 40 m² бруто);
- (4) места за одмор и седење за минимум 50 особа, надстрешнице, телефонска говорница и пејзажно уређена површина за одмор од 500 до 1000m²;
- (5) табла са називом и планом паркиралишта на улазу у паркиралиште (информације о непосредном окружењу и његовим мотивима) и табла на излазу са паркиралишта са

основним информацијама о даљем путу (о главним саобраћајним скретањима према градовима, бањама, туристичким дестинацијама, природним и културним добрима и др.);

(6) остали функционални садржаји путног саобраћаја.

Додатни садржаји паркиралишта (друга фаза):

(1) мањи кафе/ресторан, мања продавница, мање игралиште (за одбојку или кошарку);

(2) мини-пијаца за продају локалних пољопривредних и традиционалних занатских производа са наткривеним простором са тезгама и пратећим санитарним уређајима;

(3) могући информативно-туристички пункт у функцији промоције туризма (са јавним и службеним телефоном или употребом мобилног телефона и детаљнијим информацијама о непосредном окружењу и саобраћајним скретањима према туристичким мотивима и др.);

(4) простор за приручна средства прве помоћи и помоћи на путу за путничке аутомобиле (минимум 30 m²);

(5) по потреби службени објекат за нужни смештај запослених на паркиралишту и свратиште инспекције и полиције.

У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, предвиђена су 23 паркиралишта (у правцу раста стационаже - 11 десно од тога 10 планираних, и 12 лево од тога 11 планираних) .

2 - Услужни центри

Бензинске станице

Бензинске станице на аутопуту су обавезни пратећи садржаји у коридору аутопута и представљају пунктове мање и средње величине, претежно са специјализованим саобраћајним садржајима за снабдевање погонским горивом, прибором и резервним деловима, за пружање услуга оправке возила, прања возила и друго, уз одговарајуће задовољавање потреба (предах, узимање хране, куповина и сл.) у току краћег и средњег задржавања путника, са могућношћу дужег задржавања у случају озбиљније оправке возила и пешачке везе бензинске станице са паркиралиштем или мотелом. Бензинске станице могу бити самостални објекти или у склопу мотела.

Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација бензинских станица:

(1) функционално растојање од 20 до 30 km - обострано и наизменично размештање самосталних бензинских станица типа I (бензинско-путничка станица) и типа II (бензинско-сервисна станица). Уколико због размештаја постојећих бензинских станица, проласка кроз урбане центре главног града, међународног, државног и регионалног значаја и прилаза путним граничним прелазима није могуће испоштовати то правило, дозволиће се одступање у смицању;

(2) бензинске станице у саставу мотела мањег су капацитета и имају основну намену услуге гостију мотела;

(3) пожељно је обезбеђење обостраног приступа (са аутопута и са државног пута или јавног општинског пута) где је то могуће;

(4) површина од 1,5 до 3 ha.

Тип I бензинско-путничке станице може да има следеће садржаје (у првој фази):

(1) зелено разделно острво, улазна и излазна коловозна трака су обавезни;

(2) пумпна станица са орјентационо десет точионих места, и то: осам за путничка возила (за бензин, дизел, течни нафтни гас (ТНГ), компримовани природни гас (КПГ), а у перспективи и за пуњење аутомобила на електрични погон) и два за теретна возила (бензин, дизел, ТНГ и КПГ), са продајом осталих потрошних материјала, ситних резервних делова за аутомобиле и др;

(3) паркинг за 40 и више путничких возила, за 16 и више теретних возила и за четири и више аутобуса, са потребним пролазним тракама;

- (4) јавна чесма и јавни мокри чвор, по правилу у оквиру бензинске станице (мушки и женски, за особе са инвалидитетом и родитеље са малом децом, минимум 80 m² бруто) и привремено дневно сабиралиште смећа са станице (површина по прорачуну);
- (5) табла са називом и планом бензинске станице на улазу у станицу;
- (6) информативно-туристички пункт на излазу са станице (са јавним и службеним телефоном и информацијама о непосредном окружењу и његовим мотивима, о главним саобраћајним скретањима према градовима, бањама, туристичким дестинацијама, природним и културним добрима и др.);
- (7) служба помоћи и информација, са службеним и јавним телефоном;
- (8) ресторан са кухињом, отвореним и затвореним простором за госте, као и простором за игру и анимацију деце;
- (9) продавница опште потрошње: пиће, храна, цигарете, штампа и др.;
- (10) службени смештај особља ресторана и пумпне станице, свратиште инспекције, полиције и друго, нужан смештај запослених са оставом материјала, алата и др.

Тип II бензинско-сервисна станица може да има следеће додатне садржаје у другој фази реализације (у односу на тип I):

- (1) продавница резервних делова и опреме за најзаступљеније марке аутомобила (минимум 100 m² бруто);
- (2) сервис за оправку возила (одвојено за путничка возила од камиона и аутобуса, са шлеп-службом, заклоњеним паркингом за хаварисана возила и др.), лоциран на излазном делу бензинске станице.

У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, предвиђено је 23 бензинске станице (у правцу раста стационаже - 11 десно од тога осам планираних, и 12 лево од тога осам планираних), и то на следећим локацијама:

- **планирана самостална обострана смакнута бензинска станица "Врање 2" (десно, око кт 919+196) и (лево, око кт 918+500).**

Мотели

Мотели у коридору аутопута представљаће пунктове са најбогатијим садржајима, за најдуже задржавање путника ради потреба саобраћаја, одмора, рекреације и туризма (који подразумева најмање једно ноћење).

Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација мотела:

- (1) функционално растојање од 30 до 60 km (тип I), односно од 80 до 160 km (тип II). Уколико због размештаја постојећих мотела, проласка кроз урбане центре главни град, међународног, државног и регионалног значаја и прилаза путним граничним прелазима није могуће испоштовати то правило, дозволиће се одступање у смицању;
- (2) по правилу мотели ће бити организовани као тип I (стандардни мотел) и тип II (мотел у туристичко-рекреативном комплексу). У зависности од погодности локације, мотели ће се градити са обе стране аутопута, ради рационализације пословања и коришћења изграђених капацитета, са међусобном пешачком и колско-службеном везом. Могуће је и премостити аутопут објектом који у свом склопу има услужне садржаје мотела;
- (3) локације су условљене положајем постојећих мотела, природним и створеним вредностима подручја, близином насеља, могућношћу повезивања са државним путевима и јавним општинским путевима, односно уз највећа саобраћајна чворишта, посебно према најзначајнијим туристичким дестинацијама;
- (4) површина тип I оквирно од 0,8 ha до 2 ha и тип II од 2 ha па навише с тим да, ако је у његовом склопу и бензинска станица, површине се сабирају. Пратећи садржаји мотела могу да буду и изван зоне аутопута повезани пешачком комуникацијом.

Тип I стандардни мотел може да има следеће садржаје у функцији саобраћаја, транзитне рекреације и туризма на аутопуту:

- (1) зелено разделно острво, улазна и излазна коловозна трака;

(2) по правилу оквирно 50-100 лежајева са: рестораном отвореног типа од оквирно 80-160 места у затвореном простору и оквирно 100-200 места на тераси, кухињом одговарајућег капацитета, продавницом (сувенира и др.) и мокрим чвором. Објекат величине 1.500-4.000 m²;

(3) паркинг за 50-100 путничких возила, 20-40 теретних возила и 5-10 аутобуса, са потребним пролазним тракама;

(4) јавна чесма, засебан јавни мокри чвор (женски и мушки, за особе са инвалидитетом и родитеље са малом децом, 50-100 m² бруто) и привремено дневно сабиралиште смећа са пункта, површина по прорачуну;

(5) табла са називом мотела и планом мотелског комплекса на улазу у пункт;

(6) туристичко-информативни садржаји;

(7) службени смештај особља мотела, туристичко-информативног објекта и одржаваоца пункта, просторије за полицију, свратиште за инспекцију у саставу мотела;

(8) садржаји за одмор и релаксацију (надстрешнице, уређене слободне зелене површине, као и садржаји за одмор - стазе, клупе и столови, седишта, корпе за отпатке и др.). Поред простора за одмор и рекреацију, могуће је уређење и опремање одговарајућих површина за камповање;

(9) пејзажно уређене и одржаване слободне површине (зелене, релаксационе и друго).

Тип II (мотел у туристичко-рекреативном комплексу) може да има следеће садржаје у функцији саобраћаја, транзитне рекреације и туризма на аутопуту:

(1) зелено разделно острво, улазна и излазна коловозна трака;

(2) више од 100 лежајева са: рестораном у затвореном простору и на тераси, кухињом одговарајућег капацитета, могућ је и фри-шоп и продавница (етно-занатских производа и сувенира и др.), мокрим чвором (са женским и мушким делом, за особе са инвалидитетом и родитеље са малом децом);

(3) паркинг за више од 100 путничких, 40 теретних возила и десет аутобуса, са потребним пролазним тракама (за више од 560 једновремених корисника);

(4) засебан објекат (објекти) ресторана и кафеа;

(5) јавне чесме и јавни мокри чворови (са женским и мушким делом, за особе са инвалидитетом и родитеље са малом децом, за кориснике који нису обухваћени мокрим чворовима у мотелу и

посебним угоститељским објектима) и привремена дневна сабиралишта смећа са комплекса, површине по прорачуну;

(6) табла са називом и планом мотелског комплекса на улазу у комплекс;

(7) туристичко-информативни и промотивно-пропагандни садржаји (туристички биро, туристичка изложба, видео пројекције и др, са јавним и службеним телефонима и информацијама о окружењу комплекса, главним саобраћајним скретањима према градовима, бањама, туристичким дестинацијама, природним и културним добрима и др.);

(8) полицијска станица;

(9) пошта и филијала банке са мењачницом;

(10) простор за службени смештај особља мотела, туристичко-информативних садржаја и др. (по правилу за 1/2 особља смене), као и службене просторије за инспекције и др.;

(11) затворени објекти за спортску рекреацију (теретана, стони тенис, сквош, куглана, стрелаштво из ваздушног оружја и др.);

(12) отворени спортско-рекреативни терени (тенис, одбојка, кошарка, мали фудбал, мала трим-стаза и др.);

(13) затворени објекти за релаксацију и забаву (сауна, масажа, билијар, шах, флипери, компјутерске игре и др.);

(14) специјални затворени и отворени рекреативни садржаји, зависно од природно туристичких ресурса (термо-акватички садржаји са термалним базенима и др.);

(15) садржаји за одмор и релаксацију у етно-амбијенту (отворени павиљони, надстрешнице, заклони од ветра, ватришта, уређене слободне зелене површине, са садржајима за одмор - стазе, клупе, столови, корпе за отпатке. Поред простора за одмор и рекреацију, обавезно је уређење и опремање одговарајућих површина за камповање; (16) пејзажно уређене и одржаване слободне површине (зелене, рекреативне, релаксационе, камп и др.).

У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, предвиђено је 12 мотела, и то седам мотела тип I и пет мотела тип II (у правцу раста стационаже - десно пет од тога пет планираних и лево седам од тога пет планираних).

4. ТИР центри

ТИР центри ("International Road Transports") у коридору аутопута представљаће пунктове првенствено за тешка транспортна возила са основним и специјализованим садржајима: за сервисирање, снабдевање погонским горивом, прибором и резервним деловима, прање возила и др; уз одговарајуће задовољавање осталих потреба (предах, хигијена, узимање хране, куповина и сл.); паркингом за минимум 50 теретних возила и више путничких возила и аутобуса, са потребним пролазним тракама; зеленим разделним острвом, улазним и излазним коловозним тракама.

Утврђују се следећи посебни критеријуми за избор локација ТИР центара: функционално растојање од око 200 km; на прилазу већим саобраћајним чвориштима; могућност инфраструктурног опремања; површина од 3 до 5 ha.

У коридору аутопута Е-75, деоница Ниш - граница Републике Македоније, планирана је изградња једног (1) ТИР центра "Паневље" (лево, око km908+600)."

5. Остали садржаји

Локација постојеће аутобуске станице се задржава уз неопходну реконструкцију као и могућност активирања нове локације према ГУП-у Врања. **Планира се задржавање и модернизација постојећих бензинских станица**, као и изградња нових објеката на коридору државног пута IA реда број A1 и државних путева II A реда број 258, 227 и 233 (према Владичином Хану и Бујановцу) и државних путева II Б реда број 442, 435 и 473. Планом се дозвољава изградња објеката ове намене и на другим локацијама, уколико постоји инвеститор и ако намена простора то дозвољава, уз претходно добијену сагласност од управљача пута и израду потребне техничке документације.

Сервиси за путничка возила и аутобусе могу се реализовати у свим центрима и насељима, где се за то укаже потреба, што ће се разрађивати урбанистичким плановима нижег реда. Изградња саобраћајних објеката је условљена поузданом заштитом земљишта, површинских и подземних вода. Мере заштите је потребно ближе утврдити анализом тј. проценом утицаја на животну средину, а према важећој законској регулативи.

Чињеница да Град Врање пресеца паневропски инфраструктурни коридор X даје примат и основни подстицај улагањима и активностима на његовом завршетку до границе са Македонијом. Тиме би се остварило значајно убрзање и интензивирање саобраћаја на овом простору, али и подигла стратешка вредност подручја и мотивација домаћих и страних инвеститора за улагање у привредне капацитете. Према Стратегији дугорочног економског развоја југа Србије потврђује се да би улагање у саобраћај као привредну грану највише допринело привредном развоју **Града Врања и суседних општина. Врање због своје географске позиције и близине коридора X, поседује потенцијал будућег регионалног центра региона и логистичког центра ширих географских размера.** Дистрибуција, транспорт и логистика су заједнички за многе индустрије па су као такве комплементарне у региону. Такође, планира се и развој *мултимодалног саобраћаја*, комбиновањем и обједињавањем функција даљинског друмског и железничког саобраћаја, уз изградњу адекватних капацитета на локацијама које омогућавају овај развој (железничка станица "Врање").

ПЛАНСКА РЕШЕЊА – ПРИОРИТЕТИ

- завршетак изградње деонице ауто-пута Е-75 **Владичин Хан-Бујановац (Левосоје) (km 900+100 - km 942+195)** - планирани коридор аутопута укупне дужине 42,1 km пружаће се коридором постојећег ДП IА реда број А 1 (М-1), а код града Врања и на потезу од Доњег Нерадовца до Левосоја налазиће се делимично ван коридора ДП IА реда број А1 (М-1) (у његовој близини); уз изградњу везе државног пута првог А реда број А1 - аутопут са државним путем IIА реда број 258 (планирана петља "Врањска Бања" (око km 916+700) - у функцији везе постојећег државног пута ДП IIВ реда број 442 (Р-239) и Криве Феје, као и везе Врањске Бање, националног и перспективно међународног значаја и примарне туристичке дестинације Власина и Крајиште; (плански хоризонт условљен реализацијом неизграђене деонице ДП IIБ реда број 442 (Р-239) и активирањем туристичког простора Бесна Кобила у оквиру наведене туристичке дестинације) и петља "Врање" (око km 920+313) - у функцији везе града Врања и постојећег ДП IIА реда број 227 (Р-223) и северозападним делом подручја града Врања;), функционалних и пратећих садржаја (база за одржавање пута, km 920+050; мотел, km 922+200), према "Просторном плану подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније";

- изградња планиране петље "Врањска Бања" (око km 916+700) или укључења и искључења за Врањску Бању;

- поштовање режима установљених "Просторним Планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - Граница Републике Македоније", који се односе на коришћење и уређевање простора у непосредном и ширем заштитном појасу инфраструктурних система

- изградња планиране бензинске станице на државном путу првог А реда број А1 -аутопуту Е-75 је предвиђена Просторним планом инфраструктурног коридора;

- појачано одржавање и повећање проходности државног пута првог А реда број А1 као и редовно одржавање прелаза и пролаза, надвожљака, подвожњака и мостова;

- појачано одржавање државног пута другог реда А број 258 (деоница од Паневља до границе општине Бујановац),

- комплетирање мреже (реконструкција и изградња), модернизација, рехабилитација и одржавање на општинским путевима;

- изградња неизграђених и непроходних деоница са савременим коловозом и рехабилитација коловоза (за ово је неопходна израда адекватне пројектне документације и студија);

- реализација обилазница око водоакумулација, у складу са режимима зона заштите изворишта;

- успостављање забране превоза опасних и штетних материја на свим путевима у ужим зонама заштите водоакумулације, као и изградња објеката који могу угрозити изворишта;

- повећање капацитета за стационарни саобраћај путничких возила, пре свега у градском насељу, имајући у виду пораст и даљи тренд раста степена моторизације;

- постављање и реконструкција хоризонталне и вертикалне путне сигнализације је од изузетног значаја за ефикасно и безбедно одвијање саобраћаја.

ЈАВНИ ПУТНИЧКИ ПРЕВОЗ - АУТОБУСКИ САОБРАЋАЈ

Друмски саобраћај остаје носилац јавног превоза путника и у планском периоду. Неискоришћење потенцијала железничког саобраћаја и непостојање алтернативних видова саобраћаја, представља недостатак који се може надокнадити подизањем квалитета услуга постојећег система.

Реализација планираних радова на мрежи општинских путева омогућиће прилагођавање праваца, кретање и величину возног парка јавног аутобуског саобраћаја потребама

корисника, у првом реду становницима руралног подручја и туристима. Линије јавног путничког превоза се могу реализовати аутобусима, минибусевима, комби возилима, џиповима и слично, у складу са саобраћајним захтевима и потребама, а у обзир долази и организован „приватни” сектор, у складу са важећом законском регулативом из области јавног превоза путника у друмском саобраћају као што је и досада рађено .

Развој овог вида саобраћаја потребно је усмерити ка:

- изградња нове аутобуске станице на локацији која је планирана Генералним урбанистичким планом и Плановима генералне регулације Зоне 3 и 4;
- реконструкцији и модернизацији постојеће главне аутобуске станице имајући у виду да тренутно задовољава локацијски и по капацитету;
- давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални, поготово у централним зонама насеља;
- формирању аутобуских стајалишта на отвореним путним правцима у облику ниша, како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила;
- оспособљавању општинске путне мреже за безбедно одвијање јавног градског саобраћаја у циљу оптималног повезивања свих насељских центара са општинским центром; и
- усаглашавању редова вожње градског саобраћаја са приградским.

Стајалишта јавног путничког превоза се могу организовати на свим државним и општинским путевима, у складу са саобраћајним захтевима и потребама. Стајалишта на државним путевима морају бити одвојена разделним острвом од проточне саобраћајне траке.

Потенцијална локација нове аутобуске станице није у власништву Града. Потребно је преузети све предрадње да се планирано земљиште приведе намени.

ЈАВНИ ПУТНИЧКИ ПРЕВОЗ - ЖЕЛЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ

Од **железничке саобраћајне инфраструктуре** на подручју Просторног плана, налази се деоница магистралне једноколосечне електрифициране железничке пруге Е70/Е85: Београд - Младеновац - Лапово - Ниш - Прешево - државна граница (Табановци), која је део коридора Х. Основни циљ развоја Коридора Х су брзе, квалитетне и конкурентне железничке везе са значајно редукованим временима путовања између великих градских, комерцијалних и индустријских центара Републике Србије и Европе.

Развој железничке инфраструктуре планира се ревитализацијом, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом (електрификација, савремена СС, ТК и друга опрема), са циљем да се при дефинисању реконструкција траса максимално задрже постојећи коридори у којима су формиране просторне целине и садржаји, са минимумом неопходног заузимања новог земљишта. Коридор Х представља кичму железничке мреже Републике Србије, природну и најрационалнију везу централне и западне Европе са Грчком и Блиским истоком. Планира се реконструкција изградња и модернизација постојећих пруга са Коридора Х у двоколосечне пруге високе перформансе за мешовити саобраћај, комбиновани транспорт и пројектоване брзине од 160 km/h, а где је то могуће 220 km/h.

За Србију, ова пруга је важна као главна железничка осовина са јужним делом државе. На прузи саобраћају међународни и даљински путнички и теретни возови. Планира се:

- Задржавање постојеће магистралне једноколосечне електрифициране железничке пруге Е70/Е85: Београд-Младеновац-Лапово-Ниш-Прешево-државна граница (Табановци).
- Задржавање постојеће железничке станице Врање отворене за путнички и теретни саобраћај, на истој локацији, са свим инфраструктурним капацитетима и индустријским колосецима за „Симпо”.

На подручју града Врања налазе се четири службена места за пријем и отпрему

путника: Врањска Бања, Врање, Нерадовац стајалиште и Ристовац. Службена места оверена за рад и манипулацију са робом су: Врањска Бања, Ристовац и Врање као и индустријски колосеци за “Симпо”. За опслуживање ових службених места предвиђен је саобраћај сабирних и сабирно-манипулативних возова. Обзиром да је обим робног рада у претходном периоду био мали (осим у железничкој станици Врањска Бања), ретко су се покретали сабирно-манипулативни возови. Железничка станица располаже са потребним бројем станичних колосека, железничка пруга спада у категорију Д4.

Задржавање постојеће станице Врање као теретне станице, при чему се планира изградња нове железничке путничке станице јужније од постојеће станице ближе граду, из разлога што ЈП “Железнице Србије” планирају раздвајање теретног и путничког саобраћаја.

- У току је израда техничке документације за реконструкцију и модернизацију постојеће једноколосечне пруге Ниш-Прешево-државна граница. Израђена је студија: „Модернизација железничке пруге Трупале (Ниш)-Прешево-граница са Македонијом”. Тренутно се разматрају предложене варијанте модернизације пруге, при чему је најприхватљивије решење које обухвата капитални ремонт целе пруге са повећањем максималне брзине без промене трасе, без промене нивелете пруге и без промене постојећег пружног појаса.

- У другој фази се планира реконструкција и модернизација железничке пруге са изградњом другог колосека на деоници Ниш-Прешево-Државна граница, тако да она у будућности постане двоколосечна електрифицирана железничка пруга. Саобраћајни институт СР је 2000. године израдио Генерални пројекат модернизације магистралне пруге Е-85 Суботица-Београд-Ниш-Прешево-граница БЈП Македоније за брзине од 200 km/h, деоница Ниш-граница БЈР Македоније. Пројектом је предвиђена изградња другог колосека по новој траси, а дужина ове деонице је 156 км, што је предвиђено и Стратегијом развоја железничког, друмског, воденог, ваздушног и интермодалног транспорта у РС 2008-2015. године. Положај коридора двоколосечне пруге, је инфраструктурни објекат за даљу будућност, који углавном прати коридор постојеће пруге уз мања одступања ради исправљања радијуса кривина Постојећа железничка станица Врање је предвиђена за реконструкцију у станицу за теретни саобраћај, при чему би се доградила нова станица предвиђена за пријем и отпрему путника.

- Према Просторном плану РС, железница задржава коридоре свих пруга на којима је обустављен саобраћај, са циљем обнове уз предходно утврђену оправданост као и сво земљиште на којем право има коришћења.

Својим функционисањем железница значајно доприноси развоју привреде и становништва. Значај железнице се може сагледати кроз: остварени рад, брзину, вредност организационих потенцијала које користи железница, енергетски фактор јер се коришћењем електричне вуче на железници омогућује повећање обима рада уз малу потрошњу енергије, чиме се истиче да је потрошња енергије код друмског саобраћаја 1,14 пута већа него код железничког саобраћаја, економски фактор, еколошки фактор, безбедоносни фактор, што се огледа у томе да је број погинулих у железничком саобраћају 5 пута мањи него у друмском, а око 2,5 пута мањи него у ваздушном саобраћају. Обзиром да је за изградњу пута у међуградском саобраћају потребно резервисати простор ширине 26 метара, а за изградњу двоколосечне пруге свега 12 метара произилази и закључак да железница у погледу заузимања земљишног простора има приоритет у односу на друмски саобраћај, обзиром да је просечна површина земљишта које заузима пруга око 2 ha по километру дужине. Свако заузимање простора одражава се на смањење зелених површина и шума чиме се нарушава еко равнотежа, па се развијене земље опредељују за реafirмацију железнице и додељивање централног места у копненом саобраћају.

Основне предности железнице на предметном подручју су:

- простирање Европског коридора X;
- утицај железничког саобраћаја на развој привредног потенцијала на подручју града Врања.

У заштитном пружном појасу пруге се може планирати паралелно вођење трасе: оптичких и других каблова, електричних водова ниског напона, водовода, канализације и других цевовода, али не ближе од 8,00 м рачунајући од осе крајњих колосека, тачније ван границе железничког земљишта.

Према Просторном плану подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније, планирана је двоколосечна електрифицирана пруга за велике брзине Е-85. Положај коридора дат је оријентационо, док ће коначни положај коридора бити дефинисан по верификацији генералног пројекта.

Иако железница има велики развојни потенцијал (као интегрални део Коридора X), она није довољно искоришћена. Даљи развој и модернизација железнице довешће и до повећања квалитета и поузданости услуга, што ће довести до потражње за железничким услугама и постепене прерасподеле робних и путничких токова на овај вид саобраћаја.

Задржавају се и станице у Врањској Бањи и Ристовцу.

Просторним Планом Републике Србије утврђена је траса пруга за велике брзине на правцу Ниш-Прешево-граница Републике Македоније (Е-85). Планирана траса пруга је саставни део паневропске мреже пруга за велике брзине, чији је циљ повезивање великих градских центара Европе, задовољавање велике тражње за мобилношћу и побољшање конкурентске способности железничког у односу на друге видове саобраћаја.

Положај коридора пруге за велике брзине је дат оријентационо, док ће коначни положај бити дефинисан по верификацији техничке документације.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА – ПРИОРИТЕТИ

- резервација коридора пруге Ниш-Врање-граница Републике Македоније (Е-85), односно изградња двоколосечне електрифициране пруге, са могућом брзином вожње од 200 km/h, која ће у највећој могућој мери користити коридор постојеће једноколосечне пруге. Просторним планом поштују се одређења "Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније" у погледу положаја пруге за велике брзине (коначни положај коридора дефинисаће се одговарајућом техничком документацијом на нивоу генералног пројекта);

- реконструкција постојеће једноколосечне пруге (реконструкција доњег строја пруге, електричне контактне мреже и сигнално-сигурносних уређаја);

- узградња савремених кабловских и телекомуникационих уређаја, чиме ће се повећати саобраћајна поузданост и пословна ефикасност железнице;

- реконструкција постојеће железничких станица "Врање", "Врањска Бања" и "Ристовац", уз њихову модернизацију према темпу реализације пруге за велике брзине Е-85, и

- денивелисано укрштање путних праваца са коридором пруге.

ОБЈЕКТИ И МРЕЖЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Бициклистички саобраћај и пешачке (планинарске) стазе

Планира се реализација мреже излетничких, пешачких, јахачких и бициклистичких стаза у функцији презентације амбијенталних, природних и културних вредности и рекреације али и са циљем раздвајања немоторног од моторног саобраћаја. Због својих одлика али и због величине простора који обухвата, територија Плана је погодна за развој циклотуризма, одрживом виду екотуризма и идеалном компромису између могућности за савладавање већих растојања, уз истовремено очување дубине доживљаја околине какву пружа пешачење.

На регионалном плану активности је потребно усмерити на обезбеђивању услова за повезивање подручја са Коридором X, којим се пружа коридор источно – европске бициклическе трансверзале број 11, која на том делу води долином реке Јужне Мораве и даље наставља ка Републици Македонији.

На локалном плану основни правци развоја инфраструктуре бициклическог саобраћаја су:

- завршетак започетих и планирање нових бициклических коридора који ће пратити најатрактивније туристичко - излетничке коридоре;
- дефинисање бициклических траса дуж коридора државних путева и њихово спајање са бициклическим стазама које би требало да буду саставни део попречних профила примарних улица у граду Врању;
- дефинисање бициклическог коридора до Врањске Бање;
- дефинисање бициклическе стазе до Александровачког језера, дужине 8,80 km;
- обезбеђивање услова за безбедно кретање бициклиста успостављањем одговарајућих саобраћајно - регулативних мера и формирањем издвојених бициклических стаза.

Развој мултимодалност саобраћаја у туристичким зонама развојем вертикалног транспорта жичарама, бициклических (**Eurovelo 11** и др.) и пешачких стаза у оквиру туристичке инфраструктуре.

Поред бициклических стаза подручје града Врања треба трасирати и опремити **пешачким и излетничким** стазама које повезују туристичке центре са центрима насеља. Излетничке стазе ће се градити као гребенске, панорамске, долине, дуж речних токова и везне, где год је то могуће на трасама постојећих пољских и шумских путева и стаза, кроз цело подручје Просторног плана.

Уз све излетничке стазе потребно је изградити одморишта и видиковце за одмор посетилаца и излетника, прихватна склоништа за склањање у случају природних непогода са надстрешницама и заклонима за људе и коње, локације са уређеним простором за пикнике, по могућству у близини сеоских домаћинстава.

Просторни размештај већине јавних функција у Граду Врању је у зони изохроне до 30 мин. Овај вид саобраћаја је потребно подстрекивати јер се на тај начин смањују гужве на улицама, не постоји проблем паркирања, нема емисије штетних гасова, повољан утицај на организам и сл.) али му треба омогућити и несметан развој. Правце развоја треба усмерити на:

- побољшању и унапређењу услова за кретање пешака ослобађањем јавног простора од паркираних аутомобила и планским размештајем уличних садржаја (киоска, летњих башти, уличних тезги и др.); и
- акције којима ће се јавне површине учинити привлачним и пре свега безбедним али и пригодним за особе са специфичним потребама.

Пешачке стазе је потребно трасирати у централним градским и насељским зонама, тако да повезују јавне садржаје којима гравитира највећи број грађана. Постојеће стазе се задржавају и по потреби проширују на местима где је то могуће.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА – ПРИОРИТЕТИ

На основу општих и посебних циљева Просторног плана приоритетне активности у области саобраћајне инфраструктуре су:

- *Повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи*

Приоритетне активности:

1. израда планске и техничке документације за деоницу аутопута Е-75 од Ниша до границе Републике Македоније;
2. реконструкција државних путева другог реда, од којих се предност даје реконструкцији пута број 258;

3. израда пројеката реконструкције и реконструкције општинских путева, са акцентом на изградњи савременог коловозног застора;

4. израда пројеката реконструкције општинских путева према приоритетима који се утврде средњорочним програмима развоја мреже општинских путева, уз константно одржавање проходности путних праваца током целе године.

- *Развој железничке инфраструктуре*

Приоритетне активности:

1. реконструкција колосека, осигурања и контактне мреже магистралне једноколосечне пруге за достизање брзина од 160 km/h;

2. реконструкција свих путно пружних прелаза;

3. изградња другог колосека на коридору постојеће магистралне пруге;

4. обезбеђивање слободног профила UIC-C који не би ограничавао интермодални транспорт робе железницом који се планира на Коридору X;

5. реконструкција станичних капацитета;

- *Развој алтернативних видова саобраћаја*

Приоритетне активности:

1. дефинисање и изградња мреже бициклических стаза, при чему се предност даје стази која се води до Власинског језера и Александровачког језера;

2. уређење постојећих пешачких стаза, обележавање као и реализација осталих стаза на основу средњорочног програма развоја туризма на територији Града.

ВАЗДУШНИ САОБРАЋАЈ

Систем ваздушног транспорта Републике Србије чине аеродроми (као и хелиодроми и летишта) са својом инфраструктуром и опремом, авиокомпаније са својом флотом, Агенција за контролу летења Србије и Црне Горе - као провајдер услуга контроле и вођења ваздухоплова у припадајућем ваздушном простору и Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије у својству основног регулаторног тела.

У простору Републике Србије нема мреже аеродрома у смислу припадности аеродрома некој унапред функционално замишљеној целини, већ постоје аеродроми и летишта различитих категорија са различитим наменама и врло различитим стањима инфраструктуре и опреме. Има их око 80. Могу се условно разврстати у неколико категорија: аеродроми отворени за међународни саобраћај (горе поменути), војни аеродроми на којима се може обављати и цивилни (међународни) саобраћај под одређеним условима (Батајница, Поникве, Лађевци, Сомбор, Сјеница, Ковин - сви са асфалтно-бетонским ПСС), аеродроми некада изграђени као делови тзв. терцијарне мреже аеродрома СФРЈ (Бор) и низ спортско-туристичких аеродрома/летишта (обука пилота, једриличарство, параглајдинг, падобранство) са травнатим ПСС и минималном опремом за обављање одређених активности.

Развој ваздушног саобраћаја на територији града Врања кроз резервисање простора/земљишта за потенцијални спортско-привредни аеродром у Ратају.

За организовање авио саобраћаја на територији административног подручја Града Врања планирана је изградња спортско-туристички аеродрома. До реализације истог користиће се капацитети ван подручја Просторног плана:

постојећи аеродроми у Нишу и Скопљу, спортски аеродром "Лесковац" и алтернативни војно-спортски аеродром "Бојник".

ПРИОРИТЕТИ

- Детаљном анализом потенцијала извршити одабир локације за спортско-туристички аеродром,

- Израда потребне планске и техничке документације уз неопходну израду Студије утицаја на животну средину,

- усавршавати знања у локалној самоуправи и тражење капитала за потребе развоја делатности,
- тежња да ваздухопловни систем на целој територији Србије буде интегрални део европског ваздухопловног система, а ваздухопловни саобраћај постане главни вид транспорта на релацијама дужином од 45 минута летења, уз могућност да сваки регион у будућности има аеродром одређене категорије.

РЕЧНИ САОБРАЋАЈ

Планско опредељење је да се за потенцијални коридор пловног пута Морава-Вардар изврши провера и разрада идеје о изградњи и његовом повезивању у мрежу европских магистралних канала преко канала "Рајна-Мајна-Дунав". Евентуална реализација овог пројекта определиће кретање робног промета и конкурентност речног у односу на остале видове саобраћаја у мултимодалном саобраћајном коридору X.

6.2. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Постојећи водоводни и канализациони систем у граду је углавном у складу је са потребама града, међутим, дотрајалост подземних инсталација водоводног и канализационог система узрокује повремене проблеме при експлоатацији и захтева реконструкцију.

Водом из градског водовода се снабдева око 55.052 становника или 63 % у градском подручју града Врања, а у сеоским насељима око 34.000 становника или 37%. Из градског водовода поред града Врања и Врањске Бање, снабдева се још 13 сеоских насеља, са укупно 68.360 или 77,5 % корисника. У Горњем, Доњем Вртогошу и Требешинју се из посебног водовода снабдева око 1.350 станова. Изван санитарне контроле је у погледу снабдевања водом око 17.000 становника или 32%. Град Врање покрива пијаћом водом из градског водовода око 2/3 становништва.

Водоводни систем Врања је део регионалног водопривредног система и акумулације "Првонек". Планирана минимална издашност водоакумулације је 300 l/s. Из водоакумулације "Првонек" тренутно се снабдева град Врање, Врањска Бања и неколико села на подручју поред реке Јужне Мораве. Планира се завршетак радова на водоакумулацији "Првонек", као дела регионалног водопривредног система за суседне општине Бујановац, Прешево и Трговиште и насељена места између њих.

Развој хидротехничке инфраструктуре зависиће у наредном периоду од развоја града Врања као у привредној тако и у друштвеној сфери.

На основу **Одлуке о утврђивању пописа вода I реда ("Службени гласник РС", број 83/10) реке Јужна Морава, Бањска река (Бањштица) и Ветерница су водотоци I реда док су сви остали водотоци II реда.**

Кроз град Врање протичу Градска-Врањска река и Собинска река које су кроз градски насељени део регулисане каменом у цементном малтеру. Од регулационих радова на водоточима који су обухваћени изменом и допуном изведено је:

- ✓ Река Јужна Морава код Врања $L=19,90$ км сектор М.11.2.
- Леви насип уз Јужну Мораву од железничке станице Врање од ушћа Врањске (Градске) реке $L=2,70$ км.
- Леви насип уз Јужну Мораву од Рибинца до Павловца $L=4,20$ км.
- Леви насип уз Јужну Мораву од Павловца од ушћа Давидовачке реке $L=2,30$ км.
- Десни насип уз Јужну Мораву од Златокопа до ушћа Коштаничке реке са обостраним насипима уз Требешинску и Ратајску реку $L=9,00$ км и десним насипом уз Коштаничку реку од ушћа у Јужну Мораву $L=1,70$ укупно $L=10,70$.
- ✓ Река Јужна Морава сектор М.11.4.
- Десни насип уз Јужну Мораву од ушћа Коштаничке реке од ушћа Кршевичке реке $L=0,32$.

Град Врање има усвојен "План за проглашење ерозионих подручја" и усвојен Оперативни план за одбрану од поплава за воде II реда за подручје Града Врања за 2016 годину сходно наредби Министарства пољопривреде и заштите животне средине (Службени гласник РС", БРОЈ 9/16 Од 05.02.2016. године утврђеном Оперативним планом за одбрану од поплава за 2016. годину, а према Општем плану за одбрану од поплава за период од 2012. до 2018. године по уредби Владе РС (Сл.гласник РС", број 23/2012).

На простору обухваћеном Изменом и допуном Просторног плана изграђена је акумулација за водоснабдевање "Првонек", узводно од Врањске Бање на око 7,0 км. Вода са Бране Првонек се гравитационо транспортује кроз цевовод од фабрике сирове воде капацитета 555,0 лит/сек "Кумаревска Чука", где се врши третман воде и даље гравитационо одводи до резервоара "Сараина" и потрошача.

Поред реализоване водоакумулације "Првонек" за водоснабдевање Града Врања и водоакумулације "Барје" за водоснабдевање Града Лесковца (чија трећа зона санитарне заштите захвата део подручја Града Врања), у обухвату Плана задире и трећа зона санитарне заштите планиране водоакумулације "Проходор Пчињски" (у оквиру Врањско-Пчињског подсистема за водоснабдевање насеља у Пчињском округу).

Такође на простору обухваћеном Изменом и допуном просторног плана изграђена је и еколошка депоније "Метерис", а у поступку припреме је и израда постројења за прераду отпадних вода на левој обали реке Јужне Мораве код Ћуковца. ППОВ се граничи са левим насипом уз Јужну Мораву од Железничке станице Врање до ушћа Врањске реке.

Сви водотоци II реда у обухвату Просторног плана су бујучног карактера, и код свих водотока мора се обезбедити прилаз за механизацију код интервенција у случају поплава и интервенција.

РЕГУЛАЦИЈА ВОДОТОКА И УРЕЂЕЊЕ СЛИВОВА

Реализација програма за заштиту од бујичних токова је делимично завршена:

- Подигнут је одбранбени земљани насип као заштита од стогодишњих вода на реци Јужној Морави, укупне дужине насипа око 12800 m;
- Извршена је регулација водотокова река:
 - Врањске реке на подручју града на потезу од km 1+ 260 до km 4+320, дужине око 2772 m;
 - Бањске реке на подручју града на потезу од km 3+110 до km 4+565, дужине око 1455 m;
 - Корбевачке реке на потезу од km 0+000 до km 1+019.73, дужине око 1019 m;
 - Бујковачког потока у дужини око 1000 m;
 - Павловске реке у дужини око 300 m.
- Антиерозивни радови рађени су на водоточима Бањске реке, Корбевачке и Моштаничке реке.

Регулисање бујичних токова је неопходно, а посебно уређење сливова оних водотокова који угрожавају изграђене насељске зоне и изграђене објекте, као и пољопривредне површине.

Напомена: Стационаже су преузете из пројектно-техничке документације рађене за горе наведене радове.

Извод из Генералног пројекта са предходном студијом оправданости уређења Јужне Мораве од Грделице до Прешева, ИНСТИТУТ ЗА ВОДОПРИВРЕДУ "Јарослав Черни" Београд:

Реконструкција и доградња постојећих насипа

Као што је приказано у свесци I, на посматраном сектору Јужне Мораве су изграђени дисконтинуални одбранбени насипи. Насипи који немају потребну висину или је тело

насипа оштећено морају бити реконструисани. У наставку је дат приказ постојећих насипа на којима су неопходни радови којима се обезбеђује заштита брањених касета:

- **Леви насип уз Јужну Мораву од железничке станице Врање до ушћа Врањске (Градске) реке** (М.11.2.1), дужине око 2,7 km, треба да штити касету „Врање-железничка станица“ али је низак. У садашњим условима прелива га већ 5% велика вода. Ширина круне насипа је од 3 до 4 m, висина од 1 до 2 m. Стање насипа је задовољавајуће, изузев на местима укрштања са локалним путевима, где су круне рампи и до 1 m испод потребне коте.

Потребно је надвишење до коте 100-годишње велике воде и/или уређење корита у зони железничког моста како би се повећала пропусна моћ корита и смањено успор узводно. Неопходна је и реконструкција друмског моста на локалном путу Врање-Ивановци.

- **Десни насип уз Јужну Мораву од Златокопа до ушћа Коштаничке реке** са обостраним насипима уз Требешињску и Ратајску реку и десним насипом уз Коштаничку реку од ушћа у Јужну Мораву (М.11.2.4), требало би да штити касету „Златокоп-Ратаје“ али нема потребну висину ца целој својој дужини. У садашњим условима прелива га већ 5% велика вода. Ширина круне насипа је од 2,8 до 5 m, висина од 1 до 3 m. Стање насипа је задовољавајуће, изузев на местима укрштања са локалним путевима.

Потребно је надвишење до коте 100 годишње велике воде и/или уређење корита у зони друмског моста на путу Р-223 за Златокоп како би се повећала пропусна моћ корита и смањено успор узводно. Низводно од моста код Златокопа, у телу насипа постоје две уставе (km 208+300 и km 208+380 по току, односно km 0+292 и km 0+390 по траси насипа) и код Ратаја још једна устава (km 214 по току, km 0+552 по траси насипа од ушћа Ратајске реке) које нису у функцији и неопходна је њихова реконструкција.

- **Леви насип уз Јужну Мораву од Рибнице до Павловца** са насипима уз Нерадовачку реку (М.11.2.2), дужине око 4,2 km, требало би да штити касету „Доњи Нерадовац“, али нема потребну висину на целој својој дужини. У садашњим условима прелива га и 2% велика вода. Ширина насипа у круни је од 2,3 m до 3,8 m. Висина насипа је од 1 до 2 m. Стање насипа на највећем делу је задовољавајуће.

Потребна је реконструкција овог насипа којим би се обезбедила заштита приобаља од Q1%.

- **Десни насип уз Јужну Мораву од железничке станице Ристовац до ушћа Жбевачке реке** (М.11.4.2) – насип има довољну висину, али на узводном крају код железничке пруге и моста (km 217+396 по току) у телу насипа постоји устава чија је реконструкција неопходна. Такође, уочена су и оштећења брањене косине насипа непосредно узводно од уставе.

- **Леви насип уз Јужну Мораву од Давидовца до ушћа Трновачке реке** (М.11.4.3) – насип има довољну висину, али је приликом изградње аутопута и моста преко Јужне Мораве (km 221+792, km 2+460 од ушћа Бујановачког канала) код Српске куће насип срушен у зони радова.

Неопходно је насип вратити у стање пре извођења радова на изградњи аутопута. Ово није обавеза водопривреде већ извођача радова на изградњи аутопута.

Заштита угрожених деоница обала у близини постојећих одбрамбених насипа

У току теренског рекогносцирања су регистрована слаба места у систему за одбрану од поплава, на којима су неопходне хитне интервенције. То су локалитети рушевних обала, у непосредној близини одбрамбених насипа.

Ургентне мере уређења водотока су неопходне на неколико критичних локалитета, запажених приликом теренског рекогносцирања. Са аспекта угрожености одбрамбених насипа дуж посматраног сектора Јужне Мораве, најкритичнији је локалитет код железничке станице Врање (km 205+500-km 205+650). На овом потезу је између обале и ножице насипа остало око 10 m, што захтева хитну интервенцију. На неколико локација је

потребно праћење процеса и евентуално интервенисање на заштити обала: десна обала код km 218, лева обала узводно од новог моста код Српске куће од km 221+800 до km 221+900. На потезу кроз Бујановац неопходно је извршити заштиту леве обале од km 224+000 до km 224+150, док се потез узводно, од km 224+400 до km 225+400, уређује у склопу радова на регулацији корита у зони петље Бујановац.

Заштита магистралних саобраћајница

Аутопут Е-75

Од Владичиног Хана до краја деонице III (km 199) аутопут је углавном удаљен више од 100 m од основног корита Јужне Мораве, осим на неколико места узводно од Мазараћа (од km 197 до km 199). Растојање је мање од 50 m на делу од km 197+100 до km 197+300 где је изведено осигурање обале уз аутопут и од km 197+900 до km 198+050 где је потребно предузети мере спречавања флувијалне ерозије. На потезу од km 198+700 до km 198+800 аутопут није непосредно угрожен, јер се налази на више од 100 m од речне обале, али је уочена рушевна лева обала па је такође потребно предузети мере заштите. На делу од km 203+970 до km 204+060 лева обала је стабилна али је растојање до аутопута мање од 50 m па је потребна заштита.

Железничка пруга Ниш-граница са БЈРМ

Железничка пруга се на целом сектору налази у долини Јужне Мораве. Као и аутопут, на неколико потеза се налази у непосредној близини водотока, посебно у Грделичкој клисури. У току детаљног обиласка ове деонице нису уочена оштећења трупа пруге.

Међутим, прорачунима у оквиру хидрауличких анализа показано је да пруга нема довољну висину у односу на нивое великих вода. То се може видети на локацијама железничких мостова који немају потребну висину и где може доћи до преливања конструкције. Од укупно 9 железничких мостова на посматраном сектору од Грабовнице до Бујановца само један (мост код Полојске Росуље, km 153+432) има висину са потребним зазором од 1 m (или већи) у односу на ниво 100-годишње велике воде. Конструкција пет железничких мостова има висину изнад 100-годишње велике воде, али је зазор мањи од 1 m (код Мале Копашнице, km 143+274; код Грделице, km 146+011; код Предејана, km 156+188; код Врањског Прибоја, km 193+144 и код Давидовца, km 217+396). Три моста (на улазу у клисуру, km 148+770; код Манајла, односно Кржинца, km 172+732 и код Врања km 204+760) немају потребну висину и може доћи до течења под притиском и/или преливања конструкције. Посебно је угрожен мост код Кржинца, што се видело током наиласка поплавних таласа 2014. и 2015. године. Неопходна је реконструкција железничке пруге на потезима који су угрожени од великих вода Јужне Мораве и притока.

Заштита угрожених насеља од поплава

Угроженост делова села Рибнице и Давидовца треба утврдити детаљнијим геодетским снимањима и додатним анализама, па на основу њих дефинисати потребан ниво заштите неколико кућа у близини водотока.

Заштита рушевних обала

Треба имати у виду да због стања рушевних обала које су изразито вертикалне и високе, није могућа примена биотехничких мера на свим угроженим локацијама, обзиром на интензитет и динамику развоја флувијалне ерозије. То посебно важи за деонице где је траса водотока нестабилна и флувијална ерозија врло изражена. На таквим местима је потребно штитити рушевне обале помоћу обалоутврда од каменог набачаја.

На стабилним деоницама може се размотрити могућност примене биотехничких мера. За успешну примену биотехничких мера потребно је познавање процеса у водотоку и сливу, еколошких параметара и саме технике стабилизације обала. У нашој земљи искуства у примени биотехничких мера заштите нису бројна, тако да овај приступ може изазвати

неповерење и противљење надлежних. Због тога се предлаже да се биотехничке мере заштите обала од флувијалне ерозије примене најпре на једној или више огледних деоница.

Заштита пољопривредног земљишта од плављења

Урадити процену оправданости заштите пољопривредног земљишта у плавним зонама, узимајући у обзир величину брањеног подручја, учесталост поплава и висину потенцијалних штета. Међутим, на овом нивоу разматрања може се оценити да заштита само пољопривредног земљишта нема у овом тренутку оправдања, с обзиром:

- да су угрожене површине релативно мале,
- да је пропусна моћ корита повећана, тако да су изливања из речног корита ретка и кратког трајања,
- да је заштита насеља већег приоритета,
- да су економске могућности државе за ову врсту улагања скромне.

Реконструкција постојећих насипа

У Генералном пројекту су прихваћени критеријуми за утврђивање приоритета при пројектовању и реализацији система за заштиту од поплава према препорукама из Стратегије управљања водама на територији Републике Србије из 2015. године. Према предложеним критеријумима незаштићене и недовољно заштићене делове прибаља грађевинским објектима треба штитити од 2% велике воде (велика вода 50-годишњег повратног периода), уз допунску заштиту до 1% велике воде (велика вода 100-годишњег повратног периода). Са аспекта заштите од поплава повољна је околност то што је, у периоду после изградње насипа, дошло до генералног продубљења минор корита на потезу узводно од Врања. Тиме су снижени нивои великих вода и повећана сигурност заштите коју обезбеђује постојећи одбрамбени систем, тако да се, на основу извршених хидрауличких прорачуна, може констатовати да постојећи насипи на највећој дужини обезбеђују заштиту од 100-годишње велике воде. Са друге стране, изражен је утицај мостовских конструкција које изазивају додатни успор и угрожавају насипе узводно.

Услед утицаја мостовских конструкција, недовољне висине и оштећења тела насипа код прелазних рампи и постојећих устава, неки насипи код Врања и узводно немају потребну висину и треба извршити њихову реконструкцију, како би се обезбедио потребан степен заштите.

Насипи М.11.2.1 и М.11.2.4 су под утицајем успора три моста. Леообални насип М.11.2.1 је под утицајем железничког моста код Врања (km 204+760) и друмског на локалном путу за Иванковце (km 205+160), док је деснообални насип М.11.2.4 под утицајем моста на путу за Златокоп (km 208+677).

Железнички мост нема стубове у речном кориту и конструкција се ослања на обалне опорце. Снимањем у зони моста је установљено да је корито засуто, па је пропусна моћ смањена. Регулационим радовима на уређењу корита у зони моста повећава се пропусна моћ.

Могућа су две варијанте реконструкције насипа М.11.2.1 на левој обали код железничке станице Врање:

- I - надвишење насипа без уређења корита у зони железничког моста:

- већи обим земљаних радова на надвишењу насипа, од km 204+760 до km 206+120, код навозне рампе на km 206+830 и од km 207+560 до узводног краја насипа, укупне дужине око 1450 m;

- реконструкција железничког моста код Врања;
- неопходно уклањање моста за Иванковце и изградња новог.

- II - надвишење насипа са уређењем корита у зони железничког моста:

- мањи обим земљаних радова на надвишењу насипа, од km 205+160 до km 205+700, код навозне рампе на km 206+830 и од km 207+560 до узводног краја насипа, укупне дужине око 740 m;

- регулација корита у зони моста на дужини око 100 m;

- реконструкција моста за Иванковце са локалним чишћењем корита.

Радовима на реконструкцији насипа М.11.2.1 немају утицај на реконструкцију левообалног насипа М.11.2.2 од Рибнице до Павловца и деснообалног насипа М.11.2.4 од Златокопа. Обим радова приказан је у табели IV-3.

Због стања друмских мостова за Иванковце (km 205+160) и Златокоп (km 208+677), који имају стубове у кориту реке, не препоручују се радови у кориту јер нису познати подаци о дубини фундарања стубова. Могуће је само локално чишћење основног корита у зони мостова и низводно од моста за Златокоп код ушћа Тибушке реке, али ефекат чишћења није велики – ниво велике воде је нижи око 15 cm. Потребна је њихова реконструкција јер немају потребну висину, а стубови лако заусављају пливајући нанос што ствара додатни отпор течењу.

Радови на насипима М.11.4.2 и М.11.4.3

Десни насип уз Јужну Мораву од железничке станице Ристовац до ушћа Жбевачке реке (М.11.4.2) има довољну висину. Потребно је реконструисати уставу у телу насипа на низводном крају код железничке пруге и моста (km 217+396 по току) и санација оштећења на брањеној косини насипа непосредно узводно од уставе.

Леви насип уз Јужну Мораву од Давидовца до ушћа Трновачке реке (М.11.4.3) има довољну висину, али је приликом изградње аутопута и моста преко Јужне Мораве (km 221+792, km 2+460 од ушћа Бујановачког канала) код Српске Куће насип срушен у зони радова. Неопходно је насип вратити у стање пре извођења радова на изградњи аутопута. Ово није обавеза водопривреде већ извођача радова на изградњи аутопута.

6.2.1. ВОДОВОД

Концепција развоја

Бунари поред Јужне Мораве и изградња основних елемената водоводног система, црпне станице, цевовода и резервоара као концепција система је задржана до данас. Град је подељен у две висинске зоне, положај резервоара се није мењао али се повећавала њихова запремина. Изворишта за водоснабдевање, пре изградње бране, чинила је група бунара у алувијону Јужне Мораве.

Снабдевање водом становништва и привредно радних зона Врања није у складу са потребама од тренутка када је град почео интензивно да се шири и то представља озбиљну сметњу даљем развоју града па и шире.

За решавање проблема водоснабдевања града Врања и општина Бујановац, Прешево и Трговиште, на реци Бањиштици изграђена је брана "Првонек". Радови на изградњи бране започели су крајем 1989. године. Затварањем оптичног тунела, у 2005. години, брана је пуштена у пробни рад.

Проблем водоснабдевања Града Врања решен је изградњом бране "Првонек" на Бањиштици, којом је обезбеђена испорука чисте воде у просеку $Q = 550 \text{ lit/sec}$ нето, током целе године. Поред водоснабдевања, функција водоакумулације је и у задржавању наноса. Капитална промена у систему је настала изградњом бране Првонек и постројења за пречишћавање воде на Кумаревској чуки. Изворишта поред Јужне Мораве су престала са радом као и главна црпна станица.

Оплемењивање малих вода представља још један позитиван ефекат акумулације. Испуштањем гарантованог минимума од 75 km^3 , мале воде су оплемењене што се позитивно одражава на квалитет воде. Овај протицај покрива велики део дна речног корита у ширини близу 2 m, просечне дубине 15-20 cm, чиме се постиже и визуелно очување водотока.

Свака водоакмулација, па и "Првонек", рефлектује се на низводно подручје тако што је режим течења исти по запремини али им се смањује максимални протицај, док се ретензионим дејством акумулације појава максималног протицаја одлаже за одређени временски интервал, код акумулације "Првонек" то је 1-2 сата. Између кота нормалног и максималног успора, резервисан је простор, који може да прими поплавни талас 50-годишње воде (уз истовремени рад испуста).

Иако је акумулација димензионисана на услов обезбеђења воде за водоснабдевање, техничко решење бране, односно водозахватног објекта омогућава да се вишак из акумулације може користити и у друге сврхе (енергетске или за наводњавање).

Снабдевање водом

Тренутно се у граду Врању и околним насељима прикљученим на водоводни систем водом снабдева 70.000 становника, што је 82% од укупног броја становништва Града Врања. Постоје и развијени индустријски капацитети који су у периоду максималне искоришћености трошили око 100 л/сек воде. индустријски капацитети тренутно раде у смањеном обиму али су и даље врло утицајан фактор на водоснабдевање.

Годишња потрошња воде је око 6-7 милиона м³ воде. Ова количина није равномерно распоређена током године. Специфична потрошња варира од 150 л/с у периодима најмање потрошње, до 500 л/с у периоду највеће потрошње (летњи месеци). Велики проблем у водоснабдевању града представља неконтролисана потрошња воде. У летњем периоду потрошња превазилази производњу воде. То се одражава прекидима у снабдевању водом виших делова града.

Од почетка изградње водовода у Врању изграђено је и уведено у систем око 60 бунара груписаних у 6 група распоређених дуж алувиона реке Јужне Мораве. Бунари су углавном плитки, дубине 8,00 - 15,00 м. Свака група бунара је допремала воду до главне пумпне станице одакле је, након дезинфекције, дистрибуирана до потрошача. Пумпе су трошиле велике количине електричне енергије и зависиле су од стања електроенергетског система.

У систем водоснабдевања уведена је фабрика за пречишћавање воде (1988. године) која је користила воду из водотока реке Бањштице. Количина воде на водозахвату је зависила од протока у реци тако да је у летњем периоду и даље било великих проблема у снабдевању водом.

Завршетком бране Првонек и његовим пуштањем у рад, квалитет воде је побољшан.

БРАНА "ПРВОНЕК"

Просторни обухват, намена и значај

Брана "Првонек" се налази на Бањштици, десној притоци Јужне Мораве, која дренира воде западних падина Бесне Кобиле. Преградно место се налази око 9 km од ушћа у Јужну Мораву, на локалитету села Првонек.

Брана „Првонек“ је регионални вишенамени водопривредни објекат. Инвеститор бране „Првонек“ је ЈП „Водовод“ Врање. Финансирање је вршено од стране Републике Србије, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републичке дирекција за воде, као и од стране локалне самоуправе, односно града Врања.

Радови на изградњи бране Првонек отпочели су крајем 1989. године, изградњом објеката на десној обали. Изградња објеката на левој обали започета је 1990. године. Почетком септембра 2003. године завршена је изградња преградне конструкције (чија је изградња започета 1994. године). Године 2005. затворен је опточни тунел, чиме је почело пуњење акумулације.

Основна намена бране и акумулације "Првонек" је снабдевање водом становништва и индустрије града Врање, општине Бујановац и евентуално општине Прешево, заштита од поплава, оплемењавање малих вода у периодима неповољних хидролошких услова у сливу, као и производња електричне енергије.

Максимални капацитет водоснабдевања треба да буде до 550 l/s, а садашња просечна годишња испорука износи 220 l/s. Између кота нормалног и максималног успора, резервисан је простор за пријем поплавних таласа (уз истовремени рад испуста).

Простор бране „Првонек“ чине три целине:

- Акумулација и сливно подручје
- Подручје преградне конструкције са објектима за захватање и евакуацију воде
- Подбранско подручје

Акумулација и сливно подручје

Акумулацију бране Првонек прихрањују воде Бањске реке и Градашнице. Бањска река је типичан планински водоток који дренира воде са западних падина Бесне Кобиле. Акумулација Првонек формира се на приближно средини речног тока. Сама акумулација је дуга око 3,5 километара и захвата површину од 80-90 ha. Запремина акумулације бране Првонек је приближно 20 милиона m³.

Укупна површина слива је 115,3 km², а површина сливног подручја до профила бране је око 87 km². Слив Првонек има елипасту површину орјентисану у правцу север-југоисток и лежи на надморској висини између 540 и 1806 m н.в. Основни ток реке је кратак (око 12 km), а слив је под значајним нагибом (34%) тако да се спољни утицаји веома брзо преносе у речни ток.

Терени у сливу акумулације су углавном изграђени од холоценских алувијона, квацалита неогена, гранодиорита и кристаластих шкриљаца камбрија. Најзаступљенији су кристаласти шкриљци. У петрографском погледу терен је изграђен од: лискунских гнајсева, микашиста, амфиболита и амфиболијских шкриљаца, гранодиорита, кварцалатита и алувијона реке. У горњем делу слива јављају се орудњења која обзиром на обим и распрострањеност немају утицај на квалитет вода Бањске реке.

Слив акумулације је делимично пошумљен листопадном и четинарском шумом. Слив карактеристише и релативно мала насељеност.

У циљу заштите акумулације и изворишта од загађења, дефинисане су зоне заштите акумулације „Првонек“ и то: зона непосредне заштите и шира зона заштите акумулације.

Зона непосредне заштите намењена је физичкој заштити хидротехничких објеката и дефинисана је важећим законским правилницима и нормама. Непосредном заштитом бране и акумулације обухваћена је и ужа зона санитарне заштите од 500 m изнад коте максималног успора, у случају бране и акумулације Првонек, обзиром на изразито неповољан (стрм) нагиб слива. Из тог разлога, пожељно је код акумулације Првонек формирати и нешто ширу зону непосредне заштите. Овако одређена зона непосредне заштите обухвата површину од 8 km² са дубином у појединим тачкама и до 1 km.

Појас санитарне заштите акумулације налази се у склопу уже зоне санитарне заштите и у овом појасу од коте 614 до коте 625 m н.в. забрањује се појење стоке и прање возила као и изградња било каквих објеката.

У **ужој зони** заштите забрањена је градња свих врста инвестиционих објеката као и објеката грађана без добијања посебних одобрења општинских, санитарних и водопривредних органа, осим водопривредних објеката и објеката за водоснабдевање.

Посебно је у овом појасу забрањено отварање рудника и рударских радова, складиштење штетних чврстих отпада, јаловине и сировина, транспортовање већих количина отрова и других штетних материја, повећање ратарско-обрадивих површина и употребу агрохемијских средстава. У самој акумулацији забрањено је вожење моторних чамаца, појење стоке и прање возила.

Шира зона санитарне заштите обухвата цело сливно подручје акумулације „Првонек“. У овој зони нема било каквих индустријских објеката. Ова зона је већ раније била под заштитом Општине Врање у склопу санитарне заштите водозахвата из речног тока.

У **широј зони** заштите забрањена је изградња инвестиционих објеката у гранама индустријске производње чије отпадне воде садрже опасне и посебно штетне материје.

Друге врсте инвестиционих објеката из области привреде и непривреде могу се градити у широј зони заштите само ако је у њиховом пројектовању и извођењу, обезбеђено каналисање и прочишћавање отпадних вода према посебним техничким прописима и уз задовољење водопривредних услова прописаних од одговарајућих органа. Земљиште у широј зони може се користити за пољопривредну производњу и шумарство, само ако је обезбеђена заштита изворишта од загађивања и других штетних дејстава која у већој мери или трајније могу угрозити природна својства подземних и површинских вода.

У овој зони заштите забрањује се транспортовање, складиштење и неадекватна употреба отровних и штетних материја и њихове амбалаже, на начин којим се могу у знатнијој мери или трајније загадити воде изворишта.

Објекти се у овој зони заштите могу градити само на основу одобрења за градњу, уз претходно прибављање потребних мишљења релевантних органа. Политика развоја подручја треба да буде "паметно" пројектована уз подршку активности које са аспекта квалитета вода могу егзистирати на сливу акумулације.

Извод из Елабората о зонама санитарне заштите акумулације "Првонек",
(Институт за водопривреду "Јарослав Черни" Београд, септембар 2015. године):

... 9.3. Одржавање и обележавање зона санитарне заштите и мере за смањење ризика угрожавања изворишта

Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (сл.глас. 92/2008) дефинисани су начини на које се зоне заштите обележавају и одржавају. Чланови којима се одређују начини одржавања и обележавања су:

- "зона I" или зона непосредне заштите - члан 29, 30, 31, 32 и 33
- "зона II" или ужа зона заштите - члан 28, 31, 32 и 33
- "зона III" или шира зона заштите - члан 27 и 31

Одржавање и обележавање зона санитарне заштите

Одржавање зоне I (члан 29 и 30)

У "зони I" не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење друге делатности из члана 28. правилника;
- постављање уређаја, складиштење опреме и обављање делатности који нису у функцији водоснабдевања;
- кретање возила која су у функцији водоснабдевања ван за то припремљених саобраћајница, прилаз возилима на моторни погон која нису у функцији водоснабдевања, коришћење пловила на моторни погон, одржавање спортова на води и купање људи и животиња;
- напајање стоке;
- узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања.

Приступ "зони I" дозвољен је лицу запосленом у водоводном предузећу. Правно лице или предузетник који управља водоводним системом, приступ "зони I" може изузетно, у оправданим случајевима дозволити и другим лицима. О посетиоцу "зони I" из става члана 30, води се евиденција која садржи личне податке, период и разлог посете.

Одржавање зоне II (члан 28)

У "зони II" не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење друге делатности из члана 27. правилника;
- стамбена изградња
- употреба хемијског ђубрива, течног и чврстог стајњака
- употреба пестицида, хербицида и инсектицида
- камповање, вашари и друга окупљања људи
- изградња и коришћење спортских објеката
- изградња и коришћење угоститељских и других објеката за смештај гостију
- продубљивање корита и вађење шљунка и песка
- формирање нових гробаља и проширење капацитета постојећих

Одржавање зоне III (члан 27)

У "зони III" не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- трајно подземно и надземно складиштење опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде
- производња, превоз и манипулисање опасним материјама и материјама које се не смеју директно или индиректно уносити у воде
- комерцијално складиштење нафте и нафтних деривата
- испуштање отпадне воде и воде која је служила за расхлађивање индустријских постројења
- изградња саобраћајница без канала за одвод атмосферских вода
- експлоатација нафте, гаса, радиоактивних материја, угља и минералних сировина
- неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем
- неконтролисано крчење шума
- изградња и коришћење ваздушне луке
- површински и подповршински радови, минирање тла, продор у слој који застире подземну воду и одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако ти радови нису у функцији водоснабдевања
- одржавање ауто и мото трка

Обележавање заштитне зоне (члан 31, 32 и 33)

Положај водозахватне грађевине у простору дефинише се географским координатним тачкама. Граница зоне заштите у Елаборату о зонама санитарне заштите изворишта приказује се податком о величини зоне и то:

- за „зону I“ дефинише се навођењем броја катастарске парцеле и катастарске општине на којој се формира или положајем преломних тачака полигона изражених преко геодетских координата;
- за „зону II“ и „зону III“ дефинише се положајем преломних тачака полигона изражених преко геодетских координата;

Природна граница зоне санитарне заштите одређена на основу критеријума из овог правилника, налази се унутар затворене изломљене линије која се одређује геодетским координатама.

Граница „зоне I“ на терену обележава се видљивим ознакама (у даљем тексту ознака). Ознака се прави од постојаног материјала и поставља се на месту улаза саобраћајнице и пешачке стазе у зону санитарне заштите као и на погодну одабраној локацији на граници зоне санитарне заштите ван коридора саобраћајнице и пешачке стазе, на начин да омогућава обавештеност пролазника о приступању зони санитарне заштите.

Ознака има облик правоугаоника димензија 1000x800 mm и поставља се на два метална стуба минималне висине 1600 mm, прилог 8. На ознаци се исписује хоризонтално и вертикално центриран текст чији садржај и величина зависи од врсте зоне санитарне заштите која се обележава и то:

- реч „зона“ словима величине 75 mm, испод које са размаком од 50 mm стоје речи „непосредне заштите“ словима величине 75 mm, испод које са размаком између редова од 50 mm стоји реч „забрањен“ словима величине 75 mm, испод које са размаком између редова од 50 mm стоје речи „приступ незапосленим“ словима величине 75 mm, испод који са размаком између редова од 50 mm стоји реч „извориште“ словима величине 75 mm испод којих са са размаком између редова од 50 mm словима величине 75 mm стоји назив изворишта;
- реч „опрез“ словима величине 75 mm, испод које са размаком између редова од 50 mm стоји реч „зона“ словима величине 75 mm, испод које са размаком између редова од 50 mm стоје речи „уже заштите“ словима величине 75 mm, испод којих са размаком између редова од 50 mm стоји реч „извориште“ словима величине 75 mm, испод које са размаком између редова од 50 mm словима величине 75 mm стоји назив изворишта.

Тумачење законских мера за смањење ризика угрожавања изворишта

Да би се проблем системски решио и смањио ризик угрожавања изворишта од стране различитих корисника простора са кога вода гравитира изворишту, неопходно је да се првенствено испоштују све законом прописане процедуре за добијање дозволе за изградњу и коришћење објеката (употребна дозвола). То подразумева низ активности које треба да се спроведу за постојеће објекте и објекте који су у плану за изградњу:

- израда планске и урбанистичке документације,
- израда техничке документације у складу са важећим законима, правилницима инормативима,
- техничка контрола документације,
- контрола усклађености решења са прописаним условима од стране надлежних Министарстава (Министарство здравља, Министарство пољопривреде и заштите животне средине) и давање сагласности на техничку документацију,
- израда Студије процене утицаја на животну средину за све постојеће и планиране објекте,
- израда документације за добијање интегрисане дозволе,
- стална контрола надлежних инспекција (на нивоу републике и локалне самоуправе).

Услове за израду техничке документације објекта корисник простора мора тражити од локалне самоуправе и надлежних министарстава. У том поступку неопходно је дефинисати све мере заштите које објекат треба да испуни и које технички морају бити разрађене у оквиру пројектне документације. Тиме се превентивно корисник простора усмерава ка примени решења која обезбеђују заштиту животне средине, а тиме и површинских и подземних вода изворишта. Контролу усклађености решења са прописаним условима спроводе надлежна министарства и локална самоуправа.

Чињеница да је велики број изворишта већ изграђен и да се налазе у окружењу објеката који по својој намени углавном нису компатибилни са егзистенцијом изворишта, упућује на значај анализе утицаја ових објеката на извориште и важност рестриктивних мера које је неопходно прописати и примењивати. У овом сегменту је битна компатибилност Правилника који се бави зонама санитарне заштите и сета закона и подзаконских аката из области заштите животне средине. Та компатибилност се у најкраћем огледа у обавези да се за одређене „објекте“:

- ради Студија процене утицаја на животну средину (корисник изворишта може у поступку дефинисања садржаја захтевати да студија обухвати и утицај „објекта“ на извориште, ако се налази у његовој близини или унутар зоне заштите изворишта),
- добије Интегрисана дозвола која дефинише мере за спречавање и контролу загађивања животне средине (у складу са *Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађења животне средине, Сл.гласник РС. 135/2004*).

За сваки „објекат“ који је обухваћен Листом из Уредбе о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројаката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину (Сл. Гласник РС бр. 114/2008), мора се урадити у законском року Студија процене утицаја на животну средину. Процена утицаја јесте превентивна мера заштите животна средине. Студија о процени утицаја је саставни део документације за прибављање дозволе или одобрења за изградњу (почетак радова). Студија мора да сагледа и утицај „објекта“ на извориште.

У складу са резултатима Студије о процени утицаја и Уредбом о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола, обавеза потенцијалних загађивача је да добију интегрисану дозволу. Дозволом се утврђују услови за рад и обављање активности и одобрава рад постројења која могу имати негативне утицаје на здравље људи и животну средину, врсте активности и постројења, надзор и друга питања од значаја за спречавање и контролу загађивања животне средине, па самим тим и површинских и подземних вода.

Интегрисана дозвола садржи податке о граничним вредностима емисија загађујућих материја утврђених за то постројење, мере заштите ваздуха, воде и земљишта, мониторинг програм и утврђену обавезу достављања података надлежном органу и друге мере.

Дозвола садржи мере и рокове за примену стандарда квалитета животне средине на неко подручје за које се захтевају строжији услови (нпр. Зона заштите изворишта), највиши и најнижи прихватљив ниво загађујућих материја у животној средини, параметре и процедуре мониторинга и методе, као и мере које се предузимају. У поступку процене утицаја објекта на животну средину и прибављања интегрисане дозволе правно лице ради и процену опасности од удеса и план поступања у случају акцидента. Дужност власника односно корисника постројења које представља извор емисија је да ради стални мониторинг загађивача и резултате мониторинга доставља надлежним органима који обезбеђују увид јавности.

Дакле, програм заштите животне средине самим тим и површинских и подземних вода, од стране појединих корисника простора спроводиће се континуално на основу препорука дефинисаних у анализи утицаја на животну средину, односно мера пројектованом документацијом на основу које се добија интегрисана дозвола.

У односу на наведено, у циљу смањења ризика угрожавања објеката изворишта, допунску контролу квалитета воде на мониторинг пунктовима, спроводиће корисник изворишта.

Законом о водама из 2010.год. (Сл.гласник Р.С. бр. 30/10) уводи се појам „заштићених подручја“ којима су обухваћене три зоне заштите – непосредна, ужа и шира (члан 77). Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл.гласник РС. 92/2008.) детаљније је образложено успостављање зона санитарне заштите за различите типове изворишта (подземне воде, акумулације површинске воде, отворених водотока), као и одредбе њиховог одржавања. Исто тако, законом о заштити животне средине, захтева се процена утицаја на животну средину за све пројекте са листе 1 и 2, што значи да ће сви нови објекти који се граде на простору дефинисаним зонама заштите, захтевати израду Студије утицаја на земљиште, воду и ваздух.

Ако је нека од планираних активности унутар зона заштите изворишта, а при том припада списку активности из чланова 27 и 28 Правилника о зонама заштите изворишта, ЈКП као корисник мора да инсистира код надлежних органа да се изради процена утицаја на извориште и животну средину од стране носиоца градње. Кроз процену утицаја носиоц градње треба да покаже и докаже да својим активностима не угрожава акумулацију.

Дужност носиоца градње је да спроводи стални мониторинг животне средине и да резултате мониторинга редовно доставља надлежним органима.

Ефикасност имплементације и примене предложених мера заштите зависи од координације предвиђених активности и учесника њиховог спровођења. Мере и инструменте треба да утврде и прате њихову примену

министарства надлежна за водопривреду (Дирекција за воде) и заштиту животне средине. Њихова примена је у надлежности општинских јавних комуналних предузећа за водовод и канализацију.

У складу са законом о водама (Сл.гласник РС, 30/10), Елаборатом предложене зоне заштите, треба усвојити од стране свих органа јединица локалних самоуправа на којима се простиру зоне заштите а затим унети у урбанистичке (просторне) планове скупштина општина.

ЈП "Водовод" Врање успоставља програм изградње, реконструкције и одржавање водопривредних објеката, систем мониторинга квалитета вода, спровођења мера понашања на издвојеним зонама заштите изворишта и дефинише катастар загађивача вода за слив Бањске реке.

Министарство здравља обавља надзор над спровођењем мера санитарне заштите изворишта.

Министарство надлежно за заштиту животне средине и општинска управа Врања преко својих представника спроводе надзор над обављањем и контролом утицаја активности на простору издвојених заштићених зона (спортски риболов, саобраћај, пољопривреда, туризам) на квалитет животне средине.

Заштита и уређење простора дефинисаног зонама треба да се финансира из јавних прихода општине и/или из цене водопривредних услуга.

Кључни учесници у очувању вода Бањске реке а самим тим и акумулације "Првонек", кроз мере заштите и очувања простора непосредне, уже и шире зоне заштите, су у складу са својим надлежностима: републички ресорни органи (Министарства са одговарајућим Дирекцијама), јавна предузећа (водопривреде), општинска управа сливног подручја Бањске реке. Одговарајуће учешће узете и месне заједнице, општинска јавна комунална предузећа, дирекције и установе са подручја општине.

Предлог превентивних активности за смањење ризика угрожености изворишта

Важећи Правилник о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, садржи опште препоруке и условне забране (ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту), за поједине делатности у издвојеним зонама санитарне заштите изворишта (чланови Правилника 27, 28 и 29). Овај принцип је испоштован током израде овог Елабората.

У оквиру овог поглавља дате су додатне препоруке за смањење угрожености изворишта од загађења и за активности у предложеним зонама санитарне заштите, сходно затеченом стању, као и природним и антропогеним притисцима. Наведене препоруке од стране аутора предметног Елабората, имају за циљ смањење утицаја потенцијалних загађивача и спречавање рањивости акумулације "Првонек".

У зони непосредне заштите ("зона I") предлаже се:

- забрана изградње објеката који нису у функцији водоснабдевања, стамбених објеката и објеката за привремено боравак (викендица),
- забрана примене свих хемијских средстава за потребе пољопривредне делатности,
- забрана сточарства у било ком виду и обиму. По овом питању обезбедити појила за стоку која ће одговарати намени и бити под контролом надлежних служби.
- забрана изградње објеката за спорт, рекреацију и туризам,
- забрана кретања свих пловила на весла, моторни и електрични погон која нису у функцији ЈКП "Водовод" Врање,
- забрана риболова, уколико за то не постоји адекватна дозвола добијена од надлежних органа. Такође забрањује се прихрањивање рибе и неконтролисано изловљавање,
- забрана изградње рибњака на Бањској реци и притокама,
- забрана ископа природног материјала са обале, из ерозиних преграда и дна акумулације, који није у функцији одржавања објеката водовода,
- изградња заштитне ограде у дужини од 500 m на десној обали Бањске реке (акумулације). Заштитну ограду поставити од круне уз обалу акумулације тако да прати координате полигона који дефинише непосредну зону санитарне заштите,
- изградња заштитне ограде на левој обали Бањске реке у дужини од 200 m узводно од водозахватне куле,
- ангажовање које има за циљ смањење негативног утицаја депонованог материјала у антиерозионим преградама. Будући да су антиерозионе преграде (две на Бањској реци, једна на Градашници и једна на Црној реци) у великој мери запуњене органским и неорганским материјалом, предлаже се њихово чишћење једном у 3 године. На тај начин се спречава унос загађујућих материја у акумулацију, које се јављају као продукт труљења наноса органског порекла, као и њеног механичког засипања. Овај предлог треба схватити као обавезујући обзиром да је у Закону о водама (Сл.гласник РС, број 30/10), члан 23. наглашено да : "Водним објектима зауређење водотока и заштиту од поплава на водама II реда, објектима за заштиту од ерозије и бујица, који су у јавној својини, управља, брине се о њиховом наменском коришћењу, одржавању и чувању јединица локалне самоуправе на чијој се територији објекат налази",
- уређење простора око плаже код старе школе и приступног пута самој плажи.

Обзиром да је акумулација објекат који поред основне намене има и други потенцијал (рекреација, спорт...), постојећу плажи треба прилагодити намени. У домену спречавања директног уноса загађења са ове локације,

уређеност простора треба подићи на виши ниво а ту се пре свега мисли на постављање непропусних контејнера за одлагање смећа гостију и постављање покретних тоалета, као и њихово редовно пражњење и чишћење. Простор око плаже додатно уредити ради безбеданог и функционалног коришћења. Стару школу обезбедити и спречити одлагање смећа унутар ње, као и њено даље уништавање. Остаје забрана изградње објеката (ресторана ...),

- постављање табле на делу пута изнад шахтног прелива, димензија 1.5 X 2 m, беле боје, у висини 2.8 m, прилог 9, на којој ће црвеним словима бити таксативно наведене све активности које су забрањене у оквиру непосредне зоне санитарне заштите а дефинисане су Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања и појединим напред наведеним препорукама.

У ужој зони заштите ("зона II") поред недозвољених активности датих Правилником, у поглављу III, члан 28:

- не дозвољава се изградња индивидуалних стамбених јединица и објеката за привремени боравак (викендице) уколико нису примењене све мере које негативно утичу на квалитет воде у акумулацији. Ту се пре свега мисли на изградњу система за прикупљање фекалних (отпадних) вода и њихово благовремено елиминисање са сливног подручја од стране овлашћене локале комуналне службе или регистрованог предузећа за ову врсту делатности. Септике изградити у складу са одговарајућим стандардима прописаних законском регулативом (водонепропусности). Контролу обављају надлежне (инспекциске) службе по питању градње (добивања дозволе за градњу, употребне дозволе ..), и утицаја на животну средину.
- не дозвољава се пољопривредна производња без претходне контроле (ограничења) степена коришћења хемијских препарата од стране надлежних служби: инсектицида, хербицида, вештачког и природног ђубрива. Код коришћења пестицида (пре свега хербицида) у зонама санитарне заштите изворишта треба обезбедити да се не користе материје које су потенцијално опасне за воде, а што је прелиминарно описано следећим особинама:
 - Растворљивост у води > 3 mg/l или
 - $K_{oc} < 1900 \text{ cm}^3/\text{g}$ (Начин прерасподеле садржаја пестицида на водену и суву фазу описује Коц (коефициент расподеле супстанце између земље, органски угљеник, и воде)
 - као и једну од следећих особина :
 - Време полу распада услед хидролизе, $t_{1/2} > 14$ дана, или
 - Време полу распада у аеробним срединама, $t_{1/2} > 610$ дана, или
 - Време полу распада у анаеробним срединама, $t_{1/2} > 9$ дана.

Не дозвољава се складиштење агротехничких средстава на отвореном простору, нити манипулација која би довела до њиховог неконтролисаног доспевања у сталне или повремене водотоке и подземне воде. У том погледу, током периода пољопривредних радова обавити контролу садржаја ових супстанци у води.

Забрањује се наводњавање пољопривредних култура отпадним водама. Комплетну контролу квалитативне и квантитативне примене, као и складиштења агротехничких средстава обавиће инспекциске службе надлежне за ову делатност.

- не дозвољава се сеча шуме већих размера (више од количине за сопствене потребе која износи до 20 m³ током године). Препоручује се пошумљавање голети како би се спречио негативан утицај ерозије и сприрање тла,
- не дозвољава се формирање локалних депонија комуналног отпада, не препоручује се формирање нових сеоских гробаља, будићи да се локална саобраћајница дуж десне обале акумулације делом налази у оквиру "уже" зоне санитарне заштите изворишта, потребно је успоставити додатне услове транспорта возила којим се превозе опасне материје, нафтни деривати или друге супстанце чије изливање би угрозило квалитет воде у акумулацији. У том погледу се предлаже:
 - на делу саобраћајнице која пролази ужом зоном заштите ограничити максималну брзину,
 - транспорт опасних материја треба избећи, а у колико то није могуће дозволити само уз примену допунских мера заштите (најаву ЈКП. "Водовод" Врање, пратњу специјализованих возила за помоћ у случају екцидента). Опасне материје и материје које се не смеју директно или индиректно уносити у воде дефинисане су Уредбом о граничним вредностима приоритетних и приоритетно хазардних супстанци (Сл. Гласник РС бр. 35/2011) и др.,
 - забрана формирања одмаралишта, паркинга, и других садржаја дуж саобраћајнице на потезу кроз "ужу" зону заштите,
 - спровођење активне заштите, односно обилазак лица службе одржавања (обезбеђења), ради спречавања паркирања и дужег задржавања возила дуж пута,
 - уређење локалног пута уз постављање банке на деоници од бране до старе школе.

У широј зони заштите ("зона III ") поред недозвољених активности датих Правилником, у поглављу III, члан 27:

- не дозвољава се изградња мењих и већих туристичких центара уколико не поседују сву неопходну документацију потребну за изградњу и уколико је пројектном документацијом није решено прикупљање и пречишћавање свих комуналних, фекалних и атмосферских вода пре њиховог

упуштања у реципијент, како би се спречио негативан утицај на акумулацију, њене притоке и животну средину.

- не дозвољава се изградња фарми за узгој стоке уколико објекат није урађен у складу са законском регулативом, затим ако пројектом није предвиђена изградња водонепропусних базена (лагуна) за прикупљање и одлагање отпадних вода, односно ако нису примењене мере заштите. Такође за складиштење стајског ђубрива треба предвидети водонепропусне баријере (базене) тако да оне спрече продор и спирање загађујућих материја (осоке) у земљу и водотоке. Отпадне воде из фарми се могу користити само као преврело органско ђубриво. Сточарство и животињска производња (узгајање) - отварање фарми, спровести уз одговарајуће мере заштите дефинисане законским регулативама,
- не дозвољава се неконтролисана сеча шуме већих размера (више од количине за сопствене потребе., која износи до 20 м³). Препоручује се пошумљавање голети како би се спречио негативан утицај ерозије и спирање тла,
- не дозвољава се формирање већих депонија комуналног отпада,
- не дозвољава се изградња надземних и подземних складишта нафте и нафтних деривата,
- не дозвољава се трајно складиштење радиоактивног отпада и материја,
- не дозвољава се испуштање или акумулирање непречишћених индустријских отпадних вода,
- не дозвољава се изградња објеката индустријске намен: прерада метала, хемијска индустрија, гума индустрија, производња папира и целулозе, кожарска индустрија, погони прехранбене индустрије,
- сталне и привремене сеоске депоније чврстог комуналног отпада, формирати ван непосредног окружења површинских токова, као и изван јаруга и канала кроз које повремено (након падавина) протичу или се акумулирају атмосферске воде,
- отварање нових рибњака спровести уз примену стандардних и додатних техничких мера заштите, са прибављањем неопходне техничке документације и дозвола за рад.

По питању заштите од акцидентних загађења, основне мере заштите се заснивају на управљању ризиком од удеса, кроз идентификације опасности, анализу последица, процену ризика, планирању мера за превенцију удеса, организовање мера приправности, као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спровести за постојеће објекте и технологије (складиштење, производња, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз мере надзора, као и код реконструкције постојећих објеката кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину, и спровођење мониторинга.

Подручје преградне конструкције и објеката за захватање и евакуацију воде

Брана „Првонек“ је насута - камена брана са косим централним језгром. Узводно и низводно потпорно тело бране је од каменог набачаја са потребним филтарским зонама. Оса бране је права линија.

Основни технички подаци о брани су: укупна запремина акумулације **19 милиона м³** (при КНУ); кота круне бране: **620,00 м н.в.**; минимални радни ниво за водоснабдевање: **580 м н.в.**; кота нормалног радног нивоа: **614,00 м н.в.**; кота прага прелива: **614,80 м н.в.**; максимална грађевинска висина: **93 м**; дужина бране у круни: **250,0 м**; ширина бране у основи: **280,0 м** (на круни бране 10,0 м).

За преливање вишкова воде изнад коте нормалног успора, у стенској маси на десној обали изграђен је шахтни прелив, левкаста конструкција, пречника 26,5 м на коти врха 614,89 м н.в.. Пропусна моћ шахтног прелива износи 865 м³/s (Q_{MPF}), а при максималном нивоу воде у језеру 617,42 м н.в. Шахтни прелив се наставља преливним тунелом, пречника 7,0 м са константним падом од 2,27%, укупне дужине 292,00 м. Преливни тунел се завршава отвореном армирано-бетонском конструкцијом са ски-скоком.

Захватање воде из акумулације врши се на водозахватној кули. Водозахватна кула се налази на левој обали. До куле се долази саобраћајницом изведеном у продужетку круне бране. Кула је саобраћајницом спојена челичним мостом. Водозахватна кула је армирано-бетонска конструкција, са шест нивоа водозахватања и армирано-бетонским објектом на врху у коме су смештени ремонтни затварач и кранска дизалица за манипулисање табластим затварачем темељног испуста.

За пражњење акумулације и испуштање воде у случају наиласка поплавног таласа, у стенској маси на левој обали изведен је тунел темељног испуста. Тунел се завршава

масивном армирано-бетонском конструкцијом - излазном грађевином, затварачницом темељног испуста.

Напајање електричном енергијом објеката на брани врши се из трафостанице, која је постављена у објекту (изграђен на левој обали) непосредно пре приступног моста кули водозахвата. У случају нестанка електричне енергије приоритетни потрошачи на брани снабдевају се са дизел агрегата монтираног у истој просторији где и трафостаница.

За потребе инјектирања стенске масе у темељу бране и боковима, у телу бране на контакту стене и глиненог језгра изграђена је инјекциона галерија. Галерија је изведена као АБ тунелска конструкција, са светлим отвором површине 9,47 m², и променљивим АБ пресеком у зависности од ископа темељног рова. Приступ галерији је са низводне стране. За улазак у галерију на десном боку изграђена је кратка саобраћајница од приступног пута круни бране. Приступ галерији на левом боку могућ је степеништем са круне бране и са дна низводне косине.

Објекти који се налазе на коти 620,00 m н.в. (кота круне бране) грађени су традиционалном стилу, уклопљени у рурални амбијент. Спратност командно-контролног центра је Пр+1+Пк, док је трафостаница и кула водозахвата спратности Пр. Овде треба нагласити да је висина спрата у водозахватној кули одређења уз норме и стандарде за коришћење опреме у оваквим објектима.

На падини, у десном боку профила преградне конструкције, налази се археолошко налазиште „Градиште“ из четвртог века. Ово место је заштићено и забрањена су било каква деловања у његовој близини.

Подбранско подручје

Подбранско подручје је функционално саставни део бране где се просторно одвајају неколико целина: акваторија са мерним профилем и уређеним речним коритом, подручје купалишта, подручје хидротехничких објеката за одвод гарантованог протицаја и транспорт сирове воде, подручје мале хидроелектране, подручје спортских терена, подручје „центра села“ и подручје школе.

Акваторија са мерним профилем и уређеним речним коритом

Средњи део подбранског простора заузимају хидротехнички објекти са наменом контролисаног испуштања воде из акумулације. Најважнији објекти су одводни канал низводно од ски скока у десном боку долине, брзоток низводно од излива темељног испуста, акваторија са подземном преградом и мерним профилем и регулисано речно корито до границе објекта (уређени градилишни мост преко Бањске реке).

Најзначајнији објекат је подземна глинена преграда са мерним профилем чијом је изградњом извршено заптивање алувијона на месту мерног профила и омогућено је осматрање процедурних и провирних вода кроз профил бране.

Изградњом мерног профила, непосредно узводно од њега, формирана је вишенаменска водена површина – акваторија која се простире на око 9000 m², са различитим дубинама, највећом од 2,10 m. Најважнија намена акваторије је мерење провирних, процедурних вода и праћење испуштања воде кроз евакуационе објекте. Мерења на мерном профилу изводе се у армирано-бетонском мерном објекту изграђеном на левој обали непосредно поред сервисне саобраћајнице на левој обали акваторије.

Акваторија, између осталог има и функцију базена за купање, који је организован тако да постоји плићи део за децу и дубљи за пливање. Два острва употпуњавају амбијент од којих једно има функцију да задржава хладну воду која стиже из акумулације преко слапова и ваде и да је усмерава ка преливу и уређеном речном кориту. Овакав облик речног корита протеже се све до саобраћајног моста у близини школе.

Низводно од мерног профила, па све до границе објекта низводно од моста на реци Бањској изведено је уређено речно корито са мањим (минор) коритом за

пропуштање мањих и већим (мајор) коритом за пропуштање већих протицаја. У зони уређеног речног корита изведена су два прелаза, мањи узводни за пешачки прелаз и већи низводни за пролаз возила и пешака.

Обзиром да је овај простор резервисан за евакуацију воде, у овој зони није дозвољена градња других објеката.

✓ **Подручје купалишта**

Купалиште је оформљено на десној обали акваторије. Чине га плажа и пратећи објекти и садржаји. Плажа је шљунковита фракције од 3–4 cm, у паду од 6 % и када вода достигне своју максималну коту до прелива од 529,70 m н.в. најшири део плаже има око 13,00 m. У овој зони је и објекат спратности приземље, са мокрим чвором и економском просторијом, шеталишне стазе ширине 1,50 m, простори са зеленилом и клупама, бунар као доказ историјско-традиционалног наслеђа, трибине поред воде и камени мост који преко минора речног корита, спаја леву и десну обалу низводног уређења. Стазе су осветљене спољном расветом. Инсталације за воду и канализацију су под земљом на 1,50 m од површине.

На овом простору није дозвољена изградња нових објеката, осим пратећих садржаја везаних за функцију купалишта и школе (игралишта за децу, опрема парковског садржаја и сл.).

Подручје хидротехничких објеката за одвод гарантованог протицаја и транспорт сирове воде

Објекти за испуштање гарантованог протицаја и транспорт сирове воде налазе се на левом боку долине подбранског простора. На овом простору налазе се следећи објекти: одводни цевовод мале хидроелектране и гарантованог протицаја, каскаде са горњом и доњом одводном вадом, челични цевовод сирове воде од акумулације до постројења, сигналне и електро инсталације, сервисни пут и реплика старе воденице.

Поред ових садржаја који су везани за саму брану, на овом простору налази се и видиковац изнад одводног канала темељног испуста са приступним стазама.

Ови објекти се налазе на левој обали низводно од преградне конструкције и надовезују се један на други са различитим висинским котама. Почетна кота слапова је 554,80 m нм., док је крајња када слапова на коти 536,70 m нм. Пропусна моћ је 250 l/s. Горња вада је ширине 1,60 m, са дном на коти од 536,50 m нм. до 536,00 m нм. Доња вада је вијугава и ширина дна варира од 60 cm до 210 cm. Висински се доња вада простира од коте 532,40 m нм. до 531,60 m н.в. Вода из доње ваде улази у подземну цев доспева у акумулацију, преко уливног и изливног елемента.

На прелазу воде са горње на доњу ваду налази се воденица која је у приватном власништву, а употпуњава хидротехнички садржај. По промени власништва и преузимања земљишта од стране ЈП "Водовод" Врање овај објекат је реплика старе воденице, која је била на истом том месту. Надовезује се на хидротехничко решење објеката гарантованог протока и ни у чему не омета ток воде, већ се уклапа у горњу и доњу ваду, омогућавајући да систем за одвод воде неоматано ради са њом или без. Воденица је спратности П. Грађена у традиционалном стилу налик на стару и без инсталација воде и канализације.

У ужој зони хидротехничких објеката није дозвољена градња других објеката. Власници приватних поседа могу да граде, у широј зони, објекте спратности По+Пр+Пк и то изнад коте 555,00 m нм.

✓ **Подручје мале хидроелектране**

Поред основне намене бране и акумулације за водоснабдевање становништва и индустрије и ублажавање штетних дејстава поплавних таласа и оплемењавање малих вода, вода из акумулације Првонек користиће се за производњу електричне енергије и планира се изградња мале хидроелектране (МХЕ).

Захват воде за рад мале електране треба да буде из темељног испуста и то кроз постојећи ревизиони улаз на анкерном блоку темељног испуста на коме је изграђена

затварачница МХЕ. Затварачница МХЕ је приземни објект, правоугаоног облика. Затварачници се приступа са постојећег приступног пута затварачнице темељног испуста, преко платоа изнад потпорног зида који је проширен и прилагођен будућој намени.

Електроенергетске екарактеристике МХЕ су приказане у делу о електроенергетској инфраструктури. Из машинске зграде се вода испушта директно у брзоток, ка акваторији, а из мањег агрегата, вода се испушта преко слапова и вада у акваторију, ка уређеном речном кориту. Приступ машинској згради је колски, док је приступ мањем агрегату преко пешачке стазе.

Сви објекти мале хидроелектране (затварачница, машинска зграда и др.) су изграђени у традиционалном стилу и уклапљени у амбијенталну целину.

У овој зони није дозвољена градња других објеката.

✓ **Подручје спортских терена**

Подручје терена за спорт и рекреацију се налази испод ножице бране, на коти 550,00 m нм, између саобраћајнице која води од „центра села“ до затварачнице „Бране Првонек“ и парцеле мале хидроелектране на обалама левог и десног брзотока све до затварачнице. Терени имају изграђене трибине и пратеће садржаје.

У овој зони је дозвољена градња објеката који су у функцији спорта, спратности П, у традиционалној градњи са уклапањем у амбијенталну целину.

✓ **Подручје „Центар села“**

„Центар села“ је смештен на десној низводној обали бране „Првонек“. Налази се на висинској коти од 545,00 m н.в. до 547,00 m нм. Један део објеката који су ту смештени су објекти који су се налазили у зони акумулације и који су потопљени пуњењем језера, и то: продавница, амбуланта и месна заједница. Школа је такође измештена из акумулације, али је смештена у другој зони.

Овако организован простор намењен је за окупљање и обављање разних делатности: трговина, угоститељство, администрација, здравство, рекреација, култура и друге економске и услужне делатности.

Објекти су смештени уз потпорни зид дужине 170 m, и висине 3 m. Растојање од колске саобраћајнице од зида је променљиво и креће се од око 5 m, до 20 m. Објекти се ослањају на потпорни зид (или иду преко њега), па се од саобраћајнице до објекта ствара јавни простор са амфитеатром, као решењем денивелације и са спомен чесмом као културноисторијским обележјем. Паркинг зона је на самом улазу у „центар села“ управно на потпорни зид.

Електроинсталације су заступљене, у ентеријеру и екстеријеру. Поред колског саобраћаја заступљене су шеталишне стазе ширине 1,50 – 2.00 m. Канали за вођење водоводних, канализационих и птт инсталација налазе се испод земље, на минимум 1,50 m дубине од површине.

У овој зони је дозвољена градња и на јавном и на приватном поседу у оквиру напоменутих делатности, не угрожавајући површину трга. Новоизграђени објекти морају бити у стилу традиционалне градње уклапајући се у амбијент. Дозвољена спратност Пр+1+Пк. Обзиром да се на овом простору налази и приступни пут важном објекту за рад бране, затварачници темељног испуста, евентуалном будућом градњом на овом простору не сме се угрозити функционалност ове саобраћајнице.

✓ **Подручје школе**

Школа је објект који је измештен из акумулације. Добила је простор на десној обали низводно од „Бране Првонек“. Налази се на висинској коти 531,40 m н.в. и на парцели величине 2 962 m². Ту је смештена: школа, школско двориште са игралиштем, трибине, амфитеатар, чесма, стазе и сегменти зеленила и мобилијари - клупе.

Спратност објекта школе је Пр+Пк. У приземљу се одвија редовна настава за децу од првог до четвртог разреда, а у поткровљу су смештајне јединице за децу на рекреативној настави.

У зони школе, ван њене парцеле налази се и спомен чесма као културноисторијско обележје.

Електро, водоводне, канализационе и птт инсталације постављене су подземно у одговарајуће инсталације. Спољна расвета је омогућена.

У овој зони је забрањена градња других објеката, а објекат школе је грађен у традиционалном стилу и уклопљен је у амбијент.

ПРИОРИТЕТИ:

Урађено је обележавање зона поплавног таласа. Планира се израда:

- Техничке документације за све изведене објекте;
- Пропагација поплавног таласа (завршна фаза), као и
- Пројекат система обавештавања и узбуњивања (завршна фаза).

- израда и усвајање Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације "Првонек" (Одлука о изради Просторног плана је донета и објављена у "Службени гласник Републике Србије", број 17/17). По усвајању наведеног Плана правила грађења ће се примењивати из истог.

ДИСТРИБУТИВНИ СИСТЕМ

Укупна дужина дистрибутивне мреже града Врања и околних насеља се процењује на око 350 км. Водоводни систем у Врању је подељен на две висинске зоне снабдевања: прва висинска зона до коте 480 m н.в. и друга висинска зона од коте 480 до 540 m н.в.

Разводна мрежа је подељена на:

- Цевовод чисте воде од постројења на Кумаревској чуки до раскрснице Рашка у граду профила DN 600;
- Разводна мрежа прве висинске зоне Врања различитих профила од DN 50 до DN 500;
- Разводна мрежа друге висинске зоне Врања различитих профила од DN 50 до DN 200;
- Повратни вод за Врањску Бању DN 200;
- Напојни вод за села Ђуковац и Златокоп DN 200;
- Цевовод Првонек - Врањска Бања DN 200.

Цевоводи дистрибутивног система су од различитог материјала: азбест-цементне цеви (ACC), цеви од тврдог поливинил-хлорида (PVC) и цеви од меког полиетилена (PE).

Као најновији материјал за водоводну мрежу појавиле су се цеви од дуктилног лива али се оне још увек нису користиле у систему врањског водовода. У плану је њихова употреба.

• Резервоари

За дневно изравнање потрошње воде у граду Врању користе се резервоари прве и друге висинске зоне.

Резервоари прве висинске зоне су:

- 1- Резервоар Сараина, запремине 4.500 м³, на коти 500,50 m н.в.,
- 2- Резервоар Черенац, запремине 5.000 м³, на коти 502,50 m н.в.

Резервоари друге висинске зоне су:

- 1- Резервоар Јеврем Бунар, запремине 300 м³, на коти 545 m н.в.,
- 2- Резервоар Ђошка, запремине 1.350 м³, на коти 563 m н.в.

• Регионални цевовод

Планирана траса полази од бране Првонек и иде до фабрике воде Кумарево (прва фаза) пресек цеви DN 800, дужина око 12,0 км.

Други крак је од фабрике воде до резервоара "Вртогош" (друга фаза) пресек цеви DN 600, дужина око 16,0 км.

Трећи крак је од резервоара "Вртогош" до пумпне станице "Бујановац" (трећа фаза) пресек цеви DN 600, дужина око 8,80 км.

Извод из Плана детаљне регулације цевовода сирове воде од бране Првонек до постројења за прераду пијаће воде у Врањској Бањи

(Сл.Гласник града Врања", број 14/13)

.... 2.1. Граница плана и обухват грађевинског подручја

Планско подручје обухвата површину од око 6,23 ha у деловима катастарских општина КО Топлац, КО Кумарево, КО Врањска бања, КО Изумно, КО Дуга Лука и КО Првонек.

Обухват тј граница плана се дефинише регулационом линијом заштитног појаса планираног цевовода од по 2,5м са обе стране трасе цевовода.

КО Првонек

4970, 2753, 2752, 2746, 2747, 2742, 2741, 2737, 2738, 2725, 2724, 2726, 2722, 2596, 2597, 2598

КО Дуга Лука

921, 922, 2235, 2142, 2143, 2144, 1368, 1367, 1366, 1365, 1364, 2241, 1293, 1282, 1279, 1273, 1272, 1256, 1565, 1694, 1693, 1692, 1691, 1813, 1812, 1797, 1796, 1795, 1794

КО Изумно

3143, 3142, 3137, 2086/1, 3124, 3141, 3140, 3139, 3138, 3136, 3135, 3144, 2111, 2110, 2109, 2108, 2105, 2104, 2103, 2102, 2101/1, 2092, 2091, 2090, 2089, 2070, 2084, 2085, 2087, 2077, 2076, 2078, 2079, 2080, 2075/2, 2061, 2064, 2066, 2065, 2072, 2071, 272, 2015, 2068, 2053, 2052, 2051, 2048, 2049, 2020, 2016, 273, 2014, 251, 249, 273, 274, 270, 272, 271, 207, 209, 252, 251, 250, 251, 248, 246/3, 246/2, 246/1, 245/1, 244, 243, 242, 241, 289, 240

КО Врањска Бања

2986/1, 3059, 2023/1, 2023/2, 2024, 2025, 2026/2, 2026/1, 3060, 2012/3, 2010/2, 2010/1, 2009/2, 2009/1, 2986/10, 2986/11, 3058, 2006/1, 1545/3, 3055, 2120, 2123, 2122, 1541/1, 1542/1, 1543/2, 1545/3, 1545/2, 3030/1, 3029/1, 1536/2, 1536/1, 1532, 1531, 1535/1, 1534/1, 1533/2, 1534/3, 1529, 1530/1, 1530/4, 1530/2, 1530/3, 1528/1, 1528/2, 1526, 1525/1, 1525/2, 1523/2, 3029/2, 1523/1, 1524, 1522/4, 1521, 1522/7, 1522/3, 1522/1, 3029/1, 1554, 1553/1, 3013, 3021, 3022, 1520, 1555/1, 2986/1, 1139, 1138/16, 1138/15, 1138/6, 1138/14, 1138/13, 1138/12, 1138/5, 1138/1, 1138/11, 2995/1, 1127, 1126, 1128, 1162/4, 1163, 3019/1, 1231/1, 1231/2, 1244, 1245, 1243, 2997, 1265/5, 1265/6, 1265/4, 1266/2, 1268, 1266/5, 1266/4, 1266/3, 1355, 1356/2, 1359, 1360, 1361, 1363/2, 1363/3, 1363/4, 1364, 3021, 1365, 1366, 1367, 1374/1, 1353, 1287/1, 1334/5, 1334/4, 1334/3, 1334/2, 1334/1, 1326, 1327, 1328/1, 1329, 1333, 3022, 1336/1, 1335, 1336/4

КО Кумарево

2363/2, 2364, 2367, 2368, 2369, 2371, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2382, 2383, 2385/2, 2388, 2387, 2393, 2394, 2396, 2397, 2426, 2427, 2401, 2405, 2406, 2411, 2416, 2417, 2438, 2439, 2442, 2443, 2423, 2424, 2425, 2456, 2463, 2471, 2470, 2476, 2475, 2482, 2486, 2485/2, 2495, 2496, 2497, 2507, 2513, 2514, 2532/2, 2533, 2535, 2538, 2156, 2140, 2139, 2130, 2114, 2109, 2110, 2082, 2075, 2080, 2076, 1905/1, 2547, 1857, 1858, 1860, 1859, 1971, 1970, 1969, 1911, 1910, 1909, 1908, 1907/1, 1905/2, 1904, 1899, 1900, 1903, 1901, 2552, 1898, 1895, 2551, 1831, 1830, 1829, 1821, 1820, 1819, 1818, 1817, 1675, 1866, 1867, 1868, 1869, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1799, 1689, 1690, 1691, 1708, 1707, 1701, 1700, 1697, 1696, 1694, 1687, 1686, 1685, 1684, 1683, 1682, 1681, 1680, 1679, 1678, 1677, 1676, 1675, 1674, 1655, 1654, 1648, 1637, 2553

КО Топлац

1768, 1769, 1772, 1773, 1783, 1784, 1808, 1803, 1810, 1900

Концепција просторног уређења

Посебна зона коришћења и уређења простора одређена је у форми следећег појаса :

Простор у коме се утврђују посебна правила коришћења и уређења у циљу, заштите воде за пиће од намерног или случајнога загађивања, као и од других штетних дејстава која могу трајно утицати на здравствену исправност воде за пиће дефинисан је као **ПОЈАС ЗАШТИТЕ**. Спољна граница заштитног појаса представља уједно и границу планског обухвата.

Правила коришћења простора по посебним зонама

Правила коришћења простора у коридору цевовод одређена су на следећи начин:

У појасу заштите није дозвољена изградња објеката, постављање уређаја и вршење радњи које на било који начин могу загадити воду.

По правилу, код решавања имовинско правних односа приоритет има непосредан споразум инвеститора са власницима непокретности, путем уговора о закупу или уговора о установљењу права службености.

Пратећи објекти

На траси цевовода сирове воде \varnothing 800 на као пратећи објекти ће се градити:

1. Регулациони блок;
2. Шахтови.

Правила за полагање цевовода

Цевовод ће се полагати у ров трапезастог попречног пресека ширине дна 1,60м (за цевовод пречника $D=800\text{mm}$) односно 1,20м (за цевовод пречника $D=600\text{mm}$) и нагиба косина 2:1 у зони реке где се очекује већи

прилив подземне воде који може угрозити стабилност косина 3:1 ван ове зоне. За ископе дубље од 3,00 м, предвиђена је изградња две берме ширине 1,50 м.

Правила за извођење

Радови на изградњи цевовода обухватају припремне, главне и завршне радове. У свим етапама се спроводе мере предвиђене прописима у вези заштите на раду, интерним правилницима извођача радова и упутствима инвеститора, испоручиоца опреме и надзорног органа. Све етапе радова правовремено се пријављују надлежним службама, организацијама које су условиле надзор, органима локалне самоуправе и другим корисницима простора у близини трасе цевовода. Потребно је да извођач радова о почетку извођења обавести Републички геодетски завод - Службу за катастар непокретности Врање.

ИЗГРАДЊА РЕГИОНАЛНОГ ЦЕВОВОДА ПО ФАЗАМА

Прва фаза: Изградња транспортног цевовода сирове воде од акумулације "Првонек" до ППВ "Кумаревска Чука" и проширење постројења за третман воде (изградња прве фазе је укупне дужине од 3718,0 m);

Друга фаза: Изградња транспортног цевовода Врање-Бујановац, израда примарне пумпне станице Бујановац и постројење за третман воде Бујановац;

Трећа фаза: Изградња транспортног цевовода Бујановац-Прешево, израда примарне пумпне станице Прешево и постројење за третман воде Прешево.

6.2.2. ФЕКАЛНА КАНАЛИЗАЦИЈА

Врање је канализацију имало пре II светског рата. О њој нема прецизних података али су делови тих канала зиданих од камена или печене цигле још увек у употреби.

Изградња модерног система канализације у Врању је почела упоредо са изградњом водовода. Како се градио и развијао град тако се градила и градска канализација. У зависности од врсте и материјала расположивог на тржишту у различитим периодима новије историје града уграђивале су се и различите врсте цеви за фекалну канализацију. Тако су се у почетку уграђивале керамичке цеви, затим азбест-цементне, а у новије време искључиво цеви од тврдог поливинил хлорида (PVC). За ревизиона окна се углавном користе префабриковани елементи од армираног бетона.

Укупна дужина постојеће фекалне канализације у Врању се процењује на око 100 км. Садашње стање инсталација фекалне канализације је просечно. Мрежа углавном добро функционише, али се због неадекватне употребе дешавају хаварије, зачепљења и загушења. Наиме, фекална канализација је предвиђена за одвођење фекалних отпадних вода из стамбених и пословних објеката у граду, док се остали чврсти и течни отпад треба другачије елиминисати. Такође, фекална канализација није предвиђена и димензионисана на прихват атмосферских отпадних вода али су недисциплиновани корисници увели атмосферске воде са својих површина у фекалну канализацију што узрокује немогућност инсталација да прихвати сву воду за време падавина.

Велики проблем у одвођењу отпадних вода представља изливање у неколико водотокова који пролазе кроз град. Стамбени објекти који су у непосредној близини река и потока своје изливе су спровели не у уличну фекалну канализације већ у најближи водоток. Процењује се да таквих излива има око 5 – 10 % од укупног броја корисника. То даје и погрешну слику о количинама отпадних вода у колекторима.

Иако је законом забрањено испуштање отпадних вода без пречишћавања и врши се повремена контрола квалитета отпадне воде којом се само констатује њена неисправност, отпадне воде се без икаквог третмана испуштају у градске водотоке и коначно у реку Јужну Мораву.

СИСТЕМ ЗА ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ОТПАДНИХ ВОДА

Загађеност воде због присуства знатног броја загађивача дуж водотока и уливања градских и сеоских отпадних вода - индустријских и комуналних у реципијент Јужне Мораве без претходног пречишћавања намеће потребу изградње постројења за пречишћавање.

("Пројекат развоја система водоснабдевања и одвођења и пречишћавања отпадних вода Врања", јун 2010. године урађен је као заједничка инвестиција Европске уније - Европска комисија EuropeAid и Инфраструктурног пројекта Западног Балкана). **Студија WYG TA-SER-17A Vranje Water and Wastewater Development Projekt Draft Final Report 2010. године је прихваћена и од стране KfW развојне банке. Град Врање, ЈП "Водовод" Врање и Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине постају потписници Уговора о финансирању пројекта у оквиру отвореног Програма немачке финансијске сарадње са Србијом. KfW Развојна Банка финансира инвестиције за рехабилитацију градског водоснабдевања и канализационих система у одабраним општинама средње величине у Србији. Консултанска кућа JV Gauff Ingenieure / Fichtner Water and Transportation, задужена за мониторинг и имплементацију пројекта Постројења за пречишћавање отпадних вода, је 2014. године израдила **Идејно решење Постројења за пречишћавање отпадних вода Врање у склопу Програма водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода у општинама средње величине у Србији, Програм III, Фаза 2 - Отпадне воде, 2014. године.****

Планирана локација за постављање постројења за пречишћавање отпадних вода, је оквирне површине 6,5 ha. Грађевинска парцела постројења за пречишћавање отпадних вода има обезбеђен колски приступ са општинског пута ОП 16.

Главни довод употребљених отпадних вода из града у постројење предвиђен је новопројектованим гравитационим колектором из правца Солунске улице, пречника DN600. Осим овога, до локације постројења се доводе и отпадне воде колектором DN400 из правца Маричке улице и Сувог Дола, и потисним колектором DN250 из Врањске Бање. Сва три колектора се спајају у заједничком улазном окну одакле се отпадна вода уводи на ППОВ. Након пречишћавања на ППОВ, пречишћена отпадна вода се испушта у реципијент кроз изливни колектор DN700.

Биогас настао у дигесторима биће употребљен за комбиноване генераторе за топлоту и струју (СНР). Они ће бити пројектовани према следећим критеријумима:

- Биогас ће бити складиштен у резервоару за гас са временом задржавања од приближно 8 сати. Ово одговара запремини од приближно 500 m³.

- Биогас ће бити десулфурисан додавањем преципитанта у резервоар за угушћени сирови муљ. Јони гвожђа ће везати водоник-сулфид (H₂S) у дигестору, спречавајући га да доспе у биогас.

- Комбиновани генератор за топлоту и струју биће пројектован за укупни годишњи рад од 8,000 h.

- Додатно са генераторима биће обезбеђен и бојлер за грејање. Бојлер ће користити и уље како би имао и додатни извор загревања.

- Биће обезбеђена и бакља за спаљивање гаса у хитним случајевима.

❖ Концепција Постројења за пречишћавање отпадних вода

Генерална концепција постројења за пречишћавање отпадних вода у Врању приказана је на графичким пролозима 1-Урбанистичко решење локације са нивелацијом и регулацијом и 3 - Предложено решење ситуације терена.

Главни довод употребљених отпадних вода из града на постројење предвиђен је новопројектованим гравитационим колектором из правца Солунске пречника DN600. Осим овога, до локације постројења се доводе и отпадне воде колектором DN400 из правца Маричке и Сувог Дола, и потисним колектором DN250 из Врањске Бање. Сва три колектора се спајају у заједничком улазном окну одакле се отпадна вода уводи на ППОВ. Након пречишћавања на ППОВ, пречишћена отпадна вода се испушта у реципијент кроз изливни колектор DN700.

Планирано постројење за пречишћавање отпадних вода се састоји од следећих јединица и објеката:

Механички третман / примарно пречишћавање – линија воде:

- Грубе решетке,
- Улазна црпна станица,
- Фине решетке са транспортером материјала и компактором
- Аерисани песколов са уклањањем масти и уређај за испирање песка
- Мерач протока и опрема за узорковање отпадне воде.

- Примарни таложник

Биолошки третман / секундарно пречишћавање – линија воде:

- Биоаерациони базени са активним муљем и биолошким уклањањем фосфора, БПК₅, денитрификацијом и нитрификацијом
- Дувалке за аерацију биоаерационих базена
- Јединица за хемијску преципитацију фосфора
- Финални таложници
- Црпна станица за рецикулацију муља

Третман муља – линија муља:

- Црпна станица за примарни муљ
- Црпна станица за вишак активног муља
- Гравитациони угушћивач са црпном станицом примарно угушћеног муља
- Тракасти угушћивач
- Анаеробни дигестор
- Накнадни гравитациони угушћивач / силос за муљ са црпном станицом
- Коморна филтер преса
- Црпна станица за оцедне воде и филтрат
- Простор за привремено одлагање муља
- Коришћење биогаза

Основне технолошке, машинске и грађевинске карактеристике објеката који су саставни део постројења за пречишћавање отпадних вода

КОЛЕКТОРИ ОТПАДНИХ ВОДА У ВРАЊУ, ВРАЊСКОЈ БАЊИ, НАСЕЉИМА РАНУТОВАЦ И СУВИ ДОЛ

Град Врање и околна села користе систем прикупљања отпадних вода који датира из 1960 године. Већина насеља у граду је покривена канализационим системом, а претпоставља се да је на мрежу прикључено око 70 000 становника (95%).

Канализациони систем је изграђен као сепаратни систем са посебним системом за одвођење атмосферских вода, али је очигледно да су многе дренажне цеви за атмосферске воде повезане са канализационом мрежом дајући систему карактеристике комбинованог - општег система. Ометање протока отпадних вода и консеквентно преливање у шахтовима су приметни на неколико места у граду чак и за време умерених падавина. Прикупљене отпадне воде се директно, без пречишћавања изливају у Градску реку и потоке који гравитирају ка реци Јужној Морави.

У Врањској Бањи постојећи канализациони систем је сепаратног типа, а прикљученост на канализациону мрежу је 80-90 % укупног броја становника. Прикупљена отпадна вода се без пречишћавања директно испушта у реку Јужну Мораву. Од 2012. године на изливу је уграђен мерач протока за мерење количине отпадне воде која се испушта у Јужну Мораву. У насељу Суви Дол постоји фекална канализација која се излива директно у Јужну Мораву. Траса постојеће фекалне канализације иде дуж земљаног пута поред Дуванске индустрије ка Јужној Морави.

Град Врање па тако и ова зона има изузетно повољну конфигурацију терена по питању одвођења површинских отпадних вода. Приликом падавина атмосферске воде имају могућност да брзо отекну у природне водотоке који пресецају град али успут праве велике штете плавећи ниске стамбене објекте и урбанизоване површине.

Систем атмосферске канализације је одавно планиран за овај део града тако да је овом приликом само прилагођен нечему што је условљено топографијом терена и новонасталим урбанистичким условима.

Извод из Плана детаљне регулације колектора отпадних вода од Врањске Бање, насеља Ранутовац и Суви Дол до постројења за пречишћавање отпадних вода у Врању (*"Сл.гласник града Врања"*, број 24 /16).

➤ **Главни фекални колектор**

Фекални колектор - потез из Улице солунска DN 600

Фекални колектор спроводи отпадну воду од постојећих излива на левој и десној обали Собинске реке до постројења за пречишћавање отпадних вода-ППОВ као и део Улице маричке преко Рашког потока до постојећег колектора, а он даље до постројења за пречишћавање отпадних вода. Фекални колектор већим

делом пролази кроз подручје Плана. Траса фекалног колектора - потез из Улице Солунске једним делом се води дуж трасе аутопута Е-75 од км 922+625 као и са укрштајем код км 920+825 уз испуњење Услови за израду техничке документације за изградњу фекалног колектора ЈП "Путеви Србије" Београд број 953-9955/14-2 од 26.08.2014.године:

- предметне инсталације морају бити постављене на линију експропријације која је постављена на око 5,00м од планиране ограде аутопута,
 - не дозвољава се вођење предметних инсталација по банкини, по косинама усека или насипа, кроз јаркове и кроз локације које могу бити иницијалне за отварање клизишта,
 - минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,50м, а од путног канала за одводњавање износи 1,20м,
 - инсталације колектора се могу постављати на катастарским парцелама које се воде као јавно добро уз издато Решење о сагласности ЈП "Путеви Србије" Београд,
- Саобраћајно - технички услови за изградњу фекалног колектора издати од стране ЈП "Путеви Србије" Београд број 344-481/14-2 од 28.08.2014.године.

Траса фекалног колектора наставља у грађевинском подручју Плана катастарским парцелама:

КО Врање 1:

10684, 10720-пут, 10683/1 државни пут IА реда број А1 (Е-75), 12127, 12124, 12125, 12116/3, 12117, 12163/1, 12164/1, 12167, 12171/1, 12175/1, 12173/1, 12198, 12197/1, 12198, 12199, 12874/2, 12874/3, 12874/1, 12859/1 - постојећа железничка пруга;

12532/1, 12532/2, 12531/3, 12530/2, 12529/2, 12528/2, 12527/2, 12526/2, 12493/3, 12494/4, 12494/3, 12495/2, 12496/2, 12498/2, 12499/2, 12500/2, 12283/12 - река Јужна Морава, 12366/5, 12350/3, 12352/2, 12353/2, 12354/2, 12349/2, 12348/2, 12346/2, 12345/2, 12342/2, 12341/2, 12338/4, 12338/3, 12337/2, 12334/3, 12333/2, 12330/2, 12329/2, 12328/7, 12328/6, 12322/2, 12321/2, 12320/2, 12313/2, 12312/2, 12311/2, 12304/2, 12303/2, 12283/1- река Јужна Морава, 10379/5, 10283/1- река Јужна Морава, 10359/2, 10358/2, 10356/2, 10355/2, 10352/2, 10351/2, 10348/3, 10347/3, 10346/5, 10343/5, 10344/2, 10341/2, 10340/4, 10337/4, 10336/4, 10335/4, 10334/4, 10379/6, 12858/3 - железничка станица, 10379/7, 10305/6, 10302/3, 10301/4, 10301/3, 10300/2;

10300/2, 10301/4, 10303/2, 10303/1, 10303/4 и 10304/1- међна линија, 10296/4 - општински пут ОП 16, 10290 - постројење за пречишћавање отпадних вода.

Фекални колектор - део Улице Маричка DN 300/315

Фекални колектор спроводи отпадну воду од постојећег излива Улице маричке и део који иде у путном земљишту Улице маричке-градска саобраћајница I реда, Рашким потоком до улива у постојећи колектор Рашка **DN 400** и наставља до постројења за пречишћавање отпадних вода-ППОВ. Фекални колектор целом дужином пролази кроз грађевинско подручје Плана. Траса фекалног колектора - потез из Улице маричке уз испуњење Услови за израду техничке документације за изградњу фекалног колектора ЈП "Путеви Србије" Београд број 953-9954/14-2 од 26.08.2014.године:

- Сагласни смо са постављањем инсталација фекалног колектора испод моста преко реке рашка, код км 0+012(стационажа из Главног пројекта аутопута Е-75) код будуће наплатне станице на петљи "Врање" као и испод моста преко реке Рашка на траси паралелног, алтернативног пута, код км 0+339 (стационажа из Главног пројекта аутопута Е-75) уз испуњење следећих услова:
- постављање инсталација испод планираних мостова на траси државних путева не сме угрозити статичку стабилност и сигурност истих и онемогућити одржавање истих;
 - инсталације морају бити постављене у адекватној заштитној цеви;
 - начин полагања предметног колектора отпадних вода мора бити у складу са важећим законским прописима и нормативима из ове области, као и условима осталих надлежних институција.
 - Инсталације се планирају на локацији и то поред трасе предметног пута са леве стране у правцу раста стационаже, на оквирној стационажи од км 291+687 до км 291+924 у складу са предлогом техничке документације;
 - за паралелно вођење предметних инсталација планирати минимално 3,00 м од крајње тачке попречног профила пута (изузетно ивице реконструисаног коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза);
 - уколико није могуће задовољити услове из предходног става предметне инсталације максимално удаљити од спољне ивице коловоза предметног пута и планирати уз саму ивицу катастарске парцеле која припада предметном путу, на овим местима се мора испројектовати и извести адекватна заштита трупа предметног пута;
 - инсталације колектора се могу постављати на катастарским парцелама које се воде као јавно добро уз издато Решење о сагласности ЈП "Путеви Србије" Београд.
- Саобраћајно - технички услови за изградњу фекалног колектора ЈП "Путеви Србије" Београд број 344-482/14-3 од 06.10.2014.године.

Траса фекалног колектора је у грађевинском подручју Плана на катастарским парцелама:

катастарске парцеле КО Врање 1 и КО Врање 2:

6228 КО Врање 1- Улица маричка, 10260 КО Врање 1- Рашки поток, 5694/1 КО Врање 2 - улица Маричка, 4439 КО Врање 2, 4400 КО Врање 2 - пут, 4402 КО Врање 2 - јаруга, 4403 КО Врање 2, 4404/1 КО Врање 2, 5669 КО Врање 2 - рашки поток, 10260 КО Врање 1- рашки поток, 10189/1 КО Врање 1, 10188/1 КО Врање 1, 10188/4 КО Врање 1, 10189/4 КО Врање 1, 10683/3 КО Врање 1, 10260 КО Врање 1, 10255/2 КО Врање 1, 10255/1 КО Врање 1, 10190/1 КО Врање 1 и улива се у постојећи колектор.

Траса колектора Рашка DN 400

Траса постојећег фекалног колектора је у грађевинском подручју Плана и једним делом изван плана а на катастарским парцелама:

катастарске парцеле КО Врање 1 и КО Врање 2:

10207 КО Врање 1, 10205/1 КО Врање 1, 10205/2 КО Врање 1, 10205/3 КО Врање 1, 10196 КО Врање 1, 10197 КО Врање 1, 10195 КО Врање 1, 10191 КО Врање 1 10190/1 КО Врање 1, скреће 10255/1 КО Врање 1, 10260 КО Врање 1, 4471/1 КО Врање 2, 4471/2 КО Врање 2, 4472/2 КО Врање 2, 4472/1 КО Врање 2, 4473/3 КО Врање 2, 4473/2 КО Врање 2, 4474/2 КО Врање 2, 4474/1 КО Врање 2, 4475/1 КО Врање 2, 4475/2 КО Врање 2, 4475/5 КО Врање 2.

Траса изван границе ГУП-а Врање:

4477/2 КО Врање 2, 4476/4 КО Врање 2, 4476/1 КО Врање 2, 4477/1 КО Врање 2, 4478/4 КО Врање 2, 4478/2 КО Врање 2, 4479/3 КО Врање 2, 4479/1 КО Врање 2, 4483/1 КО Врање 2, 4483/2 КО Врање 2, 4464/5 КО Врање 2, 10260 КО Врање 1-рашки поток, 12859/1 КО Врање 1 - постојећа железничка пруга и 10262 КО Врање 1 - улази у постројење за пречишћавање отпадних вода.

Дужина фекалног колектора- Улице солунска, износи око 3850,00 м. Потребан профил износи **DN 600**.

Дужина фекалног колектора- крак из Улице маричка износи око 1100,00 м. Потребан профил износи **DN 300 и DN 315**.

Предвиђене су цеви од полиестера. Колектор ће се полагати у рову. Облик, ширина и дубина рова ће се дефинисати техничком документацијом. На местима скретања и укрштања колектора предвиђени су шахтови од армиранобетонских монтажних елемената, осим у два чвора (С15 и С105 извод из Главног пројекта фекалног колектора, ЕНТИНГ d.o.o. Beograd) где су предвиђени префабриковани шахтови од полиестера.

Посебна зона коришћења и уређења простора одређена је у форми појаса:

Простор у коме се утврђују посебна правила коришћења и уређења у циљу, заштите колектора од намерног или случајнога оштећења, као и од других штетних дејстава дефинисан је као ПОЈАС ЗАШТИТЕ.

Појас заштите у плану је дефинисан **по 2,50 м обострано од осовине цеви колектора, укупно 5,00 м**. Спољна граница заштитног појаса представља уједно и границу заштите.

Појас заштите за део фекалног колектора - део улице Солунске од коридора 10 до постројења за пречишћавање отпадних вода **траса колектора која улази у постројење** износи **8,00м (4,00м обострано од осе колектора)**.

Граница плана и обухват грађевинског подручја

Планско подручје обухвата оквирну дужину колектора од 13,0 км у делу катастарских општина Врање 1, Врање 2, Суви Дол, Ранутовац, Ђуковац, Топлац, Кумарево и Врањска Бања.

Обухват тј. граница плана, се дефинише регулационом линијом **заштитног појаса** планираног колектора од по **2,50 м** са обе стране трасе колектора.

Дужина предложеног планског обухвата плана износи око **12,0 км**.

❖ **Колектор Рашка DN 400 - део (део колектора од Улице маричке до ППОВ)**

Траса постојећег фекалног колектора почиње у грађевинском подручју Плана генералне регулације Зоне 4 у Врању на који се прикључује колектор од Улице маричке до ППОВ. Део изван градског грађевинског подручја је предмет овог Плана детаљне регулације. Траса колектора пролази кроз катастарске парцеле:

КО Врање 1

катастарска парцела

10207, 10205/1, 10205/2, 10205/32, 10196 КО Врање 1, 10197 КО Врање 1, 10195 КО Врање 1, 10191 КО Врање 1, 10190/1 КО Врање 1, 10255/1 КО Врање 1, 10260 КО Врање 1, 12859/1 КО Врање 1;

КО Врање 2

катастарска парцела

4471/1 КО Врање 2, 4471/2 КО Врање 2, 4472/2 КО Врање 2, 4472/1 КО Врање 2, 4473/3 КО Врање 2, 4473/2 КО Врање 2, 4474/2 КО Врање 2, 4474/1 КО Врање 2, 4475/1 КО Врање 2, 4475/2 КО Врање 2, 4475/5 КО Врање 2.

❖ **Колектор Суви Дол и Ранутовац DN 110 и 250**

КО Врање 2

катастарска парцела

4451/17, 4453/3, 4451/7, 4451/9, 4450/8, 4450/7, 4451/7, 4450/2, 4449/2, 4448/2, 4447/2;

КО Суви Дол

катастарска парцела

1151/1, 1146, 1147/1, 1143/1, 1144, 1145, 1139/1, 1138/1, 1137/1, 1130, 1129/1, 1133, 1134, 1127/1, 1126, 1122,

1121, 1118, 1117, 1115, 1114, 1113, 1112, 1111, 1110, 1107, 1106, 1105/1, 1104, 1155, 1165/1-пут, 1156-пут, 487, 488, 489, 490, 494;

КО Ранутовац

катастарска парцела

1484/1, 1479/1, 1478/1, 1477/1, 1477/2, 1476/2, 1475/2, 1474/3, 1473/2, 1472/2, 1471/2, 1470/2, 1469/2, 1468/2, 1467/2, 1466/2, 1465/2, 1463/2, 1462/2, 1461/2, 1460/2, 1459/4, 1459/3, 1458/3, 1456/2, 1455/2, 1454/2, 1453/2, 1452/2, 1451/2, 1450/2, 1449/2, 1448/2, 1447/2, 1444/2, 1443/2, 1440/2, 1439/2, 1438/2, 1437/2, 1436/2, 1435/2, 1434/6, 1426/2, 1425/1, 1424/2, 1422/2, 1421/2, 1419/2, 1418/2, 1417/2, 1416/2, 1414/2, 1413/2, 1404/2, 1403/2, 1400/2, 1399/2, 1398/2, 1397/2, 1396/2, 1395/1, 1393/3, 1490/40-пут, 1490/49, 1490/48, 1490/47, 1490/46, 1490/45, 1490/22, 1490/20, 1490/21, 1490/20, 1490/19, 1490/32, 1490/37, 1490/31, 1490/41, 1505, 1491, 1498/2.

❖ **Колектор Врањска Бања DN 225, 250, 280, 315 и 400**

КО Врањска Бања

катастарска парцела 470, 2997, 430/1, 2992 (ДП II Б реда број 442);

КО Кумарево

катастарска парцела 2545, 2561, 2547, 2548/1;

КО Топлац

катастарска парцела 566, 5680, 5687;

КО Ђуковац

катастарска парцела 6116/1, 6092, 6108, 6084, 2190/1, 2191, 6083-пут;

КО Врање 1

катастарска парцела 12886/1-река Јужна Морава, 10296/3-пут, 10296/2, 10296/4.

Пратећи објекти

На траси колектора отпадних вода DN 400, DN 315, DN 280, DN 250, DN 225 и DN 110 као пратећи објекти ће се градити:

- шахтови, пумпне станице и растерне преливне грађевине.
Планира се изградња седам пумпних станица и то:
- ✓ **Пумпна станица Суви Дол**
За препумпавање отпадне воде Сувог Дола, Мечковца, Моштанице и Ранутовца у коначној фази предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава одређене су хидрауличким моделом који није предмет овог пројекта и износе 6 l/s. Потребна Инсталисана снага PS је 25 kW. Висина дизања је 25,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Ранутовац**
За препумпавање отпадне воде предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Висина дизања је 30,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Плави мост**
За препумпавање отпадне воде предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава и износе 34 l/s. **Потребна Инсталисана снага PS је 60 kW.** Висина дизања је 30,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Врањска Бања**
За препумпавање отпадне воде предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава износе 34 l/s. **Потребна Инсталисана снага PS је 60 kW.** Висина дизања је 30,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Кумарево**
За препумпавање отпадне воде предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава износе 37 l/s. **Потребна Инсталисана снага PS је 60 kW.** Висина дизања је 30,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Ђуковац**
За препумпавање отпадне воде предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава износе 42 l/s. **Потребна Инсталисана снага PS је 45 kW.** Висина дизања је 20,00 м.
- ✓ **Пумпна станица Ђуковац 1**
За препумпавање отпадне воде преко моста на Јужној Морави до улаза у ППОВ предвиђена је префабрикована пумпна станица шахтног типа. Количине отпадне воде које PS препумпава износе 56 l/s. **Потребна инсталисана снага PS је 60 kW.** Висина дизања је 20,00 м.
Села Кумарево, Мечковац, Моштаница и Бресница биће укључена у другој фази развоја мреже одвођења отпадних вода са овог подручја до постројења за пречишћавање. Пумпне станице су неопходне да би се отпадне воде пумпале преко Јужне Мораве Мораве до коморе за повезивање на главном колектору Врањске Бање.

ПРИОРИТЕТИ

Трасе нових колектора су планиране привредно радне зоне и сеоска насеља у побрђу на територији града Врања. Њихова изградња зависи од врсте технолошких одпадних вода из привредних зона и насељених места.

6.2.3. АТМОСФЕРСКА КАНАЛИЗАЦИЈА

Град Врање је изградио око 5% планиране мреже у центру града. Изузетно повољна конфигурација терена по питању одвођења површинских отпадних вода није успела да реши овај проблем.

ПРИОРИТЕТИ

Изградња атмосферске канализације фазно, на основу "Пројекта развоја система за водоснабдевање, одвођење и пречишћавање отпадних вода" или новог Пројекта одвођења атмосферских вода.

ОСТАЛА ХИДРОТЕХНИЧКА ПРОБЛЕМАТИКА

Будући развој система за **заштиту од великих вода** на територији Града Врања подразумева поштовање следећих критеријума за тражење оптималних решења:

- *Заштитни системи* морају се уклопити у урбано и остало окружење, и по правилу добијају вишенаменске функције:

- (а) линијски заштитни системи - као елемент урбаног уређења обала, водећи рачуна о функционалном повезивању насеља са рекама;

- (б) системи за одводњавање - за комплексне мелиорационе системе;

- (в) ретензије за ублажавање таласа великих вода - као елемент рекреационих површина насеља, а и привезиве у пољопривредној производњи.

- На *бујичним водотоцима* заштита се обавља, где год је то могуће, активним мерама ублажавања поплавних таласа ретензијама вишенаменског карактера и мерама које треба ће се предвидети "Планом за одбрану од бујичних поплава и других пратећих појава штетног дејства вода", чија израда се сматра приоритетном.

- Повећање поузданости заштитних система реализацијом "касета", којима се евентуални пробој линија одбране локализује на мањој површини.

- *Насипи* се морају тако уклопити у све друге садржаје који се граде у близини, да не буде угрожена његова функција и да у непосредној близини насипа нема објеката који би могли да отежају или онемогуће његово одржавање у периодима дуготрајне одбране од великих вода.

- Одбрану од поплава и бујица планирати усаглашено и интегрисано са "Планом за проглашење ерозионих подручја и спровођење антиерозионих мера Града" чија се израда сматра приоритетном.

Заштита од поплава и бујица треба да буде комбинација *пасивних мера* (линијски заштитни системи), *активних мера* (изградња и начин коришћења акумулација) и што је нарочито важно, *организационих мера*, које треба да спрече да се у потенцијално угроженим приобалјима не планирају нови урбани, привредни и инфраструктурни садржаји. Комбинацијом ових мера се може обезбедити пожељна сигурност од поводњавања - вероватноћа појаве од 1% за градске услове и 2% за сеоске и пољопривредна земљишта.

Одводњавање је неопходно као последица великих вода и ерозије. У оквиру потенцијалних ерозионих процеса подручје Града Врања има изражен проблем са бујичним водотоцима и периодичним плављењем. Присуство превлажних терена је минимално, тако да не постоји потреба за већим мелиорационим системима за одводњавање, али су системи и мере за одбрану од поплава неопходни. У том смислу, поред постојећих насипа на и обалоутврда на Јужној Морави планирати изградњу нових насипа. С обзиром да за Град Врање до сада нису урађени "План за проглашење

ерозивних подручја" и "План заштите од поплава", њихова израда у планском периоду се намеће као приоритет.

Река Јужна Морава ће се регулисати према Главном пројекту регулације Јужне Мораве и њених притока (Институт "Јарослав Черни", Београд 2017. године). У склопу наведене регулације ће се извести допуна одбрамбених насипа.

Развијање **мелиорационих система** у оквиру долинског развојног појаса би требало ставити као приоритет, где су најквалитетније бонитетне класе земљишта, које се користе за пољопривредну производњу.

У летњим периодима потребно је наводњавати условно све од коте 400 m н.в. и ниже. Системе на најнижим котама терена развијати као двоенаменске, тако да се могу користити и за одводњавање и за наводњавање. Они су приоритет у реализацији Просторног плана.

БРАНА И АКУМУЛАЦИЈА "ВРТОГОШ"

са мрежом постројења за наводњавање

Брана и акумулација "Вртогош" се планира и пројектује у циљу искоришћења потенцијала Вртогошке реке за наводњавање пољопривредних површина у широкој јужноморавској котлини, јужно од Врања. На бази спроведених билансних и техно-економских анализа, усвојено је оптимално преградно место за изградњу бране и основне перформансе објекта. Изабрано је низводно преградно место, непосредно на изласку Вртогошке реке из клисуре.

Преградна конструкција: У питању је насута брана, зонираног пресека са централним вертикалним глиеним језгром и заштитном филтарском зоном. У речном кориту глинено језгро се фундаира на стени, те добија форму „чепа“. Ископ у наносу је нагиба 1:1.

На левој обали пројектован је у нивоу круне бране контролно-командни објекат за смештај посаде бране (руководилац опремом, чуварска служба) као и приступни пут са мостовском конструкцијом прилаз улазној грађевини.

Основне карактеристике бране:

- Врста бране	насута са глиеним језгром
- грађевинска висина бране	~ 53,00 m
- висина бране од терена	~ 38,50 m
- дужина бране у круни	~ 165,00 m
- ширина бране у круни	~ 5,00 m
- ширина бране у стопи	~ 175,00 m
- нагиб узводног лица бране	1:2,4
- нагиб низводног лица бране	1:2,0
- кота круне бране	560,00 m н.в.
- кота максималног успора	558,95 m н.в.
- кота нормалног успора	557,00 m н.в.
- кота прага прелива	557,00 m н.в.
- укупна запремина бране	~315.000 m ³
- камени набачај	~ 35.000 m ³
- насип (шљунковито-песковигти материјал)	~220.000 m ³
- глина	~ 45.000 m ³
- филтри	~ 14.000

Диспозиција прибранских објеката: Усвојено техничко решење преградне конструкције условљава избор и диспозиције прибранских објеката. Хидролошке карактеристике Вртогошке реке омогућавају да се објекти за евакуацију великих вода, пражњење акумулације, захватање воде и скретање реке за време грађења обједине у једном објекту, што представља најрационалније решење. Планира се једна грађевина у којој су сконцентрисане следеће функције:

- Евакуација великих вода (10000 годишња вода)
- Улаза у опточни објекат
- темељног испуста са затварачницом
- Смештаја машинске сале са опремом за манипулацију и мотажу/ демонтажу опреме.

Прелив: Шахтни прелив је са вертикалним окном. Прелив је слободан, неконтролисан. Димензионисан је да пропусти велику воду поватрног периода 10000 година.

Темељни испуст: Темељни испуст је у склопу улазне грађевине - конструкције и захватање воде, са функцијом да се преко њега може управљати нивоом воде у акумулацији.

Захват за наводњавање: За поребе наводњавања захватаће се површински топлији слојеви воде. За ову намену предвидети захват којим се може континуално пратити промена нивоа воде у акумулацији: од максималног нивоа у акумулацији до минималног радног нивоа.

Опточни тунел, скретање реке за време грађења

Након завршетка радова на изградњи опточног тунела, улазне и излазне грађевине, треба извршити скретање реке кроз опточни тунел у левом боку бране.

Скретање се може извршити израдом ниских насипа – канала, што је са становништа присутне механизације, повољнија варијанта. При томе се, у климатски и хидролошки најповољнијем периоду, радови на ископу и насипању глиненог „чеп“ у речном кориту и изради дела инјекционе галерије, обављају пре скретања реке, уз црпљење воде мобилним пумпама (чеп“ је потрбно извести до коте 527.50 мнм.

Скретање реке се може остварити и побијањем прибоја од талпи, при чему се глинене „чеп,, у речном кориту ради након скретања реке. Ово решење је поузданије, али скупље.

У фази изградње бране предвиђено је скретање реке кроз опточни тунел/ галерију, која у експлоатационом периоду постаје преливни тунел/ галерија. Улаз у опточни тунел (кота дна 526.00 мнв) је решен у преливној конструкцији: цевасти отвор у колелу шахтног прелива пречника 2,5 т, дужине (средње) око 6 т. На улазу су предвиђене нише за спуштање табластог затварача димензија 3,5 x 3,5 т. Под чијом заштитом се врши затварање опточног објекта – бетонирање чеп (са одговарајуће обликованим проширењем). за време бетонирања чеп, контролу нивоа воде у акумулацији могуће је вршити захватом за наводњавање. Имајући у виду функцију табластог затварача на улазу у опточни тунел, исти је могуће решити из више делова – тип Дам Балкен.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА – ПРИОРИТЕТИ

- Реконструкција водоводне мреже на територији града Врања;
- Проширење водоводног система на сеоска насеља: Нерадовац, Павловац, Купининце, Александровац, Ратаје, Тибужде, Ранутовац, Бресница, Моштаница;
- Проширење постојеће канализационе мреже;
- Изградња колектора према приоритетима;
- Изградња пумпне станице и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- Изградња пумпних станица у сеоским насељима: Кумарево, Ранутовац, Мечковац, Моштаница, Суви Дол и др.;
- Изградња пумпне станице Врањска Бања-Кумарево;
- Повезивање сеоских насеља на систем за пречишћавање отпадних вода;
- Извођење система обавештавања и узбуђивања бране, као и пропагација поплавног таласа;
- Израда мелорационог система.

6.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетска мрежа на подручју града Врања, са преко 32 000 корисника у индивидуалним домаћинствима и око 10000 физичких лица, једна од најразвијенијих у Пчињском округу. У наредном планском периоду тенденција је у њеном повећању, како у броју корисника тако и побољшању услова преноса електричне енергије. Димензионисање електроенергетске мреже обавља се према следећим улазним параметрима:

1. Прогноза се врши за период 2009-2025. године;
2. У прорачунима се узима да се градско становништво 20% греје на струју, а 80% на даљинско грејање (коришћене су аналитичке методе инсталисане снаге стана која се креће у распону 20 - 32 kW, из разлога што се не располаже са тачним подацима и није могуће поставити основне критеријуме прогнозирања потрошње електричне енергије и снаге за посматрани конзум);
3. Да сеоско домаћинство користи другу врсту енергије за грејање и слично;
4. За добијање потрошње електричне енергије и снаге користиће се аналитичка метода инсталисане снаге стана јер не постоје подаци о потрошњи електричне енергије и снаге за 2015. годину и уназад за 10 година и то за:
 - . категорију домаћинства;
 - . категорију индустрије; и
 - . категорију остали потрошачи.
5. Стопа раста потрошње електричне енергије и снаге за овај период је 2% за све три категорије потрошача у односу на 2009. годину.

Трасе далековода на територији града Врања:

- 400 kV број 461 ТС Лесковац 2 - ТС Врање 4;
- 400 kV број 462 ТС Врање 4 - граница - ТС Штип;
- 110 kV број 153 ТС Врла 3 - ТС Врање 4;
- 110 kV број 168А/1 ЕВП Ристовац - ТС Врање 4;
- 110 kV број 168А/2 ТС Врање 2 - ТС Врање 4;
- 110 kV број 168Б/1 ТС Врање 4 - ТС Врање 2;
- 110 kV број 168Б/2 ТС Врање 4 - ТС Врање 1;
- 110 kV број 1140/3 ТС Бујановац - ЕВП Ристовац;
- 110 (35) kV број 1190 ТС Трговиште - ТС Врање 4;
- 110 kV број 1219/2 ТС Владичин Хан - ТС Врање 1;

"ЕПС Дистрибуција" д.о.о. Београд, Огранак Врање је на приложеном ситуационом плану учртао трасу постојећих кабловских вода 35 kV, надземних водова 35 kV, трансформаторских станица ТС 110/Х kV и ТС 35/10 kV и то:

- Трансформаторска станица ТС 110/35/10 kV "Врање 1";
- Трансформаторска станица ТС 110/35/10kV "Врање 2";
- Трансформаторска станица ТС 35/10kV "Врање 1";
- Трансформаторска станица ТС 35/10kV "Врање 2";
- Трансформаторска станица ТС 35/10kV "Врање 3";
- Трансформаторска станица ТС 35/10kV "Сењак";
- Трансформаторска станица ТС 35/10kV "ПКВ";
- надземни вод 35kV од ТС 110/35kV "Врање 1" до ТС 35/10kV "Сењак";
- надземни вод 35kV од ТС 110/35kV "Врање 1" до ТС 35/10kV "ПКВ";
- надземни вод 35kV од ТС 35kV "Сењак" до ТС 35/10kV "Врњска Бања";
- надземни вод 35kV од ТС 35kV "ПКВ" до ТС 35/10kV "Врњска Бања";
- надземни вод 35kV од ТС 110/35/10kV "Врање 2" до ТС 35/10kV "Врање 3";
- надземни вод 35kV од ТС 35/10kV "Врање 3" до ТС 35/10kV "Врање 2";
- надземни вод 35kV од ТС 35/10kV "Врање 2" до ТС 110/350kV "Врање 1";
- надземни вод 35kV од ТС 35/10kV "Врање 1" до ТС 110/35kV "Врање 1";

- надземни кабловски вод 35кV од "Врање 1" до ТС 110/35/10кV "Врање 2" .

Студијом перспективног дугорочног развоја мреже нисконапонског нивоа 35 кV који је израдио институт "Никола Тесла" из Београда на овом подручју предвиђена је изградња кабловских водова напонског нивоа 35 кV:

- 35кV кабловски вод од ТС 110/35кV од "Врање 1" до ТС 35/10кV "Врање 2";
- 35кV кабловски вод од ТС 110/35кV од "Врање 1" до ТС 35/10кV "ПКВ";
- 35кV кабловски вод од ТС 35/10кV од "Сењак" до ТС 35/10кV "ПКВ";
- реконструкција надземног вода 35кV од ТС 35/10 "ПКВ" до ТС 35/10 "Врањска Бања".

У обухвату просторног плана налази се трансформаторска станица ТС 400/110 кV Врање 4, која је у власништву АД „Електромержа Србије” Београд. **У случају градње испод или у близини далековода и трансформаторске станице, потребна је сагласност АД „ Електромержа Србије” Београд, уз следеће услове:**

- Сагласност се даје на Елаборат (обезбеђује Инвеститор планираних објеката) у коме је дат тачан однос далековода и објеката, као и трансформаторске станице и објекта чија је изградња планирана, уз задовољење прописа и закона и исти. Трошкови израде Елабората падају у целости на терет Инвеститора планираних објеката.
- Приликом израде Елабората прорачуне сигурносних висина и удаљеност урадити за температуру проводника од +80°С, у складу са техничким упутством ТУ-ДВ-04. За израду Елабората користити податке из пројектне документације далековода, као и податке добијене на терену геодетским снимањем који се обављају о трошку Инвеститора планираних објеката.

Претходно наведени услови важе приликом израде:

- 1) **Елаборат о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода.** Заштитни појас далековода износи 25,00 m са обе стране далековода напонског нивоа 110 кV од крајњег фазног проводника и 20,00 m са обе стране далековода напонског нивоа 220 кV и 400 кV од крајњег фазног проводника.

Заштитни појас за трансформаторске станице на отвореном износи 30,00 m за напонски ниво 110 кV и изнад 110 кV.

У случају да се планира постављање стубова јавне расвете у заштитном појасу далековода, потребно је исте уважити при изради Елабората.

- 2) **Елаборат утицаја далековода на потенцијално планиране објекте од електропроводног материјала.** Овај утицај за цевоводе, у зависности од насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености до 1000 m од осе далековода.

- 3) **Елаборат утицаја далековода на телекомуникационе водове** (не разматрати у случају да се користе оптички каблови). Овај утицај, у зависности од специфичне отпорности тла и насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености од 3000 m од осе далековода у случају градње телекомуникационих водова.

У случају да се из Елабората утврди колизија далековода и планираних објеката са пратећом инфраструктуром обавезно утврдити јавни интерес. По утврђивању јавног интереса планираног објекта и налога мера за измештање (реконструкцију или адаптацију) од стране надлежног органа, потребно је да се приступи склапању Уговора о пословно-техничкој сарадњи.

Препорука је да се објекат планира ван заштитног појаса далековода како би се избегла израда Елабората о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода и евентуална адаптација или реконструкција далековода. Препорука је и да минимално растојање планираних објеката,

пратеће инфраструктуре и инсталација, од било ког дела стуба далековода буде 12,00 m, што не искључује потребу за Елаборатом.

У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење **алтернативних извора енергије**: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

ПРИОРИТЕТИ:

Према Плану развоја преносног система за период од 2016 - 2025. године сагледане су активности на изградњи далековода 110 кВ Врање 4 - ТС Прешево.

6.4. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ МАЛЕ ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ

Мале хидроелектране представљају комбинацију предности производње електричне енергије из енергије хидропотенцијала и децентрализације производње електричне енергије, док истовремено не показују негативан утицај на околину. Предности малих хидроелектрана су да готово немају недостатака, нема трошкова дистрибуције електричне енергије, немају негативни утицај на екологију и јефтине су за одржавање.

Мале хидроелектране се често категоризују у мале, мини и микро хидроцентрале. У плановима развоја ЕПС, на територији града Врања изграђена је Мала хидроелектрана "Првонек". МХЕ на акумулацији Првонек се састоји из два агрегата укупне инсталисане снаге око 1 MW на реци Бањштици. У затварачници је уграђен мањи агрегат МХЕ и регулациона опрема на доводима великог и малог агрегата. Енергетски параметри већег агрегата МХЕ су: инсталисани протицај 0,9 - 1,3 m³/s, нето пад 76 m, инсталисана снага 600 - 900 kW. Енергетски параметри мањег агрегата су: инсталисани протицај 0,25 m³/s, нето пад 50 m, инсталисана снага 100 kW.

Већи агрегат МХЕ је уграђен у машинској згради, која је изграђена на платоу изнад потпорних зидова на споју брзотока и ски скока. До машинске зграде долази се новопројектованом интерном саобраћајницом од платоа затварачнице темељног испуста. Машинска зграда се састоји из два дела, подземног дела (АБ део објекта у коме ће се налазити доводни цевовод, турбина, генератор и одводна вада електране), и надземног дела објекта у коме се налазе канцеларије, собе за смештање електроопреме, магацини и слично. Спратност је подрум и приземље, с тим што спратна висина прати нормативе и стандарде за опрему у оваквим објектима.

Од затварачнице на анкерном блоку темељног испуста, па до машинске зграде великог агрегата изведен је челични доводни цевовод DN 800. Траса цевовода налази се делом изнад постојећег потпорног зида платоа на уласку у затварачницу темељног испуста бране, прелази испод приступног пута затварачници темељног испуста и одатле се праволинијски спушта до машинске зграде.

У складу са *Катастром малих хидроелектрана Србије* који је урађен за територију Републике Србије, на територији Града Врања предвиђено је више водотока на којима се мале хидроакумулације могу градити. И ако им је примарна улога за производњу електричне енергије, мале акумулације ће се користити за потребе: водоснабдевања насеља, наводњавања пољопривредних површина, спречавања поплавног таласа, заустављање транспорта наноса, узгој риба и др.

Осим ње, мале хидроелектране на територији града Врања ће се градити на:

1. Водоток Грапешница (Киловица), ХЕ Загузје, инсталисана снага 95 kw;
2. Водоток Градска-Девотинска река, ХЕ Девотинска, инсталисана снага 100kw;
3. Водоток Булутарница, ХЕ Тован, инсталисана снага 110 kw;

4. Водоток Ветерница, ХЕ Добрејанце, инсталисана снага 120 kw;
5. Водоток Селишки поток, ХЕ Самар 2, инсталисана снага 120 kw;
6. Водоток Калабарина, ХЕ Јазовица, инсталисана снага 125 kw;
7. Водоток Јелашница/Новоселска, ХЕ Павловци, инсталисана снага 125 kw;
8. Водоток Бањска, ХЕ Китка, инсталисана снага 1.150 kw;
9. Водоток Леворечка, ХЕ Барица, инсталисана снага 130 kw;
10. Водоток Градска река, ХЕ Марково Кале, инсталисана снага 150 kw;
11. Водоток Барелићка, ХЕ Донинци, инсталисана снага 160 kw;
12. Водоток Корбилска, ХЕ Дубрава 2, инсталисана снага 175 kw;
13. Водоток Новоселска, ХЕ Камик, инсталисана снага 180 kw;
14. Водоток Вучјанска/Голема река, ХЕ Камик, инсталисана снага 200 kw;
15. Водоток Ветерница, ХЕ Клисуре, инсталисана снага 210 kw;
16. Водоток Студенска река, ХЕ Бучало, инсталисана снага 210 kw;
17. Водоток Гнојишка, ХЕ Близанци, инсталисана снага 215 kw;
18. Водоток Калабарина, ХЕ Калабарина, инсталисана снага 240 kw;
19. Водоток Бањска, ХЕ Дубрава 1, инсталисана снага 245 kw;
20. Водоток Доњоотуљска, ХЕ Горња Отуља, инсталисана снага 250 kw;
21. Водоток Собоштица, ХЕ Соколовац, инсталисана снага 270 kw;
22. Водоток Борова Лука, ХЕ Валок, инсталисана снага 275 kw;
23. Водоток Тибушка, ХЕ Коштан, инсталисана снага 320 kw;
24. Водоток Корбевачка, ХЕ Пржинци, инсталисана снага 350 kw;
25. Водоток Корбевачка, ХЕ Дуавица, инсталисана снага 380 kw;
26. Водоток Новоселска, ХЕ Вршник, инсталисана снага 420 kw;
27. Водоток Бањска/Голема, ХЕ Гарванци, инсталисана снага 470 kw;
28. Водоток Корбевачка, ХЕ Ћеванци, инсталисана снага 520 kw;
29. Водоток Бањска, ХЕ Чутуранци, инсталисана снага 620 kw;
30. Водоток Бањска/Голема, ХЕ Барје, инсталисана снага 715 kw;
31. Водоток Собоштица, ХЕ Самар 1, инсталисана снага 735 kw;
32. Водоток Ветерница, ХЕ Балник, инсталисана снага 800 kw.

МХЕ у каскадном низу у оквиру припадајућег водотока/слива, микролокацијски сагледати на основу појединачно урађених идејних решења по прибављању Водних услова и Услова заштите природе које ће обезбеђивати инвеститор, а да при том не дође до сукоба интереса у коришћењу простора од стране осталих корисника.

У рангу мини хидроелектрана, "LocPower" је патентирано решење за сакупљање енергије. Састоји се од новог концепта регулационог вентила који може сакупљати енергију током коришћа у контроли протока и притиска. Уграђује се у свим цевима профила већим од DN 80мм. Произведена електрична енергија може да се користи за сопствене потребе или да се прикачи на електроенергетски систем ЕПС-а. Због тога је неопходна близина далековода приликом одабира локација за постављање оваквих регулационих вентила. Поседује сертификате да апсолутно не загађује, тј. не ремети квалитет воде за пиће. Могућности за уградњу су велике, иду од бране Првонек, подбранског дела, на цевоводу сирове воде, цевоводу за санбдевање водом и свим другим локацијама које неће реметити основну функцију а омогућиће производњу електричне енергије.

У односу на *катастар МХЕ Србије* („Енергопројект“–Јарослав Черни, 1987. године), предвидети само оне вишенаменске мале акумулације са МХЕ за чију изградњу, на основу развојних планова интерес има локална смоуправа или водопривреда. Уколико се не гради мала акумулација могуће је, на потезу од места катастром предвиђене бране до коте максималног успора, планирати захват за МХЕ у складу са прибављеним Водним условима и Условима заштите природе.

Предвидети могућност и изградње МХЕ снаге мање од 100 kW, при чему треба водити рачуна да не ремете реализацију пројекта изградње МХЕ снаге веће од 100 kW на истом водотоку.

Приказати могућност коришћења хидропотенцијала у функцији производне електричне енергије на основу података из *Катастра МХЕ Србије*, при чему исти по питању микролокација и снаге појединачних МХЕ није обавезајући. Због тога је пожељно да плански документ не буде ограничавајући фактор приликом изградње ових објеката. Омогућити изградњу на свим водотоцима уколико се покаже да је таква интервенција у простору у складу са условима заштите природе и водопривреде и да својим радом неће угрозити остале кориснике простора. На територији града се интензивно граде МХЕ. То умногоме поправља слику града Врања што се тиче коришћења алтернативних извора енергије.

По усвајању новог катастра малих хидроелектрана (израда у току), за подручје Просторног плана важиће новопредложене локације.

Мале хидроелектране **се могу градити и на пољопривредном земљишту**, уз предходно прибављену сагласност надлежног Министрства.

СОЛАРНЕ ЕЛЕКТРАНЕ

Соларне електране представљају могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије сунца. Изградња соларних електрана је последњих година све популарнија у Србији. Пут од идеје до реализације није једноставан, а најважнији предуслов за примену било ког пројекта ОИЕ јесу природни ресурси. Град Врање је повољна локација за инвестирање у соларне електране.

Улагање у соларне електране је исплативо јер ова постројења имају изузетно ниске трошкове одржавања и не траже додатно ангажовање радника, а држава уговара *feed-in tarife* на период од неколико година, а према Уредби којом се гарантује откуп електричне енергије. По истеку периода одкупа радни век електране не мора престати, откупна цена произведене енергије ће се променити. Улагање у соларну енергију је перспективно-дугорочно, стабилно и сигурно доноси приход.

Просторни распоред, на годишњем нивоу, просечна вредност енергије глобалног зрачења за територију Републике Србије износи око 1550 kWh/m²/годишње за југоисточну Србију.

Уредба о условима за стицање статуса повлашћеног произвођача електричне енергије и критеријума за оцену испуњености тих услова је донета на Влади Републике Србије септембра 2009. године а у складу са Законом о енергетици („Службени гласник РС“, број 145/14) и Законом о влади („Службени гласник РС“, број 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-одлука УС, 72/12, 7/14- одлука УС и 44/14) даје могућност локалним самоуправама да одреде потенцијалне локације за соларне електране. Град Врање као потенцијалне локације даје:

Бабина Пољана, катастарска парцела 360 и 362;

Доње Жапско, катастарске парцеле 3574, 3575;

Миланово, катастарска парцела 737;

Вишевце, катастарска парцела 3097, 3144, 3145;

Ранутовац, катастарска парцела 33, 37;

Крива Феја, катастарска парцела 2570/1;

Крива Феја, катастарска парцела 10062/1;

Крива Феја, катастарска парцела 10873;

Моштаница, катастарска парцела 757/1;

Доње Пунушевце, катастарска парцела 802, 928;

Тибужде, катастарска парцела 1997;

Топлац, катастарска парцела 544.

Соларне електране је могуће лоцирати и на другим потенцијалним локацијама уз предходно прибављене сагласности ресорних министарстава.

ВЕТРОЕЛЕКТРАНЕ

Посебно се наглашава могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра. У том погледу интересантна су подручја Куковице и Бесне Кобиле. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење на основу сагласности надлежног Министарства и услова заштите природних и културних добара.

Више постојећих и планирних далековаода 400 и 110 kV једним својим делом или у целости прелазе територију обухваћену границом Просторног плана града Врања.

Мале ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту уз предходно прибављену сагласност органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА - ПРИОРИТЕТИ

Планском документацијом надлежних електропривредних предузећа предвиђено је да се напајање територије града обезбеди из 110 kV мреже са којег ће се снабдевање обезбедити преко прикључка на нову ТС 110 kV "Врање 2". У планском периоду потребно је урадити следеће:

1. Реконструисати и проширити трафостаницу 35/10kV "Врање 1" и друге ТС 35/10 kV ("Врање 2", "Врање 3", "Сењак", "ПКВ", "Власе", "Врањска Бања" са припадајућим напојним водовима);
2. Планирани објекти напонског нивоа 35kV су:
 - 35kV кабловски вод од ТС 110/35kV „Врање 1“ до ТС 35/10kV „Врање 2“,
 - 35kV кабловски вод од ТС 110/35kV „Врање 1“ до ТС 35/10kV „ПКВ“,
 - 35kV кабловски вод од ТС 35/10kV „Сењак“ до ТС 35/10kV „ПКВ“,
 - Тотална реконструкција надземног вода 35kV од ТС 35/10kV „ПКВ“ до ТС 35/10kV „Врањска Бања“.
3. Изградити нове трансформаторске станице 10/0,4kV и нове водове 10kV. Планирати и изводити их у складу са потребама оптерећења мреже и пораста потрошње електричне енергије.
4. Према Плану развоја преносног система планиране су активности на изградњи далековаода 110 kV ТС Врање 4 - ТС Прешево.
5. У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење **алтернативних извора енергије**: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Пажња се посвећује и потенцијалним локацијама за **соларне паркове**, које се могу поставити и у привредно-радним зонама и на другим локацијама а нису у власништву града.

БИОМАСА

Биомаса односи се на живућу или донедавно живућу материју, биљног или животињског поријекла, која се може користити као гориво или за индустријску производњу. Најчешће се користи директно у коначној потрошњи енергије за грејање, кување или загревање топле воде, али се може користити и за производњу електричне енергије и топлоте, те се однедавно све више користи за производњу биогорива. Такође се може користити у индустрији за производњу влакана и хемикалија. Биомаса је обновљиви извор енергије, а уопште се може поделити на дрвну, недрвну и животињски отпад, унутар чега се могу разликовати:

Дрвна биомаса (остасти и отпад настао при пиљењу, брушењу, блањању...);

Остасти и отпасти из пољопривреде (слама, кукурузовина, окласак, стабљике, коштице, љуске...);

Животињски отпад и остаци (измет – све врсте животиња + зелена маса)

Биомаса из отпада (зелена фракција кућног отпада, биомаса из паркова и вртова с урбаних површина, муљ из колектора отпадних вода).

Биомаса не укључује органске материје које су промењене разним геолошким процесима у материје попут нафте и угља.

ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЈА

Појам геотермална енергија односи се на коришћење топлоте Земљине унутрашности. Најпрактичнија за експлоатацију геотермалне енергије су подручја где се врела маса налази близу површине земље.

Структура Земљине унутрашњости је таква да температура у зависности од структуре слојева расте од 10 до 30°C на сваких километар ближи језгру. Скоро непромењива температура слоја Земљине коре може се у великом обиму искористити за индиректно грејање или хлађење стамбених и пословних објеката. Током зиме када је тло топлије од грађевина на површини систем-измењивач преко цеви са водом преноси топлоту тла на зграде док лети када је тло хладније од површине ради супротно. Исти систем тако служи и за грејање и за хлађење.

На територији градске општине Врањска Бања налази се неколико извора топле геотермалне воде, чија се топлотна енергија користи у малом обиму. Тренутно је у изради је Идејно решење топлификације од Врањске Бање до Врања где ће се топла вода користити за грејање.

6.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА ТРАНСПОРТНА МРЕЖА

- **Телефонска мрежа**

Као планска прогноза усваја се да до 2021. године свако домаћинство добије телефонски прикључак. Данас то укупно износи око 35 000 телефона за физичка лица, и правна лица - на сваких 10 запослених 1 телефонски прикључак, што укупно износи око 2000 телефона за запослене.

Укупан број инсталираних телефонских прикључака до 2021. године износиће преко 50 000 телефона.

На подручју града Врања, поред постојећих, планирају се и нови комутациони центри, према плану развоја, који ће бити повазани на постојећу мрежу оптиком. Истовремено се планира и замена постојећих дигиталних система старије генерације (DKTS) новим системима (MSAN).

Посебно је од интереса изградња мреже оптичких каблова. Будућа оптичка мрежа ће покрити трасу уз новопроектовани државни пут првог реда-аутопут, а истовремено ће доћи и до свих нових комутационих чворишта. На територији Извршне јединице Врање по конструкцији су неметални оптички каблови за полагање удувавањем у цеви (ТОСМ 03(04)). У оптичкој мрежи Телекома Србија су у употреби тип моноодног оптичког влакана Г.652.Д, и Г.655.Д.

Просторним планом и плановима нижег реда обезбедиће се коридори за потребе изградње оптичких каблова и бакарне приступне мреже у деловима који нису покривени сигналом.

Планира се и изградња бежичне телекомуникационе мреже у CDMA технологији којом ће се до 2010. године покрити сва места која нису покривена класичном телефонијом. За ове потребе морају се обезбедити могућности за изградњу базних станица мобилне телефоније и за изградњу радио-релејних система.

- **Интернет мрежа**

У складу са економских могућностима без посебних планских услова и ограничења развијати аутоматску интернет мрежу.

- **Мобилна телефонија**

На територији града Врања монтиране су 2G базне станице и 3G МТС базне станице. Базне станице су повезане на најближи чвор транспортне мреже директно, преко HDSL модема или преко РР система. Поред постојећих базних станица у плану је лоцирање нових, да би покривеност територије сигналом била 100%. Нове базне станице мобилне телефоније планирају се на више локација: Врање 6-31, Бунушевац, Црни Луг, Врањска Бања 2, Кумарево, Округлица, Трстена, Тумба, Големо Село 1-2, Ушевце, Добрејанце, Рождаце, Драгобуждане, Китке, Мијовце, Студена, Лалинце, Кукавица, Крушева глава, Сикитје, Дреновац, Тесовиште, Клашнице, Струганица, Крстиловица, Содерце, Дубница, Нерадовац, Клисурсица, Несврта, Крива Феја, Цикуљ, Црни Врх-Китка, Првонек, Дуга Лука, Требешине, Златокоп, Дулан, Брабарушинце, Нова Брезовица, Копањање, Преображање, Ђурковица, Коћура, а према потреби и на другим локацијама ако се покажу исплативим.

- **Радио и телевизијска мрежа**

Побољшати квалитет радио и телевизијског система без посебних планских услова и ограничења. Дигитални пренос сигнала је уведен 2013. године у Србији и локација репетитора на Бесној Кобили може добити другу намену (антенски стуб).

- **Радарска станица**

Радарска станица Бесна Кобила је планирана на катастарској парцели 10062/3 КО Крива Феја, у површини од 6614м². Катастарска парцела је у власништву SMATSA Д.О.О. Београд. Намена је смештај техничко-технолошких садржаја укључујући и торањ са радарском куполом у коме ће бити смештен обртни механизам радарског система са радарским антенама. Планирани технички системи су само радарски систем и телекомуникациона опрема.

Приземље објекта је на коти 1904,00м, катастарског нивоа - куполе је на 1.928,00м чиме су надвишене све природне препреке у непосредној близини. Координате центра куполе су Y 7601769.263 X 4710554.373.

ПРИОРИТЕТИ за период 2016-2025. године

- Примена оптичких каблова у систему преноса сигнала;
- Изградња оптичког система преноса;
- Повећање говорних канала у систему преноса сигнала;
- Изградња минимум 3-4 мултисервисна чвора у граду Врању да би се број прикључака у граду проширио на 40 000 у периоду до 2014. године;
- Изградња минимум 2 мултисервисна чвора у Врањској Бањи;
- Превођење свих истурених система (IS) у дигиталне, а касније у мултисервисне системе;
- Према потреби градити независну интернет мрежу;
- Према потребама градити базне станице мобилне телефоније;
- Према потребама градити радио и ТВ репетиторе;
- Осавременавање потрошачких услуга.

6.6. ГАСОВОДНА И ОСТАЛА ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

На подручју Града Врања нема гасовода и гасоводних објеката, а планирана траса магистралног гасовода "Јужни ток" води долином Јужне Мораве ка Врању. Главне мерно-регулационе станице планиране су у Лесковцу и Врању. Просторним планом Града Врања се омогућава реализација гасоводне инфраструктуре у складу са законском регулативом и техничким прописима. План детаљне регулације разводног гасовода РГ 11-02 Лесковац-Врање са пратећим објектима на територији града Врања обухвата простор уже зоне заштите разводног гасовода РГ 11-02 и пратећих објеката: Главне мерно-регулационе станице „Врање“, пријемно-чистачког места (ПЧМ) из правца Лесковца и отпремно-

чистачког места (ОЧМ) према граници БЈРМ у оквиру комплекса Главне мерно-регулационе станице и оптичког кабла за телеметрију и управљање системом.

6.7. ТОПЛОВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Досадашњи развој система даљинског грејања у Врањској Бањи није на завидном нивоу и није адекватно пратио развој и изградњу Врањске Бање. Резултат тога је релативно мали број корисника даљинског грејања. Објекти прикључени на систем топлификације подељени су у две зоне.

Зона 1: Завод за дегенеративни реуматизам и посттрауматолошка стања, Железничко одмаралиште, Ресторан "Кичер", Стационар, Ресторан "Србија", Ресторан "Косово", Дом Здравља, ОШ "Предраг Девеџић", ОШ помоћне просторије (бивши хотел "Гранд"), Група стамбено-пословних објеката.

Зона 2: пословно производни капацитети (тренутно постојећи објекти Симпо "Цвеће", "Расадници", Живинарска фарма, ТИВ).

Резултати истраживања изворишта термоминералних вода - Почев од 1965. године, на простору Врањске Бање вршена су бројна геолошка, геофизичка, хидрогеолошка и хидрогеохемијска истраживања. Прве бушотине на дубини од 20-100 m изведене у пределу бањског парка и по ободу, у којима су откривене воде температуре до 99°C. Такође, обимна геофизичка испитивања из 1969. и 1986. године, вршена за потребе истраживања нафте, гаса и термалних вода.

Прва дубока бушотина изведена је на локацији железничке станице Врање 1980. године. То је бушотина под ознаком **Вр-1/Х**, дубине 2020 m.

У периоду 1988-1991. године вршена су резимска осматрања издашности и температуре термоминералних вода Врањске Бање. Након извршених консултација са стручњацима за геотермалну енергију из Француске, Канаде и Новог Зеланда, лоциране су и изведене две дубоке бушотине **ВГ-2** и **ВГ-3**, са измереном температуром воде 126°C.

За потребе Бање каптирано је више извора и бушотина (**стара каптажа А1, А2, А3, Б1, Б1А, Б1Б, ВГ-2** и **ВГ-3**). Најпре је извршена каптажа извора при самом ободу долине, укључујући гвожђевиту чесму. Извор у парку је повезан са бушотином Б-1 дубине 120m, изведеном 1979. године.

Појам геотермална енергија односи се на коришћење топлоте Земљине унутрашњости која у самом средишту износи 4000-7000С што је приближно температури површине Сунца.

Најпрактичнија за експлоатацију геотермалне енергије су подручја где се врела маса налази близу површине земље. На многим таквим локацијама у свету већ постоје постројења – измењивачи топлоте која на тај начин загрејану воду користи за грејање или индустријске сврхе.

Структура земљине унутрашњости је таква да температура у зависности од структуре слојева расте од 10 до 30 °С сваки километар ближе језгру. Скоро непроменљива температура слоја Земљине коре може се у велоком обиму искористити индиректно за грејање или хлађење стамбених и пословних објеката. Током зиме када је тло топлије од грађевина на површини систем - измењивач преко цеви са водом преноси топлоту тла на зграде док лети када је тло хладније од површине ради супротно. Исти систем тако служи и за грејање и хлађење.

7. ПРАВИЛА И МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

7.1. НАЧИН ВРЕДНОВАЊА ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ПОСТУПКУ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ, ОГРАНИЧАВАЊЕ И КОМПЕНЗАЦИЈУ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

Постојеће стање створених и природних вредности на простору обухваћеном Изменама и допунама Просторног плана Града Врања указују на кључне еколошке проблеме и изворе негативних утицаја на животну средину.

Како би се избегли или умањили могући негативни утицаји планских решења на животну средину неопходна је примена мера заштите које се прописују на основу утврђеног стања природних и створених вредности на подручју Плана, предвиђених активности за реализацију планских решења у планском периоду уз поштовање начела хијерархије и координације које обавезује на усвајање обавезујућих смерница и мера заштите животне средине Стратешке процене утицаја на животну средину планова вишег хијерархијског нивоа.

7.1.1. ЗАШТИТА ВАЗДУХА

Заштита ваздуха на подручју Изменама и допунама Просторног плана Града Врања се спроводи у циљу спречавања кумулативних ефеката негативних утицаја планираних садржаја са негативним утицајима из окружења. Заштита и очување квалитета ваздуха на подручју Плана, обухвата мере превенције и контроле емисије загађујућих материја из свих извора загађења (покретних и стационарних), како би се спречио и умањено њихов утицај на квалитет ваздуха и минимизирали потенцијално негативни ефекти на животну средину и здравље становништва. Заштита квалитета ваздуха и спречавање емисије у ваздух спроводи се у складу са:

- Законом о заштити ваздуха („Сл. гласник РС”, бр.36/09 и 10/13);
- Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Сл. гласник РС”, бр.111/15);
- Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС”, бр.11/10, 75/10 и 63/13);

Управљања квалитетом ваздуха на подручју Просторног плана Града Врања је потребно успоставити кроз:

- увођење јединственог система праћења и контроле нивоа загађености и одржавање базе података о квалитету ваздуха;
- утврђивање надлежности;
- успоставље локалне мреже и услова под којима се врши мониторинг;
- утврђивање обавезе надлежног органа да релевантне податке о квалитету ваздуха доставља Агенцији за заштиту животне средине и стави на увид јавности.

Опште смернице и мере заштите ваздуха:

- обавезна је контрола и одржавање емисије загађујућих материја у ваздух у законски дозвољеним границама на подручју Просторног плана Града Врања;
- очување и унапређење постојећих појасева заштитног зеленила и прилагодњавање функцији заштите од аерозагађења пројектом пејзажног уређења, уз коришћење претежно аутохтоних врста, уклопљених у амбијент и предео;
- подизање нивоа комуналне хигијене на подручју плана;

- реконструкција градских и осталих саобраћајница за меродавно саобраћајно оптерећење;
- подстицање коришћења еколошки прихватљивијих енергената, обновљивих извора енергије и увођење енергетске ефикасности;
- смањење броја индивидуалних котларница и ложишта, ширење система централизованог снабдевања енергијом, ширење гасификационог система;
- обострано/једнострано озелењавање саобраћајница свих рангова и категорија и озелењавање свих површина у функцији саобраћаја (паркинг-простора, платоа);
- реконструкција постојећих и реализација нових зелених површина свих категорија;
- сви постојећи и планирани производни и други погони, који представљају изворе аерозагађивања у обавези су да примене најбоље доступне технике и технологије у циљу спречавања и смањена емисије штетних и опасних материја у ваздух и животну средину;
- за случај прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздуху, предузети додатне техничко-технолошке мере како би се концентрације загађујућих материја свеле у прописане вредности;
- извршити озелењавање планског подручја, аутохтоним дрвенастим и жбунастим, брзорастућим врстама, отпорним на загађење, при чему треба избегавати алергене врсте;
- реконструкција постојећих и реализација нових пројеката (објеката, технологија, инфраструктуре) потенцијалних загађивача ваздуха, могућа је уз поступак процене утицаја на животну средину, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08);
- обавезан је мониторинг утицаја загађености ваздуха на здравље становништва, објављивање резултата праћења и информисање јавности и надлежних институција, у складу са важећим Законом и подзаконским актима;
- неопходна је стална едукација и подизање еколошке свести о значају квалитета ваздуха и животне средине;
- у циљу спречавања негативних утицаја на животну средину и здравље становништва и побољшања постојећег стања у оквиру ове еколошких целина, зона и појаса потребно је спроводити мере заштите животне средине: реализација пројеката (објеката, садржаја и извођење радова) мора садржати инструменте директне заштите животне средине (спречавање и минимизирање потенцијално штетних утицаја и негативних ефеката по животну средину), због чега је обавезно покретање поступка процене утицаја за пројекте, радове и објекте који могу утицати на квалитет и капацитет животне средине у складу са важећом законском регулативом и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08).

Посебне смернице и мере заштите ваздуха

Оператер стационарног извора загађивања ваздуха у обавези је:

- да спроведе мере за смањење загађивања ваздуха у поступку пројектовања, градње и редовног рада (коришћења) тако да не испушта загађујуће материје у ваздух у количини већих од граничних вредности емисије;
- за случај квара уређаја којим се обезбеђује спровођење прописаних мера заштите или поремећаја технолошког процеса због чега долази до прекорачења граничних вредности емисије, оператер је дужан да квар или поремећај отклони

или прилагоди рад новонасталој ситуацији или обустави технолошки процес како би се емисија свела у дозвољене границе у најкраћем року;

- за случај прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздух оператер је дужан да предузме техничко-технолошке мере или да обустави технолошки процес, како би се концентрације загађујућих материја свеле у прописане вредности;
- за случај да се у процесу обављања делатности могу емитовати гасови непријатних мириса, оператер је дужан да примењује мере које ће довести до редукције мириса и ако је концентрација емитованих материја у отпадном гасу испод граничне вредности емисије;
- за планирани, новоизграђени или реконструисани стационарни извор загађивања за који није прописана обавеза издавања интегрисане дозволе или израде студије о процени утицаја на животну средину, оператер је дужан да пре пуштања у рад прибави дозволу;
- да ако обавља делатност производње, одржавање и/или поправке сакупљања, обнављања и обраде, контролу коришћења, стављања на тржиште, трајног одлагања и искључивања из употребе производа и опреме који садрже супстанце које оштећују озонски омотач, у обавези су да прибаве дозволу ресорног Министарства;
- да, ако се бави сервисирањем и искључивањем из употребе производа и/или опреме која садржи контролисане супстанце, (супстанце које оштећују озонски омотач било да су чисте или у смеђи, без обзира да ли се први пут користе или су сакпуљене, обрађене или обновљене осим оних које се налазе у готовом производу) мора исходovati дозволу ресорног Министарства.

7.1.2. ЗАШТИТА ВОДА

Мере заштите површинских и подземних вода ће се спроводити у складу са циљевима заштите животне средине: очувања живота и здравља људи, смањења загађења и спречавања даљег погоршања стања вода на овом подручју, обезбеђења несметаног коришћења вода за различите намене, заштите водених екосистема и постизања стандарда квалитета животне средине. Стратешка процена утицаја на животну средину даје основне мере заштите вода које је неопходно даље спровести, на хијерархијски нижем нивоу (развијања и конкретизација кроз поступак процене утицаја на животну средину и Студију о процени утицаја на животну средину за сваки пројекат за који се захтева процена утицаја). Заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода заснована је на мерама и активности којима се њихов квалитет штити и унапређује преко мера забране, превенције, обавезних мера заштите, контроле и мониторинга у циљу очувања живота и здравља живог света, постизања стандарда квалитета животне средине, смањења загађења, спречавања даљег погоршања стања вода и обезбеђење нешкодљивог и несметаног коришћења вода за различите намене.

У циљу унапређења, спречавања, ограничења и компензације негативних утицаја Плана на површинске и подземне воде, неопходно је спроводити строге мера заштите приликом планирања и реализације планираних пројеката и садржаја. Све смернице и мере заштите вода морају се спроводити у складу са:

- Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16);
- Уредбом о класификацији вода („Сл. гласник СРС”, бр. 5/68);
- Уредбом о категоризацији водотока („Сл. гласник СРС”, бр. 5/68);
- Уредбом о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл.гл.РС”, бр.67/11, 48/12 и 1/16);
- Уредбом о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Сл.гл.РС”, бр.24/14);

- Уредбом о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл.гл.РС“, бр.50/12);
- Правилником о утврђивању водних тела површинских и подземних вода водотокова („Сл.гласник РС“, бр.96/10);
- Правилником о одређивању граница подсливова („Сл.гласник РС“, бр.54/11);
- Правилником о опасним материјама у водама („Сл. гласник СРС“, бр. 31/82);
- Правилником о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода („Сл. гласник СРС“, бр. 47/83 и 13/84 (исправка));
- Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Сл. гласник РС“, бр. 74/11).

Опште мере управљања квалитетом вода - водних ресурса обухватају обавезу да се на подручју Просторног плана Града Врања, у складу са законском регулативом:

- успостави интегрално управљање водама, водним објектима и водним земљиштем;
- обезбеди добар еколошки статус површинских вода, квалитет структуре и функционисања акватичних екосистема површинских вода;
- спречи директно и индиректно загађивање (уношење супстанци или топлоте воду или земљу које могу бити штетне по људско здравље, квалитет акватичних екосистема, приобалних екосистема);
- обезбеди заштита, унапређење и обнављање свих површинских вода у циљу остваривања доброг статуса површинских и подземних вода.
- успостави интегрално управљање водама, водним објектима и водним земљиштем;
- обезбеди добар еколошки статус површинских вода, квалитет структуре и функционисања акватичних екосистема површинских вода;
- спречи директно и индиректно загађивање (уношење супстанци или топлоте воду или земљу које могу бити штетне по људско здравље, квалитет акватичних екосистема, приобалних екосистема);
- обезбеди заштита, унапређење и обнављање свих површинских вода у циљу остваривања доброг статуса површинских и подземних вода.

Опште смернице заштите вода:

- спречавање даљег загађења река које протичу кроз подручје Просторног плана Града Врања, нарочито реке Јужне Мораве са њеним притокама и подизање квалитета воде на виши ниво;
- уклањање „дивљих депонија” на обалама река и поштравање казнене политике из ове области како би се спречило њихово поновно стварање;
- неопходно је вршити анализе квалитета воде реке Јужне Мораве на улазу и на излазу Града Врања као и на директним фекалним испустима у реку;
- проширење и реконструкција постојеће канализационе мреже и повезивање свих насеља на канализациону мрежу;
- заштита вода (површинских и подземних) и заштита од вода треба да буду међу приоритетима планског акта; Поред обнове природне вегетације у ИЗВОРИШТИМА, у форланду ВОДОТОВОКА резервисати простор за изградњу обалоутврда; регулисање водотока извести у што већој мери на природни начин;
- неопходно је предвидети решење евакуације санитарних, фекалних и других отпадних вода. Отпадне воде не упуштати у постојеће регулисане и нерегулисане водотоке без претходног третмана до нивоа квалитета воде водотока у који се воде упуштају (системи за пречишћавање отпадних вода). Стога је неопходно изградити планирано Постројење за пречишћавање отпадних вода Града Врања,

а такође и мање уређаје за пречишћавање отпадних вода већих катастарских општина;

- канализациони систем градити као сепарациони са посебним колектором за одвођење атмосферских вода;
- изградња уређаја и постројења за третман свих технолошких отпадних вода у оквиру појединачних радних комплекса;
- дозвољене су искључиво водонепропусне септичке јаме у насељима и деловима насеља, као прелазно решење до изградње канализационе мреже;
- заштиту од поплава извести активним мерама ублажавања поплава таласа;
- регулацију мањих водотока, треба обављати по принципима „натуралне регулације“, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (кинетирања корита, облагања целог попречног профила каменом и бетоном итд.) како би се у целости очували водени екосистеми и непосредно приобаље;
- при регулацији водотока у зони насеља, поред функционалних критеријума, примерити и урбаним, естетским и другим условима који оплеменеју животну средину;
- за целине и зоне за које ће се радити урбанистички планови, као обавезну меру превенције, планирати канализациону мрежу са постројењима (уређајима) за пречишћавање отпадних вода меродавног капацитета- као независан систем са постројењем за пречишћавање отпадних вода или заједнички за више насеља.

Опште мере заштите површинских и подземних вода - мере забране у циљу очувања и заштите квалитета вода:

- забрањено је упуштање (уношење) свих врста отпадних вода које садрже хазардне и загађујуће супстанце изнад прописаних граничних вредности емисије, а које могу довести до погоршања тренутног стања свих површинских и подземних вода;
- забрањено је испуштање (упуштање) свих отпадних вода у стајаће воде, ако је та вода у контакту са подземном водом, која може проузроковати угрожавање доброг еколошког или хемијског статуса стајаће воде;
- забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у обалном појасу ширине до 5m свих водотокова;
- забрањено је испуштање у јавну канализацију свих отпадних вода које садрже хазардне супстанце изнад прописаних вредности, које могу штетно деловати на могућност пречишћавања вода из канализације, које могу оштетити канализациони систем и постројење за пречишћавање вода, које могу негативно утицати на здравље лица која одржавају канализациони систем;
- забрањено је коришћење напуштених бунара као септичких јам;
- забрањено је депоновање, просипање и остављање у зони форланда и у корита за велику воду природних и вештачких водотока, било каквих материјала који могу загадити воде;
- забрањено је прање возила, машина, опреме и уређаја у површинским водама и на водном земљишту;
- посебну пажњу обратити на очување влажних станишта; потребно је означити мање забарене и мочварне површине, ради заштите фауне птица мочварица.

Посебне мере заштите површинских и подземних вода - обавезе носиоца пројеката/оператера:

- носиоци пројеката и оператери који испуштају или одлажу материје које могу загадити воду, дужни су да те материје, пре испуштања у систем јавне

канализације или реципијент, делимично или потпуно одстране у поступку пречишћавања (предтретман или третман отпадних вода у уређају или постројењу за пречишћавање отпадних вода);

- носиоци пројеката и оператери - генератори отпадних вода који испуштају отпадне воде непосредно у реципијент дужни су да обезбеде пречишћавање отпадних вода до нивоа који одговара граничним вредностима емисије, односно до нивоа којим се не нарушавају стандарди квалитета животне средине реципијента (комбиновани приступ), узимајући строжији критеријум од ова два;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у реципијент или јавну канализацију дужни су да изграде погоне или уређаје за пречишћавање отпадних вода до захтеваног нивоа;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у јавну (насељску) канализацију дужни су да од надлежног органа градске управе исходују Акт о испуштању отпадних вода у јавну канализацију;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у реципијент и јавну (градску, насељску) канализацију, дужни су да поставе уређаје за мерење, да врше континуирано мерење количине отпадних вода, да контролишу и испитују биохемијске и механичке параметре квалитета отпадних вода и да извештај о извршеним мерењима квартално достављају јавном водопривредном предузећу, министарству надлежном за послове заштите животне средине и Агенцији за животну средину;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који имају уређаје за пречишћавање отпадних вода у обавези су да испитују квалитет отпадних вода пре и после пречишћавања, да обезбеде редовно функционисање уређаја за пречишћавање отпадних вода и да воде дневник њиховог рада;
- мерења количина и испитивање квалитета отпадних вода врши овлашћена институција (правно лице), у складу са Законом о водама;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода у обавези су да изврше накнаду за загађивање вода (за непосредно или посредно загађивање воде), а који испуштају отпадне воде у сопствену канализацију, водоток, канале, врше сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних и атмосферских вода системом јавне канализације, испуштају на пољопривредно, грађевинско или шумско земљиште загађујуће супстанце које на непосредан или посредан начин загађују воде, производе, односно увозе ђубрива и хемијска средства за заштиту биља и уништавање корова, као и детерџенте на бази фосфата;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода у обавези су да у законом прописаном року достигну граничне вредности емисије;
- у циљу заштите реципијента Локална самоуправа мора донети Правилник о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у јавну канализацију, као саставни део Одлуке о коришћењу, управљању и одржавању водоводне, фекалне и атмосферске канализационе мреже на територији општине. Овим Правилником се прописују услови и ниво загађења отпадних вода, које поједини технолошки процеси морају испунити при упуштању у мрежу јавне насељске канализације. Ово подразумева да индустрије које испуштају отпадне воде чији ниво загађења прелази одредбе прописане Правилником, морају градити своја интерна постројења/уређаје за пречишћавање отпадних вода (предтретман технолошких отпадних вода);
- сва изворишта – (простор око водозахватног објекта – акумулације и бунара за јавно водоснабдевање), односно подручја на којима се налази извориште водоснабдевања (акумулација и бунари за водоснабдевање насеља), морају бити заштићена од случајног и намерног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта, природни састав и квалитет воде;

- за заштиту изворишта водоснабдевања потребно је урадити Елаборат о зонама санитарне заштите, којим се утврђује површина и просторно пружање зона санитарне заштита;
- у циљу заштите вода у изворишту водоснабдевања (акумулација, бунари), све активности вршити у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Сл.гласник РС”, бр.92/08);
- у циљу контроле животне средине и заштите водних тела од загађивања, у границама Просторног плана, при имплементацији и реализацији планираних пројеката, објеката, површина, потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину (“Сл. гласник РС”, бр. 114/2008) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о изради/не изради Студије о процени утицаја на животну средину.

Мере заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Првонек”

Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Првонек”, у складу са важећом законском регулативом, штите се од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређивање и одржавање зона санитарне заштите и провођење мера забране, превенције, санације, спречавања, контроле и надзора, заштите и мониторинга.

Услови, мере и одржавање зона санитарне заштите

Зона I санитарне заштите:

- забрањена је изградња и употреба објеката и постројења која нису у функцији изворишта водоснабдевања;
- забрањено је кретање возила у функцији изворишта ван утврђених траса, прилаз возилима на моторни погон која нису у функцији изворишта, коришћење пловила на моторни погон, одржавање спортова на води, купање људи и животиња;
- забрањено је напајање стоке;
- забрањен је комерцијални узгој рибе;
- приступ овој зони дозвољен је само лицу које управља водоводом;
- забрањена је изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење других делатности забрањених у зонама II и III.

Зона II санитарне заштите:

- забрањена је стамбена изградња;
- забрањена је употреба хемијског ђубрива, течног и чврстог стајњака;
- забрањена је употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- забрањено је узгајање, кретање и испаша стоке;
- забрањено је камповање, вашари и друга окупљања људи;
- забрањена је изградња и коришћење спортских објеката;
- изградња и коришћење угоститељских и других објеката за смештај гостију;
- продубљивање корита и вађење шљунка и песка;
- забрањена је изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење других делатности забрањених у зони III.

Зона III санитарне заштите, , успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине. У том циљу реализује се систем мониторинга квалитета и квантитета подземних вода изворишта, у складу са програмом систематске контроле воде у изворишту:

- није дозвољена изградња објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката,
- забрањена је изградња индустријских објеката као и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште,
- остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању, извођењу, редовном раду и могућем удесу, обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом,
- постојећи објекти морају у складу са законом обезбедити каналисање и пречишћавање отпадних вода,
- дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописане законом,
- забрањено је одлагање и складиштење отпада и отпадних материја (сакупљање само на водонепропусним подлогама) а трајно одлагање отпада, у складу са Локалним планом управљања отпадом, према врсти и карактеру, али изван зона санитарне заштите,
- није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе;
- забрањено је неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материја и материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем;

Мере заштите и коришћења подземних вода

Утврђивање и разврставање резерви минералних сировина - подземних вода у категорије и класе, израда елабората о резервама подземних вода, вођење евиденције о стању резерви подземних вода и приказивање података геолошких истраживања, представља обавезу у циљу одрживог коришћења природних ресурса. Коришћење подземних вода као природног ресурса, може се остварити према:

- условима заштите природе по којима се врше геолошка, истраживања (у заштићеном и осталом подручју);
- одобрењу за детаљна хидрогеолошка истраживања;
- елаборату о утврђеним резервама и квалитету подземних вода;
- овери билансних резерви подземних вода;

Обавезе носиоца пројекта:

- носилац пројекта је у обавези да исходује сагласности за коришћење подземних вода;
- обавезна документација коју је неопходно приложити у процесу издавања сагласности:
 - уцртана граница простора у коме ће се користити ресурс подземних вода, са јавним саобраћајницама и другим објектима на том простору,
 - уписани бројеви катастарских парцела;
 - решење ресорног Министарства о утврђеним и овереним резервама ресурса подземне воде у налазишту;
 - пројекат коришћења - експлоатације ресурса подземних вода у налазишту;
 - акт органа надлежног за послове урбанизма Града Врања, о усаглашености коришћења подземне воде са просторним и урбанистичким плановима
 - процена утицаја на животну средину, за обављање делатности коришћења ресурса подземне воде;
 - водни услови.

7.1.3. ЗАШТИТА ЗЕМЉИШТА

Загађење земљишта на подручју Просторног плана Града Врања је могуће у случају испуштања не третираних отпадних вода, просипања штетних материја (нафте, нафтних деривата, уља, хемикалија), у случају неконтролисаног одлагања отпадних материја, али и у случају појаве ерозије и клизишта. Адекватним управљањем свим врстама отпада и отпадних вода који настају како у фази реализације тако и у току редовног рада Пројекта, потенцијално штетни утицаји по земљиште са овог аспекта се минимизирају.

Опште мере заштите земљишта обухватају систем праћења квалитета земљишта (систем заштите земљишног простора) и његово одрживо коришћење, које се остварује применом мера системског праћења квалитета земљишта:

- праћење индикатора за оцену ризика од деградације земљишта;
- спровођење ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани антропогеним активностима.

Све смернице и мере заштите земљишта морају се спроводити у складу са:

- Правилником о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама њиховог испитивања („Сл. гласник РС”, бр.23/94);

- Уредбом о програму систематског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Сл.гласник РС”, бр.88/10).

У циљу заштите животне средине, обавеза локалне самоуправе је да успостави систем управљања земљиштем и заштиту на принципима:

- заштите функција земљишта;
- заустављање деградације земљишта;
- обнављање деградираних земљишта;
- интеграције у друге секторске политике.

Систем праћења квалитета земљишта, систем заштите земљишног простора и његово одрживо коришћење остварује се мерама системског праћења квалитета земљишта, који обухвата:

- праћење индикатора за оцену ризика од деградације земљишта;
- спровођење ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

Мере заштите земљишта од загађивања и деградације обухватају:

- организовано управљање отпадом на подручју Плана које подразумева прикупљање, примарну селекцију, транспорт и одлагање;
- спречавање пренамене шумског и пољопривредног земљишта у грађевинско;
- уклањање дивљих депонија са свих локација и увођење строжије казнене политике како би се спречило поновно формирање дивљих депонија;
- контролу управљања отпадом и отпадним водама у оквиру појединачних радних и индустријских комплекса;
- контролу избора локације сточног гробља (изван насеља, на оцедном терену, крупно гранулираног тла и добрим протоком ваздуха где је ниво подземних вода испод 2,5–3 m);
- промовисање ограничене примене агротехничких мера-органске пољопривреде;
- реконструкцију канализационе мреже како би се спречиле хаварије и изливање отпадних вода у земљиште;
- озелењавање и пошумљавање терена угрожених ерозијом и клизиштима;

- ремедијацију и рекултивацију напуштених локација и локација угрожених историјским загађењем;
- дефинисати заштиту квалитетног пољопривредног земљишта, односно планирати изградњу на земљишту лошијег бонитета; неопходно је сагледати могућности побољшања пољопривредне производње кроз разне стимулативне мере и активности;
- поштовање мера заштите животне средине, санације и еколошке компензације приликом експлоатације минералних сировина (надлежни орган не може издати одобрење за коришћење природних ресурса или добара без сагласности ресорног Министарства на пројекат који садржи мере заштите и санације животне средине).

Посебне мере заштите земљишта од загађивања и деградације:

- обавезно је планирање и спровођење превентивних мера заштите приликом коришћења земљишта за оне делатности за које се очекује да ће знатно оштетити функције земљишта;
- носилац пројеката/оператер (или други облици својине), при свакој промени власништва, је у обавези да спроводе процену стања животне средине и одређивање одговорности за загађење животне средине, као и намирење дугова (терета) претходног власника за извршено загађивање и/или штету нанету животној средини;
- носилац пројекта/оператер (продавац или купац) је у обавези да изради извештај о стању земљишта, а за сваку трансакцију земљишта, на коме се дешава или се дешавала потенцијално загађујућа активност;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач је одговоран за загађивање животне средине и у случају ликвидације или стечаја предузећа или других правних лица, у складу са Законом;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач или његов правни следбеник, обавезан је да отклони узрок загађења и последице директног или индиректног загађења животне средине и сноси укупне трошкове, који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач у обавези је да изради Извештај о стању земљишта;
- извештај о стању земљишта мора бити издат од стране стручне организације, акредитоване за узорковање и испитивање земљишта и воде према SRPS, ISO/IEC 17025 стандарду;
- извештај о стању земљишта мора да садржи историјску основу локације, која је доступна из службених евиденција, хемијске анализе за одређивање концентрације опасних материја у земљишту, ограничене у првом реду на материје које су повезане са активношћу на локацији, а које могу довести до контаминације, нивое концентрација опасних материја које имају утицај на стварање значајног ризика по људско здравље и животну средину, ниво контаминације радионуклидима;
- носилац пројекта/оператер који деградира животну средину дужан је да изврши ремедијацију или санацију деградиране животне средине, у складу са пројектима санације и ремедијације на које ресорно Министарство даје сагласност;
- програм ремедијације мора садржати: идентификацију контаминираних подручја, начин уклањања опасних материја са контаминираних локација (деконтаминација), начин спречавања ширења материја опасних по животну

средину у дужем периоду, утврђен програм мониторинга медијума животне средине, ограничавање коришћења загађене локације (рок);

- за локацију за коју је потребно извршити ремедијацију, потребно је детаљно истраживање и успостављање мониторинга до завршетка ремедијације;
- пројекат ремедијације и ремедијационог поступка, у складу са врстом и типом загађења, мора садржати: поређења могућих варијантних решења у погледу ремедијационог поступка и разлога за избор најповољнијег, опис планираних активности у погледу ремедијацијаног поступка (физички, хемијски, биолошки третман или комбинација ових поступака), односно њихове технолошке и друге карактеристике, приказ врста и потребне количине енергије и енергетната, воде, сировина, потребног материјала за реализацију пројекта, методологије третирања свих врста отпадних материја из ремедијационог поступка (прерада, рециклажа, одлагање), приказ утицаја на животну средину изабраног пројектног ремедијацијаног поступка.

Граничне вредности, одређивање нивоа концентрација опасних и штетних материја у земљишту врши се према SRPS стандардним методама или стандардним методама ЕУ, USA или Русије. Референтне и интервентне вредности концентрација опасних и штетних материја у земљишту и подземној води прописане су Уредбом о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Сл. гласник РС“ број 88/10), Уредбом о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седиментима и роковима за њихово достизање ("Сл. гласник РС", бр. 50/12).

Опште мере заштита земљишта од деградације и критеријуми у организацији коришћења продуктивног земљишта:

- неопходно је планирати подизање нових шумских површина и дефинисати приоритене пределе за шумљавање (терени са великим нагибима, еродирани површине, потенцијална клизишта, позиције ветрозаштитних појасева, повезивање одвојених шумских комплекса, туристички локалитети);
- забрањена је неконтролисана (чиста) сеча, прореда и скидања шумског покривача, посебно на теренима изражених нагиба;
- забрањено је коришћење биоцидних производа у пољопривреди који могу довести до промена основних карактеристика земљишта;
- обавезно је успостављање система перманентне контроле стања, квалитета и плодности земљишта у зонама интензивне пољопривредне производње;
- очување и унапређење постојећих вегетацијских покривача (пољозаштитни и шумски појасеви, забрани, шумски фрагменти, живице) у пољопривредним зонама око насеља;
- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство, планирати вегетацију у складу са условима терена;
- неопходна је регулација водотока у циљу заштите од спирања и неповратног губитка педолошког слоја;
- пољопривредно земљиште очувати наменским коришћењем, успостављањем ефикасних механизма контроле спровођења одговарајућих урбанистичких и просторно-планских мера водећи рачуна о његовом потенцијалу и производној вредности;
- обавезно је очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- забрањено је, ограничење и прописивање услова за делатности које могу загадити земљиште;

- неопходно је усвајање програма контроле квалитета пољопривредног земљишта;
- неопходно је регулација водотокова (посебно бујичарских) и спровођење мера заштита од поплава;
- антиерозионим радовима, пре свега пошумљавањем спречавати и сузбијати ерозију земљишта у угроженим зонама, теренима и локацијама;
- за наводњавање користити воду која испуњава стандарде за коришћење воде у пољопривреди и за производњу хране;
- усвајање програма перманентне едукације и промовисање правилне примене агротехничких мера у пољопривреди;
- ограничити ширење градских/приградских подручја, рационалним коришћењем градског грађевинског земљишта, дати приоритет урбаној обнови и изградњи у оквиру већ постојеће урбане матрице као и ангажовању простора некадашњих а сада напуштених индустријских или производних комплекса (браунфилд);
- локацију за сточно гробље формирати по највишим еколошким и санитарно-хигијенским стандардима;
- локација мора бити опремљена потребном инфраструктуром и средствима за дезинфекцију;
- сточно гробље за закопавање животињских лешева и отпадака животињског порекла (КОНФИСКАТА) мора да буде ван насељеног места и на подручју које урбанистичким планом није предвиђено за изградњу стамбених објеката, индустријских објеката и објеката за производњу, држање и промет животиња;
- локација за сточно гробље мора бити на тлу крупнозрне структуре (не глиновито или иловасто), суво, оцедно, са дубоким подземним водама, удаљено од водотокова и поплавних таласа;
- простор мора да буде ограђен оградом од бетона или цигле. На врху ограде мора бити бодљикава жица (висина ограде 2,2 m); пожељно је засадити високо растиње око ограде; са приступним путем, СА КОНТРОЛИСАНИМ УЛАЗОМ (капијом), опремљено пратећим садржајима за прање и дезинфекцију возила за довоз угинулих животиња, у складу са санитарним и ветеринарским условима;
- временски турнус за сточна гробља је 10 - 15 година;
- сточно гробље се не сме користити за напасање, а за садњу неке културе се може користити тек 26 година након престанка употребе. До тада се на њему може садити само дрвеће;
- за случај наглог помора (епидемије) стоке саставни део сточног гробља треба да представља и **јама гробница**, за истовремено збрињавање већег броја угинулих животиња. Јаме гробнице, се копају ручно за појединачне јаме, машински за заједничку јаму; јама гробница се може градити и као засебан објекат изван насељеног места. За одабир локације је важан ниво подземних вода и гранулометријски састав тла. Димензија 2x2m за крупне животиње, 2x1 m за ситне животиње, дубине 2 m, са размаком између јама 1m. Дно треба бити најмање 1,0 m изнад нивоа подземних вода. На дно се ставља дренажни слој дебљине 0,5 - 1,0 m од туцаника или ломљеног црепа. На 1,0 m од дна стављају се две гвоздене шипке (цеви или шине које формирају мрежу налик роштиљу) на којима се лешина задржава. Јама се зида на суво и на врху се затвара армирано - бетонском плочом која уједно служи и као сто за секцију.
- азил за псе планирати на довољној удаљености од насељеног места, а уколико се гради у насељеном месту, мора да буде звучно и визуелно изолован и ограђен оградом како би се спречио неконтролисани улазак и излазак људи и животиња;
- при спровођењу здравствених и хигијенско-санитарних мера могу се користити само средства која су одобрена и дозвољена од надзорне ветеринарске службе и који имају одговарајућу дозволу за коришћење;

- успоставити систем мониторинга свих параметара квалитета животне средине на подручју плана (земљишта, воде и ваздуха), чиме се стварају повољни услови за адекватно управљање животном срединим; овим се подразумева и успостављање контроле поступања са отпадом у складу са законском регулативом.

7.1.4. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДЕ, ПРИРОДНИХ ДОБАРА И ПЕЈЗАЖА

Заштита, унапређење и очување природе, биолошке, геолошке и предеоне разноврсности као дела животне средине, остварује се усклађивањем активности, економских и друштвених развојних планова, програма, пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих ресурса и дугорочним очувањем природних екосистема и природне равнотеже.

На основу увида у Централни регистар заштићених природних добара Србије и према Решењу 03 бр. 020-2349/2 од 30.12.2016. године, Завода за заштиту природе Србије, утврђено је да се у просторном обухвату Измена и допуна Просторног плана Града Врања, налази подручје за које је покренут поступак заштите - Заштићено станиште „Александровачка слатина“, са утврђеним режимом заштите II степена. Такође, у делу Планског подручја заступљена су и еколошки значајна подручја:

- „Кукавица“ бр.87 - РВА „Кукавица“ 18,
- „Александровачка слатина“ БР. 90 - IPA „Александровачка слатина“,
- „Власина“ бр. 88 - EMERALD „Власина“ (RS0000006) IPA „Власинска висораван“, IBA „Власина“ (RS037), РВА „Бесна Кобила“ 38, Рамсарско подручје „Власина“ (ZRS008) и
- коридор од међународног значаја - Јужна Морава.

У оквиру граница Измена и допуна Просторног плана Града Врања налазе се EMERALD подручја (еколошка мрежа подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Interest - ASCI), IPA (Important Plant of Areas of Europe - Значајна подручја за биљке), IBA (Important Bird Areas - Значајна подручја за птице) и РВА подручја (Prime Butterfly Areas - Одабрана подручја за дневне лептире).

Планирани радови нису у супротности са донетим прописима и документима из области заштите природе. Мере заштите природе ће се спроводити у складу са:

- Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10 и 14/16);
- Законом о шумама („Сл. гласник РС“, бр.30/10, 93/12 и 89/15);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС“, бр.102/10);
- Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Сл.гласник РС“, бр.35/10);
- Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл.гласник РС“, бр. 5/10, 47/11, 32/16 и 98/16);

Заштита природе обухвата:

- заштиту, очување и унапређење биолошке, геолошке и предеоне разноврсности,
- одрживо коришћење и управљање природним добрима и ресурсима,
- унапређење стања нарушених делова природе,
- усклађивање људских активности, економских и друштвених развојних планова и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних ресурса,
- дугорочно очување природних предела и природне равнотеже.

Смернице и мере заштите заштићених подручја:

- на заштићеном подручју забрањено је изводити пројекте (радове и активности) који оштећују, нарушавају и мењају особине и вредности због којих је подручје заштићено;

- резервисати за заштиту подручје Александровачке слатине, за које је покренут поступак заштите и утврђене мере заштите природе кроз режим заштите II (другог) степена;
- за извођење пројеката (радове и активности) на заштићеном подручју спроводи се обавезан поступак процене утицаја на животну средину;
- за извођење пројеката (радова и активности) за које се не спроводи поступак процене утицаја на животну средину, а за које је потребно прибављање одговарајуће дозволе, као и за радове, активности, односно извођење пројекта за које према посебном пропису није потребна грађевинска дозвола, друга дозвола или одобрење, а који могу имати утицај на вредности и обележја заштићеног добра, Носилац Пројекта је дужан да од надлежног Завода прибави акт о условима и мерама заштите природе;
- реализацију (извођење) пројекта (планиране радове и активности), носилац пројекта је у обавези да пријави управљачу заштићеног подручја у писаној форми;
- управљач заштићеног подручја је у обавези да носиоца пројекта обавести о даљој процедури и упозна о могућностима за реализацију пројекта и обављање планираних радова и активности;
- управљач заштићеног подручја дужан је да, преко своје чуварске службе прати активности свих физичких и правних лица као и предузетника на територији заштићеног подручја и предузима мере у складу са овлашћењима која су дефинисана законом;
- у управљању заштићеним подручјем управљач, је у обавези да чува, унапређује и промовише заштићено подручје, спроводи прописане режиме заштите, доноси план управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби утврђен актом о заштити, обележи заштићено подручје, границе и режиме заштите у складу са посебним правилником о начину обележавања, осигура неометано одвијање природних процеса и одрживог коришћења заштићеног подручја, обезбеди надзор над спровођењем услова и мера заштите природе, прати кретање и активности посетилаца и обезбеђује обучене водиче за туристичке посете, води евиденције о природним вредностима и о томе доставља податке заводу, води евиденцију о људским активностима, делатностима и процесима који представљају фактор угрожавања и оштећења заштићеног подручја и о томе доставља податке надлежном Заводу и ресорном Министарству;
- за коришћење заштићеног подручја сви корисници плаћају накнаду управљачу заштићеног подручја, и то за делатности из области:
 - туризма, угоститељства, трговине,
 - изградње,
 - експлоатације минералних сировина,
 - транспорта, дистрибуције, преноса, телекомуникација, снимања и слично,
 - водопривреде, рударства и енергетике, саобраћаја,
 - коришћења флоре и фауне,
 - коришћења посебно уређених или погодних терена за поједине намене коришћења (паркирање, рекреацију, спорт, ложишта, постављање реклама, молови, платформе за пецање и привези за чамце коришћење имена и знака заштићеног подручја,
 - услуге управљача заштићеног подручја;
- гранична вредност индикатора буке на подручју природних станишта заштићених врста са другим наменама простора не сме да прелази 50dB(A) за дан и вече, односно 40dB(A) за ноћ 20.

Опште мере заштите и унапређења предела:

- обавезне су мере заштите строго заштићених дивљих врста и заштићених врста, у циљу очувања биолошке разноврсности и природног генофонда;
- обавезне су мере спречавања свих радњи и поступака који негативно утичу на стање популација дивљих врста, уништавање њихових станишта, легла, гнезда или нарушавање њиховог животног циклуса;
- забрањено је коришћење, уништавање строго заштићених врста биљака, животиња и гљива и њихова станишта;
- обавезно је прибављање дозволе ресорног Министарства за сакупљање заштићених дивљих врста гљива, лишајева, биљака, животиња и њихових делова, у циљу прераде, трговине, прекограничног промета, плантажног и фармерског узгоја;
- дозвољено је коришћење и сакупљање заштићених дивљих врста искључиво на начин којим се не угрожава стање њихове популације;
- мере заштите природе и неге предела на територији општине, а посебно у рубним деловима насеља, представљају услов заштите од екстремних утицаја и побољшања микроклиматских услова подручја;
- подизање нових шумских састојина мора бити засновано на принципима ценотичког диверзитета;
- подизање зелених површина унутар насеља (паркови, скверови, баште, дрвореди) повољно утиче на смањење концентрације штетних гасова у ваздуху;
- при истраживањима и експлоатацији сировина (ископи, насипи) неизбежна су оштећења и деградација природе и предела, те је обавезна ремедијација и рекултивација деградираног простора;
- неопходно је идентификовати све промене, интензитет и значај који су настали отварањем великог броја позајмишта камена и извршити санацију и ублажавање свих ефеката на животну средину. Одредити могуће површине за експлоатацију кад су у питању површински копови (посебно за експлоатацију камена), уз осврт на заштиту животне средине и утицај на микроклиму, тј. омогућити ограничен развој на дефинисаним површинама;
- дефинисати очување намене постојећих шумских екосистема и комплекса парк шума, као и њихових фрагмената, затим ливадских и пашњачких, односно спречити отварање грађевинских зона на рачун наведених ресурса;
- планирати очување компактних природних целина које су повезане природним коридорима (водотоцима, крајречна вегетација, вегетација поред путева); спречити даље превођење природних и полуприродних водених и влажних станишта у друге намене;
- неопходно је интегрално планирање и селективно усмеравање развоја, усклађено са карактером предела и специфичним карактеристикама физичке структуре насеља, уз минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела:
 - јачати позитивни урбанистички и архитектонски идентитет насеља усклађен са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима;
 - у највећој могућој мери задржати и реализовати историјску матрицу језгра насеља, а измене структуре и типологије постојећих објеката функционалним повезивањем у веће просторне целине, због губитка идентитета није оправдано;
 - обезбедити мозаичност руралног предела очувањем пољопривредне, еколошке, рекреативне и пејзажно – естетске функције ораница, башта, воћњака и травних површина у рубној зони насеља;
- дефинисати подручја угрожених делова животне средине, за које је неопходно утврдити мере и услове санације и заштите; предложити мере за санирање стања

најугроженијих простора на планском подручју са аспекта заштите животне средине;

- обратити пажњу на обнављање и формирање ветрозаштитних појасева на пољопривредним комплексима, ради умањења еолске ерозије; такође, неопходно је и очување вегетације уз путеве, на међама и сл. – коридора, који имају улогу у очувању станишта ситне фауне (птице, корисни инсекти и сл.) и успостављању биолошке размене и равнотеже;
- неопходно је задржавање биолошке разноврсности у функцији заштите природних процеса, осигурањем разноврсности животних простора и животних заједница врста животиња и биљака, као и генетичком разноврсношћу унутар врста;
- обавезно је планско организовање лова и риболова, ловног и риболовног туризма;
- обавезне су мере еколошке компензације у циљу ублажавања штетних последица на природу (мере санације, примарна рехабилитација, успостављање новог локалитета или комбинацију мера);
- природне пределе треба заштити у њиховој разноврсности, јединствености, лепоти и значају за доживљај и рекреацију становништва.

Мере еколошке компензације се дефинишу са циљем ублажавања штетних последица реализације планских решења на животну средину и здравље људи, у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр. 20/10). Како је циљ компензације на подручју Плана заштита животне средине, здравља људи и квалитета живота локалног становништва због директних и индиректних утицаја планираних намена, локалитете за формирање нових зелених површина треба утврдити на основу процене вероватноће, обима и карактера могућих негативних утицаја постојећих и планираних садржаја на животну средину. Компензацију зеленила треба спровести тако да допринесе смањењу нивоа буке, емисије загађујућих материја и побољшњу пејзажних карактеристика подручја.

Мере компензације:

- успоставити појасеве заштитног зеленила у контактним зонама Плана према зонама становања;
- извршити биолошку рекултивацију свих деградираних локација и зона у границама Плана и контактним зонама утицаја према зонама становања;
- формирати појас зеленила дуж планираних и постојећих саобраћајница, водозахватних зона, трансфер станица, гробља у складу са локацијским условима;
- у зонама интензивног утицаја буке, мерама компензације уз границе парцела, опционо, формирати „зелене баријере“, антизвучне паное, антизвучне мере на фасадама најугроженијих објеката;
- одабир врста приликом формирања заштитног појаса вршити на основу анализе и валоризације постојећег зеленила на подручју Плана и окружењу;
- приликом формирања заштитног зеленила избегавати алохтоне, инвазивне и алергене врсте биљака, заступљеност аутохтоних врста не треба да буде испод 50%;
- пошумљавање свих површина под већим нагибом, приобаља, већих водотока локалитета и зона угрожених јачом ерозијом;
- у случају немогућности спровођења компензацијских мера, Носилац Пројекта је у обавези да плати новчану надокнаду у вредности проузрокованог или предвиђеног оштећења природе. Новчана надокнада се израчунава анализом

губитка вредности или користи појединих компоненти природе и њихове функције кроз време.

7.1.5. ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Полазиште плана заштите непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту ослања се на очување идентитета подручја Града Врања, чији је основ управо културна и природна баштина.

Мере заштите наслеђа на територији Града Врања односе се на чување постојећег фонда споменичких објеката и целина и њихову рехабилитацију у циљу стварања услова за трајно присуство у будућем планском насељу. Овакви поступци подразумевају и материјалну консолидацију препознатих споменичких објеката и целина са споменичким својствима, нарочито утврђених непокретних културних добара.

Основни циљ је везан за изналажење могућности да се, уз поштовање основних историјских, етнографских и архитектонских вредности, постигну стимулативни програми за одрживост домаћинства и сеоског насеља у целини, али и појединачних примера споменичког наслеђа.

Заштита непокретних културних добара ће се изводити у складу са:

- Законом о културним добрима („Сл. гласник РС“ бр.71/94, 52/11 и 99/11);

Смернице и мере заштите непокретних културних добара, добара који уживају претходну заштиту и добара са споменичким својствима:

- пре извођења било којих грађевинских земљаних радова, обавеза инвеститора и извођача је да сходно одредбама Закона о културним добрима, од надлежног Завода за заштиту споменика културе прибави услове, сагласности и мишљења,
- извођач је дужан да уколико се током радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, одмах без одлагања прекине радове и обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен. Инвеститор је дужан да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикување и излагање добра које ужива претходну заштиту, које се открије приликом извођења радова;
- на археолошким локалитетима, на парцелама заштићених добара и на парцелама њихове заштићене околине није дозвољено планирање никакве градње, осима ако се то изричито одбри посебним условима;
- за све радове који се планирају и изводе на непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини, као и на објектима под претходном заштитом неопходно је прибавити услове и сагласности надлежне службе заштите;
- непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту, могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин на који неће ни у чему угрозити њихова основна споменичка својства;
- непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења;
- у оквиру објеката сакралне архитектуре, посебно осетљиву целину чине иконостаси и покретне ствари (покретне иконе, богослужбене књиге и предмети), сходно томе неопходно је њихово адекватно и стручно одржавање и безбедно чување, као би се избегла трајна оштећења или одстрањивања;
- пре било које врсте интервенција (чишћење, конзервацију, санацију и друге интервенције) које се планирају и изводе на иконостасу и покретним стварима неопходно је прибавити услове и сагласности надлежне службе заштите;

- уклањање иконостаса тј, њихова замена новим, не сме се обављати без обраћања надлежној служби заштите.

Смернице и мере заштите урбаног градитељског наслеђа:

- неопходно је поштовање историјских путних праваца, наслеђених карактеристичних урбаних форми (пијаце, тргови, улични низови), знаменитих места и споменика, спомен обележја, као и значајних визурних тачака у граду.
- изградњу је могуће планирати на слободним просторима или локацијама на којима се налазе деградирани, девастирани и невређени објекти, у ускладу са споменичком целином у окружењу;
- очување урбаног наслеђа у руралним целинама првенствено подразумева наменско оспособљавање за трајно коришћење, конструктивно санирање и уношење нових садржаја, који произилазе из савремених потреба живљења;
- развој саобраћаја како у самом граду, тако и у насељима општине, је потребно ускладити са очувањем културног наслеђа самог насеља (доступност, прилази, туристичка сигнализација...).
- пре почетка било каквих радова на објектима урбаног наслеђа, како у градском подручју тако и у руралним срединама, носилац пројекта је у обавези да пре почетка радова прибави услове надлежне службе заштите, у смислу конкретних мера заштите, ревитализације и презентације наслеђа.

Смернице и мере заштите сеоских насеља и народног градитељства:

- због примењених материјала и техника градње објекти народног градитељства представљају најосетљивији део наше културне баштине. Најбољи начин заштите је да се ови објекти користе, јер се једино тако и одржавају;
- у колико не постоји могућност задржавања првобитне намене, њихову нову функцију треба тражити у складу са карактеристикама да су нераскидиво повезани са тереном, природним лепотама и непроцењивом етнографском ризницом, у којима овај крај не оскудева;
- усвајање додатних програма пресељења објеката ради груписања и формирања етно целина, било премештањем одабраних типских представника (из ближе околине) у постојеће целине или формирањем нових, био би део разматрања у појединачним случајевима, нарочито ако се намеће као једини начин за опстанак споменички вредних примера;

Смернице и мере заштите индустријског наслеђа:

Уочљиво је постојање малог броја очуваних објеката индустријског наслеђа који су углавном напуштени и потпуно препуштени пропадању.

- за све радове на објектима индустријског наслеђа који уживају претходну заштиту неопходно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе како би се одредиле мере техничке заштите;
- неопходно је постојећи фонд индустријског наслеђа заштитити кроз тражење могућих механизма његовог укључивања у све сегменте будућег планирања а у циљу стварања услова за његово даље постојање.

Смернице и мере заштите спомен обележја:

- за све радове на меморијалима који су утврђени за непокретно културно добро или уживају претходну заштиту, потребно је обратити се Регионалном заводу за заштиту споменика културе Ниш како би се одредиле детаљне мере техничке заштите.

Смернице и мере заштите гробља:

- потребно је на нивоу локалне заједнице радити на изградњи свести код људи о значају и потреби чувања старих надгробних споменика не само као белега наших предака, већ и као важних извора који имају документарни значај.

7.1.6. ЗАШТИТА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ РИБЉЕГ ФОНДА И ДИВЉАЧИ

Природни услови развоја ловне и риболовне привреде су повољни и омогућавају много квалитетније газдовање у односу на постојеће стање. Стање дивљачи и рибљег фонда не обезбеђује, значајнија коришћења у виду туристичко-комерцијалног лова и риболова.

Посебни циљеви узгоја дивљачи и развоја ловства јесу:

- повећање бројности, побољшање структуре (полне и старосне) популације, квалитета и густине настањености дивљачи у складу са природним условима ловишта;
- побољшање природних услова станишта за све врсте дивљачи;
- очување свих, а посебно ретких, проређених и угрожених врста из категорије трајно заштићених врста дивљачи;
- коришћење дивљачи за ловни туризам и рекреативне активности чланова ловачког удружења.

У циљу заштите и очувања рибљег фонда и дивљачи обавезна је:

- примена начела ефикасности и одрживог коришћења обновљивих природних ресурса;
- адекватно планирање коришћења рибљег фонда и дивљачи;
- контрола и праћење стопе риболова и лова како не би довели у опасност обновљивост рибљег фонда и дивљачи као природног ресурса.

Мере заштите и одрживог коришћења рибљег фонда:

- обавеза је да се установи рибарско подручје, по претходно прибављеном мишљењу Завода за заштиту природе Републике Србије;
- обавеза је да се одреде границе и намена рибарског подручја у погледу врсте риболова који се на њему обавља (привредни и/или рекреативни);
- у циљу одрживог коришћења рибљег фонда, управљач (корисник) програмом управљања рибарским подручја и посебним актом може ограничити или забранити рекреативни риболов (употребу појединих алата, опреме и средстава уз сагласност Министра) и о наведеним забранама обавести јавност;
- обавезно је прибављање дозволе за обављање привредног и рекреативног лова и риболова;
- изградња хладноводних рибњака је дозвољена на свим локацијама на којима не угрожавају изворишта или друге планиране системе;
- порибљавање вештачких језера сме се обављати само на бази ихтиолошких студија и пројеката, урађених од стране за то лиценцираних институција;
- управљач (корисник) рибарског подручја је у обавези да прати и спроводи мере заштите и очувања рибљег фонда, изврши обележавање рибарског подручја, изврши категорисање риболовне воде, одреди поједине делове рибарског подручја за мрест и развиће риба (рибља плодишта и сл.), контролише забране, ловостај, спровођење промењених режима риболова, спашавање рибе из поплавлених подручја, организује и спроводи едукацију риболоваца, као и да контролише обављање привредног и спортског риболова;
- за успешан узгој дивљачи потребно је изградити хранилишта у стаништима одређене врсте дивљачи као и то да се исти подижу у реонима где се може обезбедити мир у ловишту. Такође је потребно вршити плански одстрел дивљачи како се не би нарушила равнотежа у ловишту.

7.1.7. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД БУКЕ И ВИБРАЦИЈА

Заштита животне средине од буке за подручје Града Врања подразумева:

- планирање мера и услова заштите од буке у животној средини;
- мерење буке у животној средини;
- слободан приступ информацијама о стању буке у животној средини.

Опште мере заштите становништва од буке у животној средини обухватају одређивање акустичних зона у складу са наменом простора и граничним вредностима индикатора буке у тим зонама:

- **тихе зоне** – заштићене целине и зоне са прописаним граничним вредностима од 50 dB(A) у току дана и 40 dB(A) у току ноћи у којима је забрањена употреба извора буке који могу повисити ниво буке;

- **остале зоне** – са мерама за отклањање извора буке и мерама заштите од буке;

Детаљно акустично зонирање јединице локалне самоуправе Града Врања, мора се извршити на нивоу Плана детаљне регулације. Генерално се дефинишу:

- **тихе зоне**, зоне индивидуалног становања, зоне и локације спорта и рекреације и зеленила, локације вртића и школских објеката и комплекса, туристичке зоне и локације, локације објеката здравства;

- **остале зоне**, индустријске зоне, комплекси и локације, зоне вишепородичног и индивидуалног становања са привређивањем, појасеви државних путева и градских саобраћајница;

Остало подручје чини мрежа насеља, инфраструктурни коридори, пољопривредно земљиште и шуме. Акустичним зонирањем вредноване су:

- **тихе зоне** - комплекси, локације и објекти јавно-социјалне инфраструктуре (образовање, дечја заштита, амбуланта, терени за спорт и рекреацију), зоне индивидуалног становања ниских густина, излетничко-туристичке зоне и локације;

- **остале зоне** - зоне насеља у грађевинском подручју, објекти и комплекси и локације привређивања, индустријске, радне и комуналне зоне, експлоатационе површине, коридори државних путева у којима се морају примењивати мере за спречавање и отклањање буке и мере заштите од утицаја буке на окружење са посебним мерама заштите према и у непосредном окружењу тихих зона.

Појасеви и зоне дуж саобраћајних коридора и градских саобраћајница су зоне у којима се примењују техничке и/или биолошке мере заштите од буке према окружењу и тихим зонама. Носиоци пројеката/оператери (правна и физичка лица) који обављањем делатности утичу или могу утицати на изложеност буци, дужни су да:

- обезбеде учешће у трошковима заштите од буке у животној средини у оквиру инвестиционих, текућих и производних трошкова;
- обезбеде праћење утицаја својих делатности на нивое и интензитета буке у животној средини;
- обезбеде спровођење одговарајућих мера заштите од буке.

Планови, пројекти и програми за које је прописан поступак стратешке процене утицаја и/или поступак процене утицаја пројеката на животну средину, морају садржати процену нивоа буке и мере заштите од буке у животној средини.

Заштита од буке на подручју Плана мора бити интегрални део акустичног зонирања подручја Града Врања и спроводиће се у складу са:

- Законом о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр. 36/09 и 88/10);
- Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивања индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр.75/10);
- Правилником о дозвољеном нивоу буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр. 72/10);

- Правилником о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Сл. гласник РС”, бр.72/10).

Смернице и мере заштите од буке и вибрација:

- носиоци пројеката који у обављању делатности које емитују буку, одговорни су за сваку активност којим се проузрокује ниво буке виши од прописаних граничних вредности;
- носиоци пројеката генератори буке су у обавези да примењују мере техничке заштите од буке за све објекте и делатности генераторе буке;
- носиоци пројекта генератори буке обавезни су да спроведу услове и мере којима се штетни ефекти буке могу спречити, смањити или отклонити (у поступку процене утицаја пројеката на животну средину вреднују се могући непосредни и посредни штетни ефекти буке на животну средину и здравље становништва и утврђују се услови и мере којима се штетни ефекти буке могу спрешити, смањити или отклонити);
- носиоци пројекта генератори буке обавезни су да спроведу мере заштите од буке у складу са законом којим се уређује интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине, као услов за рад постројења и активности за које се издаје интегрисана дозвола;
- у поступку техничког прегледа за остале објекте мора се утврдити испуњеност услова и мера заштите од буке односно звучне заштите.
- обавезно је подизање заштиних баријера (вештачких и/или природних) према угроженим зонама и појединачним локацијама;
- извори буке морају поседовати исправе са подацима о нивоу буке при прописаним условима коришћења и одржавања као и упутствима о мерама за заштиту од буке (атест, произвођачка спецификација, стручни налаз о мерењу нивоа буке);
- мерење буке врше стручне организације, овлашћене од стране ресорног министарства задуженог за послове заштите животне средине које уједно и прописује услове и методологију мерења буке;
- објекте становања у непосредном окружењу извора буке звучно (акустично) изоловати користећи најбоље звучне изолаторе у складу са архитектонско–грађевинским карактеристикама објекта;

7.1.8. ЗАШТИТА ОД НЕЈОНИЗУЈУЋЕГ ЗРАЧЕЊА

Услови и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења, представљају обавезне мере и услове при планирању, коришћењу и уређењу простора.

Извор нејонизујућих зрачења је уређај, инсталација или објекат који емитује или може да емитује нејонизујуће зрачење. Нејонизујућа зрачења су електромагнетска зрачења која имају енергију фотона мању од 12,4 eV. Она обухватају:

- ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење (таласне дужине 100 - 400 nm),
- видљиво зрачење (таласне дужине 400 - 780 nm),
- инфрацрвено зрачење (таласне дужине 780 nm - 1 mm),
- радио - фреквенцијско зрачење (фреквенције 10 kHz - 300 GHz),
- елетромагнетска поља ниских фреквенција (фреквенције 0 - 10 kHz),
- ласерско зрачење. обухватају и
- ултразвук или звук чија је фреквенција већа од 20kHz (и ако се не ради о ЕМ зрачењу).

Заштита од нејонизујућег зрачења спроводиће се у складу са одредбама:

- Закона о заштити од нејонизујућег зрачења („Сл. гласник РС”, бр.36/09);

Обавезне мере заштите од нејонизујућих зрачења:

- прописивање граница излагања нејонизујућим зрачењима;
- откривање присуства и одређивање нивоа излагања нејонизујућим зрачењима;
- одређивање услова за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- обезбеђивање организационих, техничких, финансијских и других услова за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења;
- вођење евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- означавање извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса и зоне опасног зрачења на прописани начин;
- спровођење контроле и обезбеђивање квалитета извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса на прописани начин;
- примена средстава и опреме за заштиту од нејонизујућих зрачења;
- контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини;
- обезбеђивање материјалних, техничких и других услова за систематско испитивање и праћење нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини;
- образовање и стручно усавршавање кадрова у области заштите од нејонизујућих зрачења у животној средини;
- информисање становништва о здравственим ефектима излагања нејонизујућим зрачењима;
- информисање становништва о мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини.

Извори нејонизујућих зрачења од посебног интереса су стационарни и мобилни извори електромагнетног зрачења који могу да буду опасни по здравље људи, чије електромагнетно поље у зони повећане осетљивости, достиже барем 10% износа референтне, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.

Зоне повећане осетљивости су зоне становања, зоне и локације у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно (школе, домови, предшколске установе, породилишта, болнице, туристички објекти, дечја игралишта, површине неизграђених парцела планиране за наведене намене (у складу са препорукама Светске здравствене организације)).

Град Врање је у обавези да врши инспекцијски надзор над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Оператер је у обавези да:

- примени мере и испуњава услове за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- да изради процену утицаја на животну средину, у складу са Законом;
- води прописану евиденцију;
- обезбеди испитивање зрачења извора нејонизујућих зрачења у животној средини;
- у року обавести надлежни орган о ванредном догађају;
- спроводи све мере заштите од нејонизујућих зрачења.

Базне станице мобилне телефоније (БСМТ) су, по својој функцији примопредајни системи и чине их примопредајни уређаји и одговарајућа телекомуникациона опрема, која служи за повезивање базне станице са осталим деловима мобилне телекомуникационе мреже. БСМТ може истовремено бити функционална у три мобилне телекомуникационе мреже (или три дела јединствене мреже) који се, поред технолошког нивоа и могућности преноса говора, података или слике, разликују и по фреквенцијским опсезима које користе, са реалним продором ка 4G и напреднијим технологијама:

- GSM-Global System for Mobile 900

- GSM 1800 и
- UMTS- Universal Mobile Telecommunications System (познат и као 3G - око 2100 MHz);

Предајници базних станица мобилне телефоније спадају у групу са малом снагом (предајници од неколико десетина вати), који емитују један врло узак сноп радиофреквентних таласа. Снага зрачења (самим тим и ефективна израчена снага) је увек ограничена на оптималну, у зависности од оптерећења и услова пропагације али се, из разлога безбедности, при мерењу редовно узима и максимално оптерећење, при коме не смеју да се прекораче референтне граничне вредности ни у једној тачки у околини базне станице. Том приликом се редовно узимају у обзир и други предајници у зони, односно мора се мерити и емисија али и укупна емисија. За услове простирања електомагнетних таласа, морају се испоштовати:

- техничке мере и захтеви,
- мере безбедности и заштите здравља људи,
- мере безбедности животне средине.

Избор локације за постављање базне станице мобилне телефоније, са еколошког аспекта, мора бити у складу са смерницама, мерама и условима:

- стратешке процене утицаја плана (или секторских програма),
- процене утицаја на животну средину пројекта,
- заштите од нејонизујућих зрачења.

Мере заштите од штетног дејства електомагнетних таласа базне станице мобилне телефоније при избору локације, постављањем:

- на стубовима висине 20 - 36 m,
- на највишим објектима који доминирају околином,
- на фасадама објеката (панелне базне станице које покривају одређену микролокацију, а покретне базне станице се монтирају за време одржавања разних скупова, концерата и сл.).

Оператер је у обавези да спроведе утврђене мере и услове заштите животне средине:

- опасности од директног додира делова који су под сталним напоном;
- опасности од директног додира проводљивих делова који не припадају струјном колу;
- опасности од пожара и експлозија;
- статички електрицитет услед рада уређаја;
- опасности од утицаја берилијум оксида;
- атмосферски електрицитет;
- нестанак напона у мрежи;
- недовољна осветљеност просторија;
- неопрезно руковање;
- опасност при раду на висини (монтирање антена на антенским стубовима);
- механичка оштећења;
- утицај прашине, влаге и воде.

Посебне мере заштите - у односу на тип и карактеристике објекта који се гради, посебно се морају примењивати следеће мере заштите:

- објекте не постављати унутар друге зоне опасности од пожара у близини отворених складишта лако испарљивих, запаљивих и експлозивних материја без одговарајуће заштите и прибављених услова, односно сагласности надлежног органа противпожарне заштите;
- ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете извођач радова је дужан да одмах прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе;

- ако се у току радова наиђе на природно добро које је геолошко - палеонтолошког типа и минеролошко - петрографског порекла, за које се претпоставља да има својство природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежну организацију за заштиту природе;
- обзиром да се антенски ситем базне станице инсталира на стубу који полази од тла, треба да се постави ограда око базне станице и антенског стуба. На огради поставити табле на којима је исписано упозорење да се не сме прилазити антенском стубу;
- антенски систем базне станице се мора пројектовати тако да се у главном снопу зрачења антене не налазе антенски системи других комерцијалних или професионалних уређаја, као ни сами уређаји, што се постиже оптималним избором висине антене, као и правилним избором позиције антенског система на самом објекту;
- отпадне материје које се јаве током изградње објеката базних станица, приступних путева, довођења електричне енергије и слично, морају се уклонити преко овлашћеног комуналног предузећа;
- након изградње, односно постављања објекта који садржи извор нејонизујућег зрачења, а пре издавања дозволе за почетак рада или употребне дозволе изврши прво испитивање, односно мерење нивоа електромагнетног поља у околини извора;
- за потребе првог испитивања оператер може извор електромагнетног поља пустити у пробни рад у периоду не дужем од 30 дана или за телекомуникационе објекте може мерења извршити у оквиру техничког прегледа;
- орган надлежан за издавање употребне дозволе за објекат који садржи извор нејонизујућег зрачења од посебног интереса, може пустити у рад тај извор ако је мерењем утврђено да ниво електромагнетног поља не прекорачује прописане граничне вредности и да изграђени, односно постављени објекат неће својим радом угрожавати животну средину;
- ако се периодичним испитивањем, систематским испитивањем или мерењем извршеним по налогу инспектора за заштиту животне средине, утврди да је у околини једног или више извора измерен ниво електромагнетног поља изнад прописаних граничних вредности, надлежни орган може кориснику наложити ограничење у погледу употребе, реконструкцију или затварање објекта до задовољавања прописаних граничних вредности;
- реконструкција се обавља технички и оперативно изведивим мерама у року од највише годину дана од дана када је наложена реконструкција извора од стране надлежне инспекције за заштиту животне средине.

7.1.9. ЗАШТИТА ОД ХЕМИКАЛИЈА И БИОЦИДНИХ ПРОИЗВОДА

Обавезне мере заштите животне средине од хемикалија - у циљу заштите здравља људи и животне средине на подручју Просторног плана Града Врања обавезно је:

- успостављање интегрисаног управљања хемикалијама;
- класификација, паковање и обележавање хемикалија;
- интегрални регистар хемикалија;
- регистар хемикалија које су стављене у промет;
- исходовање дозвола за обављање делатности промета и дозволе за коришћење нарочито опасних хемикалија;
- успостављање систематског праћења хемикалија.

Обавезе оператера који управља хемикалијама:

- оператер који управља хемикалијама мора предузимати мере у циљу спречавања негативних утицаја хемикалија на здравље људи и животну средину;
- произвођач, увозник или даљи корисник који ставља хемикалију у промет, процењује опасна својства хемикалије пре стављања у промет и о томе обавештава остала правна и физичка лица у циљу руковања хемикалијом на безбедан начин;
- опасна хемикалија се замењује безбеднијом алтернативом када год је то могуће;
- свака хемикалија и одређени производи морају бити класификовани, обележени и паковани у складу са Законом;
- оператер - произвођач, увозник, дистрибутер или даљи корисник, у обавези је да води евиденцију о хемикалијама најмање 10 година;
- оператер је дужан да складишти опасне хемикалије на начин да се не угрози живот и здравље људи и животна средина, а са њиховим остацима и празном амбалажом поступа у складу са прописима којима се регулише управљање отпадом;
- снабдевач одређених врста, односно количина опасне хемикалије дужан је да обезбеди лице које се стара о правилном управљању тих хемикалија.

Биоцидни производи – су активне супстанце или смеша, која садржи једну или више активних супстанци, чија је намена да хемијски или биолошки уништи непожељне организме, може се користити ако је за њега издато одобрење за стављање у промет и ако је класификован, обележен, пакован и има безбедносни лист.

Заштита од хемијског удеса, интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине

Заштита од хемијског удеса (одредбе SEVESO II Директиве), је заштита од изненадног и неконтролисаног догађаја који настаје ослобађањем, изливањем или расипањем опасних материја, обављањем активности при производњи, употреби, преради, складиштењу, одлагању или дуготрајном неадекватном чувању.

SEVESO постројење - постројење у којем се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних, (где се опасне материје производе, користе, складиште или се њима рукује) и укључује сву опрему, објекте, цевоводе, машине, опрему, алате, интерне колосеке и депое, складишта и осталу пратећу опрему у функцији постројења.

Оператери SEVESO постројења, према количинама из Листе опасних материја и њихових количина и Листе својстава и класа опасних материја и њихових количина, у обавези су да израде:

- Политику превенције удеса по достављању Обавештења надлежном органу ресорног Министарства - Оператери SEVESO постројења нижег реда;
- Извештај о безбедности и План заштите од удеса - Оператери SEVESO постројења вишег реда.

Оператер SEVESO постројења је у обавези да, уколико се деси хемијски удес на локацији, одмах о хемијском удесу обавести ресорно Министарство, јединицу локалне самоуправе и органе надлежне за поступање у ванредним ситуацијама у складу са прописима којима се уређује заштита и спашавање.

Оператер SEVESO постројења нижег реда у обавези је да изради документ - Политику превенције удеса и да Министарству, пре израде Политике превенције удеса, достави Обавештење.

Оператер SEVESO постројења вишег реда у обавези је да изради и достави Министарству Извештај о безбедности и План заштите од удеса.

Оператери који нису SEVESO постројење а који имају на својој локацији (комплексу) значајне количине опасних материја, у циљу заштите од хемијског удеса у обавези су да поступају у складу са Законом о ванредним ситуацијама („Сл.гласник РС”, бр. 111/09, 92/11 и 93/12).

План заштите од хемијског удеса Града Врања (Екстерни план заштите од удеса) је обавезан документ који локална самоуправа мора донети на основу Плана заштите од удеса оператера који се налазе на њеној територији, у складу са Законом о ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС”, бр. 111/09, 92/11 и 93/12).

Процена ризика у случају настанка хемијског удеса - заштита од хемијских удеса и загађивања животне средине при производњи, превозу и складиштењу опасних материја у постројењима и инсталацијама, оствариваће се превентивним мерама које обухватају активности које се спроводе у постројењима и на коридорима превоза опасних материја, а у циљу смањења могућности настанка удеса и могућих последица. Решавање проблема управљања еколошким ризиком при транспорту опасних материја зависиће од динамике реконструкције и ревитализације постојећих и реализације планираних саобраћајница, на основу чега ће се трасе превоза опасних материја утврђивати општинском нормативом (посебним одлукама у складу са Законом и планом намене простора). У начелу, за превоз опасних и штетних материја дозвољено је користити деонице аутопутева и државних путева првог и другог реда које пролазе кроз подручја нижих густина становања и мање насељености. Ограничење се не односи на превоз нафтних деривата у цистернама капацитета до 10т.

Циљ интегрисаног спречавања загађивања животне средине је да се:

- смањи или минимализује емисија у све медијуме животне средине,
- успостави висок ниво заштите животне средине,
- минимализује потрошња сировине и енергије,
- поједностави и ојача улога контролних органа власти,
- укључи јавност у свим фазама процеса (Архуска конвенција);

Интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине засновано је на начелу предострожности, начелу интегрисаности и координације, начелу одрживог развоја, начелу хијерархије управљања отпадом, начелу „загађивач плаћа” и начелу јавности.

Оператер IPPC постројења је у обавези да:

- за ново постројење поднесе Захтев за издавање интегрисане дозволе, пре добијања дозволе за употребу;
- надлежност за издавање интегрисане дозволе је у зависности од тога који орган издаје одобрење за градњу (грађевинску дозволу);
- BREF документ даје информације о специфичном индустријском сектору или пољопривредном сектору, техникама и процесима заступљеним у том сектору, свим постојећим емисијама у воду, ваздух и земљиште као и генерисаним отпадима, у зависности од производних капацитета, техникама које се разматрају у одређивању ВАТ.

7.1.10. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И АМБАЛАЖНИМ ОТПАДОМ

Концепт управљања отпадом на подручју Просторног плана Града Врања, мора бити заснован на укључивање у систем Локалног плана управљања отпадом општине Врање као и на примени свих неопходних организационих и техничких мера којима би се минимализовали потенцијални негативни утицаји на квалитет животне средине. Управљање отпадом на подручју Плана мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са:

- Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09, 88/10 и 14/16);
- Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Сл. гласник РС”, бр.36/09);
- Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС” бр.56/10);

- Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр.92/10);
- Правилником о обрасцу Документа о кретању опасног отпада и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр.114/03);
- Правилником о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије („Сл. гласник РС”, бр.98/10);

На територији Града Врања планирана је изградња регионалног центра за управљање неопасним отпадом. Подручју регионалне депоније у Врању припадају још и општине Прешево, Бујановац, Трговиште, Владичин Хан, Сурдулица и Босилеград. Овај центар обухвата 229.596 становника и годишњу количину отпада од 49.889 t/год.

За регионални центар за управљање комуналним отпадом “Метерис” обавезно је:

- опремање системом за сакупљање депонијских гасова;
- опремање постројењем за третман процедурних вода;
- дозвољено је формирање депоније за инертан отпад;

На депонији неопасног отпада може се одлагати:

- комунални отпад после сепарације;
- неопасан отпад, било ког порекла који испуњава критеријуме за прихват на депонију неопасног отпада;
- стабилизован и нереактиван (претходно третиран) опасан отпад који задовољава критеријуме граничних вредности за неопасан отпад.

Постројење за сепарацију рециклабилног отпада - (технолошка линија за аутоматско или мануелно раздвајање отпада), по правилу:

- поставља се поред депоније и представља функционалну целину;
- издвојени рециклабилни отпад се третира (балира или пресује) и транспортује у постројења за рециклажу.

Трансфер станица - представља део регионалног центра где се комунални отпад истовара из возила за сакупљање отпада, прегледа уз издвајање отпада, кратко задржава, утовара у већа возила и транспортује на даљи третман у регионални центар, регионалну депонију “Метерис”. Реализација трансфер станице на територији Града Врања је могућа у циљу смањење трошкова управљања отпадом услед разврставања отпада и његовог поновног враћање у процес производње као секундарне сировине као и због смањења количине отпада који се транспортује и одлаже на регионалној депонији „Метерис”.

Центар за рециклажу грађевинског отпада – реализација је могућа у складу са условима заштите животне средине.

Центри за одвојено сакупљање рециклабилног отпада:

У зависности од величине насеља, броја становника који гравитира изабраној локацији, врсте генерисаних отпада, са дефинисаном организацијом и потребном опремом, дозвољено је:

- формирање сортирних станица (сабирне, сакупљачке станице) - за неопасан рециклабилан отпад, локација „Барбарушинце - Криви Дел” и остале потенцијалне локације, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Плану управљања отпадом;
- формирање центра за рециклажу отпада – за грађевински отпад, локација „Доње Требешине” и остале потенцијалне локације, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Плану управљања отпадом ;
- формирање рециклажних дворишта - за грађевински отпад, локација „Доње Врање”, али се даје могућност избора локација рециклажних дворишта, у складу са прописаним критеријумима, условима животне средине и Плану управљања отпадом;

- формирање рециклажних острва - даје могућност избора локација рециклажних дворишта, у складу са прописаним критеријумима и условима животне средине и Плану управљања отпадом.

Управљање опасним отпадом – до реализације Националног постројења за физичко-хемијски третман опасног отпада и регионалног складишта опасног отпада, управљање опасним отпадом вршиће се у складу са важећим законом и подзаконским актима.

Сабирни центри (центри за сакупљање опасног отпада из домаћинства) – (отпадна уља, отпад електричних и електронских апарата и уређаја, истрошене батерије) могу бити уз локације центара за сакупљање рециклабилног отпада.

Управљање медицинским отпадом – Здравствени центар Врање;

Управљање отпадом животињског порекла – (угинуле животиње, кланични отпад, отпад из постројења за прераду меса, риба, објеката за узгој животиња), до успостављања система за управљање овом врстом отпада на националном нивоу, као прелазно решење организовати преко постојећих постројења за третман отпада животињског порекла и гробља за угинуле животиње (јаме гробнице), према критеријумима и условима заштите животне средине.

Пољопривредни отпад – увођењем чистије производње и ВАТ и ВЕР у прехранбеној индустрији, утицати на смањење пољопривредног отпада. Пољопривредни отпад, биомасу као нус производ пољопривредне производње, користити за компостирање, добијање течних горива и биогаза.

Опште мере управљања отпадом:

- на локацијама где су планирани пословни објекти са више упошљених или стамбени објекти за колективно становање, потребно је урбанистички разрадити локације за контејнере за изношење смећа;
- за породично становање треба предвидети локације за контејнере који би били намењени за одлагање смећа јавне хигијене;
- локације за контејнере треба да буду визуелно мање уочљиве, а комуникацијски приступачне за возила (камионе смећаре) која празне те судове;
- одредити локације за смештај контејнера за одлагање рециклабилног отпада (ПЕТ, хартије и картона, стакла, текстила...)
- планирати проширење постојеће депоније шута у Бунушевцу, а катастарску парцелу број 1651/3 у КО Златокоппредвидети за депонију неопасног грађевинског отпада;
- управљање постојећом санитарном депонијом чврстог комуналног отпада „Метерис“ у Сувом Долу са комплетним пратећим садржајем (рециклажним двориштем, линијом за сепарацију отпада и балирање истог, компостно поље) и годишњом количином отпада који се одлаже на депонији од 19873 тона, мора бити у складу са Стратегијом управљања отпадом за период од 2010 - 2019. године („Службени гласник РС“, број 29/10) и са Регионалним планом управљања отпадом за Пчињски округ 2013-2023, законском регулативом и важећим планским документом;
- потребно је предвидети простор за нешкодљиво збрињавање животињских лешева у случају зоонозе или неких других ванредних ситуација;

Надлежни орган јединице локалне самоуправе Града Врања:

- доноси Локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу;
- уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, односно инертним и неопасним отпадом на својој територији;
- уређује поступак наплате услуга у области управљања комуналним, односно инертним и неопасним отпадом;
- издаје дозволе, одобрења и друге акте у складу са Законом,
- води евиденцију и податке доставља ресорном Министарству;

- врши надзор и контролу примене мера поступања са отпадом у складу са законом, као и друге послове утврђене Законом;
- Посебне мере управљања отпадом - обавезе оператера постројења:
- за постројења за која се издаје интегрисана дозвола припрема се и доноси План управљања отпадом;
 - за постројења чија је делатност управљање отпадом и за која се издаје интегрисана дозвола или дозвола за управљање отпадом, доноси се Радни план постројења за управљање отпадом;
 - произвођач или увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад у обавези је да тај отпад преузме после употребе без накнаде трошкова и са њима поступи у складу са Законом;

Произвођач отпада/оператер дужан је да:

- сачини план управљања отпадом и организује његово спровођење, ако годишње производи више од 100 t неопасног отпада или више од 200 kg опасног отпада;
- прибави извештај о испитивању отпада и обнови га у случају промене технологије, промене порекла сировине, других активности које би утицале на промену карактера отпада и чува извештај најмање пет година;
- преда отпад лицу које је овлашћено за управљање отпадом ако није у могућности да организује поступање са отпадом;
- карактеризација отпада врши се само за опасан отпад и за отпад који према пореклу, саставу и карактеристикама може бити опасан отпад, осим отпада из домаћинства;
- транспорт опасног отпада врши се у складу са прописима којима се уређује транспорт опасних материја, у складу са дозволом за превоз отпада и захтевима који регулишу посебни прописи о транспорту (ADR/RID/ADN и др);
- забрањено је одлагање и спаљивање отпада који се може поново користити;
- забрањено је разблаживање опасног отпада ради испуштања у животну средину;
- управљање посебним токовима отпада, (истрошене батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, отпад од електричних и електронских производа, флуоросцентне цеви које садрже живу, полихлоровани бифенили и отпад од полихлорованих бифенила (PCB), отпад који садржи, састоји се или је контаминиран дуготрајним органским загађујућим материјама (POPs отпад), отпад који садржи азбест, отпадна возила, отпад из објеката у којима се обавља здравствена заштита и фармацеутски отпад и отпад из производње титан диоксида) се врши сходно законским одредбама и релевантним подзаконским актима.

За обављање делатности управљања отпадом прибављају се дозволе и то: дозвола за сакупљање отпада, за транспорт отпада, за складиштење и третман отпада и за одлагање отпада. За обављање више делатности једног оператера може се издати једна интегрална дозвола. Дозволе за складиштење, третман и одлагање отпада издају се на период од 10 година.

Управљање амбалажним отпадом

Опште мере за управљање амбалажним отпадом - управљање амбалажом и амбалажним отпадом се спроводи у складу са:

- условима заштите животне средине које амбалажа мора да испуњава за стављање у промет;
- условима за управљање амбалажом и амбалажним отпадом;
- обавезом извештавања о амбалажи и амбалажном отпаду;

Посебне мере за управљање амбалажним отпадом:

- обавеза произвођача, увозника, пакера/пуниоца и испоручиоца је да обезбеди простор за преузимање, сакупљање, разврставање и привремено складиштење амбалажног отпада ако укупна годишња количина амбалажног отпада (стакло, папир, картон и вишеслојна амбалажа са претежно папир-картонском компонентом, метал, пластика, дрво, остали амбалажни материјали) прелази 100t;
- обавеза оператера је прибављање дозволе за управљање амбалажним отпадом;
- обавеза оператера система, произвођача, увозника, пакера/пуниоца, испоручиоца и крајњег корисника, достављања извештаја о управљању амбалажним отпадом;
- амбалажа коју није могуће поново употребити, као ни поновно искористити путем рециклаже, биоразградње или контролисаног спаљивања, постаје амбалажни отпад намењен за одлагање;
- амбалажа мора бити пројектована и произведена тако да када постане амбалажни отпад омогући рециклажу материјала употребљених у производњи те амбалаже у одређеном масеном проценту;
- амбалажа се идентификује и означава према природним својствима амбалажних материјала који су коришћени у њеној производњи да би се олакшало сакупљање, поновна употреба и поновно искоришћење, укључујући и рециклажу, компостирање, биоразградњу и искоришћење у енергетске сврхе. Амбалажа носи одговарајућу ознаку или на самој амбалажи или на етикети, а уколико величина амбалаже то не дозвољава, на приложеном упутству;
- произвођач, увозник, пакер/пуниоцац и испоручилац дужан је да бесплатно преузме отпад од секундарне или терцијарне амбалаже на захтев крајњег корисника;
- крајњи корисник који набавља робу од произвођача, увозника, пакера/пуниоца и испоручиоца може отпад од секундарне или терцијарне амбалаже оставити непосредно на месту набавке или га касније бесплатно вратити;
- произвођач, увозник, пакер/пуниоцац и испоручилац дужан је да, на захтев крајњег корисника, бесплатно преузме амбалажни отпад који није комунални отпад, а потиче од примарне амбалаже, уколико за такву амбалажу није прописан посебан начин преузимања и сакупљања;
- крајњи корисник је дужан да прикупи, складишти, одложи или проследи комунални амбалажни отпад, у складу са законом којим се уређује управљање отпадом и законом којим се уређује комунална делатност;
- крајњи корисник је дужан да комунални амбалажни отпад разврстава и/или одвојено складишти, тако да не буде измешан са другим отпадом, како би могао да буде прослеђен или враћен, сакупљен, поново искоришћен, прерађен или одложен у складу са законом којим се уређује управљање отпадом;
- забрањено је прослеђивање или враћање амбалажног отпада који није комунални отпад комуналним предузећима, осим када за то постоји закључен уговор;
- крајњи корисник мора да обезбеди да амбалажа и амбалажни отпад који није комунални отпад, који се прослеђује или враћа, не буде загађен опасним или другим материјама које нису садржане у упакованој роби, а које чине поновно искоришћење или рециклажу немогућом или изводљивом једино по несразмерно вишем трошку;
- крајњи корисник, као држалац отпада, мора да обезбеди да се са амбалажним отпадом, који је загађен опасним или другим материјама које нису саставни део упаковане робе, поступа у складу са законом којим се уређује управљање отпадом;

- произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац дужан је за амбалажу коју ставља у промет;
- да обезбеди да комунално предузеће редовно преузима комунални амбалажни отпад;
- да редовно преузима и сакупља амбалажни отпад који није комунални отпад од крајњих корисника;
- произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац може без дозволе ресорног министарства да прикупља амбалажни отпад, у колико се ради о сопственој повратној амбалажи која је враћена од крајњег корисника, а није више погодна за поновну употребу;
- трговац на велико као крајњи снабдевач и/или трговац на мало није дужан да обезбеди прописано управљање амбалажним отпадом ако се ради о амбалажи на којој постоји декларација претходног снабдевача о томе да он гарантује управљање амбалажним отпадом или ако се ради о амбалажи на којој постоји посебан знак путем кога оператер гарантује да је та амбалажа укључена у његов систем управљања;

7.1.11. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД УДЕСА И УДЕСНИХ СИТУАЦИЈА

На планском подручју постоји вероватноћа појаве удесних ситуација. У свим фазама имплементације Плана обавезне су мере превенције, спречавања, отклањања узрока, контроле и заштите од удеса и удесних ситуација, у циљу заштите водотока реке Лужне Мораве и њених притока, животне средине и здравља људи.

Заштита од удеса и удесних ситуација на подручју Плана спроводиће се у складу са:

- Законом о заштити од пожара („Сл. Гласник РС”, бр. 111/09 и 20/15);
- Правилником о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређене платое за ватрогасна возила у близини објеката повећаног ризика од пожара („Сл.лист СРЈ”, бр. 81/95);
- Правилником о техничким нормативима за електричне инсталације ниског напона („Сл.лист СФРЈ”, бр. 53/88, 54/88 и 28/95);
- Правилником о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара („Сл.лист СФРС”, 30/91);
- Правилником о техничким нормативима за стабилне инсталације за дојаву пожара („Сл.лист СРЈ”, бр. 87/93);
- Правилником о техничким нормативима за заштиту објеката од атмосферског пражњења („Сл. лист СРЈ”, бр.11/96);
- Правилником о техничким нормативима за стабилне инсталације за дојаву пожара („Сл. лист СРЈ”, бр.87/93);

Мере заштите животне средине и одговор на удес:

- у случају процуривања нафтних деривата, уља и мазива, обавезно је одмах спровести мере одговора на удес, у складу са захтевом удесне ситуације, а са насталим отпадом поступати у складу са Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр. 92/10). Тако настали отпад привремено складиштити у некорозивној амбалажи са поклопцем у наткривеном простору до уступања оператеру који поседује дозволу за управљање опасним отпадом, уз Документ о кретању опасног отпада;
- у циљу адекватног управљања заштитом од удесних ситуација, обавезан је План заштите од удеса са мерама за одговор на удесну ситуацију за сваки пројекат посебно;
- неопходно је извести одговарајући систем противпожарне заштите у складу са Законом о заштити од пожара („Сл. гласник РС”, бр. 111/09 и 20/15). Посебну

пажњу посветити обуци и контроли запослених као и квалитету и атесту противпожарне опреме планиране за уградњу. Вршити редовну контролу свих противпожарних елемената – опреме и инсталација;

- пројектовати заштиту инсталација и објеката од атмосферског пражњења;
- са простора комплекса уклонити сав запаљив материјал у циљу смањења последица евентуалног пожара у склопу превентивних мера заштите;
- у случају пожара, треба предузети следеће: приступа се почетном гашењу пожара, и искључивање електричне енергије, пожар пријавити обезбеђењу/ватрогасној јединици, предузети све мере за спречавање ширења пожара на суседне објекте - уређаје, покренути евакуацију људи из угроженог дела;
- при реаговању у случајевима опасности, обавезно је коришћење адекватне заштитне опреме (заштитно одело, обућа, наочаре, рукавице, маске);
- у циљу контроле животне средине и прописивања, спровођења и контроле мера за заштиту животне средине, у границама Плана, при имплементацији и реализацији планираних пројеката, објеката, површина, потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о изради/не изради Студије о процени утицаја на животну средину.

7.1.12. СМЕРНИЦЕ ЗА НИЖЕ ХИЈЕРАРХИЈСКЕ НИВОЕ

Еколошка процена Измена и допуна Просторног плана Града Врања за предметно подручје представља основ за вредновање простора при избору пројекта и предлога мера за заштиту животне средине, а у циљу даљег одрживог развоја.

Стратешка процена утицаја на животну средину се не захтева за измене и допуне Генералног урбанистичког плана и Планова генералне регулације, уколико нема значајних измена.

Стратешка процена утицаја на животну средину за Планове детаљне регулације, као планску документацију нижег хијерархијског нивоа, се може захтевати за обухвате радних, индустријских зона, значајне промене у коришћењу грађевинског, пољопривредног, водног и шумског земљишта.

Обавезујућа смерница Стратешке процене за нижи хијерархијски ниво је обавеза носиоца пројеката да се надлежном органу обрати захтевом за одлучивање о потреби процене утицаја на животну средину, у складу са законском регулативом за област животне средине.

7.2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА

7.2.1. ПРИРОДА КАО ОСНОВ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, ЗАШТИЋЕНЕ ЦЕЛИНЕ, ПРИРОДНИ ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНО-ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ И БИОДИВЕРЗИТЕТ

Разноврсност и специфичност природе и природних вредности овог подручја Града Врања треба плански штитити и уређивати преко његових функционално-еколошких јединица (еколошких целина и зона). Услед бројних антропогених утицаја, природни предели су модификовани, тако да су данас заступљени: урбани, субурбани, рурални, култивисани и природни предели. На основу тога извршена је валоризација подручја Града Врања, како би се дефинисале:

- њихове главне особине и капацитети и
- утицаји на њихову трансформацију;

Заштита простора и животне средине, просторно уређивање и развој Града Врања, мора бити засновано на заштити природних вредности и културних добара, природних екосистема и предела, укупног диверзитета и рационалном коришћењу свих природних ресурса. У том погледу, основни циљ је обезбеђивање планираног развоја заснованог на што мањем штетном деловању на природу, чиме ће се и степен њене деградације ублажити и спречити, што представља услов за очување еколошке равнотеже, биодиверзитета и укупног еколошког капацитета анализираних простора. То подразумева:

- очување природних аутохтоних екосистема (шумске, пашњачке, ливадске вегетације, водених екосистема) на подручју Бесне Кобиле, Кукавице, Пљачковице, у приобаљима Јужне Мораве и њених притока,
- одржавање постојећих и планирање нових екосистема у урбаном делу – зелених површина свих категорија, намена и величина на градском и насељским подручјима,
- одржавање агроекосистема применом савремених мера у пољопривреди које се заснивају на очување биолошке равнотеже и разноврсности.

За остваривање планираних циљева потребно је спровести:

- заштиту структуре постојећих природних предела и природних ресурса, у складу са условима станишта за трајно одржавање његових функција и спречавање и смањење штетних утицаја;
- очување и унапређење природног и вештачког вегетацијског покривача у урбаним центрима (градски центар Врање, Врањска бања) и осталим насељима;
- очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- очување и унапређење постојећих природних и вештачки подигнутих вегетацијских покривача (пољозаштитни и шумски појасеви, забрани, шумски фрагменти, живице) и пољопривредним зонама око урбаних центара;
- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство треба планирати вегетацију у складу са условима терена;
- антиерозионим радовима, пре свега пошумљавањем спречавати и сузбијати ерозију земљишта у угроженим зонама, теренима и локацијама;
- мере заштите природе и неге предела на територији града Врања, а посебно у рубним деловима урбаних центара, представљају услов заштите од екстремних утицаја и побољшања микроклиматских услова подручја;
- подизање нових шумских састојина мора бити засновано на принципима ценотичког диверзитета;
- подизање зелених површина унутар градског језгра и насеља (паркови, скверови, баште, дрвореди) повољно утиче на смањење концентрације штетних гасова у ваздуху;

- при истраживањима и експлоатацији сировина (ископи, насипи) неизбежна су оштећења и деградација природе и предела, те је обавезна ремедијација и рекултивација деградираног простора;
- задржавање биолошке разноврсности у функцији заштите природних процеса, осигурањем разноврсности животних простора и животних заједница врста животиња и биљака, као и генетичком разноврсношћу унутар врста;
- заштиту специјске и екосистемске компоненте биодиверзитета,
- планско организовање лова и риболова, ловног и риболовног туризма;
- при планирању грађевинских подручја насеља, грађевинско подручје за постројења, саобраћајнице, енергетске инсталације, узети у обзир природне структуре тако да утицај на предеоне карактеристике буде што мањи;
- природне пределе треба заштити у њиховој разноврсности, јединствености, лепоти и значају за доживљај и рекреацију становништва.

Према Условима заштите природе за израду Нацрта Измена и допуна Просторног плана Града Врања и Стратешке процене утицаја, Завод за заштиту природе Србије констатовао је да у границама обухвата Плана Града Врања налази се подручје за које је покренут поступак заштите Заштићено станиште „Александровачка слатина“. Истраживања се врше у циљу валоризације простора и његовог стављања под заштиту, те је потребно поштовање одредби Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 88/2010, 91/2010-исп. и 14/2016).

Просторним планом се морају утврдити сви услови и мере заштите природних и створених вредности, нагласити балнеолошке карактеристике Врањске Бање, као бањског лечилишта.

Ради очувања природних екосистема подручја, поред очувања природних добара, пажњу треба посветити и аутохтоним екосистемима, пре свега, карактеристичним и релативно добро очуваним фрагментима шумских екосистема у циљу:

- остваривања фитосанационе и продукционе функције природних екосистема које су од изванредног значаја за квалитет животне средине (пречишћавање загађеног ваздуха, регулисање водног баланса у земљишту, очување земљишта);
- очувања изворних предеоних целина и очувања биодиверзитета нарочито оних његових компоненти које су специфичне (специфични и добро очувани екосистеми, одређених генетских ресурса дендрофлора - стари примерци дрвећа, популације дивљих сродника гајених биљака) изван граница заштићених подручја;

Осим екосистемског диверзитета, диверзитет флоре и фауне представља развојну предност подручја. Урбано подручје, које чини предео састављен од два типа предеоних елемената, улица и зона становања са мањим површинама паркова и остацима природних екосистема, захтева:

- повезивање у систем зеленила и повезивање са окружењем,
- увећавање и уређивање фонда зеленила и других природних елемената,
- знатно већу негу и одржавање;

Рубна подручја Врања и Врањске бање и других већих насеља на подручју Плана, треба веома пажљиво третирати при урбанистичком планирању, уз уважавање њихове заштитне, еколошке и рекреативне функције.

Нега и уређивање предела подразумевају примену мера које ће обезбедити одрживо коришћење природних ресурса, као и разноврсност, јединственост и визуелни квалитет природе. У том смислу, посебну пажњу треба посветити пејзажу (пределу), који мора бити детаљно испитан, валоризован, заштићен и унапређен према европској конвенцији заштите пејзажа, преко планова нижег реда за просторне целине.

За заштиту и негу предела примениће се интегративни модел успостављања система зелених зона и коридора и њихово повезивање у мреже, као и упостављање биолошких

веза између заштићених подручја и осталих површина. Ове, пре свега структурне везе не морају да представљају затворен линијски систем, већ могу сразмерно еколошким захтевима да се састоје од серије животних простора или међусобно комбинованих различитих предеоних елемената. Речни екосистеми имају низ погодности за рекреацију, туризам и риболов. Рудерални екосистеми имају значајну фитосанациону и улогу продукције кисеоника. Напуштене пољопривредне површине треба претворити у друге типове екосистема, као што су пољозаштитни појасеви или сађени шумски комплекси. Нега и уређивање предела обухвата и нова пошумљавања нарочито на ерозијом угроженим локалитетима и ниским бонитетним класама земљишта чиме ће се повећати вредност предела.

Шуме и шумско земљиште

У овом подручју констатовани су следећи типови шумских јединица:

- станиште мешовите шуме врба и топола
- станиште мешовите шуме китњака са грабом
- станиште мешовите шуме цера са крупном границом
- станиште чисте брдске букове шуме
- станиште мешовите шуме јеле са буквом
- станиште планинске букове шуме
- станиште чисте шуме црне јове

Неконтролисано коришћење шума на овом подручју изазвало је значајне поремећаје у животној средини. Обзиром на чињеницу да се дрво користи као приоритетни извор енергије, и да је експлоатација дрвета већа од природног обнављања шумских површина, може доћи до исцрпљивања капацитета. Град Врање припада најизразитијем бујичарском реону Србије. Неодговарајућа експлоатација шума и неадекватно коришћење земљишта довели су до оваквог данашњег стања. Вредност шумског фонда огледа се пре свега у значају који има за режим отицања атмосферских вода, појаву бујичних токова и ерозију земљишта, а преко тога и за нормално одвијање многих грана привредне делатности, у првом реду пољопривреде, сточарство и воћарство, као и нормално одвијање саобраћаја. Као такав шумски фонд је активна компонента у области пољопривреде и сточарства.

Основ за планско достизање оптималног степена шумовитости за подручје Врање представљају циљеви, мере и радови усмерени на рационално коришћење укупних природних потенцијала подручја. Основни циљ коришћења и заштите шумског земљишта је:

- враћање деградираног земљишта природној, основној намени;
- спровођење мелиоративних радова, пре свега биолошких радова – пошумљавање еродираних терена и девастираних зона;

Пошумљавање је планирано на:

- теренима захваћеним ерозионим процесима,
- теренима деградираних и девастираних површина шумског земљишта,
- теренима планираним за рекултивацију (позајмишта, јаловишта и експлоатационе површине, деградиране зоне и локације неконтролисаних сметлишта),
- подизање заштитних појасева у контактним зонама радних комплекса, коридорима саобраћајница, контактним зонама интензивне пољопривредне производње, у циљу заштите од имисионог дејства, заштите од буке и ублажавања микроклиматских услова;

Критеријуми уређивања и коришћења шума и шумског земљишта:

План заштите, унапређивања стања постојећих шума и будуће коришћење шума претпоставља:

- унапређивање стања шума и шумских екосистема;
- очување аутохтоног флористичког и фаунистичког састава;
- попуњавање и реконструкцију високих разређених и деградираних шумских састојина, у складу са шумско-привредним основама;
- индиректну и директну конверзију и реконструкцију изданачких шума у високе шумске састојине;
- унапређивање стања постојећих приватних шума индиректном и директном конверзијом очуваних, изданачких шума у високе шумске састојине;

Претходним планским опредељењем, знатно ће се побољшати затечено стање шума у квалитативном смислу као и њихова биолошка стабилност. Планираним мерама биће елиминисане категорије деградираних шума, а проређене шуме и шумске површине полуотвореног и отвореног склопа биће сведене на најмању (еколошки прихватљиву) меру.

7.2.2. ЗАШТИТА ПРИРОДЕ

➤ У просторном обухвату Нацрта измена и допуна Просторног плана града Врања (даље: План) налази се подручје за које је покренут поступак заштите Заштићено станиште „Александровачка слатина“, затим део утврђених еколошки значајних подручја Републике Србије „Власина“ и „Кукавица“, као и коридор од међународног значаја – Јужна Морава. Сходно томе, издају се следећи услови заштите природе:

1. Планом посебно издвојити и картографски показати сегмент **Заштите природе**, са пратећим текстуалним описом, а који представља основ за даљи развој и коришћење подручја;
2. Резервисати за заштиту подручје Александровачке слатине, за које је покренут поступак заштите и утврђене мере заштите природе кроз режим заштите II (другог) степена;
3. На подручју еколошки значајних подручја и типова станишта важе мере заштите дефинисане Уредбом о еколошкој мрежи и Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување;
4. Извршити реевалуацију носећег (граничног) капацитета простора и животне средине, чије прекорачење може довести до деградације и девастације. У том смислу, узети у обзир следеће капацитете: *еколошки – природа и животна средина* (носивост средине у односу на обим и интензитет коришћења), *економски* (прекорачење у новим садржајима води ка повећању инфраструктуре и заузимању простора), *социо-културни* (прихватљив капацитет садржаја којим се не угрожава традиционални начин живота, културе, идентитета,...) и *технички* (ограничење површина за одређене намене);
5. Дефинисати очување намене постојећих шумских екосистема и комплекса парк шума, као и њихових фрагмената, затим ливадских и пашњачких, односно спречити отварање грађевинских зона на рачун наведених ресурса;
6. Планирати очување компактних природних целина које су повезане природним коридорима (водотоцима, крај речна вегетација, вегетација поред путева). Спречити даље превођење природних или полуприродних водених и влажних станишта у друге намене;
7. Проценити и дефинисати нове (реалне) капацитете у односу на постојеће у погледу инфраструктуре опремљености и степена изграђености простора. Анализирати постојеће намене коришћења простора и новостворене услове животне средине,

- предвидети одговарајућа решења за санацију (реконструкцију, адаптацију, ревитализацију и сл.) и унапређење простора. Полазну основу за укупно планирање капацитета и параметара за изградњу прилагодити природним вредностима и реалним могућностима за инфраструктурну опремељеност.
8. У складу са европским нормативима за очување билошке разноврсности, утврдити смернице за очување природних екосистема, линијских коридора и станишта, кроз очување и одржавање њихове структуре, састава, функције и просторне повезаности, као и обим и начин коришћења ради очувања (водотокови са форландом, шуме, ливадске површине, мочварна станишта и др.);
 9. На основу валоризације предеоне структуре подручја, а у складу са постојећом наменом и потенцијалима, јасно зонирати простор и предложити мере за ублажавање, превазилажење и отклањање конфликта између потенцијала и коришћења;
 10. Планом посебно издвојити и картографски приказати зону Подручја бање, а на основу Уредбе о утврђивању подручја бање „Врањска Бања“ („Службени гласник РС“, 105/2003). Бањски комплекс треба издвојити у смислу посебне амбијантелне целине, са дефинисаним начином умерене обнове и изградње, очувањем балнеолошких карактеристика, дефинисано већом процентуалном заступљеношћу зелених површина свих категорија које доприносе балнеоклиматском аспекту.
 11. Неопходно је интегрално планирање и селективно усмеравање развоја, усклађено са карактером предела и специфичним карактеристикама физичке структуре насеља, уз минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела:
 - а) јачати позитивни урбанистички и архитектонски идентитет насеља усклађен са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима;
 - б) у највећој могућој мери задржати и ревитализовати историјску матрицу језгра насеља, а измене структуре и типологије постојећих објеката функционалним повезивањем у веће просторне целине, због губитка идентитета није оправдано;
 - ц) обезбедити мозаичност рурално предела очувањем пољопривредне, еколошке, рекреативне и пејзажно – естетске функције ораница, башта, воћњака и травних површина у рибној зони насеља;
 12. Утврдити капацитете природних ресурса. Разрадити модалитете заштите, очувања и одрживог коришћења природних ресурса у оквиру развоја различитих привредних активности на територији општине (традиционалне и интензивне пољопривреде, шумарства, туризма,...);
 13. Утврдити обавезу израде катастра загађивача на планском подручју. Основни предуслов за адекватно планирање, управљање и одлучивање је располагање ажурираним и правовременим информацијама о изворима загађивања животне средине;
 14. Планом дефинисати подручја угоржених делова животне средине, за које је неопходно утврдити мере и услове санације и заштите. Предложити мере за санирање стања најугроженијих просторна на планском подручју са аспекта заштите животне средине;
 15. Деифинисати заштиту квалитетног пољопривредног земљишта, односно планирати изградњу на земљишту лошијег бонитета. Неопходно је сагледати могућности побољшања пољопривредне производње кроз разне стимулативне мере и активности;
 16. Мерама за реализацију планског акта обавезно предвидети и оне које ће имати за последицу укрупњавање индивидуалних поседа;
 17. Обратити пажњу на обнављање и формирање ветрозаштитних појасева на пољопривредним комплексима, ради умањења еолске ерозије. Такође, неопходно је и очување вегетације уз путеве, на међама и сл. – коридора, који имају улогу у

- очувању станишта ситне фауне (птице, корисни инсекти и сл.) и успостављању биолошке размене и равнотеже;
18. Кроз обраду планске пратеће документације утврдити водне билансе на територији општине (реке, потоци, извори, бунари, подземна изворишта, акумулације), просторно их детерминисати и проценити у контексту квалитета, те сагледати потенцијале овог ресурса у односу на потребе (и могућности) за водоснабдевање становништва и наводњавање у пољопривреди, као и за извођење појединих радних процеса;
 19. Заштита вода (површинских и подземних) и заштита од вода треба да буду међу приоритетима планског акта. Поред обнове природне вегетације у форланду, неопходно је резервисати простор за изградњу обалоутврда. Регулисање водотока извести у што већој мери на тзв. природни начин;
 20. Планом дефинисати све оне површине које су угрожене високим водама и поплавама, а кроз мере за реализацију плана утврдити неопходне активности којима ће се ове појаве ефикасно и у што краћем року елиминисати;
 21. Заштита изворишта водоснабдевања мора бити императив, а све постојеће или потенцијалне загађиваче треба или дислоцирати или обавезати на уграђивање такве технологије и примену нових решењ који ће гарантовати апсолутну сигурност у погледу заштите квалитета подземних вода;
 22. Обезбедити заштиту водотока Јужне Мораве са притокама и њихових обала од деградације, изградње и загађења;
 23. Посебну пажњу обратити на очување влажних станишта. Потребно је означити мање забарене и мочварне површине, ради заштите фауне птица мочварица;
 24. Означити површине на којима је дошло до појаве девастације шума, односно стварања деградираних (еродираних) површина. Планирати подизање нових шумских површина и дефинисати приоритетне пределе за пошумљавање (терени са великим нагибима, еродирани површине, потенцијална клизишта, позиције ветрозаштиних појасева, повезивање одвојених шумских комплекса, туристички локалитети);
 25. Развој шумарства на територији општине базирати на принципима одрживог развоја уз очување постојећих шумских површина и њихово евентуално увећање пошумљавањем;
 26. Потребно је сагледати могућности реализације Стратегије развоја енергетике Републике Србије посебно из обновљивих извора. Појединачне локације и услове за реализацију утврђивати за сваку понаособ;
 27. Коришћење природних ресурса (шумарство, лов, риболов, сакупљање шумских плодова и лековитог биља...) може и треба да остане један од видова економске и туристичке понуде читавог краја, свакако у складу са принципима одрживог развоја и одрживог коришћења природних ресурса и компоненти биодиверзитета. Експлоатационе квоте морају бити под строгим контролом и у складу са прихваћеном и одобреном релевантном планском документацијом (шумске основе, ловне основе, програми управљања рибарским подручјима и др.);
 28. Предвидети побољшање нивоа комуналне опремљености насеља – настојати да се досегну што већи стандарди уз предуслов већег ангажовања надлежних служби у решавању постојећих комуналних проблема. Приоритет је изградња канализационих система у насељима са уређајима за пречишћавање отпадних вода. Изузетно, у мањим насељима, могуће је одвођење отпадних вода у прописно изграђене групне и појединачне санитарне водонепропусне септичке јаме;
 29. Успоставити систем мониторинга свих патаметара квалитета животне средине на подручју плана (земљишта, вода и ваздуха), чиме се стварају повољни услови за адекватно управљање животном средином. Овим се подразумева и успостављање контроле поступања са отпадом у складу са законском регулативом;

30. Дефинисати мере за уклањање негативних санитарно-хигијенских услова и проблема прекорачења граничних вредности загађења, а кроз примену урбанистичких, техничко – технолошких и биотехничких мера;
31. У оквиру мера и смерница за реализацију Плана утврдити обавезу за израду планова нижег реда (у складу са приоритетима) и гранских програма развоја, а пре свега у области оних делатности које на територији општине имају добре предиспозиције за развој;
32. Дефинисати да се прекину радови и у року од 8 дана обавести Министарство пољопривреде и заштите животне средине, ако се у току радова наиђе на природно добро које је геолошко – палеонтолошког типа и минералшко – петрографског порекла, а налаз заштитити до доласка овлашћеног лица.
 - Ово решење не ослобађа подносиоца захтева да прибави и друге услове, дозволе и сагласности предвиђене позитивним прописима.
 - За измену планске документације потребно је поднети нови захтев.
 - Уколико подносилац захтева у року од две године од дана достављања овог решења не отпочне радове и активности за које је ово решење издато, дужан је да поднесе захтев за издавање новог решења.
 - Подносилац захтева је ослобођен плаћања таксе за издавање овог решења у складу са чл. 4. тачка 2. Правилника о висини и начину обрачуна и наплате таксе за издавање акта о условима заштите природе („Службени гласник РС“, бр. 73/2011 и 106/2013).

Такође у делу Плана заступљена су и еколошки значајна подручја:

- „Кукавица“ бр. 87 –РВА „Кукавица“ 18
- „Александровачка слатина“ бр. 90 – IPA „Александровачка слатина“
- „Власина“ бр. 88 – EMERALD „Власина“ (PC0000006), IPA „Власинска висораван“, IBA „Власина“ (PC037), РВА „Бесна Кобила“ 38, Рамсарско подручје „Власина“ (ЗPC008),
- И еколошки коридор од међународног значаја – Јужна Морава.

Уредбом дата Еколошка мрежа представља основ за успостављање европске еколошке мреже NATURA 2000 даном приступања Републике Србије Европској унији. У оквиру граница Просторног плана налазе се EMERALD подручја (еколошка мрежа подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Interest – ASCI)), IPA (Important Planr Areas od Europe – Значајна подручја за биљке), IBA (Important Bird Areas – Значајна подручја за птице) и РВА (Prime Butterflz Areas – Одабрана подручја за дневне лептире).

Са аспекта заштите биљака и животиња и њихових станишта, поједина подручја, поред националног, имају и одређен међународни значај. Еколошки значајна подручја и еколошки коридори представљају саставне делове еколошке мреже утврђене Уредбом о еколошкој мрежи.

Заштита подручја Еколошке мреже спроводи се према члану 10. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10). Према овом члану за сваки пројекат, план или активност који се планирају, а за које постоји вероватноћа да могу имати значајан утицај на еколошку мрежу, неопходно је спровести оцену прихватљивости. Имплементација пројеката се може одобрити једино у случају када се кроз поступак оцене прихватљивости утврди да планирана активност нема значајан негативан утицај на основне вредности (станишта и врсте) које су идентификоване за дато еколошки значајно подручје. На основу члана 4. Уредбе о еколошкој мрежи, „еколошки коридори могу бити водотоци у природном и полуприродном стању и канали са полуприродном вегетацијом, као и други предеони елементи (међе, живице, пољозаштитни појасеви, пашњаци, ливаде и други вештачки коридори) који стварају везу између еколошки значајних подручја.

Посебну пажњу потребно је посветити заштити и унапређењу очувању и унапређењу природних лековитих фактора, како је то дефинисано Законом о бањама („Службени гласник РС“, бр. 80/92):

Чл. 1 – природним лековитим фактором у смислу овог закона сматрају се: термална и минерална вода, ваздух, гас и лековито блато (пелоид), чија су лековита својства научно испитана и доказана у складу са овим законом

Чл. 8 – заштита и очување природних лековитих фактора у бањи, спречавање активности које могу нарушити основна обележја и својства бање, услови уређења и изградње на том подручју и стварање услова за развој здравствених, рекреативних и туристичких функција бање

Чл. 11 – корисник природног лековитог фактора у бањи дужан је да обезбеди уређаје и опрему за заштиту од загађивања и других штетних утицаја у коришћењу тог фактора.

Према **Конвенцији о биолошкој разноврсности**, неопходно је спречити ширење, а по потреби предузети мере за уништавање инвазивних врста. Њихово спонтано ширење не само да угрожава природну вегетацију, него знатно повећава и трошкове одржавања зелених површина. На нашим подручјима, инвазивним се сматрају следеће врсте:

Јасенолики јавор (*Acer negundo*), кисело дрво (*Ailanthus altissima*), багремац (*Amorpha fruticosa*), западни копривић (*Celtis occidentalis*), пенсилвански длакави јасен (*Fraxinus pennsylvanica*), гледичија (*Gleditsia triacanthos*), жива ограда (*Lycium halmifolium*), петолисни бршљан (*Parthenocissus inserta*), касна спремза (*Prunus serotina*), јапанска флопа (*Faloppa japonica*), багрем (*Robinia pseudoacacia*).

Према члану 26. Закона о заштити природе, заштита предела подразумева планирање и спровођење мера којима се спречавају нежељене промене, нарушавање или уништење значајних обележја предела, њихове разноврсности, јединствености и естетских вредности и омогућавање традиционалног начина коришћења предела. У планирању и уређењу простора, као и у планирању и коришћењу природних ресурса мора се обезбедити очување значајних и карактеристичних обележја предела.

Законски основ за доношење решења: Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016); Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности („Сл. Лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 11/2001), Уредба о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/2010), Правилник о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување Број 110-00-061/2010-01 од 18.5.2010. („Службени гласник РС“, бр. 35/2010).

Израда Измена и допуна Просторног плана града Врања може се реализовати под условима дефинисаним овим решењем, јер је процењено да ће допринети заштити и унапређењу стања природних вредности подручја.

7.2.3. ИЗВОД ИЗ СТУДИЈЕ ЗАШТИТЕ

Сумарни приказ заштићеног подручја

Назив	Александровачка слатина
Врста	Заштићено станиште
Категорија	III (трећа) категорија
	Заштићено подручје локалног значаја
Режим заштите	Режим заштите II степена
IUCN Категорија	Категорија VI: Подручје управљања

	стаништем/врстама у природи
Међународни статус	Међународно значајно подручје за биљке (Important Plant Areas)
	ИРА „Александровачка слатина“

Површина заштићеног подручја

К.О.	Површина	Приватно	Државно
К.О. Александровац	1ha 25a 87m ²		
К.О. Доња Отуља	1ha 61a 16m ²		
К.О. Доње Требешине	2ha 08a 73m ²	40,67	59,33
Укупно	4ha 95a 76m ²		

Границе

- Александровачка слатина административно припада Пчињском округу, територији Града Врања. У састав "Александровачке слатине" улазе следеће катастарске парцеле:

- К.О. Доње Требешине: 3559 (део) и 3595
- К.О. Александровац: 1851
- К.О. Доња Отуља: 8,11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28 и 29.

Власништво

- Државно-јавно 2ha 94a 14m² (59,33%)
- Приватно 2ha 01a 62m² (40,67%)

Претходна заштита

Нема претходну заштиту.

Режим заштите

Проглашење заштићених предела једно је од најзначајнијих оруђа за заштиту биолошке, геолошке и предеоне разноврсности. Успостављање свеобухватног и адекватног система еколошки одрживих заштићених природних добара од централног је значаја за очување биолошког диверзитета Републике Србије.

На заштићено подручју "Александровачка слатина" које се предлаже за заштиту као заштићено станиште установљава се режим заштите II (другог) степена.

На основу члана 35. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", 36/2009, 88/2010 и 91/10) и члановима 2. и 4. Уредбе о режимима заштите природе ("Службени гласник РС", 31/2012) режим заштите II (другог) степена представља активну заштиту која се спроводи на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа.

У складу са чланом 4. став 2. 26а. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", 36/2009, 88/2010 и 91/10), а у циљу ублажавања спољних услова на биолошку и предеону разноврсност Александровачке слатине, изван граница заштићеног станишта установљава се заштитна зона.

Чланом 57. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", 36/2009, 88/2010 и 91/10) предвиђено је да се за радове и активности, односно извођење пројеката на заштићеном подручју спроводи поступак провене утицаја на животну средину, у складу са законом, уз обавезно прибављање акта о условима и мерама заштите природе.

Такође, истим чланом, за радове и активности, односно пројекте за које се не спроводи поступак процене утицаја на животну средину, а који могу имати утицај на вредности и обележја заштићеног добра, извођач радов, односно носилац пројекта, дужан је да од Завода за заштиту природе Србије прибави акт о условима и мерама заштите природе, у складу са законом.

Режим заштите II (другог) степена

Режим заштите другог степена утврђен је на целом простору Заштићеног станишта "Александровачка слатина", површине 4ha95a76m². У режиму заштите II (другог) степена утврђује се ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава и активна станишта. У II (другом) степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица на примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела, обављати традиционалне делатности и ограничено користе природни ресурси на одржив и строго контролисан начин.

Да би се заштитиле темељне вредности, осим забрана и ограничења прописаних одредбама Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", 36/2009, 88/2010 и 91/10) и Уредбом о режимима заштите ("Службени гласник РС", 31/2012), на простору режима II (другог) степена заштите спроводе се и специфичне мере које се огледају кроз следеће забране и ограничења:

ЗАБРАЊУЈЕ

- промена намене површина, осим у циљу заштите и развоја природних добра;
- заоравање, преоравање и мелиорација слатинских површина и травнатих станишта, као и извођење активности које могу довести до оштећења или деградације станишта (уклањање травнатог покривача са слојем земље);
- свака промена постојеће морфологије терена и измена хидродинамичких карактеристика, као и сви други радови и интервенције које могу утицати на измену хидролошког режима подземних и површинских вода;
- извођење хидрогеолошких истраживања и радова без решења о условима заштите природе које издаје Завод о сагласности Управљача;
- изградња објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и туристичке инфраструктуре, стамбених и економских објеката, викендица и објеката пољопривредних газдинстава;
- уношење инвазивних алохтоних врста;
- паљење ватре;
- брање, кидање, и на било који начин уништавање биљног покривача са представницима строго заштићених врста флоре;
- активности које доводе до значајног узнемиравања птица у периоду размножавања (март-јул);
- уништавање гнезда птица;
- сакупљање свих развојних облика органских врста (јаја, ларве...);
- формирањ мрциништа;
- пресецање уобичајених коридора дневно-ноћних и сезонских миграција животиња;
- коришћење средстава и направа, који на било који начин угрожавају дивље животиње и ремете њихове свакодневне активности;
- просецање било које нове саобраћајнице;
- организовање јавних скупова и манифестација.

ОГРАНИЧАВА

- радове и активности везане за научна истраживања и праћење природних процеса;
- извођење мера активне заштите и унапређења популација ретких и угрожених биљних и животињских врста;

- спровођење одговарајућих мера противпожарне заштите;
- сакупљање дивљих биљних и њивотињских врста, које су под контролим коришћења и промета;
- изградња, инфраструктурно опремање и уређење простора за потребе управљања, едукације и истраживања природних вредности подручја;
- мониторинг стања животне средине, контролисана едукација и популаризација, које треба вршити по посебним условима заштите природе;
- употребу ђубрива и осталих хемијских средстава у пољопривредној производњи. Ђубрива и средства која се могу користити морају бити искључиво органског порекла и биоразградиви, како не би дошло до штрtnих последица за пољопривредне производе и земљиште.

МЕРЕ ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА

- спречити превођење природних станишта у друге намене;
- одржавање и ревитализација станишта строго заштићених и заштићених врста, односно значајних станишта типова;
- осигурати неопходну количину воде и повољан режим вода потрбан за опстанак станишта;
- очувати повољан физичко-хемијска и биолошка својства воде за слатински тип станишта или их побољшати, уколико су неповољна за опстанак станишта;
- очувати повољан састав и концентрације минералних и органских материја у води и слатинским стаништима;
- уклањање алохтоних и инвазивних врста;
- контрола сукцесије вегетације путем контролисане испаше и кошења травних станишта;
- информативно-промотивне активности које обухватају различите видове обележавања на терену (обележавање граница и постављање прописаних, идентификационих, статусних табли, информативних паноа, путоказа, ознака упозорења) и облике медијске промоције природних вредности, заштите и унапређења стања подручја;
- активности на уређењу, које подразумевају обезбеђивање бољег приступа и мрежу интерних стаза (преуређење већ постојећих стаза у пешачке стазе);
- за заштиту биолошке разноврсности на природном добру препоручује се доследна примена постојећих мера обухваћених националном законском регулативом: Закона о заштити животне средине, Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, Закона о дивљачи и ловству, Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима стаништима и о мерама за њихово очување као и примена мера из оквира међународних уговора и конвенција прихваћених или ратификованих од стране Републике Србије;
- стимулисање традиционалних видова коришћења простора који доприносе очувању и унапређивању биодиверзитета;
- промена намене обрадивих у необрадиве пољопривредне површине;
- спречавање, односно смањење, контрола и санација свих облика загађења;
- мониторинг биодиверзитета и станишта строго заштићених и заштићених врста;
- промене активности на представљању вредности станишта.

V 2. ЗАШТИТНА ЗОНА

Заштитна зона је простор изван граница заштићеног подручја, еколошки значајног подручја и/или еколошког коридора који може бити одређен приликом установљења тих подручја, ради спречавања, односно ублажавања спољних утицаја на биолошку и предеону разноврсност. На заштићеним подручјима мора се искључити свака активност која није у складу са циљевима заштите станишта строго заштићених и заштићених врста и осетљивих екосистема, а негативне утицаје са околног простора треба свести на

минимум. У том циљу, на Александровачкој слатини успоставља се заштитна зона којом би се могли смањити утицаји негативних фактора из окружења на заштићено станиште. Заштитни појас (тампон појас, пуфер појас или бафер зона) је део простора око значајних станишта на простору заштитне зоне, чије планско уређење може знатно да смањи негативне утицаје из окружења. Планом детаљне регулације Александровачког језера ("Службени гласник града Врања", бр. 28/2011), део који се предлаже за заштитну зону припада целини Г2-заштићена Александровачка слатина.

Током валоризације Александровачке слатине за стављање под заштиту, формирање заштитне зоне показало се неопходним обзиром да се, тренутно, са источне стране уз саму слатину налазе обрадиве површине (њиве, воћњаци...), а са северне стране викенд објекти, што представља снажан извор негативних антропогених утицаја.

ЗАБРАЊУЈЕ

- извођење радова и активности које утичу на промене водног режима и физичко-хемијских карактеристика заслањених станишта, уколико те промене за резултат имају трајне негативне последице на природне вредности заштићеног подручја или угрожавају квалитет земљишта, подземне и површинске воде;
- формирање депонија комуналног отпада, као и извођење радова којима се нарушавају еколошки и визуелни интегритет подручја;
- уношење и гајење инвазивних врста биљака и животиња.

ОГРАНИЧАВА

- планирање туристичких и других садржаја који су потенцијални извори повишеног нивоа буке, вибрација и/или узнемиравање живог света неодговарајућим коришћењем осветљења;
- уношење и гајење алохтоних врста на антропогеним површинама;
- употребу ђубрива и хемијских средстава искључиво органског порекла.

МЕРЕ ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА

- елиминисање или ублажавање негативних утицаја на живи свет и максимално смањивање нарушавања еколошког и визуелног интегритета подручја;
- спречити паљење стрништа и живица непосредно уз границе заштићеног станишта.

7.3. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Услови чувања, одржавања, коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту од значаја за израду ИЗМЕНА И ДОПУНА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА ВРАЊА

I НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА И ДОБРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ У ПРОСТОРНО - ПЛАНској И УРБАНИСТИЧКОЈ ДОКУМЕНТАЦИЈИ

Предметно подручје обухваћено Просторним планом Града Врања садржи богато културно наслеђе. Оно сведочи о значајним дometима становништва овог дела земље не само у области градителства већ и у културном, историјском и економском смислу. Очување непокретних културних добара, као вишеслојне историјске и културне баштине заузима посебно место у развојним перспективама, а мере њихове заштите се уграђују у просторно-планску документацију.

Према "Закону о културним добрима" (Службени гласник РС бр. 71/94) поред непокретних културних добара и добра која уживају претходну заштиту штите се одредбама овог Закона.

Заштићена околина непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту, у погледу предузимања мера заштите и свих других интервенција, има исти третман као и заштићена непокретна културна добра.

Споменици, бисте, спомен-плоче и друга спомен-обележја, посвећена значајним личностима и догађајима такође уживају претходну заштиту, по основу евидентирања у службеној документацији Завода у складу са Законом.

Непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту не смеју се уништити или оштетити, нити се без сагласности сме мењати њихов изглед, својство или намена, у складу са "Законом о културним добрима" (Службени гласник РС бр. 71/94).

Као трајне вредности и сведочанства људског стварања непокретна културна добра и њихова заштита налазе места у највишим планским документима. Сходно томе треба сагледати услове и мере заштите непокретних културних добара и добара са споменичким својствима и обезбедити њихову објективну валоризацију и адекватну трајну заштиту. Планом треба створити предуслове за пуно коришћење културне баштине у функцији најбољег развоја и напретка средине. То се подједнако односи на све врсте непокретних културних добара.

Изменама и допунама Просторног плана Града Врања треба превасходно дефинисати место културног наслеђа у развојним перспективама градског подручја, затим утврдити начелне, опште услове и мере заштите, као и поступак прикупљања и обраде података и израде посебних услова и мера заштите.

ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И ДОБАРА СА СПОМЕНИЧКИМ СВИЈСТВИМА НА ПОДРУЧЈУ ОБУХВАЋЕНОМ ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА ВРАЊА

На подручју обухваћеном Изменама и допунама Просторног плана Града Врања, према документацији која се чува у Заводу за заштиту споменика културе Ниш, постоји велики број утврђених непокретних културних добара и добара која поседују споменичка својства.

У категорију **КУЛТУРНО ДОБРО ОД ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА** спадају:

1. **Марково кале** (Средњи век), на кат.парцелама 52, 53 и 54 КО Врање 2, Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 1065 од 29.06.1948. године.

Као средњевековно утврђење први пут се помиње у изворима 1412. године, којом приликом га је турски султан Муса опустошио. Лежи на темељима античког и византијског града. Помиње се у

византијским изворима и у дванаестом веку (*Византијски извори IV, 1971,178*). Током прве половине четрнаестог века Марково кале је било седиште жупана Балдовина и властелина Маљушата. У првој половини петнаестог века у њему господари ћесар Угљеша као господар Врања.

Од 1454. године утврђење је под влашћу Турака. Турци га користе током шеснаестог века. Вероватно је Марково кале за време аустро-турског рата 1689-1690. године било разрушено и од тада га Турци нису више обнављали. По ослобођењу Врања од Турака Марково кале је било у рушевинама и потпуно запуштено. Опис утврђења из периода 1878. године наглашава да се је у утврђење улазило "кроз капију", чије се место познаје и да се ступа на округло земљиште, неколико хвати у пречнику, са траговима одаја. Местимице одјекује под ногама, можда знак да доле има тавника (лагума). С десна на лево, гребеном што је једва приступачан, протеже се плато тврђаве, на чијој су крајњој тачки наднесени над провалију, остаци куле стражарнице, до које се једва може доћи мучним пењањем." (*Врање и њено поморавље, Дело XX, Бгд.,1898,36*) Марково кале је стављено под заштиту Закона 1948. године.

2. Стари турски амам (Средњи век) на кат.парцели 1863 и 1864 КО Врање 1, Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 1057 од 29.06.1948. године.

Налази се на левој обали Врањске реке у горњем делу града. У турским изворима о Врању помиње се 1873-74. године у Призренској салнами (годишњак), где је наведено, да поред других објеката у насељу постоји и један хамам. Прецизнијих података о овом купатилу нема. Ранији турски извори не помињу хамам, тако да није прецизно утврђено време настанка овог објекта. Претпоставка је да је изграђен крајем седамнаестог века, нарочито после 1690. године.

Хама је по ослобођењу од Турака био запуштен (*Врање и њено поморавље, Дело XX, Бгд.,1898,43*). Последњи власник Хамама, Турчин Хаџи Алија, продао је овај објекат, одмах по ослобођењу града, врањанцу Сави Живковићу, који га је обновио и од тада је коришћено као градско купатило све до Првог светског рата.

Хама је грађен од тесаног камена, малтера и опеке. Састоји се од свлачионице, места за купање - халвета и резервоара за воду - хазне. На крову, препокривеном ћерамидом, налазе се пет кубета (четри мала и једно централно, полуобличасто кубе). Поседује све карактеристике турских профаних грађевина с краја XVII и почетка XVIII века.

Конзерваторски радови на објекту су извођени 1955-56., 1978-82. и 2005. године.

Амам - турско купатило је стављено под заштиту Закона 1948. године.

3. Пашини коначи, на кат.парцелама 5415 и 5423 КО Врање 1, Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 185 од 02.02.1949. године.

А - ЗГРАДА СЕЛАМЛУКА

Као једна од најстаријих, а истовремено и најрепрезентивнијих зграда подигнутих средином XVIII века ова зград је чисти представник симетричног типа источњачке архитектуре са касније додатим елементима балканске архитектуре.

Зграда је мењала кроз време свој првобитни изглед (честе поправке), она је ипак највише сачувала елементе и карактеристике народног градитељства. Са својом великом површином под објектом, карактеристичном фасадом, надкривеним улазним тремом, кровом са великим стрехама, бацом представља типичан пример турске куће, која је служила као стамбени објекат за пашину пратњу и као управна зграда врањских паша. Карактеристичне и аутентичне остају до данашњег дана таванице у собама, мала ремек дела у дрвеном дуборезу, као и систем грејања целог објекта.

Зграда је била својина Рауф бега Џинића.

По ослобођењу од Турака зграда је имала различиту намену. Од 1960. године, оснивањем Народног музеја у Врању и његовим осамостаљивањем 1064. године она је настањена у згради Салемлука, пошто су извршени рестаураторски и адаптациони радови. Комплетна замена кровне конструкције је изведена 2014-15. године.

Б - ЗГРАДА ХАРЕМЛУКА

Подигнута је у исто време када и зграда Салемлука, око 1765. године и основна намена јој је била - пашин харем (жене и женска послуга). По свом изгледу и конструкцији, изгледу фасаде разликује се од објекта у коме је живео Паша са својом мушком послугом.

Диванхана на спрату, са полукружним проширењем испод кога се налази трем са степеништем. Фасада је окренута према истоку. Велике собе у Харемлуку су загреване из "Оџаклија". У ентеријеру се нарочито истичу раскошно украшене дрвене таванице.

Обе зграде су биле повезане дрвеном галеријом - дрвени мост.

У периоду између два светска рата у објекту је била смештена Гимназија, а од 1963. године Историјски архив.

Зграде су првобитно биле ограђене високим зидом од опеке. Данас, ограђена је само Зграда Харемлука.

4. Кућа Борисава Станковића, на кат.парцели 6681 КО Врање 1, Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 196 од 02.03.1950. године.

Зграда скромнијих размера подигнута на плацу који је купила баба Злата 1855. године у којој је рођен и провео детињство Борисав Станковић. 1966. године је рестаурирана и адаптирана орема Елаборату Републичког завода за заштиту споменика културе у Београду.

Од 1967. године у овој кући је смештен Меморијални музеј Борисава Станковића, као саставни део Народног музеја у Врању.

Музеј кућа Боре Станковића по свом типу има карактеристике орјенталних грађевина и моравске куће. Амбијент дворишта је уређен тако да има дуд, шимшир, бунар и дворишну зграду са "ајетом" (покућство и посуђе).

5. Влајинчева кућа, на кат.парцелама 7375,7376 и 7377 КО Врање 1, Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 1079 од 07.08.1965. године.

Кућа Драгутина Влајинца спада међу најстарије и најочуваније куће из тог периода. Ово је прва српска кућа позамашних размера из доба када су Турци управљали Врањем.

На плацу који је добио од свог таста Михајла Хаџи Погачаревића Јања Влајинац је подигао ову кућу 1848. године. Према записнику на зиду 1859. године је кућа освећена. Зграда је без подрумских просторија, приземни део је зидан у масивном камену, а на спрату су зидови подигнути у бондручној конструкцији од мешовитог материјала.

Иза зграде на северном зиду користе се дрвене степенице којима се излази на спрат. У кухињи на спрату је до 1930. године коришћено огњиште. Таваница је једино била украшена у гостинској соби, у осталим собама је од шиндре.

Амбијент дворишта је уређен тако да има дуд, шимшир, бунар.

1965. године је кућа адвоката Драгутина Влајинца уведена у регистар споменика културе.

6. Зграда начелства - зграда Скупштине општине, на кат.парцели 2418 КО Врање 1, Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-5/86-04 од 30.06.1986.године.

Локација је у центру града на Тргу републике. Саграђена 1908. године у еклектичном српско-византијском стилу, по пројекту архитеката, професора Универзитета, Петра Поповића (1873-1945.).

Фасада се одликује богатом орнаментиком и полихромијом у малтеру, са одавањем имитације распореда камена и опеке. Јединству стила доприноси и богатство пластике ентеријера улазног хола и свечане сале. Објекат је монументалних размера, грађен од тврдог материјала спратности П+1 са истакнутим централним ризалитом на самом углу према Тргу и у свему представља јединствен пример те архитектуре на југу Србије, из времена када се тежило да се домаћа архитектура ослободи преношења туђих ликовних мотива.

Обавезно је очување волумена, стилска реконструкција фасаде и детаља на фасади са циљем очувања аутентичности архитектуре.

Фасада је обновљена деведесетих година.

7. Улица Баба Златина, на катастарским парцелама 6694, 6693, 6683, 6682, 6681, 6676, 6678, 6677, 6672, 6673, 6668, 6669, 6701, 6702, 6706, 6707, 6711, 6712, 6717, 6718, 6721, 6722, 6685/1, 6685/2, 6684, 6680, 6679, 6675, 6674, 6671, 6670, 6696, 6697, 6698, 6699, 6700, 6703, 6704, 6705, 6708, 6709, 6710, 6713, 6714, 6716, 6719 и 6720 КО Врање 1, Одлуком Скупштине СРС, број 29 од 29.03.1979. године и Одлуком СО Врање, број 633-3/86-04 од 30.06.1986. године.

Стамбени објекти у улици Баба Златиној имају све одлике старих врањанских кућа. Грађевински материјал је идентичан код свих стамбених објеката. Претежно су смештене у средини дворишта

са препознатљивим бунаром и шимширом. Поједине куће имају подрум на половини куће. Спратност иде од приземља до приземља са спратом. Трем се појављује у појединим кућама као стилски детаљ екстеријера куће. Све имају четвороводни кров, а за покривач је коришћена ћерамида.

Амбијентални низ дворишних зидова није успео да се очува код свих објеката.

Старост кућа се креће око сто година, а поједини објекти су реновирани.

Првобитни застор улице је био калдрма као једна од карактеристика улица у Врању. Аутентичност улице није задржана, калдрма је замењена каменим плочама.

Након извођења заштитних археолошких ископавања и истраживања на локалитету "МАРКОВО КАЛЕ" у Врању, обављених у периоду од 1986. до 1987. године, од стране Душана Максимовића, археолога ЗЗСК Ниш и Олгице Паламаревих, археолога Народног музеја у Врању, на основу налаза и резултата добијени су довољни подаци за научно проучавање и публикавање налаза, а уједно потврђени бројни публиковани подаци и запажања од стране ранијих путописаца и истраживача, као и подаци из архивске грађе.

На самом локалитету извршена је конзервација цркве на доњем платоу станбеног дела, 1994. године. Проток времена допринео је даљој девастацији овог културног добра. Како је ова утврда веома значајна за српски средњи век, а специфична по много чему, овим пројектом предузете су мере за заштиту од даљег пропадања, али и његову ревитализацију и доступност.

У категорију **НЕКАТЕГОРИСАНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА** спадају:

1. **Камени мост "Бели мост"**, на кат.парцели 2342 КО Врање 1,
Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 1085 од 29.06.1948. године;
2. **Стара чесма "Ђеренка"**, на кат.парцели 2278 КО Врање1,
Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 184 од 02.02.1949. године;
3. **Кућа народног хероја Симе Погачаревића**-спомен плоча, на кат.парцелама 7433 и 7440 КО Врање 1,
Решењем о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе РС, број 850 од 10.06.1949. године;
4. **Стара црква Св. Богородице у Собини**, на кат.парцели 3438 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-4/86 од 30.06.1986. године;
5. **Стара варошка кућа Миладина и Вукашина Прибојчића**, на кат.парцели 6680/1 и 6680/2 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-6/86-04 од 30.06.1986. године;
6. **Стара варошка кућа Петра и Чедомира Станисављевића**, на катастарској парцели 6601 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-7/86-04 од 30.06.1986. године;
7. **Стара кућа Стане Јањић**, на катастарској парцели 2662 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-8/86-04 од 30.06.1986. године;
8. **Зграда Монопола**, на катастарској парцели 6829 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-5/87-04 од 27.05.1987. године;
9. **Споменик ослободиоцима Врања од Турака**, кат.парцела 6583 КО Врање 1,
Одлуком Извршног савета СО Врање, број 633-6/87-04 од 27.05.1987.године;
10. **Зграда Општинског суда-Палата правде**, на кат.парцели 5222 КО Врање 1,
Одлуком Владе Републике Србије, број 633-3153/97-20 од 08.08.1997. године;
11. **Зграда Гимназије "Бора Станковић"**, на кат.парцелама 5001, 5005/1, 5005/2, 5005/3 и 5004 КО Врање 1,
Одлуком Владе Републике Србије, број 633-3153/97-16 од 08.08.1997. године;
12. **Зграда старог хотела " Врање"**, на кат.парцелама 5219, 5220 и 5221 КО

Врање 1,
Одлуком Владе Републике Србије, број 633-3153/97-14 од 08.08.1997.године;
13.Саборни храм "Свете Тројице", на кат.парцели 10728/1 и 10728/2 КО Врање
1, Одлуком Владе Републике Србије, број 633-1530/98-18 од 22.05.2001.године.

ДОБРА СА СПОМЕНИЧКИМ СВОЈСВИМА НА ПОДРУЧЈУ ОБУХВАЋЕНОМ ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА ВРАЊА

А) Археолошки локалитети

- ✓ Локалитет **Кула**, Балиновац, налази се на око 500-600 метара северозападно од села. Ископаване античке опеке, груба и фина касноантичка керамика;
- ✓ Локалитет уз **цркву Св. Петке** на кат.парцелама 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2339 и 2340 КО Врање 1.

• **Археолошка налазишта из праисторијског периода**

1. **Врање**, локалитети:
 - ✓ Доње Врање, локалитет се налази поред пруге;
 - ✓ Собина, локалитет Антин Чукар;
 - ✓ Оцинка, Улица јужноморавских бригада;
 - ✓ Рашка, локалитет Рашина окућница;
 - ✓ Ћошка, локалитет Ћошка;
 - ✓ Цигански Рид, локалитет Цигански Рид;
 - ✓ Пржар, локалитет Пржар;
 - ✓ Црква Свети Николе, локалитет у порти цркве;
 - ✓ Црква Света Петка;
2. **Врањска Бања**, локалитет Црквиште;
3. **Големо Село**, локалитети: окућница Станковића, имање Стојиљковића, Градиште;
4. **Горња Отуља**, локалитет непознат;
5. **Градња**, локалитет Семенско дрво;
6. **Давидовац**, локалитет Градиште;
7. **Доњи Вртогош**, локалитет Гробница;
8. **Дубница**, локалитет Градиште;
9. **Карадник**, локалитет Камењарке (Доњи Јасен);
10. **Копањане**, локалитети: Ограчки дол и Цуцуљка;
11. **Павловац**, локалитети: Чукар и Гумниште;
12. **Првонек**, локалитет Градиште;
13. **Ранутовац**, локалитети: Чука, Два брата, Меаниште;
14. **Русце**, локалитет Раскрсја;
15. **Сурдул**, локалитет Селиште;
16. **Сливница**, локалитети: потес звани Мусуљ, Ланиште;
17. **Стропско**, локалитет Ћунке;
18. **Стари Глог**, локалитет непознат;
19. **Тесовиште**, локалитет Големе ливаде.

• **Археолошка налазишта из античког периода**

1. **Александровац**, локалитет Шићирка;
2. **Бабина Пољана**, локалитети: Трешња и Градиште;
3. **Барелић**, локалитети: црква Свети Илија, Реке;
4. **Бели Брег**, локалитети: Ограђе и Гикини;
5. **Бунушевац**, локалитети: Селиште и Аниште;
6. **Бресница**, локалитет Чука;
7. **Власе**, локалитети: Ћосики и Амбуланта;

8. **Врање**, локалитети:
 - ✓ Огледна станица, локалитет према Собини;
 - ✓ Доње Врање, локалитети: између Железничке пруге и пута Врање Златокоп, на потезу званом Морава који се налази између железничке пруге и сеоског пута за село Рибинце, Рид, Чивлук;
 - ✓ Собина, локалитети: Антин Чукар, Дебарске Трешње, Собинска долина, латиснко гробље, Газепско;
 - ✓ Црква Свети Николе, локалитет у порти цркве;
 - ✓ Црква Света Петка;
 - ✓ Монопол, локалитет на месту зграде ДИВ-а;
9. **Врањска Бања**, локалитети:
 - ✓ између Хотела Косово и извора топле воде
 - ✓ Латинка (Бањштица)
 - ✓ Кале
 - ✓ Црквиште
 - ✓ римски пут,
10. **Гумериште**, локалитет Гробишта (Старо Гробље);
11. **Големо Село**, локалитети: Градиште, Црквиште и Дубје;
12. **Доњи Вртогош**, локалитет Колибе, Врлосоје, Трнице, Воћњак;
13. **Давидовац**, локалитети: Градиште и Црквиште;
14. **Доњи Вртогош**, локалитети: Буташ, Латинско гробље, Црквиште;
15. **Доњи Нерадовац**, локалитети: Селиште, Лиска (Плоче), Трлиште;
16. **Дреновац**, локалитети: Манастиришта и Римски Гробља;
17. **Дубница**, локалитети: Богородица, Сарај, Градиште - Китка (Кале), Олелика;
18. **Жапско**, локалитет Градиште;
19. **Златокоп**, локалитети: Црквене њиве и сеоско (старо) гробље;
20. **Изумно**, локалитет Падина;
21. **Катун**, локалитети: Утрине, Недине паре, Горетине, Ковачева њива;
22. **Клисурица**, локалитети: Лојиште, Селиште, Слива, Латинско гробље, Градиште, Црквиште;
23. **Клашница**, локалитет Буновац;
24. **Коћура**, локалитети: Зидине, Бежаниско, Градиште, Рогово-Радишева бара, Кућиште;
25. **Кобањане**, локалитет Цуцуљка;
26. **Корбевац**, локалитети: Кућиште, Свињарник, Градиште (Чука), Црквиште;
27. **Крива Феја**, локалитети: Сотиркова орница и Селиште;
28. **Крушева Глава**, локалитет Селиште;
29. **Купининце**, локалитет Селиште;
30. **Кумарево**, локалитет: Бајре, Бајгоре и Црквиште;
31. **Лепчинце**, локалитети: Градиште и Црквиште;
32. **Липовац**, локалитет Селиште;
33. **Луково**, локалитети: Градиште и Црквиште;
34. **Мечковац**, локалитет: Градиште;
35. **Миливојце**, локалитети: Црквиште, Доњи Сујдум, Селиште;
36. **Моштаница**, локалитети: Пченитиште, Крст, Црквиште;
37. **Наставце**, локалитет Белишево (Доња Падина);
38. **Несврта**, локалитети: Градиште, Ђорђеино кладенче, Острчки поток, Рашино Ливадче, Грнчарски Рид;
39. **Обличка Сена**, локалитет Брестовац;
40. **Отуља Доња**, локалитет Јазбине;
41. **Павловац**, локалитети: Свиларов мост и код Цркву;
42. **Преображање**, локалитет Оштри чукар;

43. **Првонек**, локалитети: Градиште, Црквиште, црква Свети Јован Крститељ;
44. **Ранутовац**, локалитет Грнац;
45. **Рибинце**, локалитет Селиште;
46. **Рождаце**, локалитет Римљанска гробља;
47. **Себе Врање**, локалитети: Станкино кућиште, Латинска црква на сеоском гробљу Липовац, Селиште;
48. **Секирје**, локалитети: Селиште и Габер;
49. **Сливница**, локалитети: Ланиште, Рамњачки чукар, Селиште;
50. **Содерце**, локалитети: Виначки дол и Латинско гробље;
51. **Стропско**, локалитети: Кривани Камен, Селиште, Средњи рид, Ћунке;
52. **Струганица**, локалитет Присађе;
53. **Сурдул**, локалитети: Јабуче и Римски гробља;
54. **Суви Дол**, локалитет Метерис;
55. **Тесовиште**, локалитет Селиште;
56. **Тесовиште**, локалитети: Оштри Чукар, Селиште, Гарван;
57. **Топлац**, локалитети: Баре - поред пута, Јегрек (Миоковац), Чешма, Драка;
58. **Ђуковац**, локалитети: Црквиште, Кућиште и Дулан;
59. **Ђурковица**, локалитет Градиште;
60. **Црни Луг**, локалитети: Бунарка и Бубрешко.

• **Археолошка налазишта из средњовековног периода**

1. **Врање**, локалитети: Марково Кале и црква Светог Николе;
 1. **Дубница**, локалитети цркви: Светог Петра и Павла и Пресветле Богородице;
 2. **Миливојце**, локалитет Селиште;
 3. **Златокоп**, локалитет Црквиште;
 4. **Бујковац**, локалитет Црквиште;
 5. **Корбевац**, локалитет Чука или Градиште;
 6. **Несврта**, локалитет потес Старо село;
 7. **Крива Феја**, локалитет Селиште;
 8. **Лепчинце**, локалитет црква Светог Спаса;
 9. **Дреновац**, локалитет Манастириште;
 10. **Добрејанце**, локалитет црква Светог Спаса;
 11. **Големо Село**, локалитет Дубје Црква Пауница;
 12. **Оштра Глава**, локалитет Манастириште;
 13. **Трстена**, локалитет црква Светог Прокопија;
 14. **Градња**, локалитет Црквиште Света Петка;
 15. **Стрешак**, локалитет Црквиште Света Петка;
 16. **Ушевце**, локалитет Црквиште;
 17. **Власе**, локалитет Црквиште.

Б) Објекти – традиционална, балканска архитектура

1. **Хусеин пашина кућа – кућа породице Рашић**, Улица Патриса Лумумбе број 1; на катастарској парцели 1868/ 1 КО Врање 1;
2. **Крампусова кућа**, Улица Сутјескина број 3, на кат.парцели 5253 КО Врање 1;
3. **Прибојчићева кућа**, Улица Оца Јустина Поповића број 6, на катастарској парцели 6679 КО Врање 1;
4. **Никитина кућа**, Улица народног хероја 4, на кат.парцели 2507 КО Врање 1;
5. **Митићева кућа**, Улица Дунавска број 9, на кат.парцели 6591 КО Врање 1;
6. **Цветковићева кућа**, Улица доктора Копше број 18, на катастарској парцели 2721 КО Врање 1.

Сви објекти су у складу са чланом 7.,19. и 36. став 1-4 и чланом 54. "Закона о културним добрима" ("Службени гласник РС", број 71/94).

В) Објекти - грађанска архитектура (крај 19.- почетак 20. века)

1. **Циврићева кућа**, Улица Карађорђева број 1, на кат.парцели 5437 КО Врање;
2. **Кућа Јанче Стајића - Балџије (кућа породице Симић)** Улица Карађорђева број 4, на катастарској парцели 5451 КО Врање 1;
3. **Јовановићева кућа**, Улица Карађорђева број 12-14, на кат.парцелама 5547 и 5548 КО Врање 1;
4. **Смиљковићева кућа**, Улица Карађорђева број 16, на катастарској парцели 5549 КО Врање 1;
5. **Кућа др. Костића**, Улица Вуле Антића број 1, на кат.парцели 5494 КО Врање;
6. **Јанићијевићева кућа**, Улица Краља Стефана Првовенчаног број 44-50, на катастарској парцели 5121 и 5113/2 КО Врање 1;
7. **Кочићева кућа**, Улица С.Ковачевића 46, на кат.парцели 5340 КО Врање 1;
8. **Цврцкова кућа - 1**, Улица Сутјескина 61, на кат.парцели 2473 КО Врање 1;
9. **Цврцкова кућа - 2**, Трг слободе 8, на кат.парцели 1942 КО Врање 1;
10. **Кућа Наде Џикић**, Улица Боре Станковића 5, на кат.парцелама 5496/1-6 КО Врање 1;
11. **Кућа Николе и Андре Аврамовића**, Улица Боре Станковића 7, на кат. парцели 5509 КО Врање 1;
12. **Тоскинска - Каранфилска кућа**, Улица Краља Стефана Првовенчаног број 40-42, на катастарској парцели 5114 и 5115/2 КО Врање 1;
13. **Стајићева кућа**, Улица Сутјескиној број 57, на кат.парцели 2468 КО Врање 1;
14. **Бондетова кућа**, Улица Саве Ковачевића 45, на кат.парцели 5344 КО Врање1
15. **Манетова кућа**, Улица Народног хероја 2, на кат.парцели 2505 КО Врање 1ћл
16. **Кућа доктора Кујаса - сада Бујковска кућа**, Улица Саве Ковачевића број 34, на катастарској парцели 5720 КО Врање 1ћл
17. **Чатлајчева кућа**, Улица Саве Ковачевића 37-39, на катастарским парцелама 5347 и 5348 КО Врање 1ћл
18. **Спасићева кућа**, Улица Боре Станковића 2-4, на кат.парцели 6603КО Врање1
19. **Митровићева кућа**, Улица Цара Душана 18, на кат.парцели 5386 КО Врање 1;
20. **Кућа Жике Рафајловића - зграда старе поште**, Улица Цара Душана, на кат. парцели 5228 КО Врање 1;
21. **Кућа Александра Р. Христића - сада дечје забавиште**, Улица Цара Душана број 22, на катастарској парцели 5378 КО Врање 1;
22. **Стаменковићева кућа**, Улица V конгреса 63, на кат.парцели 2402 КО Врање1
23. **Накићева кућа**, Улица Сутјескина број 43, на кат.парцели 2395/1 и 2395/2 КО Врање 1;
24. **Кућа Трајка Павловића Квачке**, Улица Вука Караџића 11, на кат.парцели 1930 КО Врање 1;
25. **Кућа доктора Аћимовића**, Улица Доситејева 7, на кат.парцели 6588 КО Врање 1;
26. **Лепојчева кућа**, Улица Симе Погачаревића 12, на кат.парцели 7465 КО Врање 1;
27. **Жуљкова кућа**, Улица Кнеза Милоша 1, на катастарској парцели 5119 КО Врање 1;
28. **Аврамовићева кућа**, Улица Београдска број 47, на катастарској парцели 7432 КО Врање 1;
29. **Меридијан банка**, Улица Краља Стефана Првовенчаног 38, на катастарској парцели 5116 КО Врање 1;
30. **Милисавска кућа**, Улица Саве Ковачевића број 1, на катастарској парцели 5520 КО Врање 1;
31. **Тилетова кућа**, Улица Саве Ковачевића број 23, на катастарској парцели 5564 КО Врање1;

32. **Кућа Александра Додића**, Улица Саве Ковачевића број 21, на катастарској парцели 5581 КО Врање 1;
 33. **Дом војске**, Улица партизанска број 10, на кат.парцели 5003 КО Врање 1;
 34. **Касарна I пешадијског пука Књаза Милоша Великог**, Улица Краљевића Марка број 2, на катастарској парцели 1162 КО Врање 1;
 35. **Железничка станица Врање.**
- Сви објекти су у складу са чланом 7.,19. и 36. став 1-4 и чланом 54. Закона о културним добрима ("Службени гласник РС", број 71/94).

Г) Цркве

1. **Црква Св. Николе** на кат.парцелама 180, 181, 182, 183 и 184 КО Врање 1;
 2. **Црква Св. Петке** на катастарској парцели 2336 КО Врање 1;
 3. **Црква Св. Петке на Шапраначком гробљу** на кат.парцели 7716 КО Врање 1;
 4. **Црква Св. Марка** на катастарској парцели 40728/1 КО Врање 1;
 5. **Црква Св. Богородице, Балиновац** на катастарској парцели 1495 КО Балиновац;
 6. **Црква Св. Георгија, Доњи Нерадовац** на кат.парцели 1100 КО Нерадовац.
- Црквени локалитети евидентирани приликом реконструисања терена или заштитних контролних и археолошких радова (*По подацима Народног музеја Врање - Одељење за Археологију и Нумизматику, према условима број 104 од 19.03.2010. године*).

• Црквене грађевине

1. **Врање**, црква Светог Николе и црква Свете Тројице;
2. **Собина**, црква Успења Пресвете Богородице;
3. **Дубница**, црква Светог Петра и Павла и црква Пресветле Богородице;
4. **Честелин**, црква Светог Илије;
5. **Доњи Вртогош**, црква Светих апостола Петра и Павла;
6. **Горњи Вртогош**, црква Рођења Пресветле Богородице;
7. **Лепчинце**, црква Светог Пантелејмона;
8. **Горње Жапско**, црква Светог Стефана;
9. **Буштрање**, црква Светог Димитрија;
10. **Миливојце**, црква Свети Ђорђе;
11. **Топлац**, црква Свети Петар и Павле;
12. **Врањска Бања**, црква Светог Пророка Илије;
13. **Корбевац**, црква Успеније Пресветле Богородице;
14. **Тесовиште**, црква Светог Јована Богослова;
15. **Градња**, црква Светог Николе;
16. **Големо Село**, црква Светог Прокопија;
17. **Смиљевић**, црква Света Параскева.

Д) Гробља

1. **Шапраначко гробље** на кат.парцелама 7717/1 и 8854/1 КО Врање;
2. **Собинско гробље** на кат.парцелама 3439 и 3440 КО Врање;
3. **Балиновачко гробље** на катастарској парцели 1901 КО Балиновац;
4. **Бунушевачко гробље** на катастарској парцели 16/1 КО Бунушевац;
5. **Нерадовачко гробље** на катастарској парцели 1102 КО Нерадовац;
6. **Доње врањско гробље** на катастарској парцели 10728/2 КО Врање.

Ђ) Споменици, бисте, спомен плоче

1. **Споменик Борисаву Станковићу**, катастарска парцела 5501 КО Врање 1;
2. **Споменик жртвама бугарског окупатора** у I и II светском рату и спомен плоча Војводи Петру Бојовићу, катастарска парцела 6583 КО Врање 1;
3. **Споменик ослободиоцима Врања "Чика Митке"**, 1878. године, катастарска парцела 5221 КО Врање 1;

4. **Споменик ослободиоцима Врања у II светском рату** НОБ, катастарска парцела 5006 КО Врање 1;
5. **Споменик погинулим борцима и грађанима у агресији НАТО**, катастарска парцела 5096 КО Врање 1;
6. **Споменик костурница на Шапраначком гробљу**, кат.парцела 7717/2 КО Врање 1;
7. **Биста Оца Јустина Поповића**, катастарска парцела 5001 КО Врање 1;
8. **Биста народног хероја Симе Погачаревића**, кат.парцела 5005 КО Врање;
9. **Биста др. Фрање Копше**, кататстарска парцела 5001 КО Врање 1;
10. **Биста др. Ђорђа Тасића**, катастарска парцела 5001 КО Врање 1;
11. **Спомен плоча Драгутину Јовановићу** село Бунушевац, кат.парцела 41/1 КО Бунушевац;
11. **Спомен плоча Стојадину Ј. Пешићу** - НОБ, Улица Бекана Јовановића 2, катастарска парцела 7593 КО Врање 1;
12. **Спомен плоча Вукашину Вулету Антићу**-НОБ, Улица Вулета Антића 12, катастарска парцела 5541 КО Врање 1;
13. **Спомен плоча Чедомиру Стајићу** - НОБ, Улица Змај Јове 122, катастарска парцела 4951 КО Врање 1;
14. **Спомен плоча Ћипри Станковићу** - НОБ, Улица др. Копше 7/1, катастарска парцела 2684 КО Врање 1;
15. **Спомен плоча Трајковић Милораду и Стошић Трајку**, Нерадовачки пут
16. **Спомен плоча погинулим припадницима МУП-а у агресији НАТО 1999.** године на катастарској парцели 2418 КО Врање 1- зграда МУП-а.

Е) Споменичка баштина у осталим местима и насељима

1. Александровац

Локалитет “Шићирке” датира из античког периода. Лоциран је и није у потпуности испитан. Утврђено је само његово постојање на основу површинског налаза покретног материјала.

Заштита је кроз истраживачки рад на лицу месту и обраду докуметнације.

2. Бабина пољана

2.1. Према подацима, постоје остаци зидина чије је време неодређено. Локалитет није у потпуности испитан.

Заштита кроз истраживачки рад и обраду докуметнације.

2.2. Из периода НОБ-а постоји спомен чесма посвећена палим борцима у II светском рату. Чесма се налази поред пута испод школе. Чесма је од камених фугованих тесаника који су пропали под утицајем атмосферилија.

Заштита кроз прикупљање и обраду докуметнације.

3. Барбарушинце

На подручју насеља постоје само обележја из НОБ-а. То су спомен чесма палим борцима у НОБ-у, поред пута за Барелић и на кући Ђ. Дејеновића - спомен плоча посвећена палим борцима овог краја у II светском рату. Чесму и кућу на којој је плоча постављена треба санирати.

Заштита кроз прикупљање и обраду документације на лицу места.

4. Барелић

На подручју насеља постоје само обележја из НОБ-а. На згради основне школе „22. децембар“ постављена је спомен плоча посвећена палим борцима у II светском рату и спомен плоча у холу амбуланте, обе у очуваном стању.

Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

5. Бели Брег

Локалитети “Ограда” и “Гикими” су из античког периода. Нису у потпуности и детаљно испитани. Њихово постојање утврђено на основу морфологије терена и покретног архелолошког материјала добијеног сондажним ископавањем.

Заштита кроз истраживачке радове и обраду докуметнације.

6. Бресница

6.1. Подручје насеља Бресница карактеристично је по рекогносцирним античким локалитетима и по локалитетима који су из каснијег периода, којима није утврђена одређенија временска граница.

- Локалитет "Грнац" - припада античком добу. Лежи североисточно од локалитета "Два брата" у Ранутовцу, у равници поред пута између Мечковачке и Ранутовачке реке. На имању Стевана Илића и у околним њивама налазе се узвишења која индицирају рушевине грађевина. Овде су откривене опеке римског формата.

- Локалитет "Чука" није у потпуности испитан и сондиран. Припада касноантичком периоду;

- Локалитет "Гробљиште" лежи североисточно од "Два брата" у Ранутовцу, на имању Марка и Војислава Спасића, Стојана Миленковића и Недељка Стојиљковића. На овом локалитету су налажени скелети. На површини нема видних трагова, а ближи подаци о налазима нису познати.

Заштита три локалитета кроз истраживачке радове и обраду документације.

6.2. Из периода НОБ-е у Бресници је постављена спомен чесма палим борцима из овог краја. Чесма се налази уз месну канцеларију, у добром је стању.

Заштита на лицу места кроз прикупљање докуметнације.

6.3. Храм Свете великомученице Магдалине - 1935. године.

7. Бујковац

У насељу постоји спомен чесма посвећена палим родољубима у II светском рату. Чесма се налази код основне школе. У добром је стању.

Заштита на лицу места кроз прикупљање документације.

8. Буљесовце

8.1. Локалитет "Семиште" је из праисторијског доба, налази се југозападно од села, на падинама благе косе, са обе стране пута за Буштрање. Захвата простор од неколико стотина метара дужине у правцу север-југ. На локалитету су нађени фрагменти керамике који су, судећи према опису, праисторијског порекла.

Заштита кроз истраживачке радове и прикупљање документације приликом њиховог вађења.

8.2. Из античког доба, на крају села, према локалитету "Селиште", налази се црква Свети Николе. Подигнута је по предпоставци, на темељима касно античке грађевине, чије се две зазидане аркаде називу под малтером у доњем делу северног зида.

8.3. Локалитет "Сред село" - налази се на коси, у дворишту породичног објекта, у непосредној близини старог извора. Приликом каптирања воде за чесму нађени су на дубини од преко 2 m остаци грађевине зидане од ломљеног камена и опеке, међу којима је откривен познати рељеф трачког периода - коњаник са натписом посвећеном богу Титону. Предпоставља се постојање античког светилишта.

Заштита локалитета на лицу места, истраживачки и обрада документације.

Покретни материјал са делимично истражених локалитета је склоњен и детаљно обрађен. Цркву Свети Николе треба испитати, рестаурирати и конзервирати.

9. Буштрање

9.1. Локалитети "Света Гора" и "Цуцуљка" датирају из средњег века. Нису детаљно испитани и може се само предпоставити да се ради о некрополи и црквеном објекту из овог периода.

9.2. Из периода XX века постоји споменик палим борцима у I светском рату који се налази код цркве, спомен плоча посвећена палим борцима у II светском рату на згради Основне школе "Д.Стевановић", гробови првобораца и спомен чесма код основне школе.

9.3. Храм Светог великомученика Димитрија.

Заштита на лицу места кроз детаљне истраживачке радове, прикупљање документације, очување ликовних вредности и конзервацију на лицу места.

10. Вишевце

У селу, на згради Основне школе, налази се спомен плоча посвећена палим борцима у II светском рату.

Заштита на лицу места кроз прикупљање документације.

11. Власе

11.1. Локалитет *"Латинска манастирка"* припада времену средњевековне културе баштине. Није детаљно истражен.

11.2. Из перида НОБ-е на подручју овог насеља постоји спомен плоча посвећена палим родољубима, на згради милиције и спомен чесма код месне канцеларије изграђена 1981. године.

Заштита ових објеката на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

11.3. Храм Светог пророка Илије - 1935. година.

12. Врањска Бања

12.1. Локалитет *"Бабуљица"* је из античког периода, откривен је на истоименом "Рту" који се са источне стране везује за брдо, на десној обали реке Бањштице. На падини, на имањима породица Спасић и Тошић, налажене су опеке римског формата. Међу опекама било их је са отиском животињске шапе. У правцу северозапада, локалитет се изнад рта протеже до потока Бабуљице.

Локалитет *"Кале"* вероватно идентичан са локалитетом *"Кале Баир"* који помиње Феликс Канц и брдом изнад, на коме се налази утврђење. На том месту нађен је, по Канцу, један римски питос. Локалитет лежи на десној обали Бањске реке на доминантном брежуљку. Темељи су очувани делимично, од ломљеног камена и опеке римског формата са малтером. Нађено неколико фрагмената тегула и Имбрицес.

12.2. Локалитет *"Код Цркве"* из античког периода, на потезу изнад пијаце. У правцу запад-северозапад од цркве, налазе се два паралелна зида од ломљеног камена и малтера ширине 1,50 m, удаљени један од другог 2,50 m. Зидови оријентисани у правцу запад-исток губе се у брду чије су падине прекривене опекама римског формата.

12.3. Локалитет *"Селиште"* - лежи на десној обали Бањске реке, између Цркве и Бабуљице на имању породице Стошић. Нађени фрагменти црвене, вероватно римске керамике, као и опеке римског формата.

12.4. Средњевековни локалитет *"Изом"* није детаљно испитан.

Заштита недовољно истражених локалитета извршиће се кроз детаљно истраживање и обраду документације.

12.5. Период XIX / XX века - У разматрање се могу узети:

-Комплекс бањског купатила са централним парком и зградом железничког одмаралишта;

-Зграда старе основне школе;

-Зграда старе бањске управе;

-Вила "Балкан";

-Вила "Мозер";

-Споменик подигнут палим борцима у рату од 1941-1945. године се налази са десне стране Бањске реке, на доминантном месту. Подигнут је 1951. године;

12.6. Храм Светог пророка Илије - 1935. године.

Заштита кроз очување ликовних вредности и конзервацију на лицу места.

13. Големо Село

За период НОБ-е везана је изградња спомен чесме постављене код школе, посвећена палим родољубима. Чесма је изграђена 1981. године.

Заштита на лицу места кроз прикупљање документације и њену обраду.

14. Градња

14.1. Локалитети *"Пољаница"* и *"Латинска црква"* датирају из средњег века Установљени су и недовољно истражени.

14.2. Храм Светог пророка Илије - 1935. година.

Заштита кроз детаљно истраживање и обраду документације.

15. Давидовац

15.1. Локалитет "Градиште" датиран у средњим веку - није довољно испитан.

Заштита кроз детаљно археолошко истраживање и обраду документације.

15.2. Храм Светог великомученика Георгија.

16. Доње Требешине

16.1. За период НОБ-е везана изградња спомен чесме посвећена палим родољубима. Чесма изграђена код зграде задружног дома.

16.2. Храм Светог Архангела Михајла - 1868. година.

17. Доњи Вртогош

17.1. Антички локалитети "Граница" и "Село" су недовољно испитани. Установљени су остаци мањег римског утврђења на месту где се од старог пута Врање - Куманово одваја пут за Доњи Вртогош.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

17.2. Спомен плоча посвећена жртвама другог светског рата.

Заштита на лицу места прикупљањем и обрадом документације.

17.3. Храм Светог Апостола Петра и Павла.

18. Доњи Нерадовац

18.1. Локалитет "Селиште", датира из античког периода. Рекогносциран и недовољно испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

18.2. За период I светског рата везан је споменик палим борцима, који се налази код цркве као и спомен плоча на школи.

Заштита на лицу места кроз очување ликовних вредности и конзервацију.

18.3. Храм Светог великомученика Георгија - 1871. година.

19. Дреновац

19.1. Средњевековна грађевина - црква Светог Арханђела.

19.2. Спомен чесма код месне канцеларије посвећена жртвама НОБ-е.

Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

19.3. Храм Светог великомученика Георгија.

20. Дубница

20.1. Локалитети "Градиште" и "Китка"-кале, антички период, недовољно испитани.

20.2. Манастирска црква Свете Богородице, XVI век.

20.3. Манастирска црква Светог Петра и Павла, XVI век.

20.4. Храм Светог пророка Илије - 1906. година.

21. Дуга Лука

Споменик погинулом народном хероју Мирку Сотировићу.

Заштита кроз очување ликовних вредности и конзервација на лицу места.

22. Златокоп

22.1. Локалитет "Црвеница" из античког периода, лежи јужно од гробља у равници. Протеже се правцем југ-југозапад, дуж пута за Ђуковац-Бања. У рушевине мале цркве са једном апсидом, овде су узидане и римске опеке. Местимично се под земљом назире темељи грађевина. Налажени су питоси у којима је било гарежи.

22.2. Локалитет "Римско гробље" из античког периода, налази се 100 m западно од "Црквине". Постојало је гробље са каменим споменицима који су повађени.

Заштита локалитета на лицу места кроз обраду документације и истраживање.

23. Изумно

23.1. Локалитети "Равњак" и део сеоског пута изнад куће Стаменковића, везани су за антички период. На локалитету "Равњак" нађен један римски питос 1953. године.

23.2. Спомен чесма код школе везана је за догађаје из НОБ-а.

Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

24. Катун

24.1. Локалитети "Утрина" и "Горетина" везују се за антички период. Нађен је велики римски питос. У простору близу цркве постоје налази керамике и опеке римског формата.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

24.2. Храм Вазнесења Господњег.

25. Клисурсица

Спомен чесма поред пута за Криву Феју посвећена жртвама НОБ-е.

26. Корбевац

26.1. Локалитети "Рупе" и "Мајдин" утврђени су при просецању пута ка селу Корбевац. На локалитетима су налажени тумули. Локалитети припадају праисторији.

26.2. Локалитет „Код Цркве“ налази се на платоу десне обале Корбевачке реке, непосредно испод цркве. Културни слој местимично дебео 2,0 m. У горњим слојевима римски материјал, док су у доњим: куће, кости, праисторијска керамика и делом античка. Један од нађених фрагмената може припадати бронзаном добу. Покретни материјал склоњен.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

26.3. Локалитети везани за антички период су "Добра вода", "Градиште", "Камберица" и "Црквиште". Локалитет "Добра Вода" лежи на северној падини Чука-Кале, на левој обали Корбевачке реке. Налажене су опеке римског формата, велики питос, који је уништен и новац.

Локалитет "Кале" лежи на заравњаном брежуљку на левој обали Корбевачке реке. Налази су фрагменти опека римског формата - питос. На највишем делу Чуке јасно очувани зидови са темељима од ломљеног камена и опеке везане малтером. На угловима се јасно оцртавају куле чији пречник износи 6,0 m. Северна падина прекривена фрагментима римске опеке и кермике.

Локалитет "Камберица", удаљена око 100 m западно од цркве. Налази се већа количина фрагмената римске опеке и керамике. Локалитет недовољно испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање, обрада документације.

26.4. Споменик стрељаним-Ј.Стајић Д.Јовановић и Б.Мишић из НОБ-е. *Заштита* на лицу места уз прикупљање и обраду документације, очување ликовних вредности и конзервација.

26.5. Спомен чесма код месне заједнице посвећена палим у II светском рату.

26.6. Храм Успења пресвете Богородице - 1835. година.

27. Крива Феја

27.1. Спомен чесма код школе и спомен плоча на школској згради, везане су за период НОБ-е и посвећене су палим жртвама.

Заштита на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

27.2. Храм Светог Апостола Петра и Павла.

28. Кумарево

28.1. Локалитет "Грамађе" налази се у циганској махали, поред бившег корита реке Бањштице. Припада касноантичком периоду. Рекогносцирана су узвишења слична тумулима, међутим у једном пресеченом узвишењу показују се слојеви облутка без икаквог трага културног слоја. Делимично се може рачунати са природним речним наносом.

28.2. Локалитет "Бајгере" је рекогносциран. Недовољни подаци о налазишту.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

28.3. Храм Светог Николе.

29. Купинице

Локалитет "Црквиште" рекогносциран од стране Завода за заштиту споменика културе из Ниша. Недовољно истражен.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

30. Лепчинце

30.1. Спомен чесма код школе посвећена палим борцима НОБ-е.
Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

30.2. Манастир Светог Пантелејмона.

31. Мијовце

Спомен чесма код амбуланте, посвећена палим жртвама НОБ-е.
Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

32. Миливојце

32.1. Локалитет "Доњи Сујдум" датира се у период антике, недовољно испитан.
Заштита кроз детаљно истраживање и прикупљање документације.

33. Моштаница

33.1. Локалитет "Пшеничиште" датира - антички период. Недовољно испитан.
33.2. Спомен плоча на школској згради посвећена палим у II светском рату. *Заштита* оба локалитета на лицу места и обраду прикупљене документације.

34. Несврта

Спомен чесма код школе везује се за период НОБ-е, посвећена палим жртвама.
Заштита на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

35. Обличка Сена

Праисториски локалитет "Облик" рекогносциран и недовољно истражен.
Заштита локалитета кроз детаљно истраживање и обраду документације.

36. Оштра Глава

36.1. Средњовековни локалитет "Пољаница", рекогносциран и недовољно испитан.
36.2. Храм Рождества Пресветле Богородице.

37. Павловац

37.1. Праисторијски локалитети "Гумниште" и "Чукар" леже на граници између Доњег и Горњег Павловца. "Чукар" се налази на рту који се протеже према Морави у правцу истока. Локалитет је већ раније био оштећен просецањем старог, макадамског пута за Скопље и касније изградњом ауто пута, пошто је претходно систематски испитан ископавањем. Јужно, на десној обали потока, на дугуљастој траси која прати долину Мораве, налази се локалитет "Гумниште" који је такође делом оштећен градњом ауто пута.

Најјаснију слику о неолитском животу пружа поуздана стратификација Павловца. Најстарији слој на "Чукарки" припада старчевачкој групи. Керамички материјал, сем обичне керамике, одликује се грнчаријом са сликаним орнаментима. На суседном "Гумништу" налази су богато заступљени керамички спиралном орнаментиком изведеном сликањем. Један од случајних налазака локалитета "Чукар" је и маска од црвенкасте теракоте. Локалитети су детаљно испитани, а вредни археолошки материјал смештен је у музејске збирке.

Заштита локалитета извршена кроз обраду документације и покретни материјал који је детаљно обрађен и заштићен.

37.2. Антички локалитет код цркве није довољно испитан.

Заштита на лицу места уз детаљно истраживање и обраду документације.

37.3. Споменик палим борцима у II светском рату у Павловцу.

Заштита на лицу места уз очување ликовних вредности и обраду документације.

37.4. Храм Светог цара Константина и царице Јелене - 1872. година.

38. Паневље

38.1. Локалитет "Кусји Рид" је везан за антички период, према првом рекогносцирању.

38.2. Спомен чесма поред старог пута посвећена је жртвама палим у другом светском рату. Чесма је у лошем стању треба је обновити.

Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

39. Првонек

39.1. Археолошки локалитет "Градиште", на десној обали Бањштице непосредно иза ушћа Градиштице и изнад бране језера. Површина око 2,5 ha. Досадашња истраживања и археолошка ископавања оправдавају претпоставке о административно - економском центру из II века н.е., а фосилна рударска окна (на ширем простору их је идентификовано најмање осам) и алати везани за топлење и ливење идентификовани од стране археолога Народног музеја, Врање, уз даља истраживања могу да дају прецизнија сазнања о сасвим основаној претпоставци да је реч о најзначајнијем локалитету на коме се одвијала металуршка производња.

39.2. Спомен чесма код школе посвећена жртвама II светског рата. *Заштита* на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

39.3. Храм Светог Јована Крститеља - 1881. година.

40. Ранутовац

40.1. Праисторијски локалитет "Два брата" налази се источно од насеља, на стрмом брежуљку, оријентације североисток - југозапад. На брежуљку се налази плато трапезастог облика 100 x 200 m. На целој површини платоа налазе се фрагменти неолитске керамике винчанчко - плочничке фазе која је махом груба и црвенкасте боје по површини. Истичу се фрагменти тањира са задебљаним ободом и дршком са дугмастим испупчењем. На локалитету је нађено нешто фрагмената сиве словенске керамике.

40.2. Локалитет "Грнац" је датиран у античком периоду. Недовољно истражен. *Заштита* локалитета на лицу места уз детаљно истраживање.

41. Ратаје

41.1. Локалитет "Ратаје" датира из средњег века.

41.2. Споменик палим борцима у првом и другом светском рату као и спомен плоча на згради месне канцеларије су везани за период НОБ-е.

41.3. Храм Рождества Пресветле Богородице - 1870. године.

Заштита на лицу места кроз истраживачке радове и обраду прикупљене документације.

42. Рибинце

Локалитет "Селиште" датира у периоду антике. Недовољно је испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду техничке документације.

43. Ристовац

Споменик палим у I светском рату налази се код зграде задружног дома .

Заштита на лицу места кроз очување ликовних вредности и конзервацију.

44. Себе Врање

44.1. Локалитет "Ковачева њива" датиран је у античком периоду. На месту локалитета нађен је римски питос. *Заштита* на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

44.2. Спомен чесма код школе посвећена је жртвама II светског рата. *Заштита* на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

45. Сикирје

45.1. Локалитет "Сикирје" датиран је из античког доба. Није детаљно испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање, обраду и прикупљање документације.

45.2. Храм Успења Пресветле Богородице - 1935. године.

46. Сливница

Спомен чесма код школе посвећена је палим борцима овог краја у НОБ-у.

Заштита на лицу места кроз прикупљање и обраду документације.

47. Смиљевић

47.1. Локалитет на подручју насеља "Смиљевић" датиран је у средњем веку. Није детаљно испитан. *Заштита* на лицу места кроз детаљно истраживање документације.

47.2. Храм Свете Марине - IX век.

48. Содрџе

48.1. Локалитети према првом реконгносцирању у "Винарски дол", "Ладинско гробље", "Кујево" и "Циганске рупе". Локалитети нису у потпуности истражени.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду прикупљене документације.

48.2. Храм Светог Симеона Столпника - 1870. године.

49. Стари Глог

Спомен чесма код школе и месне заједнице, спомен плоча на школској згрди су објекти посвећени НОБ-у. *Заштита* на лицу места кроз прикупљање и обраду документације. Цео комплекс, поред наведених објеката, има добар природни положај поред реке, са рестаурираном црквом, звоником, школом, канцеларијом месне заједнице и највероватније стамбеним објектом који припада цркви. Комплекс објеката треба спојити у једну целину и направити амбијенталну целину.

50. Стропско

50.1. Локалитет "Криви камен", "Селиште", "Средњи рид" и "источна страна реке Ђурке" датирани су у античко доба. Нису довољно испитани да би се дала њихова прецизнија временска одредница. *Заштита* на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду прикупљене документације.

50.2. Споменик палим ратницима у I светском рату. Налази се код цркве. *Заштита* на лицу места кроз очување ликовних вредности и конзервацију на лицу места.

50.3. Храм Преподобне мученице Параскеве - 1900. године.

51. Струганица

Локалитет "Присађе" - датиран је у античко доба. Недовољно испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду прикупљене документације.

52. Суви Дол

Локалитет "Метерис" - датиран је у античко доба. Недовољно истражен.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду прикупљене документације.

53. Тесовиште

53.1. За праисторијски период везује се локалитет "Голема ливада". Није детаљно истражена.

53.2. За антички период везују се локалитети "Оштри Чукар" и "Селиште".

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду прикупљене документације.

53.3. Црква Светог Јована и спомен плоча палим у I светском рату у цркви. *Заштита* на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

54. Тибужде

54.1. Грбови првобораца, спомен плоча на згради основне школе „В. Станковића“ и спомен чесма поред пута за Златокоп су споменици везани за период НОБ-е.

Заштита на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

54.2. Храм Рождества Пресветле Богородице - 1870. године.

55. Топлац

55.1. Локалитети "Чесма" и "Јагрек" су датирани у антички период. Недовољно испитани. *Заштита* на лицу места кроз детаљно истраживање и документацију.

55.2. Споменик првоборцу М. Стојчићу - Покућару и спомен чесме на утрини, у средини села, везани су за период НОБ-е. *Заштита* на лицу места уз обраду прикупљене документације.

56. Ђуковац

56.1. За антички период, на подручју насеља, везан је локалитет "Кућиште". Недовољно испитан.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

56.2. Спомен плоча на згди основне школе посвећена је жртвама II светског рата. *Заштита* на лицу места уз прикупљање и обраду документације.

57. Црни Луг

За антички период везани су локалитети "Бунарка" и "Бубрешко" рекогносцирани на подручју овог насеља.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обраду документације.

58. Честелин

Споменик погинулим борцима у борби са албанском реакцијом и заједничка гробница палим у II светском рату су споменици везани за НОБ-у.

Заштита на лицу места, очувањем ликовних вредности и конзервацијом.

59. Собина- Врање

Локалитет "Антин чукар" датиран у средњем веку. Недовољно испитан.

Заштита на лицу места, кроз детаљно истраживање и обраду документације.

60. Бунушевац

Локалитет "Селиште" одређен је у антички период према првим налазима.

Заштита на лицу места кроз детаљно истраживање и обрада документације.

61. Добре воде

Споменик на месту формирања 1. Врањског одреда НОП-а и спомен чесма на месту погибије Симе Погачаревића су споменици везани за период НОБ-е.

Заштита на лицу места, очување ликовних вредности и обрада документације.

62. Горње Жапско

Манастир Светог Стефана - 1843. године.

Заштита на лицу места очувањем објекта.

III УСЛОВИ ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И ДОБАРА СА СПОМЕНИЧКИМ СВОЈСТВИМА

Када су у питању евидентирана културна добра у периоду који следи неопходно је планирати извршења следечих активности:

- Истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности евидентирани добара са израдом графичког приказа.
- Утврђивање посебних услова заштите за сваки појединачни објекат или комплекс са дефинисањем границе заштите и заштићене околине.

До израде посебних услова за појединачне објекте важе даљи општи услови заштите:

1. Планским мерама не сме бити угрожен интегритет, нити споменичка својства добра под заштитом.
2. Планским мерама треба створити оптималне услове за чување и трајну заштиту и презентацију добра под заштитом.
3. На археолошким локалитетима, на парцелама заштићених добара и на парцелама њихове заштићене околине није дозвољено планирање никакве градње, осим ако се то изричито одобри посебним условима.
4. На заштићеним добрима и њиховој заштићеној околини не смеју се изводити никакви радови, који могу променити њихов садржај, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежног Завода за заштиту споменика културе.
5. Непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин који нече ни у шему угрозити њихова основна споменичка својства.
6. Непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења.

7. Власник, корисник или други субјект који по било ком основу располаже непокретним културни добром, или добром под претходном заштитом дужан је да га чува и одржава с пажњом тако да не дође до оштећења или уништења његових споменичких својстава. Није дозвољено да се руши, раскопава, преправља, презиђује, прерађује или да се изводе било какви други радови који могу променити изглед и вредност културног добра без претходно прибављених посебних услова и сагласности надлежног Завода.
8. **Завод за заштиту споменика културе посебним правним актом утврђује конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних мера заштите за свако поједино непокретно културно добро под претходном заштитом.**
9. Просторним планом треба планирати интервенције у простору које неће угрозити заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, већ допринети њиховој трајној заштити и пуној афирмацији споменичких вредности.
10. Све интервенције предвиђене Планом, које се на ма који начин односе на заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, могу се предузимати само под посебним конкретним условима које утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе.

IV УСЛОВИ ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И ДОБАРА СА СПОМЕНИЧКИМ СВОЈСТВИМА

Изменама и допунама Просторног плана поред услова треба утврдити и мере заштите, које ће се примењивати и реализовати као део активности на спровођењу плана.

1. Остварити заштиту кроз документацију, као обавезни, примарни вид заштите, израдом потпуне детаљне стручне и техничке документације свих непокретних културних добара и добара са споменичким својствима.
2. Изменама и допунама Просторног плана треба предвидети решења која ће у највећој мери истицати вредности непокретних културних добара и добара са споменичким својствима (осим добара која имају само документарни значај и неће се трајно чувати).
3. Изменама и допунама Просторног плана треба предвидети и створити услове за потпуну и трајну заштиту непокретних културних добара и добара са споменичким својствима ревитализацијом и презентацијом, конзерваторско-рестаураторским радовима и другим одговарајућим методама, а пре свега укључивањем у даље развојне токове.
4. Изменама и допунама Просторног плана предвидети обавезу сопственика, корисника и других субјеката који располажу добрима, да сваком заштићеном објекту посвете пуну пажњу прибављајући и спроводећи посебне услове и мере заштите од надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш, при ма каквим интервенцијама у складу са Законом.
5. Повећање габарита и спратности доградњама, надградњама и слишним интервенцијама на непокретним културним добрима и добрима са споменичким својствима треба планирати са највећом одговорношћу и то у непосредној консултацији са Заводом за заштиту споменика културе Ниш.
6. Предвидети Законом регулисане опште обезе:
 - Уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на неевидентирани археолошке локалитете или археолошке предмете, извођач радова је да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни Завод за

заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;

- Инвеститор објекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добара која се открије приликом изградње инвестиционог објекта – до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.
7. Изменама и допунама Просторног плана треба створити предуслове за корекцију свих негативних појава у односу према непокретном културном наслеђу. То се пре свега односи на елиминисање планираних и реализованих интервенција у простору, које директно или индиректно угрожавају споменичке вредности, али и на све реализоване или планиране неадекватне и непожељне интервенције на појединим објектима.
 8. Изменама и допунама Просторног плана инсистирати на успостављању хармоничног просторног склада у амбијентима са споменичким вредностима, пројектовањем у контексту, ослањањем на споменичке вредности наслеђа у окружењу и другим методама које доприносе остваривању виших домета и унапређењу градитељског стваралаштва у обухваћеном простору.

V СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИМЕНУ И СПРОВОЂЕЊЕ УСЛОВА И МЕРА ЗАШТИТЕ

1. Условe и мере заштите треба оперативнo користити и применити у процесу обраде плана, а нарочито при решавању саобраћаја, изградње, намене површина и сл.
2. Услови и мере заштите, поред текста садрже и графичке прилоге који илуструју изложене податке и ставове и чине саставни део акта о условима и мерама заштите.
3. Акт о условима и мерама заштите, поред непосредне примене у обради плана, обавезно чини и саставни део документационе основе плана.

VI МИШЉЕЊЕ ЗАВОДА НА НАЦРТ ПЛАНА

Нацрт Измена и допуна Просторног плана Града Врања се доставља Заводу за заштиту споменика културе Ниш на мишљење. Достављено мишљење Завода се обавезно прилаже приликом разматрања и доношења плана.

VII ОБАВЕЗА УГРАЂИВАЊА И ПРИМЕНЕ УСЛОВА И МЕРА ЗАШТИТЕ

1. У случају да Просторни план не садрже Акт о условима чувања, одржавања и коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту од значаја за Измену и допуну Просторног плана Града Врања, Завод за заштиту споменика културе Ниш у складу са обавезом из "Закона о културним добрима", а у циљу отклањања пропуста који могу угрозити заштиту културних добара, о томе обавештава Министарство надлежно за послове културе.
2. За достављање Акт о условима и мерама заштите, надлежној установи заштите припада накнада за додатне трошкове на терет органа надлежног за припремање плана, а на основу члана 107. Закона о културним добрима.

7.4. ЗАШТИТА ЗЕМЉЕ И СТАНОВНИШТВА

7.4.1. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

Планска правила и мере заштите са аспекта одбране тичу се организације у функционисању мреже објеката привреде, друштвеног стандарда, инфраструктуре, режима градње итд. на подручју насеља и територије града, а решавају се мирнодопским путем.

Заштита становништва, материјалних добара и ресурса спроводиће се кроз реализацију основних мера везаних за територију (земљиште, ваздух, воду), мрежу насеља, функционисање привреде, инфраструктуру и режим изградње насеља у урбанистичком смислу.

1. Мере заштите које се односе на територију:

- у циљу заштите територије од плавлeња, потребно је провести регулационе захвате на бујичним водотоцима, уређење сливова водотока, пошумљавање, док при избору локације објеката водити рачуна о коти максималних вода;
- у складу са степеном могућег сеизмичког удара, спроводити одговарајући режим изградње објеката мреже инфраструктуре, водених акумулација итд. у складу са принципима земљотресног инжењерства; и
- у циљу заштите територије од пожара, потребно је спроводити одговарајуће уређење и организовање шумских и пољопривредних површина, са сменом култура у погледу размештаја, пробијањем шумских просека итд.

2. Мере заштите које се односе на мрежу насеља:

Рационална организација простора Града је један од приоритетних циљева и са аспекта одбране и у том циљу потребно је:

- остварити раномеран развој и насељавање читаве територије;
- ограничити велике концентрације становништва, активности и физичких структура на једном простору кроз формирање система насеља и центара;
- насеља тако функционално организовати да у случају потребе одбране, нека насеља могу преузети водећу улогу;
- обезбедити да виталне функције мреже насеља као што су здравство, снабдевање, радио везе, морају имати алтернативне локације у разним насељима и у миру, и треба их опремати најнужнијим уређајима који ће се користити у ванредним условима (ратни услови, земљотреси, поплаве итд.); и
- да сва насеља треба да буду повезана саобраћајницама из више праваца због евентуалних закрчења путева и сл.

3. Мере заштите које се односе на функционисање привреде

- обезбедити услове за развој пољопривреде за коју на подручју града постоје погодни услови за развој пољопривреде, што је од посебног значаја за потребе одбране;
- обезбедити заштиту од индустријских удеса;
- спречити лоцирање еколошки неприхватљивих производних активности, а форсирати савремене и еколошки прихватљиве технологије и активности у простору;
- обезбедити радну снагу за случај евакуације привреде за ратне потребе; и
- формирати мрежу складишта и магацина потребних прехранбених и других артикала, што све треба да буде дефинисано у мирнодопским условима.

4. Мере заштите које се односе на инфраструктуру

- у циљу заштите и функционисања инфраструктурних система у ванредним условима, обезбедити да сви инфраструктурни системи буду централно повезани и да се њима управља са једног места;
- у циљу обезбеђења водоснабдевања насеља у ванредним ситуацијама, пожељно је имати више гравитационих извора водоснабдевања, због могућности загађења вода

(отровима, земљотресом, поплавом и сл.), као и алтернативне изворе водоснабдевања у случају акцидента и ратних разарања, а у мирнодопским условима треба обезбедити хигијенску исправност земљишта и подземних вода, посебно бунара и јавних чесми, нарочито оних које се користе за пиће;

- потребно је и даље проширивање мреже локалних путева.

5. Мере заштите које се односе на режим изградње насеља у урбанистичком смислу

- обезбедити функционално зонирање територије насеља (радне зоне, становање, јавне службе, зелени простори и сл.);

- обезбедити слободне просторе у насељима који ће бити заштићени од пожара и рушевина, а истовремено добро повезани са саобраћајницама и водотоковима;

- у циљу заштите и функционисања урбаних и руралних система планирати такве режиме изградње којима ће се обезбедити минимизирање неповољних ефеката ратних разарања на објекте и људство, обезбедити правци евакуације итд.

При изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, правилнике о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

Мере које се у циљу заштите са аспекта одбране планирају су перманентне, што значи да су све прописане да се спроводе од момента усвајања плана у току целог планског периода.

- Угроженост са аспекта одбране

За потребе израде Измена и допуна Просторног плана Града Врања, Одељењу за урбанизам, имовинско правне послове и стамбено-комуналне делатности града Врања достављени су услови и захтеви за прилагођавање Плана потребама одбране земље од стране Министарства одбране, Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру, број интерно 3663-4/16 од 03.02.2017. године, дало је следеће услове:

1. Границама просторног плана града Врања (у даљем тексту: "План") обухваћено је:

- Просторни план посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције –база "ЈУГ"
- Објекти који су неопходни за функционисање војске Србије са заштитним зонама;
- Локације и објекти који нису неопходни за функционисање војске Србије и који су дефинисани као Мастер план, и даје се могућност промене намене површине.

Све локације и зоне заштите и забрањене изградње дефинисане су у Анексу који је саставни део овог Плана и које су детаљно представљене и објашњене.

У складу са наведеним условима и захтевима, у планском делу дефинисане су мере заштите и спасавања становништва, материјалних и културних добара, односно основних елемената животне средине у случају појаве елементарних непогода и техничко-технолошких несрећа које могу угрозити подручје захваћено планом. Посебну пажњу треба усмерити ка мерама заштите постојећих бунара и извора пијаће воде, размештају и зонирању индустријских капацитета са опасним материјама ван зона становања, дефинисању услова за изградњу грађевинских објеката према потребном нивоу сеизмичке отпорности, дефинисању алтернативних саобраћајних праваца за евакуацију, као и другим елементима заштите и спасавања становништва.

7.4.2. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, УДЕСА И ПОЖАРА

Опште мере

У погледу угрожености простора од дејстава елементарних непогода и технолошких удеса-акцидената основне опасности прете од дејства ерозионих процеса, бујичних токова покренутих клизишта на падинским теренима, плављења

пољопривредних и стамбених површина, појаве пожара, града и земљотреса. Одређен степен ризика од удеса може настати непредвиђеним и изненадним околностима приликом рада основних техничко-технолошких процеса.

Концепт заштите простора од елементарних непогода и технолошких удеса, дефинисан је у складу са евентуалним ванредним условима, који би могли да се догоде на подручју Града, и то:

- заштита од поплава, бујица, коју треба остварити преко водопривредних радова у сливовима бујичних река (мелиорације, регулације, изградња обалоутврда, пошумљавања итд.);
- заштита од одрона и клизања тла (формирање катастра клизишта, правилно трасирање саобраћајница и планско усмеравање коришћења простора у складу са инжењерско-геололошким условима терена);
- заштита од земљотреса коју треба остварити кроз реализацију урбанистичких, грађевинских и осталих техничких норми при лоцирању и изградњи објекта, на основу сеизмичке рејонизације и микрорејонизације за зоне где се планирају већи капацитети (радно-привредне зоне, туристичка подручја и сл.);
- заштита од пожара (у насељима, привредним зонама и складиштима, шумским површинама);
- заштита од опасности од саобраћајних несрећа на свим саобраћајницама на административном подручју града Врања, посебно оним вишег ранга повезана је са активностима у екстремним временским условима (у зимским условима због задржавања снега и стварања леда на коловозу, а у осталом делу године, нарочито при топљењу снега и великим кишама, када може доћи ко клизања и осипања тла у зони путева) и др.

Превентивно деловање у зонама где су могуће не само елементарне непогоде и акциденти мора да постане саставни део развојне политике и привређивања, управљања привредним и друштвеним ресурсима, научног стваралаштва и техничко-технолошког развитака.

У сфери просторног и урбанистичког планирања предвиђене су превентивне мере којима се спречавају елементарне непогоде или ублажава њихово дејство као и мере за ублажавање и отклањање непосредних последица насталих дејством елементарних непогода и акцидентата.

Мере које се у циљу заштите од елементарних непогода планирају су перманентне, што значи да су све прописане да се спроводе од момента усвајања плана у току целог планског периода.

ЗАШТИТА ОД БУЈИЧНИХ ПОПЛАВА И ЕРОЗИЈЕ

Основна мера за заштиту од поплава и бујица представља пројектовање и изградња система за уређење бујичних сливова и спровођење антиерозионих радова у сливу, односно подизање насипа за заштиту од високих поплавних вода на местима где је то неопходно и као мера најпогодније. Посебно је значајна заштита од ерозије, (нарочито однос пошумљених површина, сеча дрвета, крчење шума), као значајни фактор задржавања атмосферске воде и спречавања развоја ерозивних процеса.

Овакве мере се морају предузети и у сливовима свих река, при чему се посебно истичу:

- израда катастра бујичних токова;
- пројектовање и изградња система за уређење ерозионих подручја и бујичних сливова; првенствено на оним токовима који ће локалним Планом заштите од поплава, када се уради, бити евидентирани са бујичарским режимом: кроз град протичу Бунушевачка, Собинска, Оџинка, Градска и Рашка река (угрожени делови града Врања), Корбевачка река (угрожена села Клисурица, Паневље и Корбевац), Бањска река (угрожено село Изумно, Врањска Бања као и железничка пруга Ниш – Скопље), Требешињска река (угрожена села Луково, Наставце и

- Требешине), Тибушка река (угрожена села Тибужде и Златокоп), Вртогошка река (угрожена села Горњи, Доњи Вртогош и Давидовац и државни пут првог реда број 1);
- спровођење биолошких и техничких мера заштите од поплава и бујица у виду уређења бујичних сливова (биолошко и техничко) како би се бујичне поплаве учиниле мање штетним него што то оне могу бити ако таквих превентивних мера нема;
 - примену антиерозионих мера у подручјима која су потенцијално угрожена ерозионим процесима, што подразумева селективно пошумљавање, спречавање нерационалне сече стабала, перманенту контролу стања на овим подручјима од стране Градског штаба цивилне заштите, забрану градње стамбених и других објеката без неопходне комуналне инфраструктуре;
 - при изградњи треба водити рачуна да се сва градња, у првом реду, путеви и урбана градња, планира и гради изнад кота трагова великих вода, односно у складу са подацима о максималном нивоу подземних вода у тлу.

ЗАШТИТА ОД ЗЕМЉОТРЕСА

На основу сеизмичке карте Републике Србије може се рећи да је подручје Града изузетно сеизмички активно. Ову тврдњу поткрепљују и потреси у прошлости. Један од највећих земљотреса на подручју града Врања десио се 1904. године и достигао је интензитет 9° MCS и изазвао је уништење око 40 % грађевина у Врању. Мањи земљотреси до 5° MCS скале су чести на овом подручју. Последњи су се десили 2002., 2004., 2009. и 2010. године, али нису изазвали озбиљнију штету.

На основу картографских показатеља на бази некадашњих потреса може се рећи да је дно Врањске котлине и блаже падине до 600 m висине у зони од 9° MCS. Планинско залеђе у зони 8° MCS, а само један мањи део Пољанице у зони 7° MCS.

Овај приказ указује на нужне мере заштите и изградње објеката прилагођене овим степенима сеизмичности да би се превазишао овај ограничавајући фактор развоја.

Избор локације и техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња) су основне мере заштите од земљотреса. Имајући у виду све параметре потенцијалне сеизмичке активности заштита од земљотреса на подручју града Врања треба да представља континуиран процес који обухвата: просторно и урбанистичко планирање (генерално и детаљно), архитектонско и грађевинско пројектовање и изградњу објеката.

Мере сеизмичке заштите које треба спровести при просторном, а нарочито при генералном и детаљном урбанистичком планирању и пројектовању морају имати комплексан карактер како би се обезбедила колективна заштита становништва и материјалних добара.

Помоћу ових мера, урбанистичке планове, архитектонске и грађевинске пројекте, као и грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмогеолошким особинама терена, с тим да се у целини смањи ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а самим тим и штете од евентуалног земљотреса.

ЗАШТИТА ОД КЛИЗИШТА И ОДРОНА

У зонама које су угрожене појавом клизишта мере заштите од клизишта обухватају:

- израду катастра клизишта и карте стабилности терена;
- спречавање непланске сече шумских стабала на покренутим клизним теренима;
- ограничавање дотицања воде из сеоских насеља у растресите, нагнуте падине;
- ограничавање намене површина у зонама различитог степена равијености клизишта:
(1) У зони угроженој клизиштима ширење насеља и изградњу стамбених, привредних и инфраструктурних објеката ускладити са степеном развијености клизишта, а пољопривредно земљиште у угроженим зонама искључити из ратарске намене;

обезбедити каналисано одвођење отпадних вода из домаћинства до природног реципијента;

(2) У зони са спорадичном развијеношћу клизишта просторе треба искључити из ратарске намене.

ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА

Подручје града Врања се налази у зони повећаног пожарног ризика. Планирани туристички и пољопривредни развој, овакво стање ће свакако потенцирати:

- на овом подручју заступљеност пољопривредних површина ван насеља и економских пољопривредних објеката у насељима је велика;
- очекују се и саобраћајни токови већег интензитета него данас;
- ван насељених места пожару су највише изложени шумски комплекси у државној и нарочито приватној својини, где се врло мало води рачуна о могућим последицама приликом крчења шума и сличних интервенција при којима се користи ватра. Зато заштитне мере од пожара треба спроводити првенствено у насељским центрима где се налази већи број људи и материјалних добара који могу бити угрожени од ове елементарне опасности:

- У насељеним местима је обавезно организовање добровљне ватрогасне службе и система контроле и праћења у случају да дође до пожара. Ову улогу могу да врше и становници јер се ради о малим насељима;
- Приликом димензионисања водоводне мреже у већим центрима један од критеријума треба да буде и евентуална потреба за гашењем пожара. У погледу изградње треба се опредељивати за објекте који ће имати што већи степен ватроотпорности;
- Треба водити рачуна да се приликом планирања и изградње саобраћајне мреже обезбеди максимална приступачност деловима насеља и објектима који су најосетљивији на пожар: индустријске и складишне зоне, школе, здравствене установе, веће стамбене зграде итд.;
- Приликом изградње водоводне мреже препоручује се постављање уличних хидраната и прикључака за воду у близини горе наведених зона и објеката;
- Складишта горива, експлозивних и запаљивих материјала треба лоцирати у складу са техничким прописима и то углавном даље од насеља;
- У сеоским насељима пожељно је на погодним и приступачним местима поставити или ископати приручне танкове за воду у случају да пожар захвати већи број објеката.

Шумске зоне и комплексе треба испресецати против пожарним појасевима и просекама које ће спречавати просторно ширење ватре и на тај начин утицати на штетне последице. У шумама треба подизати мешовите засаде, биолошке противпожарне пруге у листопадним и четинарским шумама, обезбедити излетишта и снабдевање водом и опремом и средствима за гашење пожара и др. Све оне који експлоатишу шуму треба обавезати да обезбеде проходност и одговарајући квалитет шумских путева како би се лакше стигло до места избијања пожара.

Све ове предлоге и мере треба детаљно у посебном плану да разради штаб цивилне заштите и други субјекти одговорни за заштиту од елементарних непогода.

7.4.3. ЗАШТИТА ОД ОСТАЛИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И АКЦИДЕНАТА

У *остале елементарне непогоде* убрајају се: неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси и заразне болести. Најчешће остављају нежељене последице:

- Неповољни временски услови (снег, ветар) су климатска појава која ће и у будућности стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним

решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју Града Врања.

- Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла након већих падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођења заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији.
- Планско подручје је својом оријентацијом ка пољопривредној производњи посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ.
- имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарне непогоде препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

Основне мере **заштите од акцидентних загађења**, се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити:

- за постојеће објекте и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора;
- за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину.

Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидентата подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

SWOT АНАЛИЗА

ПРЕДНОСТИ

- Геостратешки положај (огледа се, пре свега, у проласку коридора X кроз територију Града, а он представља осовину интеррегионалног транспорта);
- Инфраструктурни коридор X обезбеђује везе са другим коридорима и магистралним правцима, обезбеђује добре саобраћајне везе и развијену енергетску и телекомуникациону инфраструктуру;
- Дobar географски положај (смештен у котлини, повољна клима, изворишта воде, планинске реке);
- Природна богатства (минералне сировине);
- Постојеће вештачке акумулације;
- Постојећи привредни капацитети (мала и средња предузећа, индустријске зоне);
- Локације за инвестирање (Greenfield, Brownfield);
- Плодно пољопривредно земљиште за одређене културе (посебно за повртарску и воћарско-виноградарску производњу и пашњачко сточарење);
- Ресурси за производњу здраве хране;
- Манифестациони туризам (Врањска Бања);
- Постојање планске и стратешке документације, инфраструктурних и других пројеката и пројектне документације као и значајна искуства у спровођењу пројеката на локалном нивоу;
- Велики број финансијских институција и међународних организација у региону.

СЛАБОСТИ

- Недовољна стручност кадрова (неповољна образовна и економска структура становништва);
- Миграција младих према граду;
- Спори процес приватизације;
- Недостатак повољних финансија;
- Незадовољавајуће стање регионалне и локалне мреже путева;
- Лоше стање система енергетске и телекомуникационе инфраструктуре (нереализован разводни гасовод Врање-Прешево, недостатак фиксних ТТ прикључака као и покривеност читавог подручја за мобилну конекцију и др.);
- Неразвијен аграрни сектор (слаба подршка агро института у погледу трансфера знања и искуства, уситњени поседи, застарела механизација, неорганизовани тржишни наступ, неконтролисана употреба хемијских средстава, неповољно стање хидромелиорационих система у односу на потребе пољопривредне производње);
- Недовољно изграђена социјална и привредна инфраструктура;
- Слабо функционисање путног железничког система;
- Низак предузетнички капацитет (непостојање предузећа-локалних привредних лидера);
- Неадекватна презентација туристичких потенцијала, недовољан број стационарних капацитета и неразвијена туристичка понуда;
- Дивља градња (непоштовање закона из области планирња и изградње).

МОГУЋНОСТИ

- Подршка Владе РС;
- Успешна децентрализација;
- Повезивање регија и европских интеграција;

- Завршетак процеса приватизације;
- Отварање нових тржишта;
- Повећање искоришћености природних ресурса;
- Едукација младих кадрова, преквалификација;
- Транзитни туризам;
- Туризам (Врањска Бања, Бесна Кобила и др.);
- Коридор X;
- Дијаспора (тржиште и капитал);
- Програми ЕУ, USAID-а;
- Стране директне инвестиције;
- Пораст интересовања за наше подручје у свим подручјима.

ПРЕТЊЕ

- Политичка нестабилност у региону;
- Неуспешна децентрализација;
- Могућност ширења конфликта;
- Демографски фактор (демографско пражњење периферних делова и миграције, односно мања заинтересованост младих људи за живот у традиционалним условима);
- Еколошки фактор (наставак деградације земље, водеи ваздуха);
- Спор наставак процеса приватизације;
- Недовољна инвестициона активност;
- Неадекватно решавање проблема локалне инфраструктуре;
- Недостатак стручних кадрова за реализацију потребних пројеката;
- Јака конкуренција у области аграра и других привредних грана, из других општина, региона и иностранства.

III ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

Просторним планом дата су правила уређења и правила грађења за саобраћајнице, мрежу и објекте водовода и канализације, енергетске и телекомуникационе мреже и објекте и ова правила су иста на целокупном подручју Просторног плана.

Општа правила за површине, објекте и мреже инфраструктуре

Мреже и објекти инфраструктуре морају се трасирати тако да се:

- не угрожавају постојећи или планирани објекти, као и планиране намене коришћења земљишта;
- подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре, и
- води рачуна о геолошким особинама тла, подземним водама и друго.

Појасеви регулације за постављање инфраструктурне мреже и јавног зеленила (дрвореди, паркови) утврђују се у зонама парцела карактеристичне намене (јавног пута) као и ван тих зона (далеководи, нафтоводи, гасоводи, топоводи и слично).

Примарна и секундарна мрежа инфраструктуре (водовод, канализација, телекомуникациона мрежа, гасна мрежа, даљинско грејање) поставља се у појасу регулације.

За подземне и надземне објекте и мреже инфраструктуре, као и стубове који се не граде у зони намењеној изградњи објеката од општег интереса, односно у појасу регулације, потребно је прибавити претходну сагласност власника (корисника) парцела, као и друге услове које одреди надлежни орган.

Опрема потребна за функционисање комуналне инфраструктуре, телекомуникацијских и радиодифузних система, може се инсталирати и у постојеће или новоизграђене објекте друге намене уз прибављену сагласност власника (корисника) пословних или стамбених објеката.

Саобраћај, јавни путеви и улице

Правила за изградњу и реконструкцију саобраћајница:

- регулационе линије и осовине саобраћајница представљају основне елементе за дефинисање мреже саобраћајница;
- приликом дефинисања регулационих линија користити постојећу регулацију и парцелацију као почетну матрицу;
- слободни простор изнад коловоза (светли профил) за друмске саобраћајнице износи min 4,50 m (осим за аутопут - 4,75 m);
- у насељеним местима на правцима пешачких токова реализовати рампе за лица са посебним потребама у простору;
- у изграђеном простору насеља уз коловоз се изводе обострани тротоари с ивичњацима најмање ширине од по 1,60 m, а само изузетно једностранни тротоар ширине два и више метара са прикупљањем и каналисањем атмосферских вода с коловоза, док се ван изграђеног простора насеља изводе обостране банке ширине од 1,0 - 1,50 m са земљаним или тврдим застором;
- у изграђеном простору насеља уз коловоз се изводи аутобуско стајалиште најмање ширине 3,00 m;

- у изграђеном простору насеља између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед, тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја.

Објекти који се могу градити су:

- државни путеви;
- општински путеви;
- стамбене улице;
- колски пролази;
- приватни пролази;
- пешачке стазе;
- паркинзи и гараже.

Најмања дозвољена ширина појаса регулације по врстама комуникација је за:

- ауто путеве 70,00m;
- државне путеве првог реда 25,00 m;
- државне путеве другог реда 15,00 m;
- општинске путеве 5,00 m;
- стамбене улице 8,00 m;
- колски пролази 4,00 m;
- приватни пролази 2,50 m и
- пешачке стазе 1,50 m.

У постојећим насељима регулације улица остају непромењене, осим ако постоје потребе за њеном променом као што су побољшање саобраћајног решења, инфраструктуре, нивелације, стварање нових јавних површина и остало.

Регулациона линија улице јесте линија која дели јавну површину од површине друге намене. На основу овога се дефинише ширина улице као растојање између регулационих линија улице.

Нови јавни путеви се морају градити тако да имају најмање две саобраћајне и две ивичне траке или ивичњаке у равни коловоза, а улица тротоар и ивичњаке уместо ивичних трака.

Заштитни појас од земљишног појаса јавног пута, има следеће ширине:

- државни пут I реда / аутопут - 40,00 m;
- државни пут I реда - 20,00 m;
- државни путеви II реда - 10,00 m и
- општински путеви - 5,00 m.

У заштитном појасу поред јавног пута ван насеља, забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација које служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу.

У заштитном појасу јавног пута је дозвољена градња, односно постављање, водовода, канализације, топловода, као и телекомуникационих и електро водова, постројења и сл., уз претходно прибављене законом прописане сагласности.

- **заштитни појас и појас контролисане градње**, на основу члана 28. 29. и 30. Закона о јавним путевима ("Службени гласник РС", број 101/05) тако да први садржај објеката високоградње морају бити удаљени минимално **40,00m** од ивице попречног профила државног пута првог реда. Појас контролисане изградње износи **40,00m** мерено са спољне стране заштитног појаса и у њему је забрањено отварање рудника, каменолома и депонија отпада и смећа.
- Планом се адекватно решава прихватање и одводњавање површинских вода, уз усклађивање са системом одводњавања предметних државних путева.
- прикључивање прилазног пута на јавни пут врши се првенствено његовим повезивањем са другим прилазним или некатегорисаним путем који је већи

прикључен на јавни пут, а на подручјима на којима ово није могуће прикључивање прилазног пута врши се непосредно на јавни пут и то првенствено на пут нижег реда;

- земљани пут који се укршта или прикључује на јавни пут, мора се изградити са тврдом подлогом или са истим коловозним застором као и јавни пут са којим се укршта, односно на који се прикључује, у ширини од најмање 5 m и у дужини од најмање 20 m за ДП II реда и 10 m за општински пут, рачунајући од ивице коловоза јавног пута;
- изградња и реконструкција општинских, некатегорисаних и прилазних путева;
- инфраструктурно опремање општинских, некатегорисаних и прилазних путева;
- ради заштите путева од спирања и одроњавања, потребно је (ако природа земљишта допушта, да косине усека, засека и насипа, као и друге косине у путном земљишту) озеленити травом, шибљем и другим аутохтоним растињем које не угрожава прегледност пута а у крајњој нужди градити бетонски насип;
- дуж свих путева потребно је обезбедити инфраструктуру за прикупљање и контролисано одвођење атмосферских вода;
- рекламне табле и панои, ознаке којима се обележавају туристички објекти, натписи којима се обележавају културно-историјски споменици и спомен обележја и други слични објекти, могу се постављати поред ДП, на удаљености од 7 m од ивице коловоза, односно поред ОП на удаљености од 5 m од ивице коловоза, за шта је потребна сагласност управљача путева;
- подлоге стаза и паркиралишта могу бити макадамске, асфалтне, разне врсте поплицања (камен, бехатон плоче, бетон-трава плоче, итд.) у складу са наменом простора где се граде;
- излетничке стазе имаће подлоге и профиле који одговарају њиховој намени, што ће се утврдити посебним пројектима и уз поштовање услова заштите природе, споменика културе и животне средине. Ове стазе треба максимално да користе постојеће трасе, са минималним земљаним радовима и обезбеђеним одводњавањем, како би се сачувало тло, амбијент и окружење.

Пратећи саобраћајни објекти

У коридору државног пута првог А реда број А1 - аутопут Е-75 пратећи и функционални садржаји преузимају се из "Уредбе о изменама и допунама Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније".

Од пратећих и функционалних садржаја могу се градити станице за снабдевање горивом. Неопходно је омогућити претакање свих врста горива, а нарочито дизела (D2) имајући у виду употребу пољопривредних машина. На појединим објектима обезбедити услове за претакање ауто гаса.

Детаљније локације будућих станица генерално треба утврђивати у складу са противпожарним прописима и условима које утврђују надлежни органи у области саобраћаја, екологије, водопривреде и санитарне заштите.

Општи услови за постављање инсталација

- предвидети двострано проширење предметних државних путева на пројектовану ширину и изградњу додатних саобраћајних трака у потезу увентуалне реконструкције постојећих и изградње додатних раскрсница,
- траса предметних инсталација мора се пројектно усагласити са постојећим инсталацијама поред и испод предметног пута.

- Услови за укрштање инсталација са предметним путевима:

- да се укрштање са путем предвиди искључиво механичким подбушивањем испод трупа

пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви,

- заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута (изузетно спољна ивица реконструисаног коловоза), увећана за по **3,00 m** са сваке стране,
 - минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи минимално **1,35 m**,
 - минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи **1,00 m**.
- **Услови за паралелно вођење предметних инсталација са предметним путем:**
- предметне инсталације морају бити постављене минимално **3,00 m** од крајње тачке попречног профила пута (ножица насипа трупа или спољне ивице путног канала за одводњавање) изузетно ивице реконструисаног коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза.
 - на местима где није могуће задовољити услове из претходног става мора се испројектовати и извести адекватна заштита трупа предметног пута.
 - Паралелно вођење инсталација са аутопутем планирати ван појаса експропријације.
- **Укрштање инсталација са аутопутем планирати на следећи начин:**
- да се укрштање са путем предвиди искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви,
 - заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута (изузетно спољна ивица реконструисаног коловоза), увећана за по **3,00 m** са сваке стране,
 - минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од наниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи минимално **1,50 m**,
 - минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи **1,00 m**.

Железнички саобраћај

Реконструкција постојећих колосека обављаће се према стању горњег строја на прузи, односно редовном циклусу замене и обнове материјала горњег строја. При реконструкцији је потребно водити рачуна о поштовању стандарда, техничких прописа, материјала и да резервни делови поседују меродавне атесте.

Укрштај железничке пруге са јавним путевима изводи се њиховим свођењем на најнеопходнији број, усмеравањем два или више јавних путева на заједничко место укрштања. Размак између два укрштаја пруге и јавног пута не може бити мањи од 2,00 km, осим у урбаном подручју према посебном договору железнице и општинске управе.

Укрштање железничке пруге са некатегорисаним путевима изводи се усмеравањем тих путева на најближи јавни пут, који се укршта са пругом. Ако то није могуће, треба међусобно повезати некатегорисане путеве и извести њихово укрштање са пругом на заједничком месту.

При реализацији денивелисаног укрштаја пруге и јавног пута, изградњом друмских надвожњака и подвожњака, сви елементи ових објеката морају бити усклађени са елементима пруге.

Заштитни појас са обе стране пруге износи 25,00 m од осе последњег колосека. У овом појасу је забрањена било каква градња објеката који немају везе са одвијањем железничког саобраћаја, осим у случајевима када одобрење даје надлежна институција.

У овом појасу је дозвољено постављање каблова, електричних водова ниског напона за осветљење, телеграфских и телефонских ваздушних линија и водова, канализације и сличних цевовода.

Општи услови железнице

На основу важећег Закона о железници и Закона о безбедности у железничком саобраћају, као и Правилника, услови су:

- Железничко земљиште мора остати јавно грађевинско земљиште са постојећом наменом - за јавни железнички саобраћај;
- Пре дефинисања саобраћајница потребно је да се за сваки планиран укрштај градске и железничке инфраструктуре појединачно, прибави сагласност надлежне институције („Инфраструктуре железнице Србије” АД Београд, а у складу са чланом 49. Закона о железници: "Инфраструктура железнице Србије” АД одређује место укрштања пута и пруге и у складу са условима за уређење простора и условима за безбедност саобраћаја, у споразуму са управљачем некатегорисаних путева. Могуће је планирати друмске саобраћајнице паралелно са трасом постојеће пруге али тако да размак између железничке пруге и пута буде толики да се између њих могу поставити сви уређаји и постројења потребни за обављање саобраћаја на прузи и путу, с тим да износи **најмање 8,00 m** рачунајући од осовине најближег колосека до најближе тачке горњег строја пута, а ван границе земљишта које користи железница.
- Размак између два укрштања железничке инфраструктуре и јавног пута не може да буде мањи од 2.000 m. Укрштање железничке инфраструктуре са некатегорисаним путевима изводи се усмеравањем тих путева на најближи јавни пут, који се укршта са односном железничком инфраструктуром. Ако то није могуће треба међусобно повезати некатегорисане путеве и извести њихово укрштање са железничком инфраструктуром на заједничком месту.
- Објекте је могуће планирати ван инфраструктурног појаса предметне железничке пруге.
- Објекти као што су рудници, каменоломи, кречане, циглане, индустријске зграде, постројења и други слични објекти не могу се градити у заштитном пружном појасу ближе од 50,00 m рачунајући од осе крајњег колосека.
- **Железничко подручје** је земљишни простор на коме се налазе железничка пруга, објекти, постројења и уређаји који непосредно служе за вршење железничког саобраћаја, простор испод мостова и виадуката, као и простор изнад трасе тунела;
- **Железничка инфраструктура обухвата:** горњи и доњи строј пруге, објекте на прузи, станичне колосеке, телекомуникациона, сигнално-сигурносна, електроувучна, електроенергетска и остала постројења и уређаје на прузи, опрему пруге, зграде железничких станица са припадајучим земљиштем и остале објекте на железничким службеним местима који су у функцији организовања и регулисања железничког саобраћаја са земљиштем које служи тим зградама, пружни појас и ваздушни простор изнад пруге у висини од 12m, односно 14m код далековода напона преко 220kV, рачунајући од горње ивице шине. Железничка инфраструктура обухвата и изграђени путни прелаз код укрштања железничке инфраструктуре и пута изведен у истом нивоу са обе стране колосека у ширини од 3 метра рачунајући од осе колосека, укључујући и простор између колосека када се на путном прелазу налази више колосека.
- **Пружни појас** је земљишни појас са обе стране пруге, у **ширини од 8,00 m**, у **насељеном месту 6,00 m**, рачунајући од осе крајњих колосека, земљиште испод пруге и **ваздушни простор у висини од 14,00 m**. Пружни појас обухвата и

земљишни простор службених места (станица, стајалишта, распутница, путних прелаза и сл.) који обухвата све техничко-технолошке објекте, инсталације и приступно-пожарни пут до најближег јавног пута.

- **Инфраструктурни појас** је земљишни појас са обе стране пруге, у **ширини од 25,00 m**, рачунајући од осе крајњих колосека који функционално служи за употребу, одржавање и технолошки развој капацитета инфраструктуре;
- **Заштитни пружни појас** је земљишни појас са обе стране пруге, у **ширини од 100,00 m**, рачунајући од осе крајњих колосека;
- “Инфраструктура железнице Србије” АД као ималац јавних овлашћења, има обавезу утврђивања услова за изградњу објеката, односно издавање локацијских услова, грађевинске и употребне дозволе, услова за прикључење на инфраструктурну мрежу, као и за упис права својине на изграђеном објекту. Сви остали елементи за планирање и изградњу насељске инфраструктуре (улица, водовода, канализације, продуктовода, објеката и др.) ће бити дефинисани у оквиру посебних техничких услова “Инфраструктура железнице Србије” АД Београд.

Комунални инфраструктурни системи

Правила за изградњу водоводних линија су:

Трасе планираних магистралних и регионалних цевовода и водоводних линија водити унутар регулације постојећих и планираних саобраћајница и по потреби зеленим површинама.

На водоводним линијама предвидети потребан број противпожарних хидраната, на максималном размаку од 80,00 m за индустријске зоне, односно 150,00 m за стамбене зоне. Препоручује се уградња надземних противпожарних хидраната.

Минимална дубина укопавања разводних водоводних линија је 1,20 m а магистралних цевовода 1,80 m.

Водоводне линије затварати у прстен што омогућује сигурнији и бољи начин водоснабдевања. Код изградње нових водоводних линија предвидети довољан број затварача и остале арматуре ради исправног функционисања мреже.

Реконструкцију разводне мреже радити по постојећој траси.

Водовод се трасира једном страном коловоза, супротном од фекалне канализације, на одстојању 1,00 m од ивичњака.

При укрштању тежити да водоводне цеви буду изнад канализационих а испод електричних каблова.

На прелазу преко водотока и канала тежити да водоводне цеви буду изнад корита. У изузетним случајевима (прелаз испод реке, канала, саобраћајница и сл.) цеви се морају водити у заштићеној челичној цеви.

Минимална дубина укопавања цеви водовода и канализације је 1,00 m од врха цеви до коте терена, а падови према техничким прописима у зависности од пречника цеви.

Минимално међусобно дозвољено растојање инсталација при паралелном вођењу је 0,50 m.

Кроз ревизионе шахте и друге објекте канализације није дозвољен пролаз водоводних цеви.

Минимална удаљеност инсталација 3,00 m од крајње тачке попречног профила-ножице усека или насипа државног пута, или спољашње ивице путног канала за одводњавање (изузетно ивице коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза), док код аутопута паралелно вођење изван заштитне ограде.

Укрштање са инсталацијама предвидети искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, исправно на предметни пут у прописаној заштитној цеви, тако да минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35 – 1,50 m (за аутопут 1,80 m), у зависности од

конфигурације терена. Заштитна цев мирабити постављена на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута, увећана за по 3,00 m са сваке стране. Минимална дубина горње коте заштитне цеви испод путног канала до горње коте заштитне цеви износи 1,00 m (за аутопут 1,20 m).

Правила за изградњу фекалне канализације

Трасе фекалних колектора и сабирне канализационе мреже водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби зеленим површинама.(по правилу у осовину пута)

Димензије нове фекалне канализације одредити на основу хидрауличног прорачуна, узимајући у обзир комплетно сливно подручје. Уколико се прорачуном добије мањи пречник од \varnothing 200 mm, усвојити \varnothing 200 mm.

Минимална дубина укопавања треба да је таква, да канализација (гравитационо) може да прихвати отпадне воде из свих објеката који су предвиђени да се прикључе на њу, а не мање од 1,0 m. За исправно функционисање фекалне канализације предвидети довољан број ревизионих окана (на свим укрштањима и прикључцима, ломовима трасе, променама пречника и падова и на местима где су каскаде. Максимално растојање између ревизионих окана износи 50,0 m) и водити рачуна и минималним и максималним падовима.

Правила за изградњу кишне канализације

Трасе кишних колектора и сабирне канализационе мреже водити у регулацији постојећих и планираних саобраћајница и по потреби зеленим површинама.

Атмосферску канализацију трасирати осовином коловоза или изузетно због постојећих инсталација или попречних падова коловоза, једном страном коловоза на одстојању 1,0 m од ивичњака, у ком случају је фекална канализација трасирана осовином.

Нову кишну канализацију упоредо изводити са реконструкцијом улица.

Минимална дубина укопавања мерена од темена цеви је 1,0 m.

За одвођење атмосферских вода са површина улица и тргова, постављају се сливници са таложницима. Растојање сливника је 50-100 m за мале падове саобраћајница, односно око 30,0 m за саобраћајнице са великим нагибом.

Уколико су површине асфалта зауљене (у оквиру бензинских станица, индустријских локација и сл.), обавезно је предвидети изградњу сепаратора уља и масти пре испуштања атмосферских вода или вода од прања платоа у атмосферску канализацију. Димензије сепаратора зависе од зауљене површине локације и утврђују се у складу са прописима из ове области.

На канализационој мрежи до сваког рачвања, промене правца у хоризонталном и вертикалном смислу, промене пречника цеви, као и на правим деоницама на одстојању приближно 50,0 m, постављају се ревизиони силази.

Уколико у близини објеката не постоји улична атмосферска канализација, прикупљене атмосферске воде са локације могу се упустити у отворене канале поред саобраћајница или у затрављене површине у оквиру локације, али никако према суседним парцелама или објектима на њима.

Правила за извођење регулације водотокова

Трасу уређеног водотока усагласити са привредним, стамбеним, инфраструктурним и саобраћајним објектима.

Меродавни протицај за димензионисање корита регулисаног водотока одређује надлежна водопривредна организација..

Са обе стране регулисаног водотока оставити заштитни појас минималне ширине 3,00 m због могућих интервенција.

Град Врање штити се од поплава за прописани ранг вода, а други објекти и површине у складу са воропривредном основом.

Пројекте регулације река радити у функцији заштите обала.

У инундационом подручју је забрањена свака градња, осим водопривредних објеката и спортских терена без ограда и трибина (партнери објекти).

Грађевинска линија објеката високоградње од ивице регулисаног корита за велику воду је на удаљености минимално од 3,00 м. Дозвољава се изградња саобраћајница, приступних путева, пешачких и бицикличких стаза и на мањој удаљености а у неким случајевима и по круни одбрамбеног насипа, али уз претходне услове и сагласност надлежног водопривредног предузећа.

Правила грађења за електроенергетске објекте и мреже

- TS 10/0,4 kV се могу градити у оквиру постојећих објеката, на слободном простору или на јавној површини;
- У зонама зелених јавних површина ТС 10/0,4 kV граде се као подземни, а у изузетним случајевима као приземни објекти;
- За TS 10/0,4 kV прописан је максимални ниво буке од 30 db;
- Трафо-станицама 10/0,4 kV (подземне, приземне или стубне) потребно је обезбедити приступни пут минималне ширине 2,50 м до најближе јавне саобраћајнице за приступ теренског возила;
- трафостанице 10/0,4 kV градити као зидане, монтажно-бетонске (MBTS) и стубне (STS);
- површина за изградњу зидане или MBTS трафостанице 10/0,4 kV треба да буде око 5,0x6,0 м;
- стубна трафостаница се може градити у линији постојећег надземног вода или ван њега на парцели власника (корисника);
- високонапонска, средњенапонска и нисконапонска мрежа се може градити надземно или подземно на пољопривредном земљишту, по могућности у већ постојећим електроенергетским коридорима, уз сагласност власника - корисника парцеле;
- средњенапонску 10 kV мрежу и нисконапонску мрежу на шумском земљишту градити подземно у путном појасу шумског пута или стази или у посебним случајевима;
- око надземних 110 kV далековада обезбедити коридор ширине по 25,00 м од осе далековада са обе стране, 30,00 м за далековод напона 400 kV, у коме се не могу градити објекти без сагласности власника далековада, а око 10 kV надземних водова обезбедити коридор од 5,00 м од проводника, са обе стране, у којем неће бити дозвољена градња, као ни засађивање високог растиња без претходне сагласности надлежног предузећа;
- висина најнижих проводника од тла треба да буде минимално 6,00 м за нисконапонску мрежу, односно 7,00 м за високонапонску мрежу (9,00 м за далековод 400 kV);
- у зонама заштите непокретног културног добра, зони пратећих путних садржаја, туристичким локалитетима, у централним деловима насеља, парковским површинама, у зонама са вишепородичним становањем, у радним зонама, комуналним површинама, као и зонама за спорт и рекреацију мрежу обавезно каблirati;
- дубина полагања каблова треба да буде најмање 0,80 м;
- каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,00 м од коловоза и 0,50 м од пешачких стаза у насељима;

- ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, електроенергетску кабловску мрежу полагати у коридорима саобраћајница, некатегорисаних путева, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- на периферним деловима насеља мрежа ће бити ваздушна, грађена на бетонским и гвоздено решеткастим стубовима;
- у центру насеља, парковским површинама, зонама за спорт и рекреацију светиљке за јавно осветљење поставити на канделаберске стубове;
- у деловима насеља где је електроенергетска мрежа грађена надземно, светиљке јавног осветљења поставити на стубове електроенергетске мреже;
- за расветна тела користити натријумове изворе високог притиска осим у централној градској зони где се могу применити и металхалогени извори
- при паралелном вођењу енергетских каблова напона до 10kV и телекомуникационих каблова, најмање растојање мора бити 0,50 m, односно 1,00 m за каблове напона преко 10kV;
- при укрштању енергетских и телекомуникационих каблова угао укрштања треба да буде 90°;
- није дозвољено полагање електроенергетских каблова изнад телекомуникационих сем при укрштању, при чему минимално вертикално растојање мора бити 0,50 m;
- паралелно полагање електроенергетских каблова и цеви водовода и канализације дозвољено је у хоризонталној равни, при чему хоризонтално растојање мора бити веће од 0,50 m;
- није дозвољено полагање електроенергетског кабла изнад или испод цеви водовода или канализације;
- при укрштању електроенергетских каблова са цевоводом гасовода вертикално растојање мора бити веће од 0,30 m, а при приближавању и паралелном вођењу 0,50 m.

Остали општи технички услови за постојеће и планиране далеководе

Приликом извођења радова као и касније приликом експлоатације планираних објеката, водити рачуна да се не наруши сигурносна удаљеност од 5,00 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 110 kV, односно 6,00 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 220 kV и 7,00 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 400 kV.

- Испод и у близини далековода не садити високо дрвеће које се својим растом може приближити на мање од 5,00 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 110 kV, односно на мање од 6 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 220 kV и на мање од 7,00 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 400 kV, као и у случају пада дрвета.
- Забрањено је коришћење прскалица и воде у млазу за заливање уколико постоји могућност да се млаз воде приближи на мање од 5,00 m од проводника далековода напонског нивоа 110 kV, односно на мање од 6,00 m од проводника далековода напонског нивоа 220 kV и на мање од 7,00 m од проводника далековода напонског нивоа 400 kV.
- Забрањено је складиштење лако запаљивог материјала у заштитном појасу далековода.
- Нисконапонске, телефонске прикључке, прикључке за кабловску телевизију и друге прикључке извести подземно у случају укрштања са далеководом.
- Приликом извођења било каквих грађевинских радова, нивелација терена, земљаних радова и ископа у близини далековода, ни на који начин се не сме

угрозити статичка стабилност стубова далековода. Терен испод далековода се не сме насипати.

- Све металне инсталације (електро-инсталације, грејање и сл.) и други метални делови (ограде и сл.) морају да буду прописно уземљени. Нарочито водити рачуна о изједначењу потенцијала.
- У постојећим коридорима далековода и трансформаторских станица (разводних постројења) могу изводити санације, адаптације и реконструкције, ако то у будућности због потребе интервенција и ревитализације електроенергетског система буде неопходно, а не може бити сагледано у овом часу.

Важећи технички прописи за подземни 35 кV

- Постојећи подземни 35кV водови морају остати на дубини од 1,20 m;
- За улице у насељеним местима или градовима, сигурносна висина изнад тротоара износи 5,00 m, а изнад коловоза или колског улаза 6,00 m;
- Код укрштања, приближавања или паралелног вођења, стубови се могу остављати уз саму ивицу коловоза или колског улаза;
- Уколико није могуће да буду испоштовани услови у вези сигурносног растојања потребно је да се постојећа НН мрежа измести или каблира у делу парцеле каблом типа РР00-А;
- За водове у насељеним местима сигурносна висина износи 7,00 m. Изолација мора бити електрично појачана;
- Сигурносна висина вода износи 7,00 m;
- Удаљеност било ког дела стуба од спољне ивице пута, по правилу, не сме бити мања од 10,00 m, а у изузетним случајевима може се смањити на најмање 5,00 m;
- Изолација мора бити електрично појачана. У распону укрштања дозвољава се један наставак по проводнику или заштитном ужету Угао укрштања вода и регионалног пута, по правилу, износи најмање 20°. За локалне путеве и путеве за индустријске објекте угао укрштања није ограничен.
- Власник непокретности је дужан да омогући приступ енергетским објектима, да трпи и да не омета извршење радова „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање.
- У заштитном појасу, испод, изнад или поред постојеће трансформаторске станице 10/0,4 kV, супротно закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње.
- Заштитни појас поред постојећих трансформаторских станица 10/0,4 kV износи 3,00 метара:
- Власници на непокретностима које се налазе у заштитном појасу, испод, изнад или поред енергетског објекта не могу предузимати радове или друге радње којима се онемогућава или угрожава рад енергетског објекта без претходне сагласности „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање као корисника енергетског објекта.
- Постојећи објекти су прикључени на дистрибутивни систем. За прикључење нових објеката на ДЕЕС потребна је изградња нових електроенергетских објеката или повећање капацитета постојећих електроенергетских објеката.
- У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење алтернативних извора енергије: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

За постојеће трафостанице ТС 110 kV могућа је реконструкција, адаптација и доградња истих уз поштовање параметара задатих Пројектним задатком.

Даје се могућност реконструкције трафостанице 35 kV у 110 kV уз поштовање минималне површине парцеле од 1000m² и свим пратећим садржајима дефинисаним Пројектним задатком.

Правила грађења за телекомуникационе објекте - фиксна телефонија

- ТТ мрежа за потребе фиксне телефоније ће се у потпуности градити подземно на подручју Плана;
- Дубина полагања ТТ каблова треба да је најмање 0,80 m;
- Каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,00 m од коловоза и 0,50 m од пешачких стаза у насељима;
- Ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, ТТ мрежу градити у коридорима саобраћајница, коридорима некатегорисаних путева на пољопривредном земљишту, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- При паралелном вођењу телекомуникационих и електроенергетских каблова напона до 10 kV најмање растојање мора бити 0,50 m и 1,0 m за каблове напона преко 10 kV.
- При укрштању најмање вертикално растојање од електроенергетског кабла мора бити 0,50 m, а угао укрштања око 90°;
- При укрштању телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода, канализације, вертикално растојање мора бити најмање 0,30 m;
- При приближавању и паралелном вођењу телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода и канализације хоризонтално растојање мора бити најмање 0,50 m;
- Услови за грађење подземне мреже кабловског дистрибутивног система (КДС) су исти као за подземну телекомуникациону мрежу фиксне телефоније;
- Слободностојећи антенски стубови, као носачи антена за ТТ, РБС, КДС и РТВ могу се градити у насељу, у привредним зонама, зонама кућа за одмор;
- Слободностојеће антенске стубове у насељима, као носаче антена градити ван централних зона насеља, ван зона заштите заштићеног културног и природног добра (појединачни локалитети);
- Телекомуникациона опрема за потребе ТТ, РБС, КДС и РТВ може бити постављена у помоћни објект у оквиру комплекса или парцеле, или унутар објекта, тј. на неки од постојећих објеката у насељу (објект ПТТ, објект дома културе, ватрогасни дом, силос, вишеспратница и др.)
- Ако се телекомуникациона опрема поставља у засебан комплекс, исти мора бити ограђен;
- Напајање електричном енергијом обезбедити са нисконапонске мреже 0,4 kV или из трафостанице;
- До комплекса обезбедити приступни пут мин. ширине 3,00 m до најближе јавне саобраћајнице;
- За све радио релејне коридоре потребно је израдити Елаборате заштите слободних радио релејних коридора;
- КДС мрежа се може поставити и на постојеће стубове електроенергетске и ТТ мреже у сагласности са власником исте, док се не стекну услови за подземну КДС мрежу.

Правила грађења за објект антенске станице са торњем

Објект радарске станице садржи просторије за смештај потребних техничко-технолошких садржаја, укључивши торањ са радарском куполом у којима ће бити

смештен обртни механизам радарског система са радарским антенама. Планирани технички системи су само радарски систем и телекомуникациона опрема. Такође, објекат задовољава потребе техничког особља за смештај, боравак и рад на локацији током године.

Објекат планирати спратности П+1 у делу око торња, док је сам торањ са радарском куполом планирати као објекат П+5 +К.

У делу објекта спратне висине П+1 предвидети просторије за смештај потребних техничко-технолошких садржаја и просторије за смештај техничког особља.

Изнад дела објекта спратне висине П+1 планирати армирано-бетонски стуб – торањ који треба да носи платформу са куполом. Унутар куполе и непосредно испод платформе планирати простор за смештај антене примарног и секундарног радара и антенске обртне механизме који служе да омогуће њихово непрекидно окретање.

Испод платформе за ношење радарске куполе планирати „сервисну“ платформу, где ће бити монтирана радио-релејна антена у циљу преноса радарских и других телекомуникационих сигнала и повезивања са SMATSA радио-релејном мрежом.

У стубу-торању објекта планирати степениште и простор за подизање опреме.

Правила грађења за гасоводне мреже и објекте

На подручју плана дозвољена је изградња мреже и објеката гасовода.

Магистрални гасоводи се изграђују, по правилу, изван насељених места. При изградњи магистралних гасовода мора се обезбедити стабилност гасовода и заштита људи и имовине и спречити могућност штетних утицаја на околину.

Минимална дозвољена растојања спољне ивице подземних челичних гасовода $10 \text{ bar-a} < \text{MOP} \leq 16 \text{ bar-a}$ и челичних и РЕ гасовода $4 \text{ bar-a} < \text{MOP} \leq 10 \text{ bar-a}$ са другим гасоводима, инфраструктурним и другим објектима су:

	Минимално дозвољено растојање (m)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Гасоводи међусобно	0,20	0,40
Од гасовода до водовода и канализације	0,20	0,40
Од гасовода до вреловода и топловода	0,30	0,50
Од гасовода до проходних канала вреловода и топловода	0,50	1,00
Од гасовода до нисконапонских и високонапонских ел. каблова	0,20	0,40
Од гасовода до телекомуникационих и оптичких каблова	0,20	0,40
Од гасовода до водова хемијске индустрије и технолошких флуида	0,20	0,60
Од гасовода до резервоара* и других извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета највише 3 m^3	-	3,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета више од 3 m^3 а највише 100 m^3	-	6,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета преко 100 m^3	-	15,00

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета највише 10 м ³	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета већег од 10 м ³ а највише 60 м ³	-	10,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета преко 60 м ³	-	15,00
Од гасовода до шахтова и канала	0,20	0,30
Од гасовода до високог зеленила	-	1,50
* растојање се мери до габарита резервоара		

Растојања се могу изузетно смањити на кратким деоницама гасовода дужине до 2,00 m уз примену физичког обезбеђења од оштећења приликом каснијих интервенција на гасоводу и предметном воду, али не мање од 0,20 m при паралелном вођењу, осим растојања од гасовода до постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова.

Подземно полагање гасовода није дозвољено у кругу опасног дела погона у којима се користе, прерађују и складиште експлозивне материје, а који су ближе уређени посебним прописима којима је уређена област експлозивних материја.

Минимална хоризонтална растојања подземних гасовода од надземне електро мреже и стубова далековода су:

Називни напон	Минимално растојање	
	при укрштању (m)	при паралелном вођењу (m)
1 kV ≥ U	1	1
1 kV < U ≤ 20 kV	2	2
20 kV < U ≤ 35 kV	5	10
35 kV < U	10	15

Минимално хоризонтално растојање се рачуна од темеља стуба далековода, при чему не сме се угрозити стабилност стуба.

Приликом укрштања гасовод се по правилу поставља изнад канализације. Уколико се мора поставити испод, неопходно је применити додатне мере ради спречавања евентуалног продора гаса у канализацију.

Надземно полагање челичних гасовода дозвољено је само у кругу индустријских постројења. Изузетно, надземно полагање челичних гасовода може се дозволити и ван круга индустријских постројења, и то на мостовима, на прелазима преко канала и водених токова.

Надземно полагање гасовода пре улаза у МРС која је ван круга индустријских постројења дозвољено је само у огради МРС.

Надземно полагање гасовода од полиетиленских цеви (у даљем тексту: РЕ цеви) није дозвољено. Надземно полагање гасовода није дозвољено у кругу опасног дела погона у којима се користе, прерађују и складиште експлозивне материје, а који су ближе уређени посебним прописима којима је уређена област експлозивних материја.

Минимална хоризонтална дозвољена растојања надземних гасовода до надземних електро водова и телекомуникационих водова су:

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Инсталација	Минимална растојања (m)
Надземни електро водови	
$1 \text{ kV} \geq U$	Висина стуба + 3 m*
$1 \text{ kV} < U \leq 110 \text{ kV}$	Висина стуба + 3 m
$110 \text{ kV} < U \leq 220 \text{ kV}$	Висина стуба + 3,75 m
$400 \text{ kV} < U$	Висина стуба + 5 m
Телекомуникациони водови	2,50
* али не мање од 10 m. Ово растојање се може смањити на 2,5 m за водове са самоносећим кабловским снопом.	

Минимална хоризонтална дозвољена растојања уграђене надземне арматуре у гасоводу до надземних електро водова и телекомуникационих водова су:

Инсталација	Минимална растојања (m)
Надземни електро водови	
$1 \text{ kV} \geq U$	Висина стуба + 3 m*
$1 \text{ kV} < U \leq 110 \text{ kV}$	Висина стуба + 3 m**
$110 \text{ kV} < U \leq 220 \text{ kV}$	Висина стуба + 3,75 m**
$400 \text{ kV} < U$	Висина стуба + 5 m**
Телекомуникациони водови	2,50
* али не мање од 10 m. ** али не мање од 15 m. Ово растојање се може смањити на 8 m за водове са механички и електрично појачаном изолацијом.	

Минималне висине постављања надземних гасовода од коте терена су:

	Минимална висина (m)
На местима пролаза људи	2,20
На местима где нема транспорта и пролаза људи	0,50
На местима прелаза неелектрификоване индустријске железничке пруге (од горње ивице шине)	5,60
На местима електрификованих индустријских железничких пруга и трамвајских пруга (од горње ивице шине)	7,10
На местима мимоилажења са контактном мрежом тролејбуса (од коловозне траке пута)	7,30

Вертикална светла растојања између надземних гасовода и других цевовода су:

- 1) при називном пречнику гасовода до DN300 - не мање од пречника гасовода, али минимално 150 mm;
- 2) при називном пречнику гасовода DN300 и већем - минимално 300 mm.

Укрштање надземног гасовода са надземним електричним водовима је дозвољено само ако су ови изведени као самоносећи кабловски снопови.

Вертикална растојања при укрштању гасовода и надземних електричних водова код којих је изолација вода механички и електрично појачана при њиховом највећем угибу су:

Називни напон	Минимална удаљеност
kV	m
45 kV \geq У	2,50
45 kV < У \leq 110 kV	8
110 kV < У \leq 220 kV	8,75
400 kV < У	10

При укрштању надземних гасовода са надземним електричним водовима, електрични водови морају да прелазе изнад гасовода, при чему се изнад гасовода поставља заштитна мрежа, а гасовод се мора уземљити.

Минимална хоризонтална растојања спољне ивице надземних гасовода од других објеката или објеката паралелних са гасоводом су:

Зграде и објекти у индустријском комплексу	Растојање (m)
Од гасовода до извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	10
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова	15
Од гасовода до осталих индустријских објеката који су разврстани у прву и другу категорију угрожености од пожара у складу са посебним прописом	10
Ближа шина неелетрификованог индустријског колосека уз услов да евентуално исклизнуће композиције не може угрозити гасовод	5
Путеви у оквиру фабрике или предузећа	1
Темељ стуба гасовода до подземних инсталација	1
Ограда откривеног електроенергетског разводног постројења и ТС	10
Трафостаница у објекту	5
Стубна трафостаница	10
Место испуштања растопљеног метала и извора отвореног пламена	10

Топлификација делимично покрива град Врање у оквиру појединачних објеката (шест котларница). На систем грејања укључена су јавна предузећа и установе у Врању као и стамбени комплекси и мањи број породичних стамбених објеката.

Дозвољава се планирање и изградња топлификацијске инфраструктуре, у првом реду за комплексе јавне намене и вишепородичног становања а по потреби и породичних стамбених објеката у Врању и већим насељима.

Градски гасовод трасирати ван регулационог појаса саобраћајница (у зеленом појасу), а уколико је то немогуће - у тротоарима. Полагање гасовода у коловозу се дозвољава само изузетно, уз документовано образложење и са посебним заштитама цеви.

Минимална дубина укопавања гасовода је 0,80 m, док се на краћим деоницама, може се дозволити и мања дубина укопавања, али не испод 0,60 m. Траса гасовода мора бити видљиво обележена посебним ознакама.

Мерно регулационе станице (MPC) градити у посебно грађеним зградама или металним орманима са посебним темељима, а под одређеним условима MPC се могу постављати у дозиданим просторијама и на отвореном простору, када се поставља и ограда и надстрешница. Противпожарне славине поставити на гасоводу испред MPC, као и иза ње, на растојању од најмање 5,00 m, а не даље од 100,0 m. Простор MPC оградити металном мрежом или неком другом врстом ограде. Између ограде и спољних зидова MPC мора постојати заштитна зона од најмање 2,00 m и ограда не сме бити нижа од 2,50 m. До сваког објекта MPC обезбедити приступни пут до најближе јавне саобраћајнице, минималне ширине 3,00 m.

Дистрибутивни гасовод не полагасти испод зграда и других објеката високоградње.

При паралелном вођењу дистрибутивног гасовода са подземним водовима, минимално растојање износи 0,40 m, а у изузетним случајевима може бити најмање 0,20 m.

При укрштању дистрибутивног гасовода са подземним водовима, минимално растојање износи 0,20 m, а при вођењу гасовода поред темеља 1,00 m.

Уколико се ова растојања не могу остварити, онда треба применити додатне мере (заштитне цеви, повећана дебљина цеви и слично)

Укрштање градског гасовода са железничким и трамвајским пругама, путевима и улицама изводити тако да не угрожава, оштећује или функционално омета већ постојеће објекте са којима се гасовод укршта, као и друге објекте у њиховој непосредној близини.

Минимална дубина укопавања при укрштању дистрибутивног гасовода са:

- железничким пругама износи 1,50 m рачунајући од горње ивице заштитне цеви до горње ивице прага,
- трамвајским пругама и индустријским колосецима износи 1,00 m,
- путевима и улицама износи 1,00 m.

Укрштање дистрибутивног гасовода са саобраћајницама врши се полагањем гасовода у заштитну цев, односно канал.

Правила уређења у заштићеним зонама

Зоне заштите заштићених природних добара – режим коришћења земљишта у зони заштите заштићеног природног добра спроводи се на основу прописа релевантних институција.

Еколошки (зелени) коридори – еколошки коридори не смеју бити алоцирани као развојна подручја.

Културно-историјско наслеђе локалног значаја - режим коришћења земљишта за ову зону у целисти је исти као и за општински ниво.

Подручја одређена или погодна *за депоновање отпада локалног значаја* - у зони намењеној илигодној за одлагање отпада, земљиште се уређује само након напредних студија оправданости и анализе утицаја на животну средину, у складу са одговарајућим законом. Локација овог подручја одређује се по посебној методологији, уважавајући чињеницу да ни једна депонија или објекат за рециклажу отпада не смеју бити изграђени:

- у зонама богатим подземним водама подложним контроли квалитета;
- у зонама водозавата површинских вода;
- на нестабилним теренима;
- у плавним или подручјима угроженим поплавама;
- ближе од 1000 m од заштићеног природног добра;
- у еколошки осетљивим зонама и коридорима;
- у шуми;
- на високопродуктивном пољопривредном земљишту;

- ближе од 1000 m од рекреационе зоне;
- на земљишту и ужој зони санитарне заштите изворишта за снабдевање водом за пиће;
- на земљишту на коме је највиши сезонски ниво подземне воде 2 m од дна депоније и теренима са већом пропустљивошћу од 0,00001 cm/s;
- на мањој удаљености од 500 m од појединачних кућа изван насеља;
- на мањој удаљености од 1500 m од споменика културе или заштићеног природног добра;
- на мањој удаљености од 2000 m од здравствених објеката за стационарно лечење, природног леčiliшта, прехранбене индустрије;
- ближе од 1000 m од војних објеката или површина.

Редовно плављена подручја – земљиште у редовно плављеним подручјима не може бити предвиђено за развој;

Повремено плављена или подручја угрожена поплавама – режим коришћења земљишта у повремено плављеним или подручјима угроженим поплавама у плановима на субопштинском нивоу преузима решења водoprивредне основе. Ово земљиште може бити одређено за развој уколико то није у супротности са водoprивредном основом;

Зоне заштите инфраструктурних коридора

На простору предвиђеном за заштитни појас не могу се градити објекти и вршити радови супротно сврси због које је појас успостављен.

Изузетно се у заштитном појасу могу легализовати/реконструисати објекти (делови објеката) само под условима и сагласношћу организације надлежне за инфраструктуру. У заштитном појасу дозвољава се изградња других врста инфраструктуре уз услове и сагласност надлежног предузећа и уз обавезу поштовања услова укрштања и паралелног вођења електроенергетских водова.

Установљавају се обострани заштитни појасеви траса и објеката постојећих и планираних електроенергетских водова. Енергетски субјект који обавља делатност преноса, односно дистрибуције електричне енергије дужан је да спроводи мере заштите у складу са овим законом и другим техничким прописима:

У заштитном појасу, испод, изнад или поред електроенергетских објеката, супротно закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње.

Заштитни појас за надземне електроенергетске водове, са обе стране вода од крајњег фазног проводника, има следеће ширине:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV:

- за голе проводнике 10 метара, кроз шумско подручје 3,00 m;
- за слабо изоловане проводнике 4 метра, кроз шумско подручје 3,00 m;
- за самоносеће кабловске снопове 1,00 m;

2) за напонски ниво 35 kV, 15,00 m;

3) за напонски ниво 110 kV, укључујући и 110 kV, 25,00 m;

4) за напонски ниво 220 kV и 400 kV, 30,00 m.

Заштитни појас за подземне електроенергетске водове (каблове) износи, од ивице армирано-бетонског канала:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV, укључујући и 35 kV, 1,00 m;

2) за напонски ниво 110 kV, 2,00 m;

3) за напонски ниво изнад 110 kV, 3,00 m.

Заштитни појас за трансформаторске станице на отвореном износи:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV, 10,00 m;

2) за напонски ниво 110 kV и изнад 110 kV, 30,00 m.

Заштитни појас за:

- градски гасовод - по 3,00 m са обе стране од осе гасовода;
- дистрибутивну гасоводну мрежу - по 1,00 m са обе стране од осе гасовода;
- оптички кабл - по 1,00 m са обе стране од осе кабла;
- цевовод сирове воде утврђује се заштитни појас укупно 5,00 m.

У успостављеним појасевима заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора са следећим основним правилима:

- забрањује се изградња објеката који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих објеката и изградња нових привредних, стамбених и других објеката;
- не могу се лоцирати намене и објекти:депоније комуналног и другог отпада, рудници, каменоломи, кречане и циглане, сточне пијаце, кафилерије, животињске фарме, кванташке пијаце и други садржаји и објекти за која се ограничења утврде у складу са посебним прописима;
- дозвољава се изградња функционалних и пратећих садржаја, објеката, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система (станице за снабдевање моторних возила горивом, аутосервиси, објекти за привремени смештај онеспособљених возила, ауто-базе за пружање помоћи и информација учесницима у саобраћају, угоститељски објекти, туристички објекти, трговински објекти и други објекти у функцији инфраструктурног коридора);
- могу се постављати планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објеката и постројења у инфраструктурном коридору на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система;
- дозвољава се извођење потребних радова и спровођење мера заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (дрвореди на деоници пута у насељу, заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање и пречишћавање атмосферских вода с коловоза пута, каналисање вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.), као и потребне мере заштите инфраструктурног система (нпр. пута - снегобрани, ветробрани и др) на удаљењу које се утврђује према условима безбедног функционисања и одржавања инфраструктурног система;
- Постојећи подземни 35kV водови морају остати на дубини од 1.20 m.

На основу Правилника о техничким нормативима за изградњу нисконапонских надземних електроенергетских водова ("Службени лист СФРЈ", број 6/92)

- За улице у насељеним местима или градовима, сигурносна висина изнад тротоара износи **5,00 m**, а изнад коловоза или колског улаза **6,00 m**;
- Код укрштања, приближавања или паралелног вођења, стубови се могу постављати уз саму ивицу коловоза или колског улаза;
- Уколико није могуће да буду испоштовани услови у вези сигурносног растојања потребно је да се постојећа НН мрежа измести или каблира у делу парцеле каблом типа РР00-А;
- У насељеним местима сигурносна висина водова износи **7,00 m**. Изолација мора бити електрично појачана;
- Удаљеност било ког дела стуба од спољне ивице пута не сме бити мања од **10,00 m**, а у изузетним случајевима може се смањити на мин. **5,00 m**. Изолација мора бити електрично појачана. У распону укрштања дозвољава се један наставак по проводнику или заштитном ужету;

- Угао укрштања вода и регионалног пута, по правилу, износи најмање 20°. За локалне путеве и путеве за индустријске објекте угао укрштања није ограничен;
- У заштитном појасу, испод, изнад или поред постојеће трансформаторске станице 10/0,4 kV, супротно закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње;
- Заштитни појас поред постојећих трансформаторских станица 10/0.4 kV **износи 3,00 m**;
- Власници и носиоци других права на непокретностима које се налазе у заштитном појасу, испод, изнад или поред енергетског објекта не могу предузимати радове или друге радње којима се онемогућава или угрожава рад енергетског објекта без претходне сагласности „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање.

ЈАВНЕ ПОВРШИНЕ И ЗЕЛЕНИЛО

Насељски систем зеленила треба да представља комплекс просторно повезаних зелених површина свих категорија, са функцијама заштита, заштита пејзажа и амбијента итд. и наменама раздвајања насељске макроструктуре, као и просторног и организационог повезивања свих врста зеленила у јединствени систем.

У реализацији било ког система зеленила и планирања зелене површине јавног коришћења нема никаквих посебних услова и ограничења. Препорука плана је да се у насељима зелене површине реализују:

- подизањем насељског парка
- у окућницама претежно породичне стамбене градње
- као скверови и као зеленило дуж магистрала и улица
- као кејови - алеје дуж обала водотокова
- као слободне површине на подручју стамбених заједница и блокова
- као самосталне спортско-рекреативне површине
- у оквиру спортско-рекреативних објеката
- у школским комплексима и вртићима

Заштитни појасеви могу свуда да се формирају као више-функционални биљни комплекси у границама грађевинске зоне, са функцијом заштите насељске територије од ветрова, снежних наноса, пречишћавање и дотока свежег ваздуха.

ВЕРСКИ ОБЈЕКТИ

Верске објекте је могуће градити на грађевинском земљишту, у близини школа, задружних објеката и осталих објеката јавне намене на јавном и осталом земљишту у грађевинском подручју.

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА ЗА ГРАЂЕВИНСКО, ПОЉОПРИВРЕДНО, ВОДНО И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Просторним планом дефинишу се правила грађења и уређења ради регулисања грађења на пољопривредном, водном и шумском земљишту, као и ради регулисања грађења у грађевинском реону.

Изградња и уређење у насељима које немају планове, изградња ће се вршити на основу услова датих овим Просторним планом.

Правила се односе и на уређење и изградњу у насељима за која је предвиђена даља планска разрада, до доношења плана.

За уређајне основе примењују се правила уређења и грађења дата овим Планом.

Као правила грађења за подручја за која су донети урбанистички планови примењују се правила из донетих планова.

Утврђена правила у Просторном плану су основ за издавање Локацијских услова.

На територији Града у примени су Просторни планови и то:

- **Просторни план подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База "Југ"**

("Службени гласник Републике Србије", број 102/16)

Просторним планом се утврђују комплекси са одговарајућим зонама заштите и припадајућим зонама изградње:

Зона забрањене градње

За потребе безбедног функционисања комплекса специјалне намене успостављају се зоне са режимом забрањене градње на следећи начин:

☒ у појасу од 100m око комплекса „Доњи Вртогош“, „Језерска махала“ и „Орница“, у појасу од 500m око комплекса „База „Југ“ – „Цепотина“, „Вртогош“ и „Боровац“. Режим грађења у зони забрањене градње подразумева потпуну забрану изградње било каквих објеката. Дозвољава се коришћење простора у складу са постојећом наменом.

Зона ограничене градње

Око зоне забрањене градње комплекса „Вртогош“ успоставља се зона ограничене градње у појасу од 500 m. Режим коришћења, уређења и грађења у зони ограничене градње подразумева забрану изградње: индустријских објеката, стамбених зграда, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта и сличних објеката. Дозвољена је изградња саобраћајница, далековода и других објеката инфраструктуре. Успостављањем ове зоне задржава се постојећа намена земљишта.

За изградњу објеката у зонама ограничене градње неопходна је сагласност Министарства одбране. Поред тога, Министарство одбране може издати посебне и специфичне услове коришћења пољопривредног земљишта на наведеним локалитетима.

Зона контролисане градње

Зона контролисане градње успоставља се на простору у обухвату КЗБ, у комплексу „Рујан“ ван зоне ограничене градње, као и у појасу од 1000m око зоне ограничене градње комплекса „Вртогош“. У овој зони забрањује се изградња нових насеља, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта и сличних објеката. За изградњу објеката у овој зони неопходна је сагласност Министарства одбране. Успостављањем ове зоне задржава се постојећа намена земљишта. У постојећим границама грађевинског земљишта насеља које се налази у зони контролисане градње успостављеној овим Просторним планом, омогућава се замена у постојећем габариту, реконструкција и доградња постојећих објеката по претходно добијеној сагласности Министарства одбране, а на основу правила уређења и грађења утврђених просторним планом јединице локалне самоуправе, односно урбанистичким планом.

- **Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања "Јелашница"**

("Службени гласник Републике Србије", број 39/17)

Просторним планом утврђују се зоне са различитим режимима заштите:

Зона I акумулације „ЈЕЛАШНИЦА“

У зони I акумулације „Јелашница“ (укупне површине око 18 ha), успоставља се режим строгог санитарног надзора са забраном изградње нових објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације. Забрањује се одлагање свих врста отпада у овој зони санитарне заштите акумулације.

Дозвољава се уређење приобаља за планиране пешачке, риболовне и бицикличке стазе, одморишта и видиковце за потребе туристичко-рекреативног коришћења акумулације, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава, односно јавног водопривредног предузећа (водни услови) и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.) и уз обезбеђење организованог прикупљања и одношења отпада. На акумулацији су могући спортови на води, коришћење пловила на електрични погон и весла као и одвијање рекреативног риболова (уз строго ограничено коришћење хране за примамљивање рибе). Забрањен је кавезни узгој рибе и риболов мрежама, а порибљавање акумулације се може обављати искључиво на основу ихтиолошких студија и пројеката урађених од стране за то лиценциране институције. Није дозвољен прилаз моторним возилима, напајање стоке и сл.

Зона II акумулације „ЈЕЛАШНИЦА“

На простору зоне II акумулације „Јелашница“ (укупне површине око 182 ha), успоставља се режим контролисаног коришћења простора и сталног санитарног надзора са забраном изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту.

Задржавају се постојећи стамбени и економски објекти домаћинства (са сталним пребивалиштем), који су постојали пре изградње акумулације, уз обавезу управљача водоводног система да у року од 12 месеци од доношења Просторног плана обезбеди санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода на грађевинској, односно катастарској парцели (водонепропусни септичке јаме са две или три коморе, које ће празнити јавно комунално предузеће по аутоматизму, без утицаја власника, као и под условом безбедног прикупљања осоке из штала како не би неконтролисано истицала у окружење, односно њеним коришћењем ван зоне II на санитарно безбедан начин) у ком случају се омогућава и реконструкција или замена постојећих стамбених и економских објеката за сопствене потребе домаћинства новим објектима.

Изградња нових саобраћајница ограничава се на категорију општинских јавних, пољских и шумских путева. Дуж свих постојећих и планираних путева обезбеђује се инфраструктура за прикупљање атмосферских вода са сепараторима нафтних деривата.

Изградња дистрибутивне електроенергетске, електронске комуникационе мреже, локалне водоводне и канализационе инфраструктуре се усклађује са режимом заштите акумулације.

Дозвољава се уређење пешачко-излетничких, бицикличких и риболовних стаза и планирано уређење приобаља акумулације (за одморишта и видиковце - еколошке пунктове у функцији заштите изворишта и туристичко-рекреативне презентације акумулације и прилаз реверима за спортски риболов) уз претходно прибављање мишљења јавног водопривредног предузећа и водних услова, сагласности и дозволе надлежног органа јединице локалне самоуправе и уз обезбеђење организованог прикупљања и одношења отпада.

Забрањена је експлоатација камена, шљунка, песка и сви други рударски радови.

На контакту зоне II санитарне заштите акумулације са вансливном површином (северно од бране), могуће је планирати пункт у функцији туристичко-рекреативне понуде са санитарним садржајима, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава односно јавног водопривредног предузећа (водни услови) и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.) и уз остваривање санитарно безбедног прикупљања и евакуације отпадних вода ван слива ка ППОВ.

Зона III акумулације „ЈЕЛАШНИЦА“

У зони III акумулације „Јелашница“ (површине око 6540 ha), успоставља се режим контролисане изградње и коришћења простора који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. Ради се само о појачаним мерама санитације, а не о рестрикцији која би угрожавала развој насеља. У овој зони није дозвољено неконтролисано депоновање комуналног и другог отпада, лоцирање и уређење депонија чврстог отпада, депоновање, складиштење и транспорт опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде.

Није дозвољено грађење производних погона, термоенергетских и других објеката, као ни обављање рударских и других радова чије отпадне воде садрже загађујуће материје или на било који начин угрожавају квалитет и режим вода. Дозвољена је реализација објеката виших нивоа финализације, са „чистим“ технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне материје. Дозвољено је градити мале занатско-индустијске погоне (објекти за прераду пољопривредних производа, мини-хладњаче, сушаре, млинови и сл.), уз обавезу да се отпадне воде пречисте до прописане класе квалитета пре испуштања у реципијент. У случају постојања каменолома, предузеће се техничке мере које спречавају да отпадне материје доспеју у водоток било у расутом (материјал откривке, ситне фракције из сепарација) или у течном стању (суспендован нанос настао испирањем фракција).

Коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта засниваће се на програму уређења тих земљишта у зонама заштите изворишта вода. Није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.

У насељима и зонама са стамбеним, туристичким и економским објектима, код којих се на било који начин могу угрозити изданске, површинске воде и акумулација, обезбедиће се санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање или одвођење отпадних вода ван слива акумулације, што условљава реализацију канализационих система и одговарајућих ППОВ. За насеља, у којима због конфигурације терена и разуђености, реализација канализационог система није реална – примењује се санитација на нивоу домаћинства или групе кућа, путем прописних сенгрупа и резервоара/таложница за сакупљање отпадних вода. Спровешће се санитарно уређење насеља уз забрану депоновања комуналног и другог отпада, те материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде. Извршиће се лоцирање и уређење депонија чврстог отпада, као и санација постојећих мини фарми, тако да испуњавају све санитарно-техничке услове који обезбеђују потпуну сигурност од загађивања вода и тла. Транспорт опасних материја дозвољен је искључиво уз контролисан превоз и под пратњом. Развој и уређење локалне саобраћајне и техничке инфраструктуре реализоваће се без посебних захтева у погледу заштите акумулације.

За потребе туристичко-рекреативног коришћења слива акумулације „Јелашница“, дозвољава се реализација излетничких, риболовних, пешачких, бицикличких, као и дела скијалишта у оквиру планираног пројекта на Бесној Кобили, чије уређење захтева изградњу скијашке (жичаре, ски-стазе) и друге пратеће инфраструктуре и санитарно обезбеђених мањих објеката за потребе скијаша, информисање и предах туриста (одморишта, видиковци, ски ресторани, заклони за склањање од невремена и сл.).

- **Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније**

(„Службени гласник Републике Србије”, број 77/02)

- **Измене и допуне просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније**

(„Службени гласник Републике Србије”, број 127/14).

Установљава се следећи режим коришћења простора у заштитним појасима магистралних инфраструктурних система у Инфраструктурном коридору, и то у:

1) непосредном појасу заштите - успоставља се режим строго контролисаног коришћења простора, којим се:

(1) у начелу се не дозвољава изградња нових и реконструкција постојећих објеката, изузев оних које су у функцији аутопута, пруге велике брзине и разводног гасовода (трасе, објекти и др.), а простор ван насеља се може користити као шумско и пољопривредно земљиште, и

(2) у начелу се не дозвољава изградња нових и реконструкција постојећих објеката и подизање трајних засада у непосредном појасу заштите магистралног оптичког кабла;

2) ширем појасу заштите - успоставља се режим контролисаног коришћења простора, којим се дозвољава развој постојећих и нових активности које нису у колизији са функционалним и техничким захтевима планираних магистралних инфраструктурних система.

- **Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Првонек"**

Олука о изради Просторног плана посебне намене слива акумулације Првонек

(„Службени гласник Републике Србије”, број 17/17)

Просторним планом утврђују се зоне са различитим режимима заштите:

Зона I акумулације

У зони I акумулације „Првонек“ (површине 90,59 ha), успоставља се режим строгог санитарног надзора са забраном изградње објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације. Забрањује се одлагање свих врста отпада у овој зони санитарне заштите акумулације.

Дозвољава се изградња четири краће деонице сервисних саобраћајница за приступ акваторији на десној обали језера, од постојећег локалног пута бр. 15 и једна на левој обали, у близини водозахватне куле (Реферална карта 5.). Дозвољава се и уређење приобаља за планиране пешачке, риболовне и бицикличке стазе, одморишта и видиковце за потребе туристичко-рекреативног коришћења акумулације, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава, односно јавног водопривредног предузећа (водни услови) и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.) и уз обезбеђење организованог прикупљања и одношења отпада. На акумулацији су могући спортови на води, контролисано коришћење пловила на електрични погон и весла, као и одвијање рекреативног риболова (уз строго ограничено коришћење хране за примамљивање рибе). Забрањен је кавезни узгој рибе и риболов мрежама, а порибљивање акумулације се може обављати искључиво на основу ихтиолошких студија и пројеката урађених од стране за то лиценциране институције. Није дозвољен прилаз моторним возилима, напајање стоке и сл.

Зона II акумулације

На простору зоне II акумулације „Првонек“ (површине 520,86 ha), успоставља се режим контролисаног коришћења простора и сталног санитарног надзора са забраном изградње објеката

који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту. Забрањена је изградња нових стамбених и угоститељских објеката.

Задржавају се постојећи стамбени и економски објекти домаћинстава, уз обавезу управљача водоводног система да у року од 12 месеци од доношења Просторног плана обезбеди санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода на грађевинској, односно катастарској парцели. Дозвољава се реконструкција, санација и адаптација постојећих објеката.

Задржавају се други постојећи објекти, као што су куће за одмор и други објекти, ако не угрожавају безбедност изворишта, уз обавезу да се обезбеди санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода (водонепропусне септичке јаме).

Дозвољава се реконструкција, санација и адаптација постојећих објеката. Дозвољена је доградња постојећег некатегорисаног пута Стара Брезовица-Глог, на деоницама у овој зони.

Изградња дистрибутивне електроенергетске, електронске комуникационе мреже, локалне водоводне и канализационе инфраструктуре, усклађује се са режимом заштите акумулације. Дозвољава се изградња објеката за производњу енергије из обновљивих извора (соларне електране).

Дозвољава се уређење пешачко-излетничких, бициклистичких и риболовних стаза, као и планирано уређење приобаља акумулације (за одморишта и видиковце – еколошке пунктове у функцији заштите изворишта и туристичко-рекреативне презентације акумулације и прилаз реверима за спортски риболов), уз претходно прибављање мишљења јавног водопривредног предузећа и водних услова, сагласности и дозволе надлежног органа јединице локалне самоуправе и уз обезбеђење организованог прикупљања и одношења отпада.

Забрањена је експлоатација камена, шљунка, песка и сви други рударски радови. Забрањено је формирање депонија комуналног отпада, проширење и формирање нових гробља. Забрањена је употреба пестицида, хербицида и инсектицида, употреба хемијског ђубрива и течног и чврстог стајњака. Употреба средстава за заштиту биља и минералних ђубрива мора бити усаглашена, по врсти и количини, са агропедолошким условима и могућностима заштите вода. У погледу врста култура, предност имају ливаде са племенитим травама, лековитим биљем, махунаркама и др. Коришћење шума је у функцији антиерозивне заштите, те је дозвољена само селективна сеча, уз очување основне структуре шумске масе као заштитног елемента терена.

Зона III акумулације

У зони III акумулације „Првонек“ (површине 7927,43 ha), успоставља се режим контролисане изградње и коришћења простора, који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. У овој зони се примењују појачане мере санитације, али не и рестрикција која би угрожавала развој насеља. Дозвољена је изградња стамбених, економских, угоститељских, комерцијалних и туристичких објеката.

У овој зони није дозвољено неконтролисано депоновање комуналног и другог отпада, лоцирање и уређење депонија чврстог отпада, депоновање, складиштење и транспорт опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде.

Није дозвољено грађење производних погона, термоенергетских и других објеката, као ни обављање радова, чије отпадне воде садрже загађујуће материје или на било који начин угрожавају квалитет и режим вода. Дозвољена је реализација објеката виших нивоа финализације, са „чистим“ технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне материје. Дозвољено је градити мале занатско-индустријске погоне (објекти за прераду пољопривредних производа, мини-хладњаче, сушаре, млинове и др.), уз обавезу да се отпадне воде пречисте до прописане класе квалитета пре испуштања у реципијент.

За насеља, у којима због конфигурације терена и разуђености, реализација канализационог система није реална – примењује се санитација на нивоу домаћинстава или групе кућа, путем прописних сенгрупа и резервоара/таложница за сакупљање отпадних вода. Спровешће се санитарно уређење насеља уз забрану депоновања комуналног и другог отпада, те материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде. Извршиће се лоцирање и санитација одлагалишта чврстог отпада, као и санација фарми, тако да испуњавају све санитарно-техничке услове који обезбеђују потпуну сигурност од загађивања вода и тла.

Забрањено је обављање рударских радова (површински и подповршински радови, минирање тла), продор у слој који застире подземну воду и одстрањивање слоја који застире водоносни слој, и других радова чије отпадне воде садрже загађујуће материје или на било који начин угрожавају квалитет и режим вода.

Развој и уређење локалне саобраћајне и техничке инфраструктуре реализоваће се без посебних захтева у погледу заштите акумулације.

За потребе туристичко-рекреативног коришћења слива акумулације „Првонек“, дозвољава се реализација излетничких, риболовних, пешачких, бициклистичких стаза и друге пратеће инфраструктуре и санитарно обезбеђених мањих објеката за потребе информисања и предаха туриста (одморишта, видиковци, ресторани, заклони за склањање од невремена и сл).

У процедури је израда новог Катастра малих хидроелектрана од стране Министарства рударства и енергетије и до његовог доношења на подручју слива водотока Првонек изградња малих хидроелектрана није дозвољена. Будућа изградња на сливу ће се одвијати уз обавезну (искључиву) сагласност управљача изворишта водоснабдевања "Првонек".

На подручју Града Врања у примени су:

- Генерални урбанистички план Врања
(*"Службени гласник града Врања", број 7/10*), чије су Измене и допуне у изради. Генерални план је разрађен Плановима генералне регулације зоне 1,2,3,4 и 5 и плановима детаљне регулације.

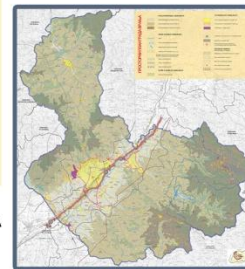
Планови детаљне регулације у граници Просторног плана који су у примени:

- ПДР за изградњу ТС 400/110 KV „Врање 4“ КО Доње Требешине, град Врање,
(*"Службени гласник града Врања", број 27/09*);
- ПДР за расплет далековода 400, 110 и 35 KV код ТС 400/110 KV „Врање 4“ град Врање
(*"Службени гласник града Врања", број 12/10*);
- ПДР разводног гасовода РГ 11-02 Лесковац-Врање са пратећим објектима на територији града Врања
(*"Службени гласник града Врања", број 14/10*);
- ПДР Александровачког језера
(*"Службени гласник града Врања", број 28/11*);
- ПДР централне зоне скијалишта Бесна Кобила
(*"Службени гласник града Врања", број 72/09*);
- ПДР привредно-радне зоне „Бунушевац“ у Врању
(*"Службени гласник града Врања", број 4/13 и 6/13*);
- Измене и допуне ПДР привредно радне зоне Бунушевац 2 у Врању
(*"Службени гласник града Врања", број 27/17*);
- ПДР цевовода сирове воде од бране Првонек до постројења за прераду пијаће воде у Врањској бањи
(*"Службени гласник града Врања", број 14/13*);
- ПДР Система за пречишћавање отпадних вода у Врање
(*"Службени гласник града Врања", број 28/12*);
- ПДР колектора отпадних вода од Врањске Бање, насеља Ранутовац и Суви Дол до постројења за пречишћавање отпадних вода у Врању
(*"Службени гласник града Врања", број 24/16*);
- ПДР регионалне депоније Метерис у Врању
(*"Службени гласник града Врања", број 36/13*).

За наведене планове у административном подручју града Врања примењују се правила грађења и уређења дефинисана у тим плановима.

Просторним планом Града Врања обуставља се примена ПДР привредно-радне зоне Бунушевац 3 у Врању (*"Службени гласник града Врања", број 35/16*). За ПДР привредно радне зоне Бунушевац 3 у Врању престају да важе правила грађења и уређења дефинисана у плану и примењиваће се правила уређења и грађења из Просторног плана Града Врања.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ ЈЕ ЗЕМЉИШТЕ КОЈЕ ЈЕ ОДРЕЂЕНО ЗАКОНОМ ИЛИ ПЛАНСКИМ ДОКУМЕНТОМ ЗА ИЗГРАДЊУ И КОРИШЋЕЊЕ ОБЈЕКТА, КАО И ЗЕМЉИШТЕ НА КОЈЕМ СУ ИЗГРАЂЕНИ ОБЈЕКТИ У СКЛАДУ СА ЗАКОНОМ О ПЛАНИРАЊУ И ИЗГРАДЊИ ("СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ", БРОЈ 72/09, 81/09-ИСПРАВКА, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14 И 145/14);
ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ЈЕСТЕ ДЕО ГРАЂЕВИНСКОГ ЗЕМЉИШТА, СА ПРИСТУПОМ ЈАВНОЈ САОБРАЋАЈНОЈ ПОВРШИНИ (ЈАВНОМ ПУТУ ИЛИ ДРУГОЈ ЈАВНОЈ ПОВРШИНИ НАМЕЊЕНОЈ ЗА САОБРАЋАЈ), КОЈА ЈЕ ИЗГРАЂЕНА ИЛИ ПЛАНОМ ПРЕДВИЂЕНА ЗА ИЗГРАДЊУ.

ПРАВИЛА ЗА ПОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс изграђености, индекс заузетости парцеле, спратност) већи од параметара датих овим планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.). У случају замене објекта новим, поштовати све урбанистичке параметре и условљености дефинисане овим планом (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на суседним странама није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- **СТАМБЕНИ ОБЈЕКТИ, КОЈИ МОГУ ИМАТИ И ЕКОНОМСКА ДВОРИШТА ЗА СМЕШТАЈ ЕКОНОМСКИХ ОБЈЕКТА;**
- **ОБЈЕКТИ ЗА ЈАВНО КОРИШЋЕЊЕ (УПРАВА, ОБРАЗОВАЊЕ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА, КУЛТУРА, СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА, ВЕРСКИ ОБЈЕКТИ И СЛ.), И МОГУ ИМАТИ И ЕЛЕМЕНТЕ УРБАНОГ УРЕЂЕЊА;**
- **ПОСЛОВНО-УСЛУЖНИ И ПРОИЗВОДНИ ОБЈЕКТИ (ПОСЛОВАЊЕ, ТРГОВИНА, УГОСТИТЕЉСТВО, ЗАНАТСТВО И УСЛУГЕ И ОСТАЛЕ КОМЕРЦИЈАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ, ПРОИЗВОДНИ ОБЈЕКТИ, ПРЕРАЂИВАЧКИ ПОГОНИ, СТАНИЦЕ ЗА СНАБДЕВАЊЕ ГОРИВОМ И СЛ.);**
- **ОБЈЕКТИ САОБРАЋАЈНЕ, ТЕХНИЧКЕ И КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ.**

На површини основне претежне намене у сеоској зони дозвољене су компатибилне намене: становање, пословање, трговина, угоститељство, снабдевање горивом, комунални и саобраћајни објекти, занатство и услуге, здравство, дечија заштита, образовање, култура, верски објекти. Објекат компатибилне намене може добити одобрење за изградњу на површинама друге претежне намене.

Пејзажно уређење, споменици, фонтане, мобилијар и урбана опрема компатибилни су са свим наменама и могу се без посебних услова реализовати на свим површинама.

У оквиру формираних сеоских насеља и центара на парцелама на којима постоје стамбени објекти, као и на парцелама у непосредном окружењу, могу се градити и мешовити стамбено-пословни садржаји, као и објекти са искључиво пословним функцијама као пратећим функцијама уз становање. Пословни садржаји у оквиру ових центара могу бити услужне, трговинске, угоститељске или занатске делатности. У оквиру ових центара могу се градити и објекти од општег значаја: школе, амбуланте, сеоски домови, верски објекти и др.

Ван формираних сеоских насеља и центара, на парцелама које имају приступ на јавну површину могу се градити објекти у складу са овим правилима и то: привредни и производни објекти, пословни, сервисно-радни објекти, јавни објекти, као и услужни (туризам, трговина и угоститељство, бензинске станице и сл.) и инфраструктурни објекти (базне станице мобилне телефоније, кабловска и оптичка мрежа и сл.). Комплекс мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације и водонепропусна септичка јама.

Грађевинска парцела у сеоском насељу може се преграђивати у функционалне целине - стамбени део, стамбени приступ, економски део, економски приступ и окућница.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

ОПШТА ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

ПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ

• МИНИМАЛНА ПОВРШИНА ПАРЦЕЛЕ: **300 м²**, СА ОБЕЗБЕЂЕНИМ ПРИСТУПОМ ЈАВНОЈ САОБРАЋАЈНОЈ ПОВРШИНИ, ПЛАНОМ ПРЕДВИЂЕНА ЗА ИЗГРАДЊУ ИЛИ ЈЕ ВЕЋ ИЗГРАЂЕНА.

- ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ: **40%**
- ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ: **1,2**
- ПРОЦЕНАТ ОЗЕЛЕЊЕНИХ ПОВРШИНА: **20%**

ЕКОНОМСКИ ОБЈЕКТИ

- ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ: **60%**
- ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ: **1,0**

ВИШЕПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ

Вишепородични стамбени објекти се могу градити као породични објекти на засебним парцелама или више објеката на јединственој парцели.

- МИНИМАЛНА ПОВРШИНА ПАРЦЕЛЕ: **600 м²**
СА ОБЕЗБЕЂЕНИМ ПРИСТУПОМ ЈАВНОЈ САОБРАЋАЈНОЈ ПОВРШИНИ, ПЛАНОМ ПРЕДВИЂЕНА ЗА ИЗГРАДЊУ ИЛИ ЈЕ ВЕЋ ИЗГРАЂЕНА ИЛИ ПРЕКО ПРИВАТНОГ ПРОЛАЗА.
- ЗА ОБЈЕКТЕ У НИЗУ: **650 м²**
- МИНИМАЛНА ШИРИНА ПАРЦЕЛЕ ЗА СЛОБODНОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ **20,00 м**
- МИНИМАЛНА ШИРИНА ПАРЦЕЛЕ ЗА ОБЈЕКТЕ У НИЗУ **15,00 м**
- ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ ПАРЦЕЛЕ **50%**
- ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ ПАРЦЕЛЕ **1,6**
- ПРОЦЕНАТ ОЗЕЛЕЊЕНИХ ПОВРШИНА: **20%**

ВИСИНСКА РЕГУЛАЦИЈА

- МАКСИМАЛНА СПРАТНОСТ СТАМБЕНОГ ОБЈЕКТА ОД П до П+2
- МАКСИМАЛНА СПРАТНОСТ ЕКОНОМСКОГ ОБЈЕКТА ЈЕ П или ВП, ИЗУЗЕТНО СЕ ДОЗВОЉАВА ИЗГРАДЊА ПОДРУМА УКОЈИКО ХИДРОТЕХНИЧКИ УСЛОВИ ТО ДОЗВОЉАВАЈУ
- ПАРЦЕЛЕ СЕ МОГУ ОГРАЂИВАТИ ОГРАДОМ ВИСИНЕ ДО 1,60 м РАЧУНАЈУЋИ ОД КОТЕ ПУТА ИЛИ ТРАНСПАРЕНТНОМ ОГРАДОМ ДО ВИСИНЕ ОД 2,20 м

ХОРИЗОНТАЛНА РЕГУЛАЦИЈА

Растојање регулационе линије од грађевинске линије у сеоској зони је **5,00 м**, ОСИМ ЗА ОБЈЕКТЕ КОЈИ СУ ПОСТАВЉЕНИ У РЕГУЛИСАНОМ ДЕЛУ УЛИЦЕ У КОМ СЕ ГРАЂЕВИНСКА И РЕГУЛАЦИОНА ЛИНИЈА ПОКЛАПАЈУ. У СЕОСКОЈ ЗОНИ РАСТОЈАЊЕ РЕГУЛАЦИОНЕ ОД ГРАЂЕВИНСКЕ УТВРЂУЈЕ СЕ И НА ОСНОВУ ПОЗИЦИЈЕ ВЕЋИНЕ ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКТА (ПРЕКО 50%).

За сеоске стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног пролаза, растојање између регулационе и грађевинске линије се одређује на основу локацијских услова.

Растојање слободностојећег објекта на делу бочног дворишта и линије суседне грађевинске парцеле је **2,50 м**, а двојних и објеката у прекинутом низу **4,00 м**.

За изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од **4,0 м** НЕ МОГУ СЕ НА СУСЕДНИМ СТРАНАМА ПРЕДВИЂАТИ ОТВОРИ СТАМБЕНИХ ПРОСТОРИЈА.

Међусобна удаљеност нових спратних сеоских објеката је **6,00 м**, а приземних слободностојећих **5,00 м**.

За изграђене сеоске објекте који су међусобно удаљени мање од **3,00 м** НЕ МОГУ СЕ НА СУСЕДНИМ СТРАНАМА ПРЕДВИЂАТИ ОТВОРИ СТАМБЕНИХ ПРОСТОРИЈА.

Међусобна удаљеност сеоских објеката који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, утврђује се локацијским условима према врсти изградње.

Међусобна растојања економских објеката зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ доминантни ветар у односу на чисте објекте. Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање између нових објеката мора бити најмање **5,00 м**.

Међусобно растојање стамбеног објекта и сточне стаје је **15,00 м**.

Ђубриште и пољски клозет могу бити удаљени од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде најмање **20,00 м**, и то само на нижој коти.

У случају да се економски делови суседних грађевинских парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле НЕ МОЖЕ БИТИ МАЊЕ ОД **1,00 м**.

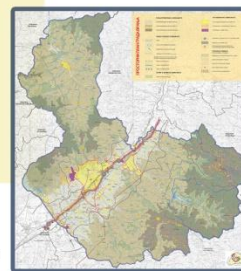
На парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут, најмања ширина приступног економског пута на парцели износи **3,00 м**, а економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).

На парцели са нагибом терена према јавном путу (навише), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти, најмања ширина приступног стамбеног пута је **2,50 м**, а економског **3,00 м**.

Међусобна удаљеност слободностојећих вишеспратних објеката и објеката који се граде у прекинутом низу, износи најмање **1/2** висине вишег објекта. Ово растојање се може смањити на **1/4** висине вишег објекта ако објекти на наспрамним бочним фасадама НЕ САДРЖЕ НАСПРАМНЕ ОТВОРЕ НА СТАМБЕНИМ ПРОСТОРИЈАМА.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Помоћни објекти су објекти уз стамбени објекат, у функцији су коришћења главног објекта, и чија намена не угрожава главни објекат и суседне парцеле. На истој грађевинској парцели могу се градити помоћни објекти који служе коришћењу стамбеног и другог објекта (оставе, септичке јаме, бунари, оgrade и слично). Помоћни објекти се не урачунавају у корисну бруто развијену грађевинску површину, али се површина под овим објектима узима у обзир при израчунавању процента заузетости парцеле.

- **МАКСИМАЛНА СПРАТНОСТ ЈЕ П**
- **МАКСИМАЛНА ВИСИНА ОБЈЕКТА 5,00 м**

Економски објекти су објекти који се граде у оквиру пољопривредног домаћинства служе за обављање пољопривредне делатности. То су објекти за гајење животиња (стаје за гајење коња, штале за гајење говеда, објекти за гајење живине, коза, оваца и свиња, као и објекти за гајење голубова, кунџа, украсне живине и птица); пратећи објекти за гајење домаћих животиња (испусти за стоку, бетонске писте за одлагање чврстог стаљњака, објекти за складиштење осоке); објекти за складиштење сточне хране (сеници, магацини за складиштење концентроване сточне хране, бетонирани силио јаме и силио тренчеви); објекти за складиштење пољопривредних производа (амбари, кошеве) и други слични објекти на пољопривредном газдинству (објекти за машине и возила, пушнице, сушионице, магацини хране и сл.).

КОМЕРЦИЈАЛНО-ПОСЛОВНИ И ПРОИЗВОДНИ КОМПЛЕКСИ

- **МИНИМАЛНА ПОВРШИНА ПАРЦЕЛЕ 2000 м²**
- **МИНИМАЛНА ШИРИНА ПАРЦЕЛЕ 30,00 м**
- **ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ ПАРЦЕЛЕ 60%**
- **ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ ПАРЦЕЛЕ 1.5**
- **ПРОЦЕНАТ ОЗЕЛЕЊЕНИХ ПОВРШИНА 30%**
- **МАКСИМАЛНА ВИСИНА ОБЈЕКТА 12,00м**
- **Уколико грађевинска парцела нема директан приступ на саобраћајницу, може имати колски прилаз са друге парцеле (сукориснички) који је минималне ширине 3,50 м.**

У оквиру комплекса предвидети подизање појасева заштитног зеленила (компактних засада листопадне и четинарске вегетације).

Минималне ширине појаса заштитног зеленила за производне комплексе су: 2,00 м од бочних и задње границе парцеле и 5,00 м према саобраћајници.

ВИСИНСКА РЕГУЛАЦИЈА

- **МАКСИМАЛНА СПРАТНОСТ КОМЕРЦИЈАЛНО-ПОСЛОВНИХ ОБЈЕКТА П+2**
- **ЗА ПРОИЗВОДНЕ И ИНДУСТРИЈСКЕ КОМПЛЕКСЕ ДОЗВОЉЕНА ВИСИНА ОБЈЕКТА СЕ НЕ УТВРЂУЈЕ.**

ХОРИЗОНТАЛНА РЕГУЛАЦИЈА

Минимално растојање између регулационе и грађевинске линије за објекте комплекса је 5,00 м од регулације саобраћајнице.

Минимално растојање од бочних и задње границе парцеле је 1/2 висине вишег објекта, а не мање од 5,00 м, уз обавезу садње најмање једног дрвореда.

Међусобно растојање између објеката је минимум 1/3 висине вишег објекта, а не мање од 4,00 м.

Парцеле на којима се налазе индустријски и привредни објекти могу се оградивати зиданом оградом висине до 2,50 м.

УСЛОВИ И НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА ПРИСТУПА ПАРЦЕЛИ И ПРОСТОРА ЗА ПАРКИРАЊЕ ВОЗИЛА

Новоформирана парцела мора имати приступ на пут или другу јавну површину намењену за саобраћај. Ширина приступа новоформиране парцеле јавно саобраћајној површини не може бити мања од 2,50 м, а за индустријске и сервисно-радне објекте од 3,50 м.

За паркирање возила за сопствене потребе власници обезбеђују простор на сопственој парцели изван површине јавног пута по нормативима следећим односа потребних паркинг или гаражних места и корисног простора:

ЗА САДРЖАЈ

МИНИМУМ 1 ПАРКИНГ ИЛИ ГАРАЖНО МЕСТО ПО ЈЕДИНИЦИ МЕРЕ НА:

СТАМБЕНИ ОБЈЕКТИ	100м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
БАНКЕ И МЕДИЦИНСКЕ УСТАНОВЕ	70м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
ПОСЛОВАЊЕ	100м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
АДМИНИСТРАЦИЈА	100м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
ПОШТЕ	150м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
РОБНА КУЋА	100м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА
РЕСТОРАН	8 СТОЛИЦА
ХОТЕЛ	10 КРЕВЕТА
ПОЗОРИШТА, БИОСКОПИ	30 ГЛЕДАЛАЦА
СПОРТСКА ХАЛА	40 ГЛЕДАЛАЦА
ПРОИЗВОДЊА И ИНДУСТРИЈА	200м ² КОРИСНОГ ПРОСТОРА

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

ЗОНЕ ЗАБРАЊЕНЕ ГРАДЊЕ И ВРСТА ОБЈЕКТА ЧИЈА ЈЕ ИЗГРАДЊА ЗАБРАЊЕНА

- На основу услова Министарства одбране Републике Србије дефинисане су зоне забрањене, ограничене и контролисане градње (потпуна забрана градње објеката свих намена) – које су нанете на Рефералној карти 1: Намена површина.
- У зони I и II акумулације „Првонек“ успоставља се режим строгог и контролисаног санитарног надзора са забраном изградње објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације и забраном изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту.

Објекти чија је изградња забрањена су сви објекти обухваћени Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину за које се у прописаној процедури не обезбеди сагласност на процену утицаја објеката на животну средину.

Објекат не испуњава услове за изградњу уколико је на постојећој јавној површини, на површинама уже зоне санитарне заштите водоизворишта, или на објектима или коридорима постојеће инфраструктуре.

На простору предвиђеном за заштитне појасеве не могу се градити објекти и вршити радови супротно разлогу због којег је појас успостављен. Заштитни појас јавних путева ван насеља утврђује се у складу са Законом о јавним путевима.

Заштитни електроенергетски појас утврђује се у складу са Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских објеката.

ЈАВНИ ОБЈЕКТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

ОБРАЗОВАЊЕ, ЗДРАВСТВО, ДЕЧИЈА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА, УПРАВА, СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Дограђња и надграђња постојећих јавних објеката ће се радити на основу урбанистичког пројекта са архитектонско-урбанистичким решењем планиране изградње и овог плана, а изградња нових објеката израдом планова детаљне регулације;

Тип објекта ће свакако зависити од његове функције, али он мора бити прилагођен условима локације, спратности до П+2+Пк (изузев објеката социјалне заштите –спратности до П+1);

Комплекс мора бити уређен у складу са функцијом објекта и његовим окружењем;

Максимални индекс искоришћености код објеката јавне намене не треба да буде већи од 25%;

Обавезно је на парцели обезбедити минимално 20% зеленила а остатак слободне површине уредити у складу са основном наменом објекта (паркирање, пешачке и слободне површине, спортска игралишта и терени, и сл.);

Уколико су поједине функције ових делатности у објектима градитељског наслеђа или амбијенталних целина, морају задовољавати услове надлежне службе заштите;

У оквиру зона становања могу бити и образовање, дечија и социјална заштита, здравство, култура, информисање, спорт и рекреација; Специјализоване школе или спортски клубови могу бити пратеће намене у оквиру спортских и рекреативних центара али и осталих намена;

Код спортских објеката дозвољава се рушење дотрајалих објеката, изградња нових објеката, надграђња, реконструкција, адаптација, употпуњавање потребним спортским садржајима – отвореним или затвореним спортским објектима;

На локацијама предвиђеним за спортске комплексе или објекте не дозвољава се привремена изградња објеката друге намене која није у функцији спорта. До привођења коначној намени на локацијама за спорт и рекреацију могу се привремено уређивати и градити само спортска игралишта и објекти;

Дозвољени су изградња, реконструкција, адаптација и поправка дечјих и спортско-рекреативних игралишта;

Потребно је предвидети заштиту од буке око отворених спортских терена.

Забрањена је у комплексима јавних објеката изградња других објеката, који би могли да угрозе животну средину и основну намену.

ПАРКОВИ

Паркове треба опремити стандардном инфраструктуром. Код подизања нових парковских површина важе следећи услови:

- потребно је да постоји пројекат парка у одговарајућој размери са прецизно одређеном границом парка, унутрашњим саобраћајницама и парковским објектима;
- зеленило треба да буде репрезентативно;
- планирати места за постављање споменика;
- планирати водене површине (вештачка језера, фонтане);
- садржаји треба да буду концентрисани (миран одмор, игра, шетња и др);
- садржај рекреативних објеката треба да обухвати све старосне групе.

ОСТАЛО ЈАВНО ЗЕЛЕНИЛО

Избор врста за дрворедно зеленило прилагодити условима:

- једнострано или обострано дрвореди;
- прекинуте низове погунити истом врстом;
- за нове дрвореде користити врсте са добро развијеном и формираном круном, снажним кореновим системом и правим деблом најмање 2,80-3,00 м висине;
- у улицама где услови захтевају урадити реконструкцију дрворедног зеленила фазном заменом старих стабала.

СКВЕРОВИ

Код реконструкције скверова важе следећи услови:

- сачувати сквер у постојећим границама;
- уклонити привремене објекте;
- реконструисати сквер у стилу у којем је подигнут и уважавати правце пешачког кретања.

Код подизања нових скверова важе следећи услови:

- уважавати правце пешачког кретања, – стазе, платои могу да заузимају до 35 % територије сквера;
- пожељно је да избор материјала и композиција застора буде репрезентативна.

ГРОБЉА

Задржавају се сва постојећа гробља. За гробља која су у функцији потребно је опремити их недостајућим инфраструктуром где год то просторне могућности дозвољавају.

Димензионисање површина за сахрањивање:

Бруто површина гробнице – двојне 2,50 x 2,75 око 12,0 м²
Грбови у низу 2,20x1,0 и 2,30x1,10 око 5,0 м².

Нова гробља треба планирати у ортогоналном систему, са максималним процентом озелењавања. Ниво подземних вода за гробље не сме изнад 2,50 м.

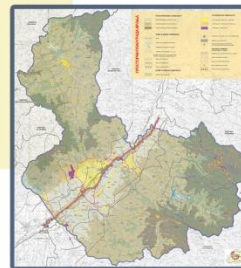
Постојећа гробља је могуће оградити нетранспарентном оградом уколико не постоји могућност формирања заштитног зеленила.

ЗАШТИТНО ЗЕЛЕНИЛО

Заштитно зеленило у систему зелених површина треба да обезбеди повезивање зелених површина у грађевинском реону са шумским и зеленим површинама ван грађевинског подручја. На парцелама које се граниче са потоком, појас је 5,00 м.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

На основу Закона о пољопривредном земљишту ("Службени гласник Републике Србије", број 62/06, 65/08, 41/09 и 112/15) Пољопривредно земљиште је добро од општег интереса за Републику Србију које се користи за пољопривредну производњу и не може се користити у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним овим законом.

Пољопривредно земљиште јесте земљиште које се користи за пољопривредну производњу (њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, рибањаци, трстици и мочваре) и земљиште које се може привести намени за пољопривредну производњу.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- СТАМБЕНИ И ПОМОЋНИ ОБЈЕКТИ ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ДОМАЋИНСТВО; ЕКОНОМСКИ ОБЈЕКТИ: ОБЈЕКТИ ЗА ГАЈЕЊЕ ЖИВОТИЊА, ПРАТЕЋИ ОБЈЕКТИ ЗА ГАЈЕЊЕ ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА, ОБЈЕКТИ ЗА СКЛАДИШТЕЊЕ СТОЧНЕ ХРАНЕ (СЕНИЦИ, МАГАЦИНИ ЗА СКЛАДИШТЕЊЕ СТОЧНЕ ХРАНЕ, БЕТОНИРАНЕ СИЛО ЈАМЕ И СИЛО ТРЕНЧЕВИ), ОБЈЕКТИ ЗА СКЛАДИШТЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА (АМБАРИ, КОШЕВИ, ОБЈЕКТИ ЗА ЧУВАЊЕ ГОТОВИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА, ЂУБРИВА, РЕПРОМАТЕРИЈАЛА), ОБЈЕКТИ ЗА СМЕШТАЈ ПОЉОПРИВРЕДНЕ МЕХАНИЗАЦИЈЕ И ДРУГИ СЛИЧНИ ОБЈЕКТИ НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ГАЗДИНСТВУ); ПОМОЋНИ ОБЈЕКТИ ФУНКЦИЈИ ПОЉОПРИВРЕДЕ (СТАКЛЕНИК, ПЛАСТЕНИК, РАСАДНИК, ОБЈЕКАТ ЗА ПРЕРАДУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА, ВОЋАРСКА И ВИНОГРАДАРСКА КУЋИЦА, ОБЈЕКАТ ЗА ГАЈЕЊЕ ПЕЧУРКИ, ОБЈЕКАТ ЗА СКЛАДИШТЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА - СИЛОСИ, ХЛАДЊАЧЕ, МАГАЦИНИ И СЛ.), ОБЈЕКТИ ЗА ПРЕРАДУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА, СЕРВИСНО-РАДНИ ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ПОСЛОВНИ ОБЈЕКТИ И СЛ.;
- ОБЈЕКТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА – ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ (ИЗГРАДЊА ПУТЕВА, СА ПРИПАДАЈУЋИМ ПОВРШИНАМА И ОБЈЕКТИМА, ИЗГРАДЊА ВОДОПРИВРЕДНИХ ОБЈЕКТА, ПОСТРОЈЕЊА ЗА ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ОТПАДНИХ ВОДА, ЕНЕРГЕТСКИХ ОБЈЕКТА, ОБЈЕКТА ЗАКОРИШЋЕЊЕ ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ, КОМУНАЛНИХ ОБЈЕКТА (ГРОБЉА), СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ ОБЈЕКТА, ШИРЕЊЕ НАСЕЉА И СЛ., УЗ ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ УСЛОВА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.
- У ДРУГИМ СЛУЧАЈЕВИМА АКО ЈЕ УТВРЂЕН ОПШТИ ИНТЕРЕС.

Пољопривредно земљиште може се користити и за проширење постојећих грађевинских реона насеља, као и формирање грађевинског земљишта изван грађевинског реона за потребе привреде, туризма, рекреације, комуналних делатности и др.

ОПШТА ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ

Организација сеоског и мешовитог домаћинства

Пољопривредно и мешовито домаћинство (становање и пољопривредне делатности) чине:

- 1) СТАМБЕНО ДВОРИШТЕ КОЈЕ САДРЖИ: ОБЈЕКТЕ ЗА СТАНОВАЊЕ И ПОМОЋНЕ ОБЈЕКТЕ УЗ СТАМБЕНИ ОБЈЕКАТ И СТАМБЕНИ ПРИСТУП;
- 2) ЕКОНОМСКО ДВОРИШТЕ КОЈЕ САДРЖИ ЕКОНОМСКЕ И ПОМОЋНЕ ОБЈЕКТЕ И ЕКОНОМСКИ ПРИСТУП;
- 3) ОКУЋНИЦА – ДЕО ПРИПАДАЈУЋЕ ПАРЦЕЛЕ У ФУНКЦИЈИ ПОЉОПРИВРЕДЕ СА БАШТОМ, ВОЋЊАКОМ, ВИНОГРАДОМ И ДР.

Породични стамбени објекат - изградња стамбених објеката без објеката за пољопривредну производњу није дозвољена, као и изградња на планираним и постојећим инфраструктурним коридорима, на просторима специјалне намене и заштитеним деловима природе и културних добара.

На парцели је дозвољена изградња само једног стамбеног објекта максималне спратности до П+2, односно, ако хидротехнички услови, односно, ниво подземних вода дозвољавају изградњу подрума. Минимална удаљеност објекта од јавног пута се одређује у складу са Законом о јавним путевима и условима надлежног јавног предузећа.

- МИНИМАЛНА ПОВРШИНА ПАРЦЕЛЕ: 300 м², СА ОБЕЗБЕЂЕНИМ ПРИСТУПОМ ЈАВНОЈ САОБРАЋАЈНОЈ ПОВРШИНИ, ПЛАНОМ ПРЕДВИЂЕНА ЗА ИЗГРАДЊУ ИЛИ ЈЕ ВЕЋ ИЗГРАЂЕНА.
- ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ: 40%
- ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ: 1,2
- ПРОЦЕНАТ ОЗЕЛЕЊЕНИХ ПОВРШИНА: 20%
- ПАРЦЕЛЕ СЕ МОГУ ОГРАЂИВАТИ ОГРАДОМ ВИСИНЕ ДО 1,60 м РАЧУНАЈУЋИ ОД КОТЕ ПУТА ИЛИ ТРАНСПАРЕНТНОМ ОГРАДОМ ДО ВИСИНЕ ОД 2,20 м

Помоћни објекат (гаража за путничко возило, летња кухиња, сушница, пушница, остава за храну, водонепропусна септичка јама, пречишћач отпадних вода, котларница, бунар, пољски WC, ђубриште и сл.). Дозвољена је изградња више од једног помоћног објекта (у складу са потребама газдинства) чија је максимална спратност П и чија је минимална удаљеност од породичног објекта и суседне парцеле 3,00 м. Не дозвољава се изградња помоћног објекта ако на парцели не постоји породични стамбени објекат. Септичке јаме морају бити зидане од водонепропусног материјала. У зависности од врсте загађења пречишћачи отпадних вода могу бити и биолошки. Удаљеност водонепропусне септичке јаме од сопственог главног објекта је минимално 3,00 м.

Економски објекти су објекти који се граде у оквиру пољопривредног домаћинства служе за обављање пољопривредне делатности. То су објекти загајење животиња (стаје за гајење коња, штале за гајење говеда, објекти за гајење живине, коза, оваца и свиња, као и објекти за гајење голубова, кунића, украсне живине и птица); пратећи објекти за гајење домаћих животиња (испусти за стоку, бетонске писте за одлагање чврстог стаљака, објекти за складиштење осоке); објекти за складиштење сточне хране (сеници, магацини за складиштење концентроване сточне хране, бетониране сило јаме и силотренчеви); објекти за складиштење пољопривредних производа (амбари, кошеве, објекти за чување готових пољопривредних производа, ђубрива, репроматеријала) и други слични објекти на пољопривредном газдинству (објекти за машине и возила, пушнице, сушионице, магацини хране сл.).

- МАКСИМАЛНА СПРАТНОСТ ЈЕ П ИЛИ ВП
- ИНДЕКС ИСКОРИШЋЕНОСТИ: 60%
- ИНДЕКС ИЗГРАЂЕНОСТИ: 1,0
- МАКСИМАЛНА ВИСИНА ОБЈЕКТА 9,00 м

Помоћни објекат у функцији пољопривреде (стакленик, пластеник, расадник, објекат за прераду пољопривредних производа, воћарска и виноградарска кућица, објекат за гајење печурки, објекат за складиштење пољопривредних производа - силоси, хладњаке, магацини и сл.).

Спратност објекта је максимално П+Пк или По+П+Пк ако хидротехнички услови, односно, ниво подземних вода дозвољавају изградњу подрума.

Пословни објекат (објекти за потребе организовања туристичке понуде, угоститељства и сл., само ако постоји пољопривредна производња на газдинству, као и објекти из области спорта и рекреације). Дозвољава се изградња само једног пословног објекта на парцели, максималне спратности П+Пк.

Растојање регулационе линије од грађевинске линије у сеоској зони је 5,00 м, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање регулационе од грађевинске утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%).

Међусобна растојања економских објеката зависе од организације економског дворишта, стим да се прљави објекти могу постављати само низ доминантни ветар у односу на чисте објекте. Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање између нових објеката мора бити најмање 5,00 м.

Међусобно растојање стамбеног објекта источне стаје је 15,00 м.

Ђубриште и пољски клозет могу бити удаљени од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде најмање 20,00 м, и то само на нижој коту. У случају да се економски делови суседних грађевинских парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле не може бити мање од 1,00 м.

На парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коту уз јавни пут, најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,00 м, а економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).

На парцели са нагибом терена према јавном путу (навише), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коту, најмања ширина приступног стамбеног пута је 2,50 м, а економског 3,00 м.

ПАРЦЕЛЕ СЕ МОГУ ОГРАЂИВАТИ ТРАНСПАРЕНТНОМ ОГРАДОМ ВИСИНЕ МАКСИМАЛНО 2,20 м. Ограда и стубови се постављају у оквиру парцеле.

Дозвољена је изградња отворених спортских терена.

Уколико хидротехнички услови, односно, ниво подземних вода дозвољавају, могућа је и изградња засебног објекта који је укопан или полуукопан чија је намена остава или складиштење за сопствене потребе.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

МИНИМАЛНА ЗАШТИТНА ОДСТОЈАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ОБЈЕКТА У ФУНКЦИЈИ РАТАРСТВА:

- од саобраћајнице (државног пута I и II реда и општинског пута) – **50,00 м**;
- од грађевинског реона насеља – **200,00 м** (не односи се на стакленике, пластенике и силосе);
- између стамбених објеката, туристичко-рекреативних зона према ораницама, односно плантажним воћњацима који се интензивно третирају вештачким ђубривом и пестицидима од најмање **800,00м**;
- у заштитном појасу водотока од **10,00м** између границе пољопривредних парцела и обале водотока није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива.
- између границе комплекса сточних фарми и објеката у окружењу, и то од стамбених зграда, путева првог реда и речних токова **200,00м** и од изворишта водоснабдевања **800,00м**;

ОБЈЕКТИ НА КОЈИМА СЕ ОДРЖАВАЈУ СТОЧНЕ ПИЈАЦЕ, САЈМОВИ И ИЗЛОЖБЕ МОРАЈУ ДА ИСПУЊАВАЈУ СЛЕДЕЋЕ УСЛОВЕ:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да нису удаљени од главног пута;
- да нису за последњих служили за сточна гробља и јавно ђубристе;
- изложбене просторије могу изузетно да се налазе и у самом насељу;
- да има само један улаз довољно простран и са изграђеним вратима; и
- да има издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА ЗА ПИЈАЦЕ

Сточна пијаца

1) Минимална површина сточне пијаце износи **1 ха**.

2) да буде ограђена оградом која онемогућава неконтролисани приступ људима и животињама, висине најмање **1,80 м**, с једним улазом и једним излазом, са дезинфекцијском баријером на улазу и излазу и на којем се воде подаци о уласку и изласку животиња и превозних средстава;

3) да има наткривене рампе за утовар и истовар животиња;

4) да има посебно обележене просторе за различите врсте и категорије животиња;

5) да има опремљену просторију за надлежног ветеринара са обезбеђеним приступом Централној бази података о обележавању животиња;

6) да има простор за дезинфекцију превозних средстава која се врши у складу са посебним прописом којим се уређује начин дезинфекције превозних средстава којима се превозе пошљике животиња, производи, сировине и отпади животињског порекла, као и опрему за чишћење и дезинфекцију;

7) да има одвојени простор за угинуле животиње и изолацију повређених животиња.

Сточна пијаца пре доласка животиња треба да буде очишћена и дезинфикована.

Сточна пијаца мора да има простор за догон стоке, дигиталну сточну вагу капацитета **1.500** килограма, кавезе за ситну и везове за крупну стоку.

Зелена пијаца

Постојеће зелене пијаце се задржавају на постојећим локацијама уз потребу свеобухватног уређења и повећања капацитета и врсте услуга, изградњом новог или реконструкцијом постојећег објекта. За новопланирану зелену пијацу потребно је обезбедити:

- пијачни плато и опремити га комуналном инфраструктуром;
- мањи затворени простор за продају млечних производа, живине и сличне робе;
- уредити пратеће садржаје
- обезбедити паркинг простор за теретна возила снабдевача и за путничка возила купаца;
- обезбедити простор за продају сезонских кабастих производа (бостан, купус, кромпир и сл.).

Кванташка пијаца

Кванташка пијаца треба да садржи следеће услове:

- формирати пијачни плато, на коме ће се паркирати возила из којих се врши продаја;
- опремити га комуналном инфраструктуром и оградити га;
- изградити пратеће садржаје (санитарни чвор, инспекција и др.);
- обезбедити паркинг простор за путничка возила купаца.

Азил за животиње (кућне љубимце)

Простор намењен за азил за животиње садржи:

- објекат за смештај ветеринара (канцеларија за ветеринара, амбуланта за животиње, санитарни чвор, апотека и помоћне просторије);
- боксове за животиње;
- простор за болесне животиње;
- манипулативни плато;
- надстрешницу за одлагање алата и хране.

Минимална површина азила за животиње је **1500 м²**. Простор мора да буде ограђен оградом минималне висине од **2,00 м**.

Гробља за животиње

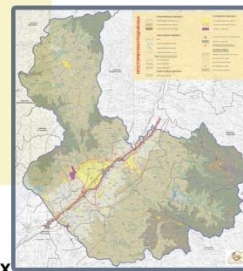
Сточно гробље је најнеповољнији начин уклањања лешина и конфиската с хигијенског и епизоотиолошког стајалишта, али је у садашњим условима много прихватљивије решење у односу на постојеће стање.

Сточно гробље мора бити ограђено оградом од бетона или цигле. На врху ограде мора бити бодљикава жица. Унутар поседа се треба налазити кућица с текућом водом, прибором за секцију лешева, прање и дезинфекцију. Након секције лешина се закопа **2,00 м** испод површине земље с направљеном хумком.

Сточна гробља се прекопавају тек за **10-15 година**. Сваку лешину треба закопати у засебну јаму. Сточно гробље се не сме користити за напасање, а за садњу неке културе се може користити тек **26 година** након престанка употребе. До тада се на њему може садити само дрвеће. Јама гробница се гради изван насељеног места. Прикладна ширина јаме је **3-5 м**, а дубина **8-15 м**. Дно треба бити најмање **1 м** изнад нивоа подземних вода. На дно се ставља дренажни слој дебљине **0,5-1 м** од туцаника или ломљеног цргла. На **1 м** од дна стављају се **2** гвоздене шипке (цеве или шине које формирају мрежу налик роштиљу) на којима се лешина задржава. Јама се зида на суво и на врху се затвара армирано-бетонском плочом која уједно служи и као сто за секцију. Локације за сточна гробља ће се, у складу са потребама, а у сарадњи са релевантним институцијама, разматрати на нивоу општине или насеља.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

На основу Закона о шумама ("Службени гласник РС", бр. 30/2010, 93/2012 и 89/2015) шумско земљиште јесте земљиште на коме се гаји шума, земљиште на коме је због његових природних особина рационалније гајити шуме, као и земљиште на коме се налазе објекти намењени газдовању шумама, дивљач и остваривању општекорисних функција шума и које не може да се користи у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним овим законом.

Шума је простор обрастао шумским дрвећем, минималне површине 5 ари, са минималном покривеношћу земљишта крунама дрвећа од 30%.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ШУМСКЕ ПРИВРЕДЕ, ОДРЖАВАЊА И ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ШУМА;
- ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА, РЕКРЕАЦИЈЕ И ЛОВСТВА (ОБЈЕКТИ ТУРИСТИЧКОГ, РИБОЛОВНОГ, ЛОВНОГ ИЛИ РЕКРЕАТИВНОГ КАРАКТЕРА – ШАНК-БАРОВИ, НАДСТРЕШНИЦЕ, ОДМОРИШТА, ПРОСТОРИЈЕ ЗА ОПРЕМУ И СЛ.);
- ИЗГРАДЊА ЕКОНОМСКИХ ОБЈЕКТА (СТОЧНЕ СТАЈЕ - УГЛАВНОМ ЗА КОЊЕ, КОЈИ СЛУЖЕ ЗА ТРАНСПОРТ И ЗА ИЗВЛАЧЕЊЕ ШУМСКЕ ГРАЂЕ, ЂУБРИШНЕ ЈАМЕ, ПОЉСКИ КЛОЗЕТИ, САНИТАРНИ ПРОПУСНИК, МАГАЦИНИ ХРАНЕ И ОБЈЕКТИ НАМЕЊЕНИ ИСХРАНИ СТОКЕ, МАГАЦИНИ ХРАНЕ ЗА СОПСТВЕНУ УПОТРЕБУ, ЛЕТЊА КУХИЊА, НАДСТРЕШНИЦЕ ЗА МАШИНЕ И ВОЗИЛА, И ДР) ИЛИ СТАМБЕНИХ ОБЈЕКТА СОПСТВЕНИКА ШУМА НА ПОВРШИНИ ДО 10 АРИ;
- ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА ЗА КОРИШЋЕЊЕ ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ МАЛИХ КАПАЦИТЕТА (МАЛЕ ЕЛЕКТРАНЕ И ДРУГИ СЛИЧНИ ОБЈЕКТИ) И ЕКСПЛОАТАЦИЈА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА, АКО ЈЕ ПОВРШИНА ШУМА И ШУМСКОГ ЗЕМЉИШТА ЗА ОВЕНАМЕНЕ МАЊА ОД 15 НА;
- ПРИСТУПНЕ САОБРАЋАЈНЕ ПОВРШИНЕ И ПРАТЕЋА ИНФРАСТРУКТУРА У ФУНКЦИЈИ ГАЗДОВАЊА ШУМАМА;
- АКО ЈЕ УТВРЂЕН ОПШТИ ИНТЕРЕС.

Изградња на шумском земљишту и промена намене шума и шумског земљишта може се вршити уз сагласност надлежног Министарства.

ОПШТА ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ШУМСКОМ ЗЕМЉИШТУ

- ЕКОНОМСКИ ОБЈЕКТИ - СПРАТНОСТ ЕКОНОМСКИХ ОБЈЕКТА ЈЕ П-ПРИЗЕМЉЕ; ИЗУЗЕТНО СЕ ДОЗВОЉАВА ИЗГРАДЊА ПОДРУМА; МЕЂУСОБНО РАСТОЈАЊЕ ДРУГИХ ОБЈЕКТА ИСТОЧНЕ СТАЈЕ ЈЕ 15,00 м;
- ОБЈЕКТИ ЗА ТУРИСТИЧКЕ, УГОСТИТЕЉСКЕ, СМЕШТАЈНЕ, СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНЕ СВРХЕ МОГУ БИТИ ПОВРШИНЕ ДО 300 м² И СПРАТНОСТИ ДО П+1+Пк, СА МОГУЋОМ ИЗГРАДЊОМ ПОДРУМА УКОЛИКО ТО ХИДРОЛОШКИ УСЛОВИ ДОЗВОЉАВАЈУ;
- ПРАТЕЋИ ОБЈЕКТИ ЗА ОПРЕМУ, ШАНК-БАРОВИ, ОДМОРИШТА, НАДСТРЕШНИЦЕ И СЛ. - МАКСИМАЛНЕ ПОВРШИНЕ ОБЈЕКТА 40 м² И СПРАТНОСТИ ДО П+Пк;
- НАЈВЕЋА ДОЗВОЉЕНА ВИСИНА СОЈЕНИЦЕ И НАДСТРЕШНИЦЕ ЈЕ 7,00 м.

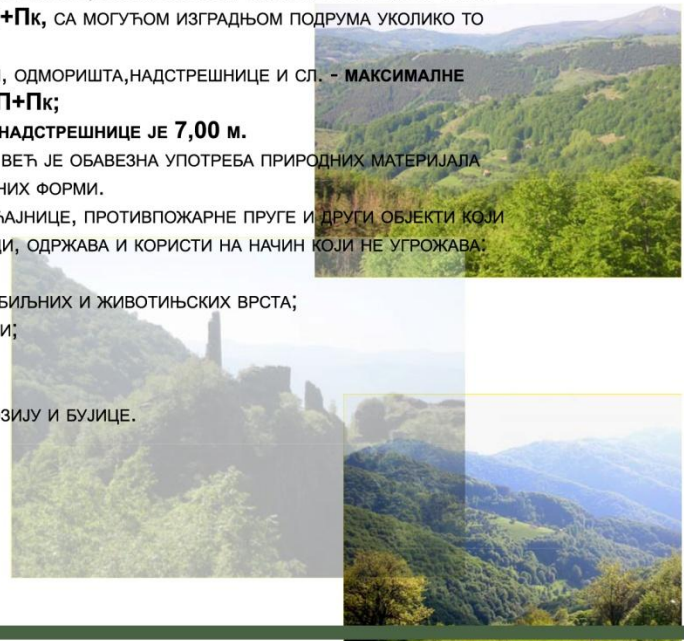
ОБЈЕКТИ НЕ СМЕЈУ ДА СЕ ГРАДЕ ОД БЕТОНА, ВЕЋ ЈЕ ОБАВЕЗНА УПОТРЕБА ПРИРОДНИХ МАТЕРИЈАЛА (ДРВО, КАМЕН, ШИНДРА И ТД.) И ТРАДИЦИОНАЛНИХ ФОРМИ.

Техничка инфраструктура (шумске саобраћајнице, противпожарне пруге и други објекти који служе газдовању шумама) планира се, гради, одржава и користи на начин који не угрожава:

- 1) ИЗВОРИШТА ВОДА И ВОДНЕ ТОКОВЕ;
- 2) СТАНИШТА ЗНАЧАЈНА ЗА ОПСТАНАК ДИВЉИХ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА;
- 3) ПРОЦЕС ПРИРОДНОГ ПОДМЛАЂИВАЊА У ШУМИ;
- 4) КУЛТУРНУ И ИСТОРИЈСКУ БАШТИНУ;
- 5) ОСТАЛЕ ОПШТЕКОРИСНЕ ФУНКЦИЈЕ ШУМА;
- 6) СТАБИЛНОСТ ЗЕМЉИШТА И НЕ УЗРОКУЈЕ ЕРОЗИЈУ И БУЈИЦЕ.

ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

3

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

Према Закону о водама ("Службени гласник РС", бр. 30/10, 93/12 и 101/16) водно земљиште је земљиште на коме стално или повремено има воде, због чега се формирају посебни хидролошки, геоморфолошки и биолошки односи који се одражавају на акватични и приобални екосистем. Водно земљиште текуће воде јесте корито за велику воду и приобално земљиште. Водно земљиште стајаће воде јесте корито и појас земљишта уз корито стајаће воде, до највишег забележеног водостаја. Водно земљиште обухвата и напуштено корито и пешчани и шљунчани спруд који вода повремено плави и земљиште које вода плави услед радова у простору (преграђивања текућих вода, експлоатације минералних сировина и слично).

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА У ФУНКЦИЈИ ВОДОПРИВРЕДЕ, ОДРЖАВАЊА ВОДОТОКА;
- ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА ИНФРАСТРУКТУРЕ У СКЛАДУ СА ПРОСТОРНИМ ИЛИ УРБАНИСТИЧКИМ ПЛАНОМ;
- ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЈУ РЕЧНОГ МАТЕРИЈАЛА;
- ОБЈЕКТИ ЗА ТУРИСТИЧКО-РЕКРЕАТИВНЕ И СПОРТСКЕ СВРХЕ;
- ПРАТЕЋИ ОБЈЕКТИ (ШАНК-БАРОВИ, ПРОСТОРИЈЕ ЗА ПРЕСВЛАЧЕЊЕ И СЛ);
- ДРВЕНЕ СОЈЕНИЦЕ, СПЛАВОВИ И НАДСТРЕШНИЦЕ;
- ПАРТЕРНО УРЕЂЕЊЕ (СПОРТСКИ ТЕРЕНИ, ОПРЕМА, МОБИЛИЈАР, ПЛАЖЕ И СЛ);
- РИБЊАЦИ;
- МИНИ АКУМУЛАЦИЈЕ И МАЛЕ ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ;
- СИСТЕМИ ЗА ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ВОДА;
- ОБЈЕКТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ ВОДА;
- ОБЈЕКТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАШТИТЕ ОД ШТЕТНОГ ДЕЈСТВА ВОДА.

Изградња на водном земљишту и промена намене водног земљишта може се вршити уз сагласност надлежног Министарства.

ОПШТА ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ВОДНОМ ЗЕМЉИШТУ

На водном земљишту забрањена је изградња привредних и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште или угрозити безбедност водопривредне инфраструктуре.

ПРАТЕЋИ ОБЈЕКТИ (ШАНК-БАРОВИ, ОДМОРИШТА, ПРОСТОРИЈЕ ЗА ОПРЕМУ И СЛ) МОГУ БИТИ ПОВРШИНЕ ДО 40 м², СПРАТНОСТИ ОД П+0 ДО П+Пк.

НАЈВЕЋЕ ДОЗВОЉЕНЕ ВИСИНЕ СОЈЕНИЦА, СПЛАВОВА И НАСТРЕШНИЦА СУ 7,00 м.

ОБЈЕКТИ ЗА ТУРИСТИЧКО-РЕКРЕАТИВНЕ СВРХЕ МОГУ БИТИ ПОВРШИНЕ ДО 300 м² У ОСНОВИ, СПРАТНОСТИ ДО П+1+Пк.

Изградња и опремање објеката намењених рекреацији, туризму, развоју НА ВОДИ, СПОРТСКОМ РИБОЛОВУ И СЛИЧНО МОРА БИТИ ПРВЕНСТВЕНО ОД МОНТАЖНИХ ЕЛЕМЕНАТА, СА НЕОПХОДНИМ САНИТАРНО-ТЕХНИЧКИМ УРЕЂАЈИМА И АРХИТЕКТОНСКОМ ОБРАДОМ КОЈА СЕ УКЛАПА У ПЕЈЗАЖ.

3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПЛАНА

3.1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

ПРОСТОРНИМ ПЛАНОМ УТВРЂУЈЕ СЕ ИЗРАДА ПЛАНОВА:

Генерални план:

- Измене и допуне Генералног урбанистичког плана Врања.

План генералне регулације:

- Измене и допуне планова генералне регулације Зоне 1, 2, 3, 4 и 5 у Врању;
- Измене и допуне плана генералне регулације Врањске Бање;
- План генералне регулације мреже постројења за наводњавање са језером и браном "Вртогош";
- Планови генералне регулације за насеља: Крива Феја, Давидовац, Доњи Вртогош, Доњи Нерадовац, Ранутовац, Ратаје, Власе и Дубница.

План генералне регулације може се донети и за мреже објеката и површине јавне намене.

План детаљне регулације:

- привредно радне зоне Бунушевац,
- привредно радне зоне Ристовац;
- привредно радне зоне Бресница;
- Измене и допуне ПДР-а цевовода сирове воде од бране Првонек до постројења за прераду пијаће воде у Врањској Бањи;
- подбрански део акумулације "Првонек";
- трасе топловода од Врањске Бање до Врања;
- привредно - радних зона у административном подручју града Врања;
- Добре воде;
- Кумаревска Чука;
- инфраструктурних објеката на територији града Врања;
- система за наводњавање;
- уређење водотока Јужне Мораве на територији Града Врања;
- промене регулације у постојећим грађевинским подручјима насеља.

План детаљне регулације може се донети и када просторним, односно урбанистичким планом јединице локалне самоуправе његова израда није одређена, на основу одлуке надлежног органа или по захтеву лица које са јединицом локалне самоуправе закључи уговор о финансирању израде тог планског документа.

Уређајне основе насеља:

Уређајне основе су саставни део Просторног плана и то:

Горњи Вртогош, Златокоп, Бресница, Големо Село, Барелић и Ристовац.

Уређајне основе могу да се израђују и за друга сеоска насеља уколико постоји потреба за њиховом израдом.

Урбанистички пројекат:

- за туристичке и привредне зоне и комплексе који су већи од 0,2ha;
- за пословно-услужни комплекс Девотин;
- за Марково Кале;
- за мини хидроелектране;
- за рибњаке, азиле за животиње;
- за верске објекте и тд.

Урбанистички пројекат се израђује када је то предвиђено планским документом или на захтев инвеститора, за потребе урбанистичко-архитектонског обликовања површина јавне намене и урбанистичко-архитектонске разраде локације.

Идејни и главни пројекти

- изградња и реконструкција државних путева, општинских путева и некатегорисаних путева;
- изградња и реконструкција инфраструктурних објеката;
- изградња и реконструкција енергетских објеката;
- саобраћајно повезивање насељених места са општинским и некатегорисаним путевима.

ПЛАНОВИ КОЈИ СЕ ДИРЕКТНО СПРОВОДЕ

Просторни планови подручја посебне намене:

- Просторни план подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База "Југ"
- Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања "Јелашница"
- Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније и Измене и допуне Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније

УСКЛАЂИВАЊЕ ПОСТОЈЕЋИХ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

Генерални план:

- Генерални урбанистички план Врања

Планови генералне регулације:

- ПГР зоне 1 у Врању;
- ПГР зоне 2 у Врању;
- ПГР зоне 3 у Врању;
- ПГР зоне 5 у Врању;
- ПГР зоне 4 у Врању ;
- ПГР Врањске Бање.

Планови детаљне регулације

- ПДР блока „Спортско рекреативни центар“ у Врању;
- ПДР градске реке од државног пута I реда Београд-Врање до ушћа у реку Јужну Мораву и комплекса напуштене депоније „Доње Врање“ у Врању;
- ПДР разводног гасовода РГ 11-02 Лесковац-Врање са пратећим објектима на територији града Врања;
- ПДР потеза између улица Булевар АВНОЈ-а, париске комуне и Моше Пијаде у Врању;
- ПДР потеза између улица шумадијска, девет Југовића, синђелићева и црногорска у Врању;
- ПДР цевовода сирове воде од бране Првонек до постројења за прераду пијаће воде у Врањској бањи;
- ПДР потеза између нерадовачког пута и обилазнице у Врању;

- ПДР пословно производне зоне Рибинце 1 у Врању;
- ПДР центра Горње Чаршије у Врању;
- ПДР између улица Змај Јовина и призренска у Врању;
- ПДР између улица радних бригада, рударска и Будисава Шошкића у Врању,
- ПДР Доњи Асамбаир 1 у Врању;
- ПДР Доњи Асамбаир 1 у Врању;
- ПДР пословно производне зоне Рибинце 1 у Врању;
- ПДР насеља Смоница у Врањској Бањи;
- ПДР дела трасе колектора отпадних вода од Солунске улице до постројења за пречишћавање отпадних вода у Врању;
- ПДР за изградњу ТС 400/110 KV „Врање 4“ КО Доње Требешиње, град Врање;
- ПДР за расплет далековода 400, 110 и 35 KV код ТС 400/110 KV „Врање 4“ град Врање;
- ПДР потеза уз Нерадовачки пут у Врању;
- ПДР разводног гасовода РГ 11-02 Лесковац-Врање са пратећим објектима на територији града Врања;
- ПДР Александровачког језера;
- ПДР централне зоне скијалишта Бесна Кобила;
- ПДР привредно-радне зоне „Бунушевац“ у Врању;
- ПДР привредно радне зоне Бунушевац 2 у Врању;
- ПДР привредно радне зоне Бунушевац 3 у Врању;
- ПДР Спортско рекреативни центар у Врањској Бањи;
- ПДР у насељу Рудина у Врању;
- ПДР цевовода сирове воде од бране Првонек до постројења за прераду пијаће воде у Врањској бањи;
- ПДР Система за пречишћавање отпадних вода у Врање;
- ПДР колектора отпадних вода од Врањске Бање, насеља Ранутовац и Суви Дол до постројења за пречишћавање отпадних вода у Врању;
- ПДР регионалне депоније Метерис у Врању.

До усклађивања, наведени урбанистички планови се могу примењивати у деловима који нису супротни са планским решењима, правилима и смерницама Просторног плана.

ТАБЕЛА КАПИТАЛНИХ ПРОЈЕКТА ГРАДА ВРАЊА ЗА ПЕРИОД ОД 2018. ДО 2022.

	Назив пројекта	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
1	Инфраструктурно опремање Слободне зоне на простору ПДР Бунушевац 1	Програм 1 – Локални развој и просторно планирање	Град Врање	У току извођење радова
2	Изградња обилазнице до Слободне зоне са раскрсницом на Нерадовачком путу	Програм 7 – Путна инфраструктура	Град Врање	У току извођење радова
3	Изградња фабрике за третман отпадних вода и замена азбестних цеви на територији града	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“	У току извођење радова

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

	Назив пројеката	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
4	Завршетак изградње зграде Позоришта “Бора Станковић”	Програм 13 – Развој културе	Град Врање	У току извођење радова
5	Изградња фекалног колектора дужине око 1.474м до Слободне зоне	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	У току извођење радова
6	Реконструкција градског стадиона у сарадњи са Монтаном из Бугарске	Програм 14 – Развој спорта и омладине	Град Врање	У току извођење радова
7	Суфинансирање изградње хирушког блока (инфраструктура: водовод, атмосферска и фекална канализација, приступна саобраћајница и јавна расвета)	Програм 12 – Примарна здравствена заштита	Град Врање	У току извођење радова
8	Изградња вртића у насељу “Рашка”	Програм 8 – Предшколско васпитање	Град Врање	Спремно за реализацију
9	Подршка развоју пољопривреде кроз суфинансирање набавке селекционисаних раса домаћих животиња, садница и садног материјала, пластеника, система за наводњавање и опреме за бушење бунара	ПРОГРАМ 5 – Развој пољопривреде	Град Врање	Спремно за реализацију
10	Реконструкција зграде Народног универзитета	Програм 13 – Развој културе	ЈУ Народни универзитет	Спремно за реализацију
11	Обнова фасада у шеталишној зони	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	Спремно за реализацију
12	Замена система за грејање у ОШ „Јован Јовановић - Змај“	Програм 9 – Основно образовање	ОШ „Јован Јовановић - Змај“	Спремно за реализацију
13	Реконструкција ОШ „Бранко Радичевић“	Програм 9 – Основно образовање	ОШ „Бранко Радичевић“	Спремно за реализацију
14	Реконструкција и доградња ОШ „Бранислав Нушић“ Ратаје	Програм 9 – Основно образовање	ОШ „Бранислав Нушић“ Ратаје	Спремно за реализацију
15	Санација и доградња северозападног блока на згради Гимназије „Бора Станковић“ (IV и V фаза)	Програм 10 – Средње образовање	Гимназије „Бора Станковић“	Спремно за реализацију
16	Реновирање унутрашњости зграде Центра за социјални рад у Врању и набавка теренског возила	Програм 11 – Социјална заштита	Центар за социјални рад	Спремно за реализацију
17	Изградња улице Радничка – путни правац према фабрици СИМПО Врање и железничкој станици Врање	Програм 7 – Путна инфраструктура	Град Врање	Спремно за реализацију
18	Изградње водоводне мреже у селу Моштаница	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	Спремно за реализацију
19	Реконструкција Основне школе Радоје Домановић у Врању	Програм 9 – Основно образовање	Град Врање	Спремно за реализацију

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

	Назив пројеката	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
20	Изградња инфраструктурног објекта на локацији у селима Тибужде и Златокоп	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	Спремно за реализацију
21	Изградња комплекса базена у Врањској Бањи-	Програм 1 – Локални развој и просторно планирање	Градска општина Врањска Бања	У току израда техничке документације
22	Реконструкција спортско - рекреативног центра у Врању	Програм 14 - Развој спорта и омладине	Град Врање	У току израда техничке документације
23	Реконструкција улице “Бора Станковић” и изградња кружног тока код горње касарне	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	У току израда техничке документације
24	Изградња робне пијаце “Текија” и стварање услова за реконструкцију и опремање објекта Дома културе	ПРОГРАМ 2 – Комунална делатност	Град Врање	У току израда техничке документације
25	Уређење пешачке зоне у Врањској Бањи	Програм 1 – Локални развој и просторно планирање	Градска општина Врањска Бања	У току израда техничке документације
26	Замена челичног цевовода Ø600 сирове воде цевоводом Ø800 у дужини око 10км	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	У току израда техничке документације
27	Изградња система за водоснабдевање и вештачко оснежавање	ПРОГРАМ 4 - Развој туризма	Туристичка организација	У току израда техничке документације
28	Изградња ски лифта „Суви Извор“ на Бесној Кобили	ПРОГРАМ 4 - Развој туризма	Туристичка организација	У току израда техничке документације
29	Изградња Регионалног центра за ванредне ситуације и пратеће инфраструктуре	Програм 15 – Локална самоуправа	Град Врање	У току израда техничке документације
30	Реконструкција пута Врањска Бања - Првонек	Програм 7 – Путна инфраструктура	ГО Врањска Бања	У току израда техничке документације
31	Реконструкција објекта Задружног дома у селу Дубница	Програм 15 – Локална самоуправа	Град Врање	У току израда техничке документације
32	Проширење депоније “Метерис” и изградња рециклажног центра на депонији	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање / ЈКП "Комрад"	У току израда техничке документације
33	Реконструкција објекта Дома културе – фаза 1 – израда техничке документације	Програм 13 – Развој културе	Град Врање	Предстоји израда техничке документације

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

	Назив пројеката	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
34	Израда техничке документације за реализацију капиталних инфраструктурних пројеката у Врањској Бањи (Уређење корита и приобаља реке Бањштице, изградња зелене пијаце, изградња летње позорнице, изградња сточне пијаце)	Програм 2 – Комунална делатност	Градска општина Врањска Бања	Предстоји израда техничке документације
35	Израда техничке документације за реконструкцију свих основних и средњих школа на територији града Врања	Програм 9 и 10 - Основно и средње образовање	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
36	Реконструкција и уређење градског парка	Програм 1 – Локални развој и просторно планирање	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
37	Изградња приступне саобраћајнице у пословно-производној зони „Рибинце 1“	Програм 7 – Путна инфраструктура	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
38	Инфраструктурно опремање Слободне зоне Врање на простору Плана детаљне регулације „Бунушевац 2“, „Бунушевац 3“ и „Бунушевац 4“	Програм 1 – Локални развој и просторно планирање	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
39	Одвођење отпадних вода села Ђуковац	Програм 6 – Заштита животне средине	МЗ „Ђуковац“	Предстоји израда техничке документације
40	Изградња регионалног цевовода за водоснабдевање Врање-Нерадовац-Павловац-Ратаје- Александровац - Купининце – Црни луг – Жапско-Горњи и Доњи Вртогош - Давидовац	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
41	Проширење II висинске зоне водоснабдевања на подручју индустријске зоне „Бунушевац 1,2 и 3“	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
42	Реконструкција Фабрике за пречишћавање воде	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
43	Изградња цевовода чисте воде од постројења Кумаревска чука до града	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

	Назив пројеката	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
44	Изградња станице за препумпавање канализације и повезивање са новим колектором (насеље Палестина)	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
45	Изградња канализације по селима и повезивање са будућим ППОВ	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
46	Уређење подбранског дела бране Првонек	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
47	Изградња III висинске зоне водоснабдевања у Врању	Програм 2 – Комунална делатност	ЈП „Водовод“ Врање	Предстоји израда техничке документације
48	Уређење простора за кванташку и сточну пијацу	Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
49	Пројекат техничке регулације саобраћаја за град Врање и израда катастра хоризонталне и вертикалне сигнализације	Програм 7 – Путна инфраструктура	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
50	Израда техничке документације за реализацију капиталних инфраструктурних пројеката (Бунушевац 4, мост у селу Струпско, пут за Дапчевац, приступна саобраћајница у пословној зони Рибинце, рекултивација старе депоније насеље испод ауто пута, реконструкција и уређење корита река на територији града, азил за псе, азил за псе, итд)	Програм 2 и 7 - Комунална делатност и саобраћајна инфраструктура	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
51	Реконструкција ОШ „Доситеј Обрадовић“	Програм 9 – Основно образовање	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
52	Демонстрациона фарма „Нуклеус“	Програм 10 – Средње образовање	Средња пољопривредно – ветеринарска школа	Предстоји израда техничке документације

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВРАЊА

	Назив пројеката	Шифра и назив програма коме припада пројекат	Подносилац	Статус документације
53	Изградња Дома културе у МЗ „Рибинце“	Програм 15 – Локална самоуправа	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
54	Врање на длану – видео надзор	Програм 15 – Локална самоуправа	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
55	Изградња Тренинг центра за стручно оспособљавање радника у индустријској зони Бунушевац	Програм 3 – Локални економски развој	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
56	Израда техничке документације за изградњу комплекса изнад парка у Врањској бањи	ПРОГРАМ 4 - Развој туризма	ГО Врањска Бања	Предстоји израда техничке документације
57	Пројекат топлификације - израда техничке документације	Програм 2 – Комунална делатност	ГО Врањска Бања	Предстоји израда техничке документације
58	Израда техничке документације за изградњу система за наводњавање у селу Горњи Вртогош	Програм 5 – Развој пољопривреде	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
59	Комасација земљишта са побољшањем приступа обрадивом земљишту	Програм 5 – Развој пољопривреде	Град Врање	Предстоји израда техничке документације
60	Израда планско-техничке документације за изградњу спортске Гимназије и средње уметничке школе са Домом за ученике	Програм 10 – Средње образовање	ГО Врањска Бања	Предстоји израда техничке документације
61	Реконструкција средње Економско – трговинске школе у Врању	Програм 10 – Средње образовање	Град Врање	Спремно за реализацију
62	Израда пројектно – техничке документације за реализацију капиталних пројеката за реконструкцију домова културе у селима Доњи Вртогош, Горњи Вртогош и Требешине и изградњу зелене пијаце у насељима Доње Врање и Рашка	Програм 15 – Локална самоуправа и Програм 2 – Комунална делатност	Град Врање	Предстоји израда техничке документације

3.2. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

Основни циљ планиране организације мреже насеља и центара је стварање предуслова за динамичан и равномеран развој административног подручја града Врања, односно децентрализација подручја, активирање и убрзани развој сеоских насеља који могу постати локални или секундарни центри и нови полови развоја. Формирањем заједница насеља створиће се рационалнија мрежа и омогућити активирање потенцијала, као и превазилажење постојећих проблема. Резултат остварења циља ће бити формирање заједница насеља у оквиру којих ће се издвајати насеља која ће обављати улогу центра заједница насеља

За остваривање основне концепције потребно је:

- постепено створити повољне могућности и амбијент за редистрибуцију привредних објеката и објеката јавних служби Врања, као примарног центра у корист осталих насеља како би се омогућио равномернији развој територије општине;
- активирати сеоска насеља која у наредном периоду могу да израсту у секундарне центре. У секундарним центрима је приоритет даље инфраструктурно и комунално опремање, као и подизање нивоа развијености објеката јавних служби;
- убрзати развој локалних центара; и
- обезбедити боље функционалне везе између центара, што би се постигло побољшањем саобраћајне повезаности.

3.3. КООПЕРАЦИЈЕ СА СУСЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Сарадња са локалним самоуправама у окружењу треба да се заснива на:

- интересном повезивању руралних подручја;
- реализацији заједничког, регионалног система за одлагање чврстог отпада;
- развоју малих и средњих предузећа у функцији туризма;
- побољшању саобраћајних веза;
- коришћењу пољопривредних потенцијала за снабдевање храном, уз максимално ангажовање и развој постојећих и нових прерађивачких капацитета (мала и средња предузећа);
- дефинисању и реализовању важних саобраћајних веза;
- повезивању мрежа инфраструктуре, посебно по питању снабдевања водом;
- повезивању већих сеоских насеља ради развоја комплементарних функција;
- потенцирању развоја малих и средњих предузећа;
- дефинисању "индустријског парка" и слободне царинске зоне, комплементарно са привредним центрима;
- усклађеном развоју у коридору 10 и повезивању привредних центара;
- повезивању пољопривредних и туристичких потенцијала и развој посебних врста туризма.

ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА

Град Врање своју развојну визију заснива на интегративним процесима и модернизацији. Један од основних корака на достизању развојне визије је успостављање снажних партнерских веза са међународним институцијама и организацијама, институцијама у земљи, локалним самоуправама у Србији и иностранству, приватним и цивилним сектором.

Област међународне сарадње је могуће посматрати кроз успостављање различитих облика економске, културне и осталих облика сарадње, заједничку реализацију развојних пројеката и перманентне контакте који имају за циљ да допринесу социо-економском развоју.

Европска унија, Америчка агенција за међународни развој – USAID, Уједињене нације, Светска банка и остале институције и организације интензивно финансирају и

спроводе различите развојне програме, у којима учествује и град Врање. Као резултат таквог проактивног приступа, имплементиран је велики број пројеката из области економије, али и културе, социјалне заштите, заштите животне средине, унапређења сервиса – јачања капацитета Градске управе и сл.

Важност међународних интегративних процеса је акцентована и у најважнијим локалним стратешким документима.

У Стратегији одрживог развоја града Врања 2018 - 2022. године, идентификовано је више пројеката којима се планира интензивирање постојеће прекограничне сарадње, односно увођење нових модалитета исте, и то:

Визија: *Развијена инфраструктура и ниво пружања услуга по ЕУ стандардима, како би Врање постало атрактиван регионални центар*

Стратешки циљ 1: *Савремена инфраструктура у служби одрживог развоја града Врања*

- Израда планске документације за територију града Врања

Визија: *Рурални развој и развој пољопривреде у складу са стандардима Европске уније уз оптимално коришћење и очување расположивих ресурса*

Стратешки циљ 2: *Унапређење пољопривредне производње и стварање бољих услова за живот и рад на селу*

- Развијати тржишно оријентисану и конкурентну пољопривреду

Визија: *Врање, модеран град у Европској унији, са развијеном и одрживом локалном економијом*

Стратешки циљ 3: *Развијати одрживу и конкурентну локалну економију*

- Развој привредне структуре

Визија: *Град Врање као одговорна локална самоуправа која обезбеђује да сви имају једнаке шансе и могућности да учествују у економском и друштвеном животу*

Стратешки циљ 4: *Развијени систем локалних услуга социјалне заштите који ће бити у функцији задовољења потреба свих грађана*

- Побољшање сарадње између институција социјалне заштите, служби градске управе које се баве социјалним питањима, здравствених служби, правосуђа, полиције, образовања, НВО-а и медија

Визија: *Град Врање као модеран образовни и културни центар са заокруженим системом информисања*

Стратешки циљ 4: *Несметано одвијање савременог образовног процеса, очување културног наслеђа, квалитетнији културни програми и осамрењавање рада медија*

- Стварање бољих услова за рад образовних установа, установа културе и медија

Визија: *Град Врање као модеран образовни и културни центар са заокруженим системом информисања*

Стратешки циљ 5: *Несметано одвијање савременог образовног процеса, очување културног наслеђа, квалитетнији културни програми и осамрењавање рада медија*

- Стварање бољих услова за рад образовних установа, установа културе и медија

Визија: *Врање – град који на одговоран и одржив начин управљања животном средином*

Стратешки циљ 6: *Унапређење и заштита животне средине као један од услова бољег здравља становништва*

- Здрава вода

3.4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПЛАНА

1. Локална самоуправа:

- Град Врање;
- Месне канцеларије;
- Јавна предузећа;

2. Локално становништво

3. Ресорна Министарства:

- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде;
- Министарство финансија;
- Министарство рударства и енергетике;
- Министарство трговине, туризма и телекомуникације;
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја;
- Министарство здравља;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- Министарство одбране;
- Министарство омладине и спорта;
- Министарство културе и информисања;
- Министарство унутрашњих послова, и др.

4. Републичка Јавна предузећа, заводи, дирекције, институти, организације и друге институције, остала правна лица и пословни субјекти:

- Републички геодетски завод (Служба за катастар непокретности у Врању);
- Привредна комора Србије (Регионална привредна комора - Лесковац);
- Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа-Лесковац (CRJPO);
- Стална конференција градова и општина Србије;
- Институт за развој МСП;
- Туристичка организација Србије;
- ЈП "Србијашуме" (Биро за планирање и пројектовање у шумарству);
- ЈП "Србијашуме" (Шумско газдинство "Врање");
- ЈВП "Србијаводе" (ВПЦ "МОРАВА" Ниш, Секција Владичин Хан);
- Дирекција за воде Републике Србије;
- Завод за заштиту природе (РЈ "Ниш");
- Републички хидрометеоролошки завод;
- Републички сеизмолошки завод;
- Институт за мултидисциплинарна истраживања;
- Институт за земљиште;
- Геолошки институт Србије (Сектор за хидрогеологију и инжењерску геологију);
- ЈП "Путеви Србије" Београд (Сектор за стратегију, пројектовање и развој);
- ЈП "Железнице Србије" Београд ("Инфраструктура железнице Србије" Београд);
- ЈП "Електропривреда Србије" Београд;
- АД "Електромрежа Србије" Београд (Дирекција за пренос електричне енергије);
- ЕПС "Дистрибуција" д.о.о. Београд (Сектор за планирање и инвестиције Врање);
- ЈП "Србијагас" Нови Сад (Сектор за развој);
- АД "Југорозгас" Београд;
- Агенција за енергетску ефикасност Републике Србије;
- "Телеком Србије" АД Београд (Дирекција за технику, извршна јединица Врање);
- "Теленор" д.о.о. Нови Београд;
- "VIP" Београд;
- Остали оператери мобилне телефоније и кабловских дистрибутивних система;
- Завод за заштиту споменика културе Ниш;
- Завод за јавно здравље Врање.

5. *Невладине организације*
6. *Остали програми и фондови*

ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И ПРОЈЕКТИ ИЗ ОБЛАСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1. *Град Врање:*

- доноси програм мониторинга животне средине, у складу са законском регулативом;
- доноси Локални план управљања отпадом;
- доноси Локални еколошки акциони план;
- доноси локална еколошка нормативна акта;

2. *Надлежни орган за животну средину:*

- једанпут у две године подноси скупштини града извештај о стању животне средине;
- успоставља хијерархијску сарадњу органа, у складу са надлежностима;
- обезбеђује одлучивање о потреби Стратешке процене утицаја на животну средину за планове и програме;
- обезбеђује одлучивање и спроводи поступак процене утицаја на животну средину за планиране пројекте (објекте, постројења, технологије, радове, инфраструктурне коридоре, комуналне системе, објекте и површине);
- води Локални регистар извора загађивања животне средине (према методологији за израду локалног регистра извора загађивања и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података), а који води надлежни орган јединице локалне самоуправе у циљу праћења квалитативних и квантитативних промена у животnoj средини и предузимања мера заштите у животnoj средини;
- води Интегрални катастар загађивача - потребан документ који садржи податке о изворима, врстама, количинама, начину и месту испуштања загађујућих материја у ваздух и воде, као и о количинама, врсти, саставу и начину третмана и одлагања отпада је обавезан документ за сва правна и физичка лица која својом активношћу загађују животну средину, у складу са важећом регулативом.

3.5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПЛАНА

Нормативно-правне мере:

- одлуке у надлежности локалне самоуправе;
- дефинисање јавног интереса и питања експропријације; и
- примена важећих прописа и стандарда, као и препорука и правилника.

Планско-програмске мере:

- секторски годишњи програми Јавних и осталих предузећа;
- израда потребне планске и пројектне документације;
- реализација завршених пројеката; и
- иницијативе Месних заједница.

Финансијске-економске мере:

- стимулационе мере, пре свега фискална и кредитна политика;
- субвенције;
- партиципација општина из окружења приликом реализације регионалних пројеката;
- успостављање система реалних економских цена;
- партиципација буџетских фондова Републике Србије;
- штедња;
- коришћење средстава из предприступних и структурних фондова ЕУ за реструктурирање привреде и изградњу капиталних објеката; и

- примена принципа "загађивач плаћа" по коме су сви садашњи и будући загађивачи дужни да надокнаде штету насталу загађивањем.

Организационе мере:

- перманентна едукација становништва и стална обука предузетника у погледу могућности развоја пословања;
- унапређење организације надлежних општинских служби;
- изградња мреже објеката за откуп пољопривредних производа;
- промоција конкуретних предности развоја МСП, и маркетинг локација везан за индустрију и МСП;
- едукација предузетника, стручно оспособљавање и реализација програма самозапошљавања;
- развој туристичко-информативног центра као вид подршке развоју туризма;
- информисање јавности о квалитету вода, земљишта, ваздуха, буци и њеном штетном дејству у животној средини; и
- медијска промоција и маркетиншке активности.

МЕРЕ ИЗ ПЛАНОВА ВИШЕГ РЕДА

➤ **Просторни план подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – База „Југ“**

За остваривање планских концепција, решења и пропозиција Просторног плана подручја посебне намене регионалног центра за обуку јединица за мултинационалне операције – БАЗА – "ЈУГ" најзначајнија је примена следећих мера и инструмената:

- обезбеђење финансијских средстава из републичког буџета, за експропријацију непокретности неопходних за формирање комплекса „Вртогош“ ;
- обезбеђење финансијских средстава из републичког буџета, за уређење, инфраструктурно опремање и изградњу садржаја у комплексу „Вртогош“.

➤ **Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница“**

За остваривање планских концепција, решења и пропозиција Просторног плана најзначајнија је примена следећих мера и инструмената секторских политика:

1) развоја регионалних водопривредних система и заштите животне средине:

- обезбеђење финансијских средстава министарства надлежног за водопривреду, тј. Републичке дирекције за воде, управљача и корисника изворишта водоснабдевања, скупштина града Врања и општина Сурдулица и Владичин Хан и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава претприступних програма ЕУ, за реализацију радова на канализационој мрежи, ППОВ и санитацији објеката и насеља у зонама II и III акумулације „Јелашница“;

- усклађивање продајне цене воде и свих водопривредних услуга према начелу да се покрију сви трошкови просте репродукције система и трошкови заштите изворишта водоснабдевања, као и део трошкова проширене репродукције;

- удруживање средстава јавних прихода Републике Србије и управа града Врања и општина Сурдулица и Владичин Хан у области водопривреде и заштите животне средине за реализацију приоритетних активности утврђених овим Просторним планом.

2) заштите и коришћења пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде:

- обезбеђење услова за повољну кредитну политику за инвестирање у: програме уређења пољопривредно-шумског земљишта; програме ревитализације пашњачког сточарења; и програме развоја органске производње;

- обезбеђење пореске подршке диверзификовању сеоске привреде и интегралном управљању природним ресурсима, применом следећих мера: ороченом ослобађању од пореза, како за планирану изградњу туристичких објеката и других услужних делатности

на селу, тако и за улагања у оснивање малих и микро предузећа за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља, ветеринарских станица, сервиса за пољопривредну механизацију и сл.; пореским стимулацијама за младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства, као и за произвођаче који уводе методе органске производње, улажу у унапређење интегралне производње воћа, оснивају матични запат за пашњачко сточарење и сл; смањењем пореза на пренос апсолутних права коришћења непокретности при куповини пољопривредног земљишта и напуштених стамбених и економских зграда у селима; смањењем/ослобађањем од пореза на закуп пољопривредног земљишта и др.; и

- обезбеђење буџетске подршке Републике увођењем директних субвенција и подстицаја за рурални развој, који се односе на: (1) одржавање и унапређење пољопривредне производње и пласмана; (2) обнову и развој сеоске инфраструктуре; (3) развој и промоцију руралних области, заштиту животне средине и сеоских предела; и (4) развој и промоцију органске производње; приоритетно је коришћење средстава за следеће намене: пошумљавање терена угрожених ерозијом; подршка интегралним пројектима за успостављање пашних производних система у брдско-планинским областима; кошење брдско-планинских ливада за припрему сена; подршка интегралним пројектима руралног развоја; и сл.; промовисање и заштита органских производа; промовисање и заштита локалних производа; доградња и адаптација објеката и набавка опреме на газдинствима за бављење агро, руралним и другим видовима туризма, и др.

3) заштите и коришћења шума, одрживог развоја шумарства и ловства:

- удруживање средстава јавних предузећа и јавних прихода града Врања и општина Сурдулица и Владичин Хан, у области шумарства и водопривреде с приватним сектором, за финансирање: (а) унапређење стања постојећих шума (ЈП „Србијашуме“ и сопственици шума на подручју Просторног плана); (б) пошумљавање и одржавање шума заштитног карактера у сливу акумулације „Јелашница“ (Републичка дирекција за воде при Министарству пољопривреде и заштите животне средине, ЈВП „Србијаводе“, градска/општинске управе и сопственици шума на подручју Просторног плана); (в) заштите и очувања природних добара и биодиверзитета (Управа за животну средину при надлежном министарству, управљач заштићеног подручја, власници непокретности и невладине организације);

- удруживање средстава која се издвајају из буџета Републике Србије преко надлежног министарства и средстава корисника ловишта, за потребе улагања у заштиту, производњу и узгој дивљачи.

4) развоја инфраструктурних система и комуналних објеката, и то:

- удруживање средстава која се издвајају из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава, јавног предузећа надлежног за управљање државним путевима и јавних прихода градова и општина за државне и општинске путеве, за пројекте изградње и рехабилитације саобраћајне мреже;

- удруживање средстава јавних прихода града Врања и општина Сурдулица и Владичин Хан и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава претприступних програма ЕУ, за развој локалне комуналне инфраструктуре; и

- удруживање средстава јавних прихода јединица локалних самоуправа на подручју Просторног плана и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава претприступних програма ЕУ и средстава Европске банке за обнову и развој (ЕБРД), Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација за санитарно безбедно депоновање комуналног отпада.

5) одрживог развоја туризма, и то:

- удруживање средстава која се издвајају из буџета Републике Србије преко надлежног министарства и јавних прихода града Врања и општина Сурдулица и Владичин Хан у области туризма с приватним сектором;
- обезбеђење подршке стимулативних и дестимулативних мера пореске политике: ослобађање или смањење пореза на добит; ослобађање или смањење пореза на новозапослене; диференциране боравишне таксе и туристичке накнаде; пенали за изградњу неадекватних капацитета на туристичким локацијама; убрзана амортизација, концесије, ниже царине на увоз опреме и др; и
- развој модела уговорног повезивања/организовања, односно различити видови кластерског и дестинацијског удруживања (републичких, регионалних и локалних) туристичких субјеката, у креирању понуде туристичких простора; избор управљача и контрола ефикасности управљања одрживим развојем туризма, реализацијом програма развоја туризма и пројеката развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре, односно уређењем грађевинских подручја/локација туристичких дестинација.

➤ **Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Првонек“**

За остваривање планских концепција, решења и пропозиција Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације "Првонек" најзначајнија је примена основних мера и инструмената имплементације, и то:

Планско-програмске мере и инструменти имплементације:

- израда измена и допуна Просторног плана града Врања;
- израда катастра загађивача вода и економских анализа коришћења воде;
- израда катастра загађивача пољопривредног земљишта;

Организационе мере и инструменти имплементације (уз претходно дефинисане препоруке за унапређење институционално-организационе подршке):

- обезбеђење мера појачаног надзора урбанистичке и грађевинске инспекције ради контроле режима коришћења, уређења и заштите простора у зонама санитарне заштите изворишта „Првонек“;
- оглашавање и информисање становника са планског подручја од стране стручних служби градске управе о планским решењима и режимима коришћења, уређења и заштите простора, као и информисање о правима и обавезама власника и корисника обухваћених непокретности и пружање других потребних обавештења у вези са спровођењем Просторног плана;
- систем компензација (услова, обрачуна, модалитета и аранжмана) власницима земљишта и титуларима својине над земљиштем за настале штете, ускраћивање и умањење добити (у развоју пољопривреде и села, локалних инфраструктурних система, комуналних објеката, јавних служби, туризма и др) због ограничења у развоју локалних заједница на подручју Просторног плана ради спровођења режима и мера санитарне заштите изворишта водоснабдевања, заједнички утврђују месне заједнице у сливу акумулације Првонек са управом града Врање, ЈВП „Србијаводе“, ВПЦ „Морава“ Ниш (РЈ „Јужна Морава“ у Нишу, Секција Владичин Хан), управљач и корисник изворишта водоснабдевања „Првонек“ ЈП „Водовод“ Врање, уз стручну и организациону подршку надлежних министарстава, одговарајућих управа, агенција и/или фондова. Таквим уговором створили би се услови за реализацију одговарајућих компензација локалном становништву и предузетницима, развој инфраструктуре, активности и функција јавног значаја као и за стимулацију постојећих и развој нових еколошки прихватљивих делатности компатибилних са функцијама и заштитом изворишта водоснабдевања;
- развој модела уговорног повезивања/организовања, односно различити видови

кластерског и дестинацијског удруживања (републичких, регионалних и локалних) туристичких субјеката, у креирању понуде туристичких простора; избор управљача и контрола ефикасности управљања одрживим развојем туризма, реализацијом програма развоја туризма и пројеката развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре, односно уређењем грађевинских подручја/локација туристичких дестинација;

Финансијске мере и инструменти имплементације:

- финансијска средства министарства надлежног за водопривреду, Републичке дирекције за воде, ЈВП „Србијаводе“, ВПЦ „Морава“ Ниш (РЈ „Јужна Морава“ у Нишу, Секција Владичин Хан), управљача и корисника изворишта водоснабдевања „Првонек“ ЈП „Водовод“ Врање и приватног сектора за реализацију радова на објектима и систему за сакупљање и обраду отпадних вода домаћинстава и санитацији објеката и насеља у зонама II и III акумулације „Првонек“;
- усклађивање продајне цене воде и свих водопривредних услуга према начелу да се покрију сви трошкови просте репродукције система и трошкови заштите изворишта водоснабдевања, као и део трошкова проширене репродукције, са циљем да се постепено уводи наплате водних екосистемских услуга – НВЕУ;
- удруживање средстава јавних прихода Републике Србије и града Врање у области водопривреде и заштите животне средине за реализацију приоритетних активности утврђених овим Просторним планом.

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ

1.	Реферална карта - Намена простора	P 1:50 000
2.1	Реферална карта - Мрежа насеља, јавних служби и саобраћајне инфраструктуре	P 1:50 000
2.2.	Реферална карта - Хидротехничка инфраструктура	P 1:50 000
2.3.	Реферална карта - Електроенергетика, телекомуникација и гасоводна инфраструктура	P 1:50 000
3.	Реферална карта - Туризам и заштита простора	P 1:50 000
4.	Реферална карта - Спровођење Плана	P 1:50 000

УРЕЂАЈНЕ ОСНОВЕ ЗА СЕЛА

1.	Уређајна основа сеоског насеља Големо Село	P 1: 2 500
2.	Уређајна основа сеоског насеља Барелић/Вишевце	P 1: 1 000
3.	Уређајна основа сеоског насеља Бресница	P 1: 2 500
4.	Уређајна основа сеоског насеља Златокоп	P 1: 5 000
5.	Уређајна основа сеоског насеља Горњи Вртогош	P 1: 2 500
6.	Уређајна основа сеоског насеља Ристовац	P 1: 5 000